

ŽENY A ČESKÁ SPOLEČNOST

HODNOCENÍ IMPLEMENTACE PEKINGSKÉ AKČNÍ
PLATFORMY NA NÁRODNÍ A MEZINÁRODNÍ
ÚROVNI (PEKING +20)

cats2cats
duben 2016

ŽENY A ČESKÁ SPOLEČNOST

HODNOCENÍ IMPLEMENTACE PEKINGSKÉ AKČNÍ PLATFORMY NA NÁRODNÍ A
MEZINÁRODNÍ ÚROVNI (PEKING +20)

cats2cats z.s.
duben 2016

Publikace Ženy a česká společnost: Hodnocení implementace pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking +20) byla vydána za finanční podpory společnosti C2C Solutions Group s.r.o.

Vydává: cats2cats z.s. (www.cats2cats.org), Bořivojova 35, Praha 3, 130 00

Editorka: Bc. Petra Kubálková

Autorský tým: Mgr. Lucie Benešová, JUDr. Barbara Havelková, LL.M., DPhil (Oxon), Mgr. Petra Havlíková, Bc. Zuzana Holakovská, Bc. Petra Kubálková, Mgr. et Mgr. Jaroslava Devine Mildorf, Mgr. Alžběta Možíšová, Mgr. Míla O'Sullivan, Ing. Blanka Šimůnková, M. A., Mgr. Tereza Wennerholm Čáslavská

Odborné konzultace: Mgr. Kateřina Hájková Klíčová (Ženy a zdraví)

Praha, 2016

ISBN 978-80-260-9758-7

OBSAH

Slovník pojmů a zkratk.....	1
Úvod	3
I. ČÁST - Národní dimenze naplňování Pekingské akční platformy.....	4
Ženy a chudoba	4
Příčiny a stav chudoby žen v ČR	7
Chudoba jako příčina ztráty bydlení.....	12
Práce se ženami ve službách, které jsou určeny lidem bez přístřeší.....	12
Doporučení.....	13
Ženy a vzdělávání	17
Gender Pay Gap ve školství	20
Priority resortu školství v letech 2010 – 2015	20
Odstraňování stereotypů ve školství, vzdělávání a výcviku k povolání.....	23
Doporučení.....	24
Ženy a zdraví.....	26
Institucionální zajištění a podíl žen na rozhodování	27
Zastoupení mužů a žen ve zdravotnictví	28
Nemocnost žen a mužů v ČR	29
Porodnictví a péče o ženy v těhotenství a šestinedělí	32
Ženy se zdravotním postižením.....	34
Protiprávní sterilizace žen	34
Přístup k lékařské péči cizinců/nek z třetích zemí.....	35
Doporučení.....	36
Násilí na ženách.....	39
Domácí násilí	43
Stalking	45
Znásilnění a sexuální nátlak.....	46
Prostituce a obchod s lidmi	48
Doporučení.....	50
Ženy a hospodářství	54
Postavení žen na pracovním trhu.....	54
Identifikované překážky a diskriminace na pracovním trhu	56
Podíl žen na řízení ekonomických zdrojů	57
Gender Pay Gap – rozdíly v odměňování	57

Ženy a podnikání	58
Doporučení	59
Ženy u moci a v rozhodovacích pozicích	62
Hodnocení zastoupení žen v politice 2010 - 2015.....	62
Politiky genderové rovnosti.....	64
Politické strany	64
Soudy.....	65
Byznys.....	66
Doporučení.....	67
Institucionální zajištění rovných příležitostí.....	70
Institucionální struktura a kritické zhodnocení.....	70
Strategické dokumenty	72
Politika	74
Doporučení.....	74
Ženy a lidská práva	77
Ženy na trhu práce	77
Ženy samoživitelky	77
Ženy ze skupiny LGBTI	78
Ženy migrantky.....	79
Ženy – Romky	79
Kontrolní správní orgány a soudy.....	80
Soudy.....	80
Inspektoráty práce	80
Veřejný ochránce práv (dále VOP)	81
Doporučení.....	83
Ženy a média	86
Zastoupení žen v médiích a v rozhodovacích pozicích	86
Obsah médií - objekty a subjekty mediální reprezentace.....	87
Reklama	89
ICT.....	90
Doporučení.....	91
Ženy a životní prostředí.....	95
Vládní zprávy na úrovni naplňování Pekingské akční platformy (PAP)	96
Aktivní zapojení žen do ekologického rozhodování na všech úrovních	97

Aktivní zapojení žen do ekologického rozhodování na všech úrovních s ohledem na oblast změny klimatu.....	99
Aktivní zapojení žen do oblasti udržitelného rozvoje.....	102
Doporučení.....	104
Dítě ženského pohlaví	107
Odstranění všech forem diskriminace dětí ženského pohlaví.....	107
Odstranění negativních kulturních postojů a praktik proti dívkám a zvýšení povědomí o potřebách a možnostech dívek.....	109
Odstranění diskriminace dívek ve vzdělávání, rozvoj dovedností a školení.....	109
Odstranění diskriminace dívek v oblasti zdraví a výživy.....	110
Zdraví.....	110
Výživa.....	114
Posílení role rodiny při zlepšování postavení dívek a sexuální výchova	114
Doporučení.....	115
II. ČÁST - Mezinárodní dimenze naplňování Pekingské akční platformy.....	118
Ženy, ozbrojený konflikt a mezinárodní rozvoj	118
Statistiky za období 2010 – 2014.....	119
ZHODNOCENÍ NAPLŇOVÁNÍ ZÁVAZKŮ PAP ZA OBDOBÍ 2010 – 2014 s přesahem do roku 2015 ..	123
Oddělení rovnosti žen a mužů (ÚV, MPSV, MLP)	124
Ministerstvo zahraničních věcí.....	126
Ministerstvo obrany	133
Ministerstvo vnitra	138
Ostatní aktéři mezinárodní dimenze	138
Doporučení.....	140

SLOVNÍK POJMŮ A ZKRATEK

AČR - Armáda ČR

AMSP - Asociace malých a střední podniků a živnostníků

AP - akční plán

AP 2015-2018 - Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2015 – 2018

CEDAW - Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (Convention on the Elimination of all Forms of discrimination on Women)

ČRA - Česká rozvojová agentura

ČSÚ - Český statistický úřad

DS - dvojstranná spolupráce

EK - Evropská komise

EU - Evropská unie

FoRS - České fórum pro rozvojovou spolupráci

GAP - Gender Action Plan

ISAF - International Security Assistance Force Afghanistan

LPTP - odbor pro lidská práva a transformační politiku MZV

LPŽ - Lidská práva žen

MDGs - rozvojové cíle tisíciletí

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

MV - Ministerstvo vnitra

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MZe - Ministerstvo zemědělství

MD - Ministerstvo dopravy

MPO - Ministerstvo průmyslu a obchodu

MZd - Ministerstvo zdravotnictví

MK - Ministerstvo kultury

MŽp - Ministerstvo životního prostředí

MO - Ministerstvo obrany

MS - Ministerstvo spravedlnosti

MF - Ministerstvo financí

MZV - Ministerstvo zahraničních věcí

MMR - Ministerstvo pro místní rozvoj

NAP - národní akční plán

NATO - Severoatlantická aliance

NCGP - Výbor NATO pro genderové perspektivy

NNO - Nevládní nezisková organizace

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

ORS - odbor rozvojové spolupráce

OSN - Organizace spojených národů

PAP - Pekingská akční platforma

Peking +5, +10, +15, +20 - Stínová zpráva o stavu implementace Pekingské akční platformy

Priority - Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů

PRT - Provinční rekonstrukční tým

RB - Rada bezpečnosti OSN

Souhrnné zprávy - Souhrnné zprávy o plnění priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů

UPR - Univerzální periodický přezkum OSN

VOP - Veřejný ochránce práv

Vládní zpráva Peking +5, +10, +15, +20 - Vládní zpráva o stavu implementace Pekingské akční platformy

ÚZIS - Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

ZP - zahraniční politika

ZRS - zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoc

ZÚ - zastupitelský úřad MZV

V září 2015 uplynulo 20. let od přijetí Pekingské akční platformy (dále PAP), která je nejobsáhlejším globálním politickým rámcem k dosažení cílů genderové rovnosti a posílení postavení žen. Platforma představuje 12 stěžejních oblastí zájmu a představuje cíle a doporučené kroky vedoucí ke zlepšení přístupu žen k lidským, ekonomickým, společenským a kulturním právům. Míra naplňování strategických cílů PAP se hodnotí v pětiletých cyklech a od roku 1995 jsou tudíž hodnotící zprávy o postavení žen na globální, národní a lokální úrovni obvykle uváděné zkratkou Peking +5, +10, +15 a nyní +20. Poslední hodnocení Peking +10 bylo zpracované neziskovou organizací Otevřená společnost a vydáno pod názvem Ženy a česká společnost: Hodnocení implementace pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking +15).

Nyní se nacházíme v roce 2016 takže od vydání PAP uplynulo dalších a my jsme se rozhodli pokračovat ve formátu, který byl použit pro Peking +15. Struktura zprávy vychází z 12 kritických oblastí PAP s tím, že jsem opět zařadili hodnocení mezinárodní dimenze - Ženy, ozbrojený konflikt a mezinárodní rozvoj. Této oblasti se ve stínových zpráv vypracovaných v České republice obvykle nevěnuje dostatečná pozornost. Jak už bylo řečeno, koncept zprávy vychází z dokumentu vydaném v roce 2010 a nemá tak ambice popisovat znova realitu v ČR, ale zmapovat dění v uplynulých pěti letech. Na konci každé kapitoly se nachází vyhodnocení doporučení ze zprávy Peking +15, která jsou doplněna doporučeními na další období, tedy do roku 2020. V ohlédnutí tak můžete sledovat, jaký změn bylo dosaženo od vydání zprávy Peking +15.

Letošní zpráva Peking +20 byla vydána v dubnu 2016 a to z toho důvodu, že na konci roku 2015 byla publikována Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015 (prosinec 2015) a také šestá periodická zpráva České republiky o plnění závazků plynoucích z ratifikované Úmluvy OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW) (leden 2016), obě zprávy vydala Česká ženská lobby. Peking +20 reflektuje nálezy a doporučení obou těchto zpráv.

Publikaci Ženy a česká společnost: Hodnocení implementace pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking +20) tentokrát vydává nezisková organizace cats2cats z.s., která se věnuje posilování postavení žen v České republice. Zpráva Peking +20 nebyla financována z veřejných finančních zdrojů, ale ze soukromých prostředků. Sponzorovi společnosti C2C Solutions Group s.r.o. bychom tímto chtěli poděkovat za umožnění vydání.

Doufáme, že stejně jako Peking +15 i nová zpráva Peking +20 bude přínosná pro všechny, kteří se zajímají o postavení žen (nejen) v České republice.

Petra Kubálková
předsedkyně cats2cats z.s.

I. ČÁST - NÁRODNÍ DIMENTZE NAPLŇOVÁNÍ PEKINGSKÉ AKČNÍ PLATFORMY ŽENY A CHUDOBA

A.1 Přezkoumat, schválit, přijmout a udržovat zásadu makroekonomické politiky a strategie hospodářského rozvoje, které oslovují potřeby a úsilí žen, jež upadly do chudoby.

A.2 Revidovat zákony a správní postupy a praktiky za účelem zabezpečení rovných práv pro všechny v oblasti přístupu k hospodářským zdrojům.

A.3 Zajistit ženám přístup k mechanismům spoření a k úvěrovým mechanismům a institucím.

A.4 Vypracovat genderově založené metodiky a provádět výzkumy za účelem zjištění příčin feminizace chudoby.

Lucie Benešová

V ČR pokračuje jasný trend feminizace chudoby, i když v celkových srovnáních si na poli EU stojí dobře. Je patrné dosavadní naplňování cílů Strategie Evropa 2020¹, které byly díky tomu upraveny. Mezi hlavní vlivy, které mají důsledek na potenciální chudobu žen, patří podmínky pro sladování rodinného a pracovního života, ekonomické ohodnocení ženy ve společnosti a absence koordinovaného přístupu k úvěrovým mechanismům a institucím, které by byly regulované a v neposlední řadě absence koordinovaného přístupu k sociálnímu bydlení.

Chudoba je silným sociálním fenoménem, který tvoří významnou politickou agendu Evropské unie od 70. let. Proto se na poli Evropské unie se definice snaží o sjednocení, které ale nemusí být vždy dobře chápáno a jistá diverzita je i mezi členskými státy příčinou nedokonalého srovnání. V roce 2010 vypršela Lisabonská strategie, kterou nahradila nová Strategie Evropa 2020 s ambicemi pojmout více hlavních témat včetně komplexnější (nejen) sociální politiky.

Sociální začlenění podporuje zejména prostřednictvím omezení rozsahu chudoby a politikou zaměstnanosti. Provázanost je však patrná i s ostatními cíli. Cílem je, aby se počet osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením v EU snížil nejméně o 20 miliónů. Tento ukazatel zahrnuje (1) osoby ohrožené příjmovou chudobou či (2) silně ekonomicky strádající, stejně jako (3) osoby žijící v domácnostech, vyznačujících se velmi nízkým zapojením do pracovního procesu. Osoby jsou započítány pouze jednou, i když se objevují vícekrát v dílčích ukazatelích. Za nejrizikovější skupinu jsou osoby, které spadají do všech zmíněných kategorií – v ČR se jedná o cca 128,5 tisíc obyvatel².

¹ „Evropa 2020“ je strategie EU, jejímž cílem je v příštím desetiletí dosáhnout nového růstu.

Chceme, aby se v dnešním měnícím se světě v EU vytvořila inteligentní a udržitelná ekonomika, která podporuje sociální začleňování. Tyto tři vzájemně provázané priority by měly EU i členským státům pomoci ke zvýšení zaměstnanosti a produktivity a ke zlepšení sociál soudržnosti.

http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm

² Strategie pro sociální začleňování 2014-2020 (usnesení vlády ze dne 8. 1. 2014 č. 24) , Dostupný z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

Za účelem stanovení prioritních témat Strategie 2020 a jejímu naplňování byla v ČR vydána *Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020*, která analyzuje stav a navrhuje kroky počínání v rámci chudoby, tak aby bylo dosaženo národního cíle, který Vláda ČR schválila 7. června 2010 společně s dalšími kvantifikovanými cíli a podcíli: *Udržet hranici počtu osob ohrožených chudobou materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby do roku 2020 oproti roku 2008. ČR však současně vyvine úsilí vedoucí ke snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby o 30000 osob. Tato hodnota odpovídá snížení počtu těchto lidí na úroveň pod 15 procent oproti současnému stavu (15,3 %³).*

Samotný cíl vnímáme jako málo ambiciózní, jelikož se (1) primárně nezavazuje ke snížení počtu ohrožených osob, ale vyjadřuje především snahu a udržení stavu. (2) Původně cílené snížení 30 000 navíc ČR dosáhla v roce 2009, kdy se chudoba snížila dle Eurostatu na 14 %. V následujících letech oscilovala mezi 14 a 15 %. Nejvyšší hodnoty v tomto období dosáhla v roce 2012, kdy osob ohrožených chudobou dle Eurostatu bylo 15,4 %. V roce 2011 se jednalo o 15,3 % osob, v roce 2013 pak 14,6 %⁴. Proto vítáme vytyčení nového národního cíle – snížení osob ohrožených chudobou o 100 tisíc v porovnání s rokem 2008.

Při zvažování počtu osob ohrožených chudobou, zároveň musíme zmínit, že mluvíme o těch, kteří jsou ohroženi chudobou, ale podle dostupných metodologických poznámek se nejedná o celkovou populaci, protože ty, kteří v chudobě žijí, není často možné zachytit, jelikož žijí v tzv. skryté nebo latentní chudobě. Eurostat se sice vyjadřuje k počtu lidí žijících v domácnostech, ale obvykle nikoli k osobám bez domova, k lidem žijícím v azylových domech a v podobných institucích. V roce 2011 ČSÚ spočítal, že v azylových domech a sociálních institucích žije 11 500 osob. Toto číslo jsou dle ČSÚ pouhou třetinou skutečného počtu – pozdější odhady z roku 2012 ukazovaly až na 100 000 osob. Pokud bychom tedy do „osob ohrožených chudobou“ započítali i osoby bez domova a sociálně vyloučené, hodnota by stoupla o 0,3 % současného stavu⁵. Zde je pak patrné, že nemůžeme připustit závěr, který by tvrdil, že není, co zlepšovat.

Jiný vhled do této problematiky vnáší organizace, které s chudobou oněch „do statistiky nezahrnutých“, bojují. Jednou z nich je Charita Česká republika. Situaci komentuje ve své Stínové zprávě následovně⁶ : *U osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením došlo dle dostupného ukazatele ke snížení o 0,8 % oproti roku 2012, kdy bylo 15,4 %, na 14,6 % v roce 2013⁷. Dle našich zkušeností z praxe tento údaj zcela neodpovídá realitě. Na služby*

³ Strategie Evropa 2020. Dostupný z <http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/cr/eu-2020-a-cr-78696/>

⁴ Absolutní hodnoty ze sledovaných roků jsou: 2010: 1495 tisíc osob, 2011: 1598 tisíc osob, 2012: 1580 tisíc osob, 2013: 1508 tisíc. V roce 2008, ke kterému se ČR zavázala přiblížit, bylo chudobou ohroženo 1566 osob. Udržení hodnoty z roku 2008 zatím stav tedy odpovídá.

⁵ Strategie pro sociální začleňování 2014-2020 (usnesení vlády ze dne 8. 1. 2014 č. 24), Dostupný z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf

⁶ Zdroj: <http://www.charita.cz/res/data/017/001921.pdf>

Zdroj: ⁷ http://apl.czso.cz/pll/e_utab/html.h

Charity se obracelo ve srovnání s rokem 2012 stejné množství osob, popřípadě byl ve službách zaznamenán mírný nárůst osob, které se ocitly v situaci ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením.⁸ S tím také koresponduje nová výzkumná zpráva MPSV (2015), která uvádí, že počet sociálně vyloučených lokalit sociálně vyloučených osob se zdvojnásobil v porovnání s rokem 2006. A rychle přibývá osob v seniorské kategorii.⁹

Podíváme-li se blíže na statistiky jednotlivých parametrů osob ohrožených chudobou v rozmezí 2011 až 2014 blíže, zjistíme, že stav je v genderové stratifikaci následující:

Tab. 1: Osoby ohrožené chudobou v letech 2011-2014

Sledovaný rok	2011		2012		2013		2014	
Ž - ženy, M - muži	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Míra rizika chudoby (před realizací sociálních dávek)	18,9	17	18,6	16,60	17,40	15,80	18,2	16,2
Míra rizika chudoby (po realizaci sociálních dávek)	10,6	8,90	10,50	8,70	9,40	7,70	10,5	8,9
Míra osob v materiální nouzi	17,40	14,70	18,40	15,10	17,20	14,50	17,9	15

Zdroj: Eurostat

Výše uvedené hodnoty samy za sebe popisují, proč se v České republice začíná používat častěji pojem „feminizace chudoby“. Fenomén chudoby není jen o nedostatku peněz, ale dle výzkumného týmu Social Watch 2010¹⁰ získal i nový etický rozměr. Je totiž chápán jako otázka lidských práv¹¹. Z toho důvodu je o fenoménu chudoby těžké mluvit odtrženě bez kontextu, proto se domníváme, že mnohá zdůvodnění stavu, která se budeme v této kapitole snažit popsat, najdou čtenáři v následujících kapitolách, jež se věnují souvisejícím

⁸ Dále ve zprávě najdeme popis osob, které Charita ČR vnímá jako ohrožených chudobou: Jedná se především rodiny neúplné a bez dobrých návyků. Díky obecně rozšířené nezaměstnanosti a dluhové problematice se však jedná také o rodiny úplné, které se s obtížemi zařazují na trh práce, nemohou nalézt vhodné bydlení – tedy ani zaměstnání. Dalšími příčinami chudoby bývá klamavé jednání firem, zhoršení uplatnění na trhu práce, nízká mzda, škrty ve vyplácení dávek, předčasné ukončení školní docházky, neschopnost rodičů starat se o rodinu, nedostatečná finanční gramotnost. Tyto problémy (dluhy, nepřízpůsobivost) mají tendenci se, dle zkušeností pracovníků Charity, přenášet z generace na generaci. Tyto osoby nejsou začleněny v běžném systému způsobu života osob v ČR. Vytváří si své individuální strategie přežití, tzv. „alternativní systém přežití“, který je nezřídkou navázán na páchání kriminální činnosti a prohlubuje vyloučení těchto osob.

⁹ MPSV, Analýza sociálně vyloučených lokalit ČR, Praha 2015, Dostupný z:

http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/Analiza_socialne_vyloucenych_lokalit_GAC.pdf

¹⁰ <http://www.socialwatch.cz/wp-content/uploads/2014/07/Zprava-Social-Watch-CR-2013.pdf>

¹¹ Hana Hašková (ed.), Marta Vohlídalová, Hana Maříková, Radka Dudová, Zuzana Uhde, Alena Křížková, Lenka Formánková. 2014. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství / Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 398 s. ISBN 978-80-7419-178-7.

fenoménům. Etický rozměr je zároveň důvodem pro zapojování třetího sektoru do aktivit v rámci boji proti chudobě žen / feminizaci chudoby a mainstreamingu tohoto tématu. Příkladem z posledních let mohou být iniciativy: (1) Jako doma – občanské sdružení, které se zabývá problematikou ženského bezdomovectví a posilováním kapacit žen bez domova. Pod jejich hlavičkou byla v roce 2013 vydána výzkumná zpráva: *Zpátky ze dna: zaostřeno na ženy*¹². (2) Nezisková organizace Armáda spásy v roce 2015 uspořádala druhou národní konferenci *Ženy bez domova*, (3) organizace proFem, o. p. s. ve spolupráci s jinými neziskovými organizacemi vydala publikaci *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*¹³. Nicméně, stále platí, že rozhodovací procesy v mnoha tématech si vyžadují participaci žen. Ta viditelně abscentuje v otázkách, které se dotýkají nejen rodinných a pracovních témat. Pro přehlednost se zaměříme na příčiny a stav chudoby žen v ČR v průběhu jejich životní dráhy ve spojitosti se statistickými údaji.

PŘÍČINY A STAV CHUDOBY ŽEN V ČR

CHUDOBA DĚTÍ (DO 18 LET)

Uvádíme ji zde z toho důvodu, že souvisí s možnostmi rodičů, která dítě živí a také s nově se rozvíjející osobou (mužem i ženou, kteří si tuto zkušenost přenáší do budoucna). Není v ČR zanedbatelná. Eurostat uvádí následující data¹⁴, které jsou důsledkem snížení přídavků na děti (v roce 2010 – 14,3 %, v roce 2011 se jednalo o 15,2 % dětí, v roce 2012 o 13,9 % a v následujícím roce 2013 o 11,3 % mezi osobami pod 18 let¹⁵) a roli zde hraje také nevyřešená situace s výživným. Nebezpečí zkušenosti dětí s chudobou tkví v tom, že má tendenci se přenášet do budoucna. V roce 2014 žilo 8 % dětí v domácnostech, kde nikdo nepracoval.¹⁶

PRODUKTIVNÍ VĚK – PRACOVNÍ ŽIVOT

Zaměstnanost žen je dlouhodobě nižší než zaměstnanost mužů. Z Eurostatu¹⁷ lze vyčíst, že stoupá podobnou měrou jako zaměstnanost mužů. V roce 2011 tak bylo 61,7 %, v roce 2012 62,5 %, v roce 2013 63,8 % a v roce 2014 64,7 % žen zaměstnaných (oproti tomu mužů v roce

¹² Zpráva upozorňuje na hlavní rizika, která vedou k bezdomovectví. Při ní bylo osloveno 50 žen z Prahy a Ostravy. Metodami sběru dat byly individuální hloubkové rozhovory a semi- strukturované focus group.

Publikace je přístupná na internetu: http://jakodoma.org/wp-content/uploads/2014/04/zprava_final.pdf

¹³ Materiál poukazuje na klíčové a problémové situace, se kterými se ženy se svými dětmi potýkají, a na nedostatky v českém sociálním systému a právním řádu, které je potřeba řešit, aby se problémy neprohlubovaly, ale naopak včas a efektivně řešily. <http://www.profem.cz/shared/clanky/159/proFem-zprava-web.pdf>

¹⁴ Zdroj: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>

¹⁵ Podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem pod hranicí chudoby, která se stanoví jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech).

¹⁶ Ukazatel "Domácnosti nezaměstnaných - děti" je vypočítán jako podíl dětí ve věku 0-17 let, které žijí v domácnostech, kde nikdo nepracuje. Jak čítatel, tak jmenovatel vychází z Výběrového šetření pracovních sil EU.

¹⁷ Zdroj: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>

2013 81 % a v roce 2014 82,2 %). Nejmenší míra zaměstnanosti žen převládá mezi mladšími (do 35 let) a starších (55+) věkových skupinách. Neblahým trendem poslední doby je také nový pojem chudoba pracujících osob (angl. working poor). Dle Eurostatu je míra ohrožení v posledních letech větší v případě žen než mužů. V roce 2013 činila u mužů 3,8 % a u žen o 0,5 % více. Vůbec nejvyšší chudoba (za historii členství v EU) pracujících žen byla zaznamenána v roce 2010, kdy činila 4,7 %.¹⁸ Údaje za rok 2014 zatím nejsou k dispozici. Vládní dokument Strategie pro sociální začleňování 2014-2020 připouští, že na stavu chudoby žen se výraznou měrou podílí také genderový platový rozdíl (gender pay gap)¹⁹. Neočištěná data Eurostatu udávají se v letech 2011 – 2014 pohybují kolem 22,5 %²⁰. Nejvýrazněji ovlivňuje zaměstnanost žen v mladších věkových skupinách mateřství. Ve vedoucích pozicích pracuje pouze 4 % žen.²¹ Téma zaměstnanosti zahrnuje také jeden z národních cílů Strategie 2020. Vláda ČR se v červnu roku 2010 zavázala k několika dílčím cílům u *zvýšení celkové míry zaměstnanosti osob ve věku 20-64 let na 75 %*; mezi nimi byl i následující dílčí cíl: *zvýšení míry zaměstnanosti žen (20-64 let) na 65 %*. V roce 2011 byla pouhých 31,7 %, kdežto v roce 2014 se přiblížila k cíli na 64,7 %.

RODINNÝ ŽIVOT

Přesto, zaměstnanost žen matek ve věku 20 – 49 s jedním dítětem mladším 6 let činila v roce 2013 40,5 % (průměr EU byl 65,2 %). Jako nápomocné se v otázkách s mateřstvím objevují návrhy flexibilních forem organizace práce, především zkrácených úvazků. Zaměstnanci většinou necítí jistotu v takovém zaměstnání a nadměru přesčasových hodin. Zaměstnavatelé naopak vnímají zvýšenou administrativní a ekonomickou zátěž.²² Zároveň bývá u částečných úvazků častější výskyt „chudoby pracujících“. V roce 2013 bylo s částečnými úvazky pod mírou chudoby 10,5 % osob, kdežto u plných úvazků bylo zaznamenáno 3,5 % osob.²³ Holý uvádí, že problém chudých pracujících ohrožuje mnohem více ženy než muže. V roce 2013 uváděl, že se týká 24,5 % žen a 13 % mužů²⁴.

ROZVOD/ROZCHOD

¹⁸ Zdroj: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

¹⁹ Ohodnocení žen ovlivňují také faktory jako: nutnost částečných úvazků, segregace pracovního trhu. Ženy častěji pracují v neziskovém sektoru, školství, zdravotnictví. Ženy se potýkají s nutností přijímání kratších úvazků, nutností přerušovat kariéru, finanční závislostí na partnerovi nebo státu a problematickým vymáháním alimentů (viz další bod).

²⁰ Neočištěný GPG (rozdíl výdělků mezi pohlavími) představuje rozdíl mezi průměrnými hrubými hodinovými výdělky mužských a ženských zaměstnanců vyjádřený jako procento průměrných hrubých hodinových výdělků mužských zaměstnanců.

²¹ Zdroj: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

²² Zdroj: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf

²³ Zdroj: SILC: Podíl pracujících osob žijících v domácnosti s ekvivalizovaným disponibilním příjmem pod hranici chudoby, která se stanoví jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech). Ukazatel je členěn podle toho zda se jedná o plný nebo částečný pracovní úvazek

²⁴ Holý, D. Problém pracujících chudoby se v Česku zhoršuje. Statistika a My (3/2013)

Pokud se manželství ženy a muže nechá rozvést, má rozvod mnohem větší dopad na ekonomickou rovinu ženy. Podle SILC bylo v roce 2012²⁵ v ČR odhadem 165,4 tisíc domácností s jedním rodičem.²⁶ Výzkum udává, že se v každé sedmé české domácnosti s dětmi stará o své potomky pouze jeden z rodičů. V devíti z deseti případů jsou to právě ženy.²⁷ Zhoršuje se postavení spíše středních příjmových skupin. Ženy v těchto případech musí zvládnout roli živitelky i pečovatelky. V tomto směru jsou nešťastně nastavené zákony, které ošetřují vyživovací pomoc druhého otce v ČR. Nezajišťují potřebný standard ochrany a bylo by vhodné ho upravit.²⁸ V České republice byl již několikrát předložen návrh zákona, který by zakotvoval tzv. zálohové výživné (v roce 2001, 2005, 2007 a 2009). Na tomto poli je aktivní Česká ženská lobby, která zastřešuje 23 organizací, žádá přijetí zákona o náhradním výživném. Podle ní by alimenty, které by za neplatícího rodiče poskytl stát, výrazně zlepšily situaci dětí z chudých rodin. Ženské organizace dnes vyzvaly vládu, aby zákon připravila a prosadila. K prosazení zálohového výživného od státu se vláda zavázala v koaliční smlouvě. Ministerstvo práce dokončilo obrysy zákona koncem roku 2014. Kabinet zatím návrh neprojednal. Koalice se totiž na alimentech od státu neshodla.²⁹ Dle tohoto systému stát vyplatí dítěti zálohu výživného a pak stát sám vymáhá tuto pohledávku na povinném. Jeho potřebnost znázorňuje také následující graf, který není jediným důkazem, že neúplné rodiny stojí na prvních příčkách ukazatelů chudoby:

---

²⁵ Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/20568791/czam020113analyza.pdf/b8a85309-30f2-4bb0-8c82-b8ccbcdd548?version=1.0>

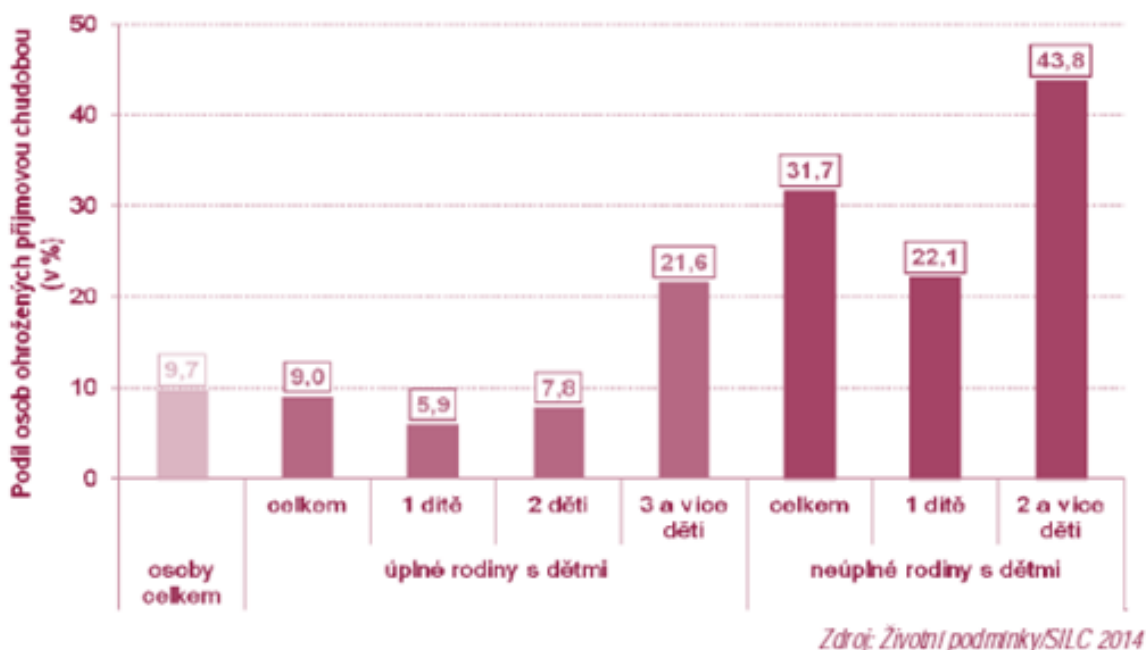
²⁶ ČSU: V roce 2013 soudy ČR rozvedly 27 895 manželství, o 1,5 tisíce více než v roce 2012, ve srovnání s lety 2001-2008 však o 3-5 tisíc méně. Absolutní počet rozvodů tak reflektuje zejména dlouhodobý vývoj snižujícího se počtu sňatků, zatímco intenzita rozvodovosti se příliš nemění, zůstává vysoká. Od roku 2001 se pohybuje na úrovni 45-50 % manželství končících rozvodem.

²⁷ Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/26828110/csav022715.pdf/05b02590-6371-4a9b-a49b-eab44bea757f?version=1.0>

²⁸ Zdroj: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-amuzu/dokumenty/Pekingska_deklarace_Zprava.pdf

²⁹ Zdroj: <http://www.epravo.cz/zpravodajstvi/ceska-zenska-lobby-vyzyva-k-prijeti-zakona-o-nahradnim-vyzivnem-98379.html>

Graf 1. Míra ohrožení příjmovou chudobou rodin s dětmi

Zdroj: ČSÚ

ŽENY PEČOVATELKY

Podíl žen, které se věnují péči, ať už v neformální nebo ve formální sféře, celosvětově výrazně převyšují podíl mužů. Ženy častěji nemají placené zaměstnání, nebo jsou ochotny se ho zříct.³⁰ Péče o člověka v nepříznivé životní situaci je mnohdy natolik náročná, že se pečující musí vzdát vlastní pracovní kariéry, sociálních vazeb a kontaktů, často jim nezbývá ani žádný volný čas. O jistém řešení se začíná hovořit na Ministerstvu práce a sociálních věcí, které se zasazuje o zavedení „pečovatelské dovolené“ pro případy, kdy se rodina rozhodne postarat se o svého člena s vážným onemocněním, postižením anebo nemohoucího seniora.³¹ Toto řešení nemusí být vzhledem k důležitosti poskytované péče vždy nejlepší. Zároveň je třeba spolupráce zaměstnavatelů, kteří by takovou dovolenou měli akceptovat.

ŽENY V DŮCHODOVÉM VĚKU

Obecně přibývá osob v důchodovém věku, převážně žen, v sociálně vyloučených lokalitách. Nižší výdělky a také dlouhodobá hospodářská nečinnost mnoha žen vede k rozdílům ve výši důchodů žen a mužů. V roce 2011 byla průměrná výše starobního důchodu žen 9 578 Kč, zatímco průměrná výše starobního důchodu mužů ve stejném roce činila 11 699 Kč. Podobný rozdíl byl znatelný i v roce 2014, kdy muž důchodce pobíral důchod 12 259 Kč a žena 10 500 Kč. Ženy se rovněž ve větší míře nacházejí v kategoriích osob s nižšími starobními důchody. V roce 2011 činil podíl žen v kategorii starobních důchodů od 1 do 2 999 Kč 60 %. V kategorii

³⁰Stark in Hana Hašková (ed.), Marta Vohlídalová, Hana Maříková, Radka Dudová, Zuzana Uhde, Alena Křížková, Lenka Formánková. 2014. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství / Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 398 s. ISBN 978-80-7419-178-7.

³¹ Zdroj: <http://www.mpsv.cz/cs/19670>

osob s nejvyšším starobním důchodem, tedy 14 000 Kč a více, činil podíl žen pouze 16,5 %. Důchodový systém nezohledňuje roli ženy jako matky a ani obecně náročnost práce. Kvůli nižším penzím hrozí ženám chudoba. Hrozba je znatelná, pokud Eurostatu míra ohrožení chudobou se v roce 2013 vyšplhala u osob starších 65 let k 8,1 % žen, kdežto u mužů hrozila chudoba pouze 2,7 % z nich. V roce 2011 žen bylo zaznamenáno 10,1 % a ve stejném roce 2 % mužů.³² Snahou o změnu této situace byl návrh Důchodové komise (MPSV) předložený v roce 2014, který mimo jiné doporučoval, aby manželé sdíleli své vyměřovací základy pro výpočet penze. Ženám by to kompenzovalo předchozí péči o děti, kvůli níž mají obvykle nižší důchody. Ministerstvo práce a sociálních věcí ale tento návrh odmítlo.

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Za typický znak chudoby žen je považována především kumulace životních krizí.³³ Skupina žen postižených domácím násilím je vystavena velkému riziku chudoby. K této skupině žen neexistují ve vztahu k chudobě žádné statistiky. Ve zprávě je mu věnována celá kapitola. Jelikož se ženy snaží oddálit propad do chudoby, často zůstávají v nepohodlných vztazích.

ZADLUŽENOST ŽEN

Jelikož je nepochybné, že zadlužování může být nástrojem dlouhodobého „oddalování“ materiální deprivace, je i zadluženost tématem, které se chudoby týká a častokrát je zároveň její příčinou. Dle dostupných statistik se problém zadluženosti dotýká menšího procenta žen než mužů, jak uvádí analýza společnosti KRUK. *V porovnání pohlaví došlo v prvním kvartálu 2014 k mírnému nárůstu počtu zadlužených žen oproti mužům, přesto zůstávají častějšími dlužníky muži (58 %), než ženy (42 %).* Z další analýzy této společnosti vyplývá, že: *Nejvíce zadlužených žen (27 %) se nachází ve věku 35 až 44 let, kdy se většina z nich věnuje výchově malých či dospívajících potomků. Ženy v této věkové kategorii vykrývají nedostatek příjmu nejčastěji půjčkami v hodnotě mezi 20 a 30 tisíci Kč. Průměrný dluh je o něco vyšší. Pohybuje se na úrovni 37 tisíc Kč.* Důsledky zadlužení mohou být ovšem kruté. Organizace Jako doma uvádí, že *„přibližně třetina zkoumaných žen upadla do situace bezdomovectví v důsledku neřešitelnosti dluhového zatížení“*³⁴

CHUDOBA CIZINEK

Chudoba se z velké části týká také **cizinců v ČR**. Jednou z pastí systému je nedostupnost veřejného zdravotního pojištění pro cizince a cizinky s dlouhodobým pobytem v ČR, který v některých případech vede k jejich významnému zadlužování. Systém je nastaven diskriminačně, zvýhodňuje soukromé pojišťovny na úkor klientů a poskytovatelů zdravotních služeb.³⁵ Pozornost by měla být věnována integraci cizinců a cizinek ve zranitelném

³² Podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem (před sociálními transfery) pod hranicí chudoby, která se stanoví jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech). Starobní a pozůstalostní důchody se počítají do příjmů před transfery a nikoli do sociálních transferů.

³³ Zdroj: http://jakodoma.org/wp-content/uploads/2014/04/zprava_final.pdf

³⁴ Zdroj: http://jakodoma.org/wp-content/uploads/2014/04/zprava_final.pdf

³⁵ Zdroj: <http://www.charita.cz/res/data/017/001921.pdf>

postavení, zejména pak ženám – cizinkám, a to nejen ženám zapojeným do trhu práce, ale zejména ženám v domácnosti. Jedním z předpokladů ekonomické i sociální soběstačnosti cizinců je informovanost o jejich právech a povinnostech, stejně jako o podmínkách zaměstnávání a podnikání v České republice, která může významně napomoci k samostatnosti cizinců a k omezení míry jejich manipulovatelnosti, k předcházení jejich závislosti na zprostředkovatelích.³⁶

CHUDOBA JAKO PŘÍČINA ZTRÁTY BYDLENÍ

Občanské sdružení Jako doma deklaruje, že chudoba a ekonomická nouze je velice frekventovaným důvodem propadu do stavu bezdomovectví. Spouštěčem pádu do bezvýchodné situace bezdomovectví u žen je také rozpad rodinných vazeb a partnerských vztahů a/nebo násilný vztah s partnerem či partnerkou v kombinaci s ekonomickou nouzí³⁷. I když ostatní důvody ztráty domova bývají podobné jako u mužů³⁸, u žen je jejich finanční a sociální situace mnohdy komplikována vícenásobným znevýhodněním, kumulací problémů a především je pro ně charakteristické skrývání a oddalování propadu na ulici. Z toho lze odvodit, že chudoba postihuje výrazněji muže než ženy. Přesto, že jsou ženy v takto tíživé situaci enormně motivované k nalezení stabilního ubytování a zaměstnání, dle organizace Jako doma se jim to často nedaří i z důvodu povahy ekonomické nerovnováhy mezi ženou a mužem. Výdělků, a tudíž i důchodů žen mají vliv na jejich finanční možnosti v dobách nouze a tím se ocitají v zacyklených bezvýchodných situacích. Většině žen chybí důstojné bydlení a ubytovny vidí samy jako rizikové a nevhodné. Bezpečné, tedy samostatné bydlení v podnájmu je pro ně finančně nedosažitelné. Samotnou absenci dostupného bydlení³⁹ lze považovat za příčinu bezdomovectví.⁴⁰ Dlouhodobé setrvání v bezdomovectví dle výzkumu organizace Jako doma způsobovalo absenci motivace k pozitivní změně.

PRÁCE SE ŽENAMI VE SLUŽBÁCH, KTERÉ JSOU URČENY LIDEM BEZ PŘÍSTŘEŠÍ

V současné době narůstá počet žen, které jsou v azylových domech pro muže a ženy. Dospívají děti, které v azylových domech vyrůstaly. Ty se po dosažení 18 let se ocitají právě v azylových domech pro muže a ženy. Komentář k situaci z jednoho moravského azylového domu. Bylo již připomenuto, že sociální služby, které jsou pro ženy v této tíživé situaci k

³⁶ Zdroj: <http://www.profem.cz/shared/clanky/159/proFem-zprava-web.pdf>

³⁷ Mezi další zjištěné příčiny bezdomovectví u zkoumaných žen lze rozeznat duševní onemocnění a psychologické potíže, či traumatická změna v průběhu života a další.

³⁸ finanční potíže a dluhy, návrat po výkonu trestu, zdravotní problémy, odchod z dětského domova apod.

³⁹ Vláda přijala Koncepti prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020, kterou schválila funkční definici ETHOS (Evropská typologie bezdomovectví a vy-loučení z bydlení) jako základní východisko k řešení problematiky bezdomovců a lidí ohrožených ztrátou bydlení. V ČR se pracuje na koncepci sociálního bydlení, zákon stále chybí, ale s jeho platností se počítá od začátku roku 2017.

⁴⁰ Zdroj: http://jakodoma.org/wp-content/uploads/2014/04/zprava_final.pdf

dispozici, jsou omezené. Nalezneme nižší počet azylových domů, které jsou zaměřeny pouze na ženy, nízkoprahová centra pro ženy bez domova neexistují vůbec. Ženy, které se, jak je uvedeno výše, dostávají na ulici i proto, že se staly oběťmi genderově podmíněného násilí, tak při vyhledání pomoci narážejí na prostředí, kde často početně dominují muži i jejich potřeby⁴¹. I když neexistují celkové statistiky takovéto potřebnosti pokrývající celou komunitu ČR, panuje shoda, že je patrná absence specializovaných sociálních služeb pro bezdětné ženy⁴². Důkazem pak mohou být nárůsty potřebnosti v jednotlivých službách, které jsou vázané na lokální úroveň a zabezpečení preventivních služeb v dané lokalitě. Uvádíme statistiky organizace Naděje, která ve svých výročních zprávách vykazuje následující podíl žen v pražské zařízení (celkový součet): v roce 2011 se jednalo o 19,4 %⁴³, v roce 2012 o 18,6 %⁴⁴ a v roce 2013 o 19 % žen.⁴⁵ Dalo by se říct, že čísla korespondují se zjištěním ČSÚ z roku 2011, kdy při sčítání lidu vyčíslili počet žen bez domova na 21,5 % (za celou ČR). Velký problém je zároveň shledáván v nedostupnosti bydlení. Již existuje Koncepce sociálního bydlení, která má vést k Zákonu o sociálním bydlení, ale proces se nerealizuje podle plánu. Pro ženy a matky s dětmi jde o zásadní záležitost, jelikož dle Jako doma, je pro ženy častokrát nepřijatelné a nebezpečné zůstat na ubytovnách, které se v České republice staly nejen dlouhodobým „přechodným“ řešením, ale také lukrativním „obchodováním s chudobou“. Matky s dětmi bývají také svědky diskriminačního jednání při hledání důstojného bydlení, zároveň se také jich týká překážka požadovaných kaucí, které v tíživé situaci nejsou schopné zaplatit.⁴⁶

DOPORUČENÍ

V poznatkách a doporučeních v roce 2010 byly zaznamenány následující:

Stejně jako v hodnocení Peking +15 i v následujících pěti letech pokračoval mírný trend v zapracovávání politik gender mainstreamingu i nadále ovšem, tento koncept netvoří jeden ze základních pilířů pohledu na boj s chudobou. Přesto se v uplynulých letech otevřela témata, která s gender mainstreamingem souvisí a to bezdomovectví a rozdílné potřeby mužů a žen v této situaci nebo postavení rodičů samoživitelů a to převážně matek v jedno-příjmové rodině.

⁴¹ Zdroj: http://www.genderonline.cz/uploads/86a37b9556adc5796359a6fa268fa37c29936581_grpv-15-1-recenze-hetmankova.pdf

⁴² V České republice existuje několik desítek azylových domů pro matky s dětmi v tísni, ale jen v jednotkách se nachází azylové domy, které jsou určené ženám bez dětí.

⁴³ Zdroj: <http://www.nadeje.cz/img-content/files/docs/vz/vz2011.pdf>

⁴⁴ Zdroj: <http://www.nadeje.cz/img-content/files/docs/vz/vz2012.pdf>

⁴⁵ Data poskytnuta organizací před uzávěrkou vydání VZ. Organizace disponuje i azylovým domem, který je určen výhradně ženám.

⁴⁶ Matoušek, R. a Snopek, J., ASZ, Metodika prostupného bydlení, 2014, dostupné na: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi>

V roce 2010 jsme kritizovali míru uvědomění si žen svého postavení v politice a možnosti v rozhodovacích procesech. Tento stav pokračuje, i když jsou vyvíjeny snahy na zlepšování postavení žen v jejich aktivní roli tvoření politik. Přesto je postavení žen v rozhodovacích pozicích důležitým tématem, na kterém je potřeba i nadále pracovat. Zůstává požadavek, aby do procesů tvorby politik byly zapojovány ženy s autentickou zkušeností (například v oblasti politik týkajících se výživného apod.).

Výrazný posun nastal v oblasti zohledňování dopadů politik na muže a ženy při utváření ekonomických a sociálních politik. Zaznamenán byl posun ve zvýhodnění žen na mateřské dovolené a při čerpání příspěvku v mateřství, vymáhání výživného nebo pokusy o společný vyměřovací základ pro manžele v důchodovém systému, stejně tak nově otevřené téma sociální bydlení.

I nadále je aktuální výzva v kontrole rovných práv ve zdravotnictví, která většinou sledují organizace zabývající se prostitucí, obchodu s lidmi, tématem porodnictví, nebo přístupu ke zdravotní péči u migrantek.

V roce 2010 bylo jedním z doporučení zavedení mikropůjček a mikrokreditů pro začínající i stávající podnikatele. V této oblasti za v uplynulém roce ze strany státu neudálo nic. Není tak ovšem v občanském sektoru, který po konceptu podpory mikropodnikatelů a hlavně mikropodnikatelek, kterými jsou nejčastěji ženy na rodičovské dovolené, dlouhodobě volá. V uplynulých pěti letech se uskutečnily dvě mezinárodní konference na toto téma pod názvem EOED Prague – Partnership for Equal Opportunity and Economic Development (roky 2013 a 2014).⁴⁷ Tato situace je překvapující o to víc, že v uplynulém Programovém období čerpání Evropského sociálního fondu byla investována nemalá částka do vzdělávání žen coby začínajících podnikatelek, cílové skupiny, do kterých bylo investováno jsou: matky na rodičovské, ženy 50+, ženy dlouhodobě nezaměstnané.

V roce 2010 bylo doporučováno, aby byl Ministerstvem práce a sociálních věcí brán v potaz gender mainstreaming při formulování sociálních politik s ohledem na financování sociálních služeb. Strategie sociálního začleňování vytyčuje cíl využívání evidenced based přístupu při tvorbě politik a posilování informovanosti a problematice sociálního vyloučení. Financování sociálních služeb prochází velkou reformou a v tuto chvíli není možné vyhodnotit, s jakými . Mainstreaming feminizace chudoby lze vysledovat v občanském sektoru (výše zmíněné aktivity).

Následující doporučení se z části dotýkají konkrétních návrhů řešení, která by měla být realizována v následujících pěti letech, k následujícímu výčtu bychom však přidali ještě jedno doporučení, které vychází z úvahy nad chudobou jako nad etickým problémem. Jediným řešením je neignorovat feminizaci chudoby, pokračovat v diskusi, která v České republice začala a bourat nevyhovující stereotypy a podmínky, které znemožňují zvyšování prestiže a rovných přístupů ve všech stádiích životní dráhy ženy. Zároveň je třeba následovat postřeh

---

⁴⁷ EOED Prague www.eoedprague.com

z Pekingské akční platformy: The eradication of poverty cannot be accomplished through antipoverty programmes alone but will require democratic participation and changes in economic structures in order to ensure access for all women to resources, opportunities and public services.

- Dokončit legislativní proces zálohového (či náhradního) výživného a tím zrovnoprávnit rodiče a závazky k jejich dětem.
- V rámci ohodnocení práce a sladování rodinného a soukromého života se soustředit na alternativní metody práce (např. práce doma) a zajistit, aby flexibilní forma práce (zkrácený, částečný, rozdělený úvazek či upravená pracovní doba) byla vnímána kladně zaměstnancem i zaměstnavatelem a nevedla ženy ke statusu chudý pracující, či k nejistotě o svém zaměstnání. Tento stav lze i nadále měnit v rámci podpory podobných aktivit v rámci Evropského sociálního fondu či podporou právních služeb při zastupování obětí diskriminace na trhu práce.
- Podporovat neformální pečovatele a pečovatelky (mezi nimiž jsou především ženy) a legislativně zakotvit ošetřovatelskou dovolenou. Tento koncept ovšem musí obsahovat nástroje řádných kontrol kvality takové péče a zaručení kvalitních podmínek od zaměstnavatelů.
- Zajistit dostupné bydlení, které by ženám zabránilo ztrátě motivace zůstat začleněné ve společnosti, případně se do ní znovu začlenit. Pracovat na zákoně o sociálním bydlení, zavést ho do praxe a zajistit, aby pro ženy nacházející se v chudobě, nebo bez přístřeší existoval dostatečný počet (sociálních) služeb, které budou odpovídat jejich potřebám ženy a zajistí jejich bezpečí. Konkrétně, navýšit počet sociálních služeb pro osoby bez přístřeší pro bezdětné ženy. Také by bylo vhodné zajistit statistické údaje, které by vypovídaly o stavu chudoby žen i ve stádiu bezdomovectví a byly posléze podkladem pro zřizování potřebných služeb.
- Zpracovat koncept mikrofinancí a mikrokreditů a uvést v platnost, ať jako finanční výpomoc a výhodnou půjčku při řešení aktuální finanční tíže nebo půjčku pro začátek podnikání. Obě služby musí být navázány na vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti a ekonomické stabilizace žen a rodin. Oba nástroje by měly vést ke snížení zadlužení žen a rodin a k stabilizaci postavení žen na trhu práce.

Lucie Benešová

Autorka je absolventkou Fakulty humanitních studií na Karlově univerzitě, na stejné univerzitě pokračovala studiem Mediálních studií, ale tentokrát na Fakultě sociálních věd. Vystudovala také Sociální pedagogiku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a CŽV Arteterapie v Brně. Dlouhodobě se zabývá neziskovým sektorem a nyní rok a půl pracuje v Charitě Česká republika-

---

Literatura

- Evropa 2020, dostupný z http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm
- Strategie pro sociální začleňování 2014-2020 (usnesení vlády ze dne 8. 1. 2014 č. 24), dostupný z http://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf
- Analýza sociálně vyloučených lokalit ČR, MPSV, Praha 2015, dostupný z http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/Analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_GAC.pdf
- Hana Hašková (ed.), Marta Vohlídalová, Hana Maříková, Radka Dudová, Zuzana Uhde, Alena Křížková, Lenka Formánková. 2014. Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství / Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 398 s. ISBN 978-80-7419-178-7.
- Zpátky ze dna: zaostřeno na ženy, Jako doma, dostupný z http://jakodoma.org/wp-content/uploads/2014/04/zprava_final.pdf
- Holý, D. Problém pracující chudoby se v Česku zhoršuje. Statistika a My (3/2013)
- Matoušek, R. a Snopek, J., ASZ, Metodika prostupného bydlení, 2014, dostupné na: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi>

ŽENY A VZDĚLÁVÁNÍ

B. STRATEGICKÉ CÍLE

B.1 Zajistit rovný přístup ke vzdělání

B.2 Vymanit negramotnost mezi ženami

B.3 Zlepšit přístup žen k programům přípravy povolání, ke vědě a technologii a k pokračujícímu vzdělávání

B.4 Navrhnout a realizovat systém nediskriminačního školství, vzdělávání a výcviku k povolání

B.5 Přidělovat dostatečné prostředky pro školské reformy a monitorovat uskutečnění školských reforem

B. 6 Podporovat celoživotní vzdělávání a celoživotní výcvik dívek a žen

Petra Kubálková

Oblast vzdělávání je díky dostatečné expertní základně jednou z nejprogresivnějších oblastí, která se z hlediska měnících se potřeb společnosti vyvíjí a to převážně intenzivní práce neziskových organizací a expertů a expertek z vysokých škol. I přesto v oblasti školství přetrvává vertikální i horizontální segregace podle pohlaví a i nadále jsou generovány stereotypy vážící se na pohlaví.

Od roku 2010 se v rámci sběru statistik zohledňuje pohlaví, aktuální data jsou k roku 2015 a zpracoval je Český statistický úřad⁴⁸. Z uvedených statistik jasně vyplývá, že dívky jsou směřovány k vyššímu vzdělání než chlapci. Dívky tedy převažují coby studentky na gymnáziích (čtyřletých i víceletých), na studijních oborech s maturitou, konzervatořích i vysokých školách. Chlapci ve větší míře pak studují střední školy bez maturity. Na vysokých studuje celkem 56,1 % dívek a 43,9 % chlapců. Akademické profese se ovšem ve výsledku věnují spíše muži. Mezi profesory jich je 85,5 %, docenty 75,5 %, odborní asistenti 59,2 %, asistenti 51,1 % a mezi lektory 39,7 %. Znamená to tedy, že ačkoliv je více žen – absolventek, vědecké kariéry se věnují převážně muži.

Tab.2: Děti, žáci a studenti na jednotlivých typech a druzích škol podle pohlaví v procentech

Stupeň vzdělání	Dívky v % ve školním roce 2014/2015 (2010/2011)	Chlapci v % ve školním roce 2014/2015 (2010/2011)
Mateřské školy	48,9 % (48 %)	51,1 % (52 %)
Základní školy	48,5 % (48,3%)	51,5 % (51,7 %)
Gymnázia víceletá	53,9 % (55,4 %)	46,1 % (44,6 %)
Gymnázia čtyřletá	62,1 % (62,5 %)	37,9 % (37,5 %)
SŠ bez maturity	34,5 % (33,6 %)	65,5 % (66,4 %)

⁴⁸ Zaostřeno na ženy muže. Český statistický úřad, Praha, 2014.

SŠ s maturitou	51,5 % (51,1 %)	48,5 % (48,9 %)
Konzervatoře	61,4 % (61,1 %)	38,6% (38,9 %)
VOŠ	72,1 % (72 %)	27,9 % (28 %)
VŠ	56,1 % (56 %)	43,9 % (44 %)

Zdroj: ČSÚ

Tab.3: Děti, žáci a studenti na jednotlivých typech a druzích škol podle pohlaví

VZDĚLÁNÍ

EDUCATION

3 - 1. Děti, žáci a studenti na jednotlivých typech a druzích škol podle pohlaví

Children, pupils and students, total and girls and boys: by type and kind of school

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Source: Ministry of Education, Youth and Sports

Ukazatel	Školní rok School year								Indicator
	1993/1994	1995/1996	2000/2001	2009/2010	2010/2011	2012/2013	2013/2014	2014/2015	
Mateřské školy									Nursery schools
děti celkem	338 499	340 943	279 838	314 008	328 612	354 340	363 568	367 603	Children, total
dívký	-	-	-	150 613	157 799	170 705	175 049	176 574	Girls
chlapci	-	-	-	163 395	170 813	183 635	188 519	191 029	Boys
Základní školy									Basic schools
žáci celkem	1 110 372	1 052 811	1 097 280	794 459	789 486	807 950	827 654	854 137	Pupils, total
dívký	-	-	531 594	382 748	381 028	391 115	400 894	414 331	Girls
chlapci	-	-	565 686	411 711	408 458	416 835	426 760	439 806	Boys
Gymnázia									Grammar schools
žáci celkem	121 991	132 580	138 042	143 851	139 068	131 013	128 527	127 666	Pupils, total
dívký	72 809	78 132	82 284	84 531	80 991	75 035	73 327	72 770	Girls
chlapci	49 182	54 448	55 758	59 320	58 075	55 978	55 200	54 896	Boys
gymnázia čtyřletá									Grammar schools (4-year study)
žáci celkem	85 812	69 273	51 025	58 716	55 251	49 369	47 734	47 138	Pupils, total
dívký	52 278	42 158	32 784	37 018	34 516	30 365	29 421	29 295	Girls
chlapci	33 534	27 115	18 241	21 698	20 735	19 004	18 313	17 843	Boys
gymnázia víceletá									Grammar schools (6- or 8-year study)
žáci celkem	36 179	63 307	87 017	85 135	83 815	81 644	80 793	80 528	Pupils, total
dívký	20 531	35 974	49 503	47 513	46 475	44 670	43 906	43 475	Girls
chlapci	15 648	27 333	37 514	37 622	37 340	36 974	36 887	37 053	Boys
Obory středních škol bez maturitní zkoušky									Fields of education of secondary schools without A-level exam.
žáci celkem	257 052	227 141	160 883	115 526	110 636	102 523	99 456	96 799	Pupils, total
dívký	102 237	92 298	58 653	39 298	37 178	34 517	33 785	33 410	Girls
chlapci	154 815	134 843	102 230	76 228	73 458	68 006	65 671	63 389	Boys
Obory středních škol odborné s maturitní zkouškou									Fields of education (technical) of secondary schools with A-level examination
žáci celkem	216 705	254 365	259 718	296 883	283 216	237 218	220 809	211 077	Pupils, total
dívký	111 075	145 263	138 215	152 000	144 720	122 657	113 718	108 808	Girls
chlapci	105 630	109 102	121 503	144 883	138 496	114 561	107 091	102 269	Boys
Konzervatoře									Conservatoires
žáci celkem	3 478	3 797	3 311	3 435	3 560	3 655	3 690	3 752	Pupils, total
dívký	1 982	1 928	1 936	2 099	2 178	2 247	2 285	2 303	Girls
chlapci	1 496	1 869	1 375	1 336	1 384	1 408	1 405	1 449	Boys
Vyšší odborné školy									Higher professional schools
studenti celkem	x	x	26 605	28 749	29 793	28 975	28 330	26 960	Students, total
ženy	x	x	18 490	20 702	21 455	20 639	20 303	19 446	Women
muži	x	x	8 115	8 047	8 338	8 336	8 027	7 514	Men
Vysoké školy									Universities
studenti celkem	127 137	148 433	190 207	389 000	395 990	381 029	367 906	347 339	Students, total
ženy	55 582	65 387	90 310	216 379	221 532	214 254	206 608	194 905	Women
muži	71 555	83 046	99 897	172 621	174 458	166 775	161 298	152 434	Men

Zdroj: ČSÚ

V oblasti školství pak často bývá kritizováno, v jakém poměru jsou na jednotlivých školách zastoupeny ženy a muži. Za uplynulých pět let se tyto čísla více méně nemění a zastoupení obou pohlaví na pozicích zůstává stejné. Ve školním rocen 2010/2011 v sektoru pracovalo

154 135 pracovníků a pracovnic, ve školním roce 2013/2014 pak 151 552 pracovníků a pracovnic⁴⁹. Nejvíce z nich pak logicky pracuje na základních a středních školách.

Tab.4: Učitelé na jednotlivých typech a druzích škol podle pohlaví

VZDĚLÁNÍ

EDUCATION

3 - 2. Učitelé na jednotlivých typech a druzích škol podle pohlaví

Teachers, total and as % of female and male teachers: by type and kind of school

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Source: Ministry of Education, Youth and Sports of the CR

Ukazatel	Školní rok School year				Indicator
	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	
Mateřské školy					Nursery schools
učitelé celkem	25 737	26 781	27 739	28 583	Teachers, total
učitelky (%)	99,7	99,7	99,6	99,5	Teachers - Women, %
učitelé muži (%)	0,3	0,3	0,4	0,5	Teachers - Men, %
Základní školy					Basic schools
učitelé celkem	58 023	57 815	57 669	58 269	Teachers, total
učitelky (%)	84,1	84,3	84,2	84,3	Teachers - Women, %
učitelé muži (%)	15,9	15,7	15,8	15,7	Teachers - Men, %
Střední školy celkem					Secondary schools, total
učitelé celkem	45 385	43 876	41 789	40 214	Teachers, total
učitelky (%)	58,9	59,1	59,7	59,6	Teachers - Women, %
učitelé muži (%)	41,1	40,9	40,3	40,4	Teachers - Men, %
Konzervatoře					Conservatoires
učitelé celkem	1 030	1 121	1 127	1 158	Teachers, total
učitelky (%)	50,0	49,0	49,8	50,4	Teachers - Women, %
učitelé muži (%)	50,0	51,0	50,2	49,6	Teachers - Men, %
Vyšší odborné školy					Higher professional schools
učitelé celkem	1 841	1 891	1 876	1 783	Teachers, total
učitelky (%)	62,8	60,7	63,0	63,9	Teachers - Women, %
učitelé muži (%)	37,2	39,3	37,0	36,1	Teachers - Men, %
Vysoké školy					Universities
akademičtí pracovníci celkem	22 119	21 816	21 339	21 545	Academic staff, total
akademičtí pracovníci - ženy (%)	35,2	35,3	35,6	35,9	Academic staff - Women, %
akademičtí pracovníci - muži (%)	64,8	64,7	64,4	64,1	Academic staff - Men, %

Zdroj: ČSÚ

Za nejvíce diskutované je pak nevyrovnané zastoupení žen a mužů v mateřských školách a na základních školách na učitelských pozicích. Pokud se podíváme na obsazení řídicích pozic, pak z uvedených statistik vyplývá, že ačkoliv na základních školách na učitelských pozicích ve školním roce 2013/2014 pracuje 84,3 % žen, tak na řídicích pozicích jich je 65,5 % u středních škol včetně VOŠ a konzervatoří pak jsou ženy zastoupeny na řídicích pozicích v 42,5%⁵⁰.

⁴⁹ Zaostřeno na ženy muže, 2014, str. 102

⁵⁰ Zaostřeno na ženy muže, 2014 str. 105

GENDER PAY GAP VE ŠKOLSTVÍ⁵¹

Podle posledních statistik ČSÚ jsou rozdíly v platech učitelů a učitelek následující. Na středních školách, konzervatořích a vyšších odborných školách pobírali učitelé v roce 2014 v průměru 28 000 Kč a učitelky 27 700 Kč. Na školách určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pobíraly učitelky v průměru 97 % platu učitelů (27 600 Kč oproti 28 400 Kč). U řídicích pracovníků a pracovnic pobíraly ženy v řídicích pozicích na ZŠ v průměru 93 % platů mužů v řídicích pozicích (40 300 Kč oproti 43 500 Kč) a na SŠ, konzervatořích a vyšších odborných školách pak v průměru 98 % platu mužů (45 100 Kč oproti 46 200 Kč). Statistika dále zmiňuje, že na školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pobírají ženy pouze 81 % průměrného platu mužů (38 000 Kč oproti 46 700 Kč). U vysokých škol, které ovšem mají vlastní mzdové předpisy, pobírají profesorky v průměru 96 % mezd profesorů, docentky 90 % mezd docentů, odborné asistentky 91 % mezd odborných asistentů a asistentky 95 % mezd odborných asistentů.

PRIORITY RESORTU ŠKOLSTVÍ V LETECH 2010 – 2015

V roce 2010 byly vydány Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže⁵² (dále Priority), které stanovují úkoly pro všechny resorty v oblasti naplňování rovných příležitostí žen a muž. Priority schvaluje Vláda České republiky a povinností všech resortů je každoročně podat zprávu o plnění těchto úkolů. Za uplynulých pět let pak Priority i Souhrnné zprávy doznaly kvalitativních změn. Pro přehlednost předkládáme přehled úkolů, které měl zpracovávat nebo se na zpracování podílet resort školství.

V roce 2011 jedenáct pak na základě vyhodnocení plnění Priorit byly stanoveny následující úkoly pro následující roky, do kterých byl zapojen i resort školství⁵³.

- Podporovat konkrétními opatřeními rozvoj dostupných služeb péče o děti (např. mateřských školek, miniškolek apod.), a podporovat zřizování, provoz a rozvoj sociálních služeb (např. pečovatelských služeb, denních stacionářů, osobní asistence a podobně), doplňují-li či nahrazují péči poskytovanou zaměstnanými občany. Zhodnotit vývoj v dané oblasti a posoudit stávající síť jednotlivých druhů těchto zařízení z hlediska četnosti, hustoty a dostupnosti.
- Zdůrazňovat nepřijatelnost násilí na základě pohlaví a obchodování s lidmi a medializovat tuto otázku v souvislosti s věcnou působností každého člena vlády

⁵¹ Platy učitelů a učitelek v České republice se příliš neliší, <http://www.statistikaamy.cz/2016/03/platy-ucitelu-a-ucitelek-v-ceske-republice-se-prilis-nelisi/>

⁵² Souhrnnou zprávu o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2010 schválila Vláda české republiky dne 19. října 2011, v tento den byl schválen i dokument Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže pro roky 2011 a 2012.

⁵³ Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, 2011, <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/aktuality/Usneseni-770-19-10-2011-Priority-priloha.pdf>

(rozhovory, články, publikace, informace o rovných příležitostech žen a mužů na webových stránkách resortu, tiskové konference apod.).

V roce 2012 na základě vyhodnocení byly pro resort školství stanoveny následující priority⁵⁴:

- v relevantní koncepční, rozhodovací a vyhodnocovací činnosti dovnitř i vně resortu zahrnovat toto hledisko, pokračovat v činnosti pracovních skupin k rovným příležitostem žen a mužů a organizovat jejich jednání nejméně dvakrát ročně a prostřednictvím mediální politiky informovat o této problematice a opatřeních přispívajících k jejímu zabezpečování (v rámci mediální politiky relevantních resortů také zdůrazňovat nepřijatelnost násilí na základě pohlaví a obchodování s lidmi),
- Aktivně podporovat opatřeními dle § 16 odst. 3 zákoníku práce vyrovnané zastoupení žen a mužů ve vládních orgánech a na vedoucích pozicích; ve všech státních podnicích a akciových společnostech s vlastnickým podílem státu v představenstvech a správních a dozorčích radách sledovat zastoupení z hlediska pohlaví,
- zohledňovat v relevantních dotačních programech téma rovných příležitostí žen a mužů,
- zjišťovat, monitorovat a řešit případy sexuálního obtěžování na pracovišti v jednotlivých ministerstvech.

V roce 2013 byly stanoveny následující Priority pro resort školství⁵⁵:

- Bod 1 přetrvává z roku 2012
- Z důvodu vyrovnanějšího postavení žen a mužů na trhu práce a sladování pracovního, soukromého a rodinného života:
  - zavádět, rozvíjet, aktivně podporovat a informovat zaměstnance a zaměstnankyně a uchazeče a uchazečky o práci o možnostech využívání flexibilních pracovních úvazků a sledovat a vést anonymizované statistiky výše platů zaměstnankyň a zaměstnanců v jednotlivých platových třídách dle pohlaví a zajišťovat platovou transparentnost,
  - v návaznosti na Programové prohlášení vlády samostatně nebo ve spolupráci více resortů usilovat o rozšíření možností péče o děti předškolního věku pro své zaměstnankyně a zaměstnance,
  - podporovat, a to i finančně, rozvoj dostupnosti služeb péče o děti (např. mateřských škol, živností péče o děti, zařízení typu dětských skupin apod.) a zřízení, provozování a rozvoj sociálních služeb (např. pečovatelských služeb, denních stacionářů, osobní asistence a podobně, jakožto zařízení péče o další

---

⁵⁴ Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, 2012, <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Aktualizovana-opatreni-na-rok-2012.pdf>

⁵⁵ Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, 2013, <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Aktualizovana-opatreni-na-rok-2013.pdf>

závislé osoby), zhodnotit vývoj v dané oblasti a posoudit stávající síť jednotlivých druhů těchto zařízení z hlediska četnosti, hustoty a dostupnosti.

- Zpracovat analýzu školského systému z hlediska rovnosti žen a mužů a na jejím základě pojmenovat problematické oblasti a navrhnout jejich řešení podporovat individuální schopnosti a zájmy jak dívek a žen, tak chlapců a mužů, o přípravu pro povolání v těch oborech, které jsou z hlediska pohlaví považovány za netypické; a realizovat vzdělávací programy pro budoucí i stávající pedagogické pracovníky v oblasti rovných příležitostí žen a mužů.

V roce 2014 - 2015 pak byly schváleny následující priority pro oblast školství⁵⁶:

- Podporovat, a to zejména finančně a legislativně, rozvoj dostupnosti služeb péče o děti a zřizování, provozování a rozvoj sociálních služeb (např. pečovatelských služeb, denních stacionářů, osobní asistence a podobně, jakožto zařízení péče o další závislé osoby), zhodnotit vývoj v dané oblasti v jednotlivých krajích a posoudit stávající síť jednotlivých druhů těchto zařízení z hlediska četnosti, hustoty, dostupnosti, případně nově vytvořených pracovních míst.
- Zavést cílené programy zaměřené na žáky a žákyně základních, středních i vysokých škol, které budou prohlubovat jejich individuální schopnosti a zájmy s cílem podporovat jejich studium a zaměstnávání v oborech, které jsou z hlediska pohlaví považovány za netypické.
- Zavést vzdělávací aktivity pro pedagogické pracovníky a pracovnice s důrazem na nestereotypní přístup k žákům a žákyním
- Ustavit pracovní skupinu při Radě vlády pro výzkum, vývoj a inovace pro otázky genderové rovnosti ve vědě.
- Do rámcového vzdělávacího programu základních škol zpracovat téma genderových stereotypů, zejména v souvislosti s rovností žen a mužů na trhu práce a volbu povolání.

Jak je vidět z ukázky všech úkolů pro resort školství, úkoly směřující na reformu vzdělávání ve vztahu ke genderové tematice se začínají objevovat až v roce 2013 a pak pro roky 2014 a 2015. Což považujeme za posun. V letech 2010, 2011 a 2012 byly Priority směřovány pouze do oblasti trhu práce, kde MŠMT mělo roli spolupracujícího resortu na úkolech stanovených MV a MPSV. Vyhodnocení plnění Priorit pak můžeme sledovat v dokumentu *Stav genderové rovnosti a návrh střednědobého strategického plánu v oblasti genderové rovnosti v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy*⁵⁷ vydaného v roce 2013. Souhrnným cílem dokumentu je „(cílem) školské politiky by mělo být eliminovat negativní důsledky genderových stereotypů, tj. zjednodušujících a generalizujících představ o tom, jací jsou a jací

---

⁵⁶Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, 2014-2015, <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Aktualizovana-opatreni-na-leta-2014-2015.pdf>

⁵⁷ Stav genderové rovnosti a návrh střednědobého strategického plánu v oblasti genderové rovnosti v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy <http://www.msmt.cz/file/31791/download/>

by měli být muži a ženy. Prosazení rovnosti ve vzdělávání může nabývat tří základních podob – rovnost v přístupu, rovnost v podmínkách a rovnost ve výsledcích⁵⁸. Nicméně dokument je opravdu spíše vyhodnocením situace v resortu školství a nikoliv akčním plánem na změnu.

Nejobsáhlejší popis v oblasti Genderové rovnosti ve školství a vědě pak přináší *Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice* vydané na konci roku 2015⁵⁹, která definuje následující problémy: institucionální zajištění agendy rovných příležitostí žen a mužů ve školství, absence genderové rovnosti v rámcových vzdělávacích programech, nedostatečné pokrytí genderových témat ve výzvách programů financovaných z Evropského sociálního fondu, nízký počet učitelů-mužů na úrovni mateřských a základních škol a naopak nízký počet žen ve vedení škol. Všechny tyto identifikované problémy přetrvávají již od roku 2010. Za pozitivní považuje posílení institucionálního zajištění genderové agendy na MŠMT, kde byla zřízena pozice koordinátorky pracovní skupiny pro rovnost žen a mužů na MŠMT.

ODSTRAŇOVÁNÍ STEREOTYPŮ VE ŠKOLSTVÍ, VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCVIKU K POVOLÁNÍ

Jedním z nejdůležitějších počinů na cestě k odstraňování genderových stereotypů ve školství a vědě v uplynulých pěti letech bylo založení Národního kontaktního centra - Ženy a věda (dále NKC - ŽV). NKC - ŽV je součástí Sociologického ústavu AV, v.v.o a jeho hlavním cílem je podporovat ženy vědkyně na institucionální úrovni. V tomto ohledu jde o první organizaci svého druhu v ČR. Mezi aktivit NKC - ŽV patří například mentoring pro mladé vědkyně, ale i středoškolačky, odstraňování přímé i nepřímé diskriminace např. při řešení řetězení úvazků vědkyň, problém se nejvíce dotýká vědkyň-matek, nastavení pravidel grantové politiky, kdy při souběhu výzkumného projektu a těhotenství či mateřské/rodičovské dovolené je nezřídka kdy doporučováno ukončení projektu nebo jeho předání kolegovi/kolegyni a mnoho dalších aktivit.

Další zajímavou aktivitou, která ovšem vznikla bez přispění státního úřednictva, je projekt Czechitas. Projekt začal v roce 2013, kdy Czechitas uspořádaly v Brně s Techsquatem bezplatný programovací víkend pro holky Rails Girls. Od této chvíle skupina žen-programátorek pořádá několik workshopů měsíčně napříč celou Českou republikou pro dívky a ženy, které se chtějí zdokonalit v oblasti informačních technologií a programování.

V rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), financovaného z Evropského sociálního fondu byly financovány projekty, které vzdělávaly učitele v oblasti rovných příležitostí a nestereotypní výuky. Ukázkou takového projektu je "Gender je všude kolem nás", který obsahoval vzdělávací bloky zaměřené na genderově korektní jazyk, odbourávání stereotypů, gender mainstreaming nebo sladování práce a rodiny. Bohužel na

⁵⁸ Stav genderové rovnosti a návrh střednědobého strategického plánu v oblasti genderové rovnosti v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, str. 6

⁵⁹ Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice, 2015, str. 99-100

stránkách fondů financovaných z ESF není umožněno vyhledávání podle klíčových slov tak, abychom mohli spočítat, kolik prostředků bylo podobným způsobem do školství investováno.

DOPORUČENÍ

Za uplynulých pět let se situace ve školství výrazně nezměnila. Za pozitivní lze ovšem vnímat změnu v nastavování priorit, které resort hodlá řešit. Pozitivně vnímáme snahy o zavádění gender mainstreamingu a genderových témat do strategických dokumentů např. snahy zavést vzdělávací aktivity pro pedagogické pracovníky a pracovnice s důrazem na nestereotypní přístup k žákům a žákyním nebo úpravy rámcového vzdělávacího programu základních škol tak, aby obsahoval téma genderových stereotypů.

V roce 2010 tato zpráva doporučovala následující úkoly, na kterých by bylo vhodné i nadále pracovat:

- Zlepšení institucionálního zajištění genderové agendy v resortu školství. I přes vytvoření pracovní skupiny pro rovné příležitosti žen a mužů, je tak důležitým resortu, jakým je Ministerstvo školství, toto zajištění nedostatečné.

Nová doporučení v roce 2015:

- Přijetí speciálních programů pro zavádění strategie gender mainstreamingu do politiky vzdělávání a do škol; navržení akčních plánů a přidělení zdrojů pro realizaci programu gender mainstreamingu včetně integrovaných nástrojů pro monitorování a vyhodnocení. Podpora vedení škol při zavádění gender mainstreamingu.
- Analýzy a studie vzdělávací politiky s genderovým rozlišením dopadů.
- Podpora kampaní a iniciativ zaměřených na odbourávání stereotypů ve výuce i ve školství.
- Vytvoření příležitostí pro mezinárodní výměnu zkušeností zaměřených na získávání dobré praxe spojené s genderově citlivou výukou.
- Otevření dotačních programů, které by umožnily vzdělávání pedagogických pracovníků a pracovnic.
- Podporovat vyvážené zastoupení žen a mužů na všech úrovních vzdělávacího procesu, především ve funkcích vedoucích a ředitelů škol.
- Podporovat specifická opatření zaměřená na dívky a chlapce ze skupin, jejichž zvyky a kultura podporují předčasné ukončení školní docházky, a zaměřovat pozornost rodičů na tuto otázku.
- Podporovat výzkum zaměřený na genderovou problematiku a vzdělání a školství.
- Pravidelné vyhodnocovat strategie a akční plány, které již byly zavedeny.

Petra Kubálková

Autorka je expertkou, lektorkou a genderovou auditorkou. Působí a působila v řadě neziskových organizací, mezi které patří Otevřená společnost, APERIO, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a mnoho dalších. Je autorkou metodik, příruček a studií zaměřené na rovné příležitosti žen a mužů.

Literatura

- Zaostřeno na ženy muže, Český statistický úřad, Praha : 2014.
- Platy učitelů a učitelek v České republice se příliš neliší, Statistika a My, 2016, dostupný z <http://www.statistikaamy.cz/2016/03/platy-ucitelu-a-ucitelek-v-ceske-republice-se-prilis-nelisi/>
- Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže 2011, Úřad vlády, 2011, dostupný z http://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/aktuality/Usneseni-770-19-10-2011_Priority_priloha.pdf
- Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, 2013, , Úřad vlády, 2013, dostupný z <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Aktualizovana-opatreni-na-rok-2013.pdf>
- ¹Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, 2014-2015, , Úřad vlády, 2015, dostupný z <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Aktualizovana-opatreni-na-leta-2014-2015.pdf>
- Stav genderové rovnosti a návrh střednědobého strategického plánu v oblasti genderové rovnosti v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, MPSV, 2013, dostupný z <http://www.msmt.cz/file/31791/download/>
- Irena Smetáčková (ed.). Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice, Česká ženská lobby, 2015.
- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. *Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15)*. Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147.

C. STRATEGICKÉ CÍLE

C.1 Zlepšit přístup žen během celého jejich života k patřičné, dostupné a kvalitní zdravotní péči, informacím a s tím souvisejícím službám

C.2 Posílení programů prevence, které zlepšují zdravotní stav žen

C.3 Ujmout se iniciativ, které budou genderově senzitivní a zaměří se na nemoci přenášené pohlavním stykem, HIV/AIDS a na otázky sexuálního a reprodukčního charakteru

C.4 Rozvíjení výzkumu a rozšiřování informací o zdraví žen

C.5 Zvýšení finančních zdrojů a monitorování následných akcí, chránící zdraví žen

Petra Kubálková

PAP obecně lobuje pro zlepšení přístupu žen ke zdravotní péči a informacím, navrhuje opatření zajišťovat, aby všechny zdravotnické služby i personál dodržovali lidská práva a etické, profesní a k ženám ohleduplné normy při poskytování zdravotní péče ženám s cílem dosáhnout zodpovědného, dobrovolného a informovaného souhlasu; aby se odstranily škodlivé, z lékařského hlediska zbytečné nebo vynucované lékařské zásahy a zajistit, aby všechny ženy byly ošetřovány patřičně vyškoleným personálem plně informovány o možnosti volby.

Česká republika se jako řada zemí přihlásila k programu Světové zdravotnické organizace (dále SZO), který sleduje zdraví žen. Nejnovější zpráva z této oblasti byla vydána v roce 2014 jako Zprava o zdraví obyvatel České republiky a vydalo ji Ministerstvo zdravotnictví ČR (MZd)⁶⁰. Obdobné zprávy vydávají také ostatní země, které se k programu přihlásily.

V září 2012 schválil Regionální výbor Světové zdravotnické organizace pro Evropu na svém 62. zasedání dokument Zdraví 2020 - Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí⁶¹ (dále Strategie Zdraví 2020), který poskytuje strategický rámec pro přístupy ke zlepšování zdraví a navazuje na předchozí program Zdraví pro všechny v 21. století. Dokument Národní strategie ochrany a podpory zdraví byl schválen 8. 1. 2014 ze strany MZ a vládou a 5. 3. 2014.

Strategie Zdraví 2020 definuje dva strategické cíle 1) *Zlepšit zdraví obyvatel a snížit nerovnosti v oblasti zdraví*, 2) *Posílit roli veřejné správy v oblasti zdraví a přizvat k řízení a rozhodování všechny složky společnosti, sociální skupiny i jednotlivce*⁶². Z pohledu postavení žen v oblasti zdravotnictví jsou pak důležité prioritní oblasti *Prioritní oblast 1: Realizovat celoživotní investice do zdraví a prevence nemocí, posilovat roli občanů a vytvářet podmínky*

⁶⁰ Zprava o zdraví obyvatel České republiky, 2014

http://www.szu.cz/uploads/documents/czsp/aktuality/Cesi_ziji_dele_ale_trapi_je_civilizacni_nemoci/Zprava_o_zdravi_obyvatel_CR.pdf

⁶¹ Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí, 2012

http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html

⁶² Zdraví 2020, str. 16

pro růst a naplnění jejich zdravotního potenciálu, 3: Posilovat zdravotnické systémy zaměřené na lidi, zajistit použitelnost a dostupnost zdravotních služeb z hlediska příjemců, soustředit se na ochranu a podporu zdraví a na prevenci nemocí, rozvíjet kapacity veřejného zdravotnictví, zajistit krizovou připravenost, průběžně monitorovat zdravotní situaci a zajistit vhodnou reakci při mimořádných situacích a 4: Podílet se na vytváření podmínek pro rozvoj odolných sociálních skupin, tedy komunit žijících v prostředí, které je příznivé pro jejich zdraví⁶³. Tyto priority jsou důležité ve vztahu k dalším tématům, které trápí ženy v ČR ve vztahu k jejich právům v oblasti péče o zdraví. V prioritách je např. přiznávána velmi silná role občanů „Nezbytné je posilování role občanů s důrazem na vytvoření edukační databáze o procesech probíhajících u poskytovatelů zdravotních služeb s cílem upozornit pacienty na rizika při poskytování zdravotních služeb a na možné nástroje zejména v oblasti prevence nežádoucích událostí a medikačních pochybení.“⁶⁴ Strategie ve svých cílech a prioritách neřeší postavení žen a mužů v péči o zdraví.

INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ A PODÍL ŽEN NA ROZHODOVÁNÍ

- Rada vlády pro zdraví a životní prostředí⁶⁵ (dále RVŽP) - její využití jako meziresortního orgánu pro realizaci cílů Národní strategie a souvisejících implementačních dokumentů.
- Resortní pracovní skupina pro podporu a ochranu veřejného zdraví a prevenci nemocí a pro implementaci programu Zdraví 2020 v ČR.
- Pracovní skupina (PS) pro horizontální téma č. 2 „Bezpečnost potravin“⁶⁶
- Pracovní skupina pro porodnictví (při Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů)⁶⁷

Ministerstvo zdravotnictví (MZd) vede několik dalších pracovních skupin, jako Pracovní skupina pro kategorizaci a úhradovou regulaci zdravotnických prostředků, pro Strategii reformy psychiatrické péče a řadu dalších.

Oblasti zdravotnictví se věnují i Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů z roku 2014-2015. Jako jeden z primárních úkolů pro MZd je definováno⁶⁸:

---

⁶³ Zdraví 2020, str. 16

⁶⁴ Zdraví 2020, str. 23

⁶⁵ Rada pro zdraví a životní prostředí (dále RVŽP) byla zřízena usnesením vlády ČR č. 810 z 9. prosince 1998 jako poradní a iniciativní orgán vlády pro oblast zdraví a životního prostředí s mezirezortní působností.

⁶⁶ Pracovní skupina byla zřízena usnesením vlády ČR 23 z 8. ledna 2014

o Zdraví 2020 -Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí

⁶⁷ Pracovní skupina byla založena v rámci Rady pro rovné příležitosti žen a mužů. První schůze se konala 21. ledna 2015.

⁶⁸ Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů z roku 2014-2015

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Aktualizovana-opatreni-na-leta-2014-2015.pdf>

- Nadále pokračovat v revizi stávajícího stavu porodní a poporodní péče z hlediska práv pacientky včetně porodu mimo nemocnici.
- Revidovat legislativu vztahující se k veřejnému zdravotnímu pojištění tak, aby cizinci a cizinky dlouhodobě pobývající na území ČR (zejména OSVČ, rodinní příslušníci včetně dětí a studující) byli začleněni ve veřejném zdravotním pojištění.

Na tyto problémy trvale (minimálně v letech 2010-2015) upozorňují i neziskové organizace v České republice.

ZASTOUPENÍ MUŽŮ A ŽEN VE ZDRAVOTNICTVÍ

Podle ČSÚ⁶⁹ pracovalo v roce 2013 ve zdravotnictví 208 843 žen a 57 429 mužů. Z této skupiny bylo 29 230 lékařů – žen a 24 680 lékařů – mužů. Na pozici všeobecné sestry a porodní asistentky pak pracovalo 86 730 žen a 1 695 muž. Na této pozici v roce 2010 pracovalo 1 431 mužů a v roce 1995 pouhých 640 mužů.

Ženy, ačkoliv jsou zastoupeny ve větší míře v oblasti zdravotní péče, mají pouze malý vliv na rozhodování v resortu. Nasvědčuje tomu i fakt, že na strategických dokumentech pracuje menší procento žen než mužů.

Tab.5: Zastoupení žen a mužů v poradních orgánech MZ

	2014 M	2014 Ž	2013 M	2013 Ž	2012 M	2012 Ž	2011 M	2011 Ž
Rada vlády pro zdraví a životní prostředí ⁷⁰	10	4	11	3	12	2	13	2
Resortní pracovní skupina pro podporu a ochranu veřejného zdraví a prevenci nemocí a pro implementaci programu Zdraví 2020	5	3	-	-	-	-	-	-
Pracovní skupina (PS) pro horizontální téma č. 2 „Bezpečnost potravin“	3	6	-	-	-	-	-	-

⁶⁹ Zaostřeno na ženy muže, 2014, str. 64

⁷⁰ Výroční zpráva Rady pro zdraví a životní prostředí za roky 2011, 2012, 2013, 2014

Pracovní skupina pro porodnictví (při Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů) (zal. 2015)	6	16	-	-	-	-	-	-
---	---	----	---	---	---	---	---	---

Zdroj: ČSÚ

V RVŽP jsou ženy zastoupeny v menšinové míře. Všichni členi a členky rady pak jsou nominováni z řad úřednictva ministerstev. V RVŽP není ani jedno místo přiděleno zástupci či zástupkyni z řad neziskových organizací nebo organizací poskytující sociální a zdravotní služby. Stejně tak Resortní pracovní skupina. Jinak je tomu u iniciativ vzešlých z PS, kde jsou ve větší míře zastoupeny ženy a nepřekvapivě i pod Radou vlády pro rovné příležitosti žen a mužů (dále RVRP), kde jsou ženy zastoupeny v drtivé míře. Důležitá pozice z hlediska rovných příležitostí je pak gender focal point MZ, který by měl docházet na zasedání RVRP, je na MZ alokována do personálního oddělení.

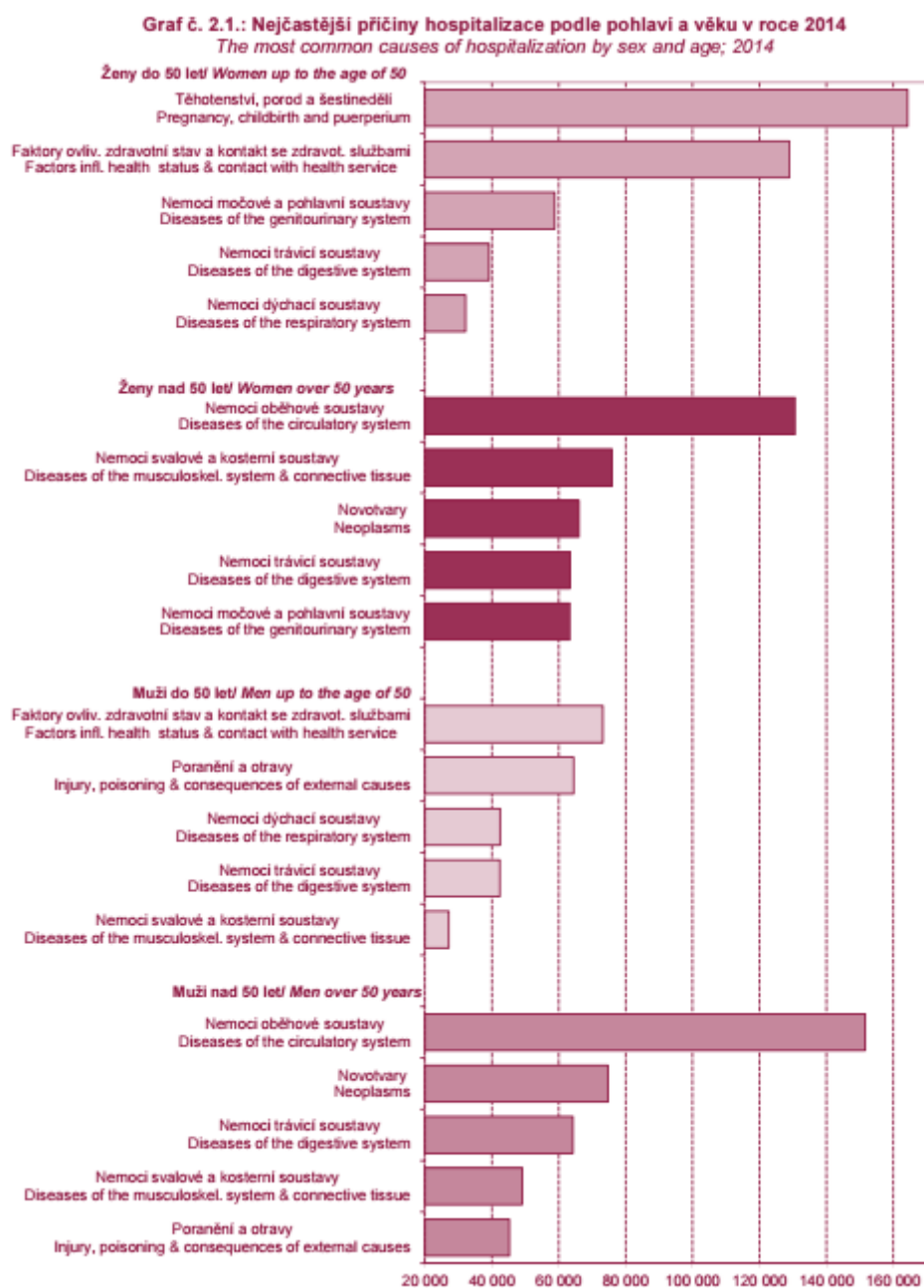
NEMOCNOST ŽEN A MUŽŮ V ČR

Nejčastější hospitalizace u žen v ČR⁷¹ je dána jejich biologickou rolí matek, na druhém místě pak jsou Nemoci oběhové soustavy a faktory ovlivňující zdravotní stav a kontakt se zdravotními službami⁷². U mužů jsou nejčastějším důvodem hospitalizace faktory ovlivňující zdravotní stav a kontakt se zdravotními službami a nemoci oběhové soustavy.

⁷¹ Zaostřeno na ženy muže, str. 71

⁷² Jde o případy, kdy jako „diagnózy“ nebo „potíže (problémy)“ jsou uvedeny okolnosti jiné než nemoc. a) když osoba, která může nebo nemusí být nemocná, se setká se zdravotnickými službami za nějakým zvláštním čelem, jako například, aby obdržela omezenou péči nebo službu pro stav, darovala orgán nebo tkáň, obdržela profylaktické očkování nebo se poradila o problému, který sám o sobě není ani nemocí nebo poraněním, b) když je přítomna nějaká okolnost nebo potíže, která ovlivňuje zdravotní stav osoby, ale sama o sobě není běžnou nemocí nebo poraněním. Takové faktory mohou být zjištěny při prohlídkách obyvatelstva, kdy osoba může nebo nemusí být nemocná nebo být uvedeny jako připojený faktor, který je nutné brát v úvahu, když se osobě poskytuje péče pro nějakou nemoc nebo poranění.

Graf 2: Nejčastější příčiny hospitalizace podle pohlaví v roce 2014

Zdroj: ČSÚ

Zajímavá je také statistika počtu hospitalizovaných z důvodů psychických nemocí⁷³. Tento počet se skokově zvýšil mezi lety 1994 a 2015, následující roky se drží na stejné míře. V roce 2013 bylo hospitalizováno 27 862 žen a 31 694 mužů. U žen je nejčastějším důvodem hospitalizace neurotická, stresová a somatoformní porucha (5 716) a u mužů nemoci spojené s užíváním alkoholu (6 284). Obě skupiny mají nejnižší důvod hospitalizace z důvodů sexuální poruchy, ženy 2 případy, muži ve 121 případech. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou u hospitalizovaných žen i mužů je období mezi roky 35-39 věku. U sebevražd pak převládají

⁷³ Zaostřeno na ženy muže, 2014 str. 75-77

muži. V roce 2013 spáchalo sebevraždu 282 žen a 1 291 mužů. Počet sebevražd od roku 2010 stoupl o 69 případů. Nejvíce případů sebevraždy u žen bylo spácháno ve věku 65+ u mužů ve věku 15-34 let.

Muži i ženy se drží na stejné míře pracovní neschopnosti⁷⁴. U žen je to 45,5 kalendářních dní, u mužů 42,3 kalendářních dní. U pracovních úrazů pak vedou muži (což ovlivňuje i typ práce samotné). V roce 2013 bylo hlášeno 42 900 případů pracovních úrazů. 12 500 pracovních úrazů nahlásily ženy, 30 400 muži. Muži vedou i u mimo pracovních úrazů, z celkového počtu 120 500 jich 41 400 připadá na ženy a 79 100 na muže.

Posledním ukazatelem pak jsou náklady na léčbu⁷⁵.

Tab. 6: Průměrné náklady na 1 pojištěnce podle vybraných diagnóz v Kč na rok

Diagnóza	Ženy rok 2012	Muži rok 2012
Nemoci oběhové soustavy	1 853	2 295
Nemoci trávicí	1 275	1 198
Novotvary	1 491	1 568
Nemoci močové a pohlavní soustavy	1 304	1 006
Nemoci dýchací soustavy	719	799

Zdroj: ČSÚ

V roce 2010 bylo neziskovými organizacemi kritizováno opatření regulačních poplatků v nemocnicích a lékárnách. Experti a expertky se shodovali na předpokladu, že poplatku budou spíše zatěžovat rozpočty žen než mužů např. kvůli delšímu dožití žen a jejich roli pečujících o blízké. Zde je přehled průměrných poplatků dělených podle pohlaví⁷⁶. V této oblasti bylo upozorňováno, že ženy častěji pečují o dítě a jsou doprovodem k lékaři, takže je pravděpodobné, že za poplatky více utratí ženy než muži.

Tab. 7: Průměrné výdaje na regulační poplatky na jednoho pojištěnce

Poplatky	Ženy rok 2012	Muži rok 2012
Poplatky za recept	204	148
Poplatky za návštěvu lékaře	164	116

⁷⁴ Zaostřeno na ženy muže, 2014 str. 81

⁷⁵ Zaostřeno na ženy muže, 2014 str. 85

⁷⁶ Zaostřeno na ženy muže, 2014, str. 87

Poplatky za hospitalizaci	193	153
Poplatky za pohotovost	16	18

Zdroj: ČSÚ

PORODNICTVÍ A PÉČE O ŽENY V TĚHOTENSTVÍ A ŠESTINEDĚLÍ

Resort zdravotnictví obsahuje jednu velmi specifickou oblast, a tou je porodnictví a péče o ženy v těhotenství a šestinedělí. Je zaměřena explicitně na ženy, čímž nemá v mužském rodě ekvivalent, neexistuje žádný obor, který by se zabýval výhradně mužským zdravím či nemocemi. Lékaři muži v porodnictví přitom převažují nad ženami asi o 20%, ve vedení a v jednotlivých sekcích České gynekologicko-porodnické společnosti pak lékaři – muži přímo dominují. Z celkem třiceti předsednických a místopředsednických postů je pouze pět obsazeno ženami.

Oblasti porodnictví se také výrazně věnuje i Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020⁷⁷ (dále Zpráva za rok 2014). Jedním s největších problémů v ČR je právo rodičů si vybrat způsob, okolnosti a místo porodu. Tak jak Zpráva za rok 2014 uvádí, tématem se zabývala kancelář Veřejného ochránce práv (dále VOP). Nejčastějšími podněty, které VOP šetřil je požadování úhrady při uplatnění práva na přítomnost osob určených rodičkou u porodu, postupem matrik při zapisování dětí narozených mimo nemocnici.

Téma porodnictví a porodní péče se dostalo i do zprávy Committee on the Elimination of Discrimination against Women (dále CEDAW) (stínová zpráva o plnění úmluvy byla vydána Českou ženskou Lobby začátkem roku 2016⁷⁸). Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen (dále Výbor) pak ve své zprávě, která ukládá doporučení České republice v bodě 30. a 31. ukládá České republice věnovat následujícím oblastem⁷⁹:

- A. zbytečného oddělení novorozenců od matek bez lékařských důvodů;
- B. nepřiměřeného omezení domácích porodů;
- C. častého používání nástřihu hráze bez zdravotního odůvodnění a v rozporu s matčinou preferencí jej neprovádět;
- D. Výbor vládu mimo jiné vyzývá k tomu, aby zajistila reálnou existenci a dostupnost porodních domů s péčí porodních asistentek, aby zajistila přijetí actio popularis do

⁷⁷ Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2015, str. 61 http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Zprava-o-rovnosti-zen-a-muzu-2014_vcetne-priloh.zip

⁷⁸ Závěrečná doporučení k šesté periodické zprávě České republiky http://www.czlobby.cz/sites/default/files/spolupracujeme_download/cedaw-2015_cz_doporuceni_cz.pdf

⁷⁹ Závěrečná doporučení k šesté periodické zprávě České republiky, bod 30 a 31

antidiskriminační legislativy a také, aby konečně přijala mechanismus odškodnění nuceně sterilizovaných žen.

Dále Výbor opakuje doporučení z roku 2010 (bod 31.), aby bylo urychleno přijetí zákona o právech pacientů, včetně reprodukčního práva žen.

- A. přijmout jasné pokyny pro zajištění toho, aby oddělení novorozenců od svých matek podléhalo požadavku lékařské nezbytnosti;
- B. vytvořit prenatální systém péče, který umožňuje efektivní posouzení vhodnosti domácích porodů a možnost ho ve vhodných případech využít;
- C. s ohledem na nedávné přijetí zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách a podmínkách pro poskytování těchto služeb, zajistit jeho efektivní implementaci v souladu s Úmluvou, včetně: přijetí a prosazování protokolu o normální porodní péči zajišťující dodržování práv pacientů a bez zbytečných lékařských zákroků; a zajistit, aby všechny zásahy byly prováděny pouze s ženiným svobodným, předchozím a informovaným souhlasem; monitorování kvality péče v porodnicích; poskytování povinného vzdělávání pro všechny zdravotnické odborníky o právech pacientů a souvisejících etických normách; pokračování ve zvyšování informovanosti pacientů o jejich právech, a to i šířením informací;
- D. přijmout opatření, včetně právních předpisů, aby se porod za asistence porodní asistentky mimo nemocnice stal bezpečným a cenově dostupným řešením pro ženy.

Pod hlavičkou České ženské lobby funguje pracovní skupina neziskových organizací, které si kladou za cíl zlepšit situaci v českém porodnictví. Skupina je složená se zástupkyň Aperia, České asociace dul, České konfederace porodních asistentek, Hnutí za aktivní mateřství, Ligy lidských práv, Nesehnutí, Porodního domu U čápa a Unie porodních asistentek. Tato pracovní skupina se snaží poskytovat právní poradenství a zastupování rodin v soudních jednáních. Součástí její práce je i zpracovávání podkladů pro veřejná vystoupení či zpracování letáků pro těhotné ženy a jejich rodiny. Jedním z výstupů projektu je také vypracování komentářů a připomínek k aktuální nevyhovující legislativě. Tato skupina upozorňuje na to, že české porodnice stále neakceptují doporučené postupy a standardy „Baby-Friendly Hospital“ a že nejsou dodržována doporučení mezinárodních profesních organizací gynekologů a porodníků (FIGO), porodních asistentek (ICM) a pediatrů (IPA)⁸⁰.

---

⁸⁰ Tyto organizace vydaly v roce 2015 nové směrnice „Mother-Baby Friendly Birthing Facilities“. Ty formulují 10 zásad péče o matku a dítě coby nerozlučnou jednotku – MotherBaby. I podle současné vědy je totiž základem optimální porodní péče naplňování společných potřeb matky a dítěte.

ŽENY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

V roce 2011 vydala nezisková organizace APERIO analýzu *Ženy se zdravotním postižením v ČR, Sekundární komparativní analýza postavení žen se zdravotním postižením v ČR*⁸¹ (dále Analýza) tato analýza se poprvé v České republice věnuje naplňování práv žen se zdravotním postižením. Analýza popisuje a definuje problematické aspekty, života žen se zdravotním postižením. V České republice při „porovnání styčných bodů jednotlivých oborových vymezení pojmu zdravotní postižení lze dovozovat, že zdravotně postiženou je osoba, jejíž tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti či duševní zdraví jsou odlišné od typického stavu pro konkrétní daný věk a lze oprávněně předpokládat, že tento nepříznivý stav potrvá déle než 1 rok. Odlišnost od běžně typického stavu pro odpovídající věk musí být takového druhu či rozsahu, že obvykle způsobuje omezení společenského uplatnění dané osoby a to v míře větší než malé. Dle této definice žije v ČR 1 022 tis. osob se zdravotním postižením (9,87 % z celkové populace). Mírně vyšší je podíl zdravotně postižených žen (9,98 %) než mužů (9,76 %). Tento rozdíl je způsoben zejména vyšší střední délkou života žen. Podíl zdravotně postižených je v dětském věku relativně vyšší u chlapců, podíl osob se zdravotním postižením od 1 do 45 let prudce narůstá a ve věkové skupině od 75 let výše poprvé převyšuje počet zdravotně postižených žen počet postižených mužů. V důchodovém věku je až 27 procent osob osobami se zdravotním postižením. V celé české populaci se nejvíce vyskytuje vnitřní postižení (37,6 % - zde je incidence přibližně stejná u obou pohlaví), dále následuje postižení tělesné, duševní, mentální, zrakové a sluchové“⁸².

V závislosti na pohlaví lze shledat určité rozdíly. V souboru žen je na prvním místě četnost výskytu tělesného postižení (38,5 %) a vnitřní postižení je až na místě druhém (36,2 %), relativně časté je postižení zrakové (6,0 % oproti 5,5 % v případě mužů). Na druhé straně v souboru mužů je největší podíl osob s vnitřním postižením (37,2 %), poměrně vysoký je podíl mentálně postižených mužů (8,3 % oproti 5,9 % v případě žen). Zatímco v souboru žen je 10,5 % zdravotních postižení způsobeno stářím a 10,1 % postižení je vrozených, pak v souboru mužů je stářím způsobeno jen 4,7 % postižení a podíl vrozených postižení dosahuje až 13,3 %.

Podle Analýzy, která obsahuje i kvalitativní výzkum, jsou ženy se zdravotním postižením vystavovány nepřiměřenému tlaku v oblasti jejich reprodukčních práv, odmítání porodnicko-gynekologické péče a vnímání těchto žen, jako asexuálních bytostí. Bohužel hlubší výzkum v této oblasti není dostupný.

PROTIPRÁVNÍ STERILIZACE ŽEN

⁸¹ Ženy se zdravotním postižením v ČR, Sekundární komparativní analýza postavení žen se zdravotním postižením v ČR, 2011, APERIO

⁸² Ženy se zdravotním postižením v ČR, Sekundární komparativní analýza postavení žen se zdravotním postižením v ČR, 2011, str. 5

Již stínová z roku 2010 Ženy a česká společnost⁸³ a před ní řada dalších upozorňuje na neuzavřený případ odškodnění nuceně sterilizovaných žen v české republice. V roce 2005 kancelář VOP šetřila více než 80 stížností na neoprávněné provedení sterilizace. Výsledek byl podstoupen MZd. Ve zkoumaných případech VOP dospěl k závěru, že docházelo k závažnému porušování práv, aby sterilizace byla provedena pouze s informovaným souhlasem. Již v roce 2007 Rada vlády pro lidská práva na svém zasedání dne 13. prosince 2007 schválila podnět ve věci protiprávních sterilizací a navrhla vládě, aby mj. uznala, že docházelo k protiprávním sterilizacím, vyslovila politování a přiznala odškodnění. Tento akt byl zprostředkován návrhem zákona. Návrh zákon předpokládal, že odškodné by mohlo připadnout osobám, které zákrok podstoupily mezi 1. červencem 1966 a 31. březnem 2012. Pro sterilizaci se nerozhodly svobodně, ale byly k lékařskému zákroku donuceny po přesvědčování, hrozbě odebrání dětí či dávek. Tento návrh zákona byl v roce 2015 zamítnut. Ke sterilizacím se vyjadřuje i Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen CEDAW, který ukládá aby „přijala právní rámec pro finanční odškodnění pro oběti vynucené sterilizace nebo sterilizace provedené bez poskytnutí informovaného souhlasu“⁸⁴

Za uplynulou dobu (mezi lety 2010 a 2015) došlo k právní úpravě sterilizací a to tak, aby nebylo možné podobným způsobem sterilizace provést. V roce 2013 vešel v platnost Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. V zákoně je nově definováno, jak v případě sterilizací ze zdravotních i jiných důvodů postupovat⁸⁵.

PŘÍSTUP K LÉKAŘSKÉ PÉČI CIZINCŮ/NEK Z TŘETÍCH ZEMÍ

Poprvé v roce 2010 bylo ve zprávě Ženy a česká společnost⁸⁶ bylo upozorněno na rozdílné zacházení se ženami – migrantkami v otázkách jejich přístupu ke zdravotnímu pojištění. Debatu zahájily neziskové organizace, které se věnují pomoci a podpoře při integraci cizinek mimo země EU žijících na našem území. Problémem je, že ze základního komerčního pojištění, není hrazena předporodní a poporodní péče o matku a dítě. Dále bylo kritizováno,

⁸³ Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147

⁸⁴ Závěrečná doporučení k šesté periodické zprávě České republiky, 2016, opatření 28 a 29

⁸⁵ § 15 (1) Před provedením sterilizace ze zdravotních nebo jiných než zdravotních důvodů je ošetřující lékař povinen podat pacientovi informaci o povaze zdravotního výkonu, jeho trvalých následcích a možných rizicích. Informace musí být podána před svědkem, kterým je zdravotnický pracovník. Jestliže pacient požaduje přítomnost dalšího svědka podle vlastního výběru, poskytovatel to umožní. Záznam o podání informace podepíše ošetřující lékař, pacient, svědek, popřípadě svědci; záznam je součástí zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi. Mezi podáním informace a udělením souhlasu musí být přiměřená lhůta; jde-li o sterilizaci ze zdravotních důvodů, lhůta musí být nejméně 7 dnů; jde-li o sterilizaci z jiných než zdravotních důvodů, lhůta musí být nejméně 14 dnů.

(2) Provádění sterilizace lze započít, jestliže k tomu pacient nebo zákonný zástupce pacienta bezprostředně před jejím započítáním udělili písemný souhlas.

⁸⁶ Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147

že cizinky (ale i cizinci) mají výrazně omezen nejen počet zákroků, které jsou z této péče hrazeny, ale i výběr ošetřujícího lékaře nebo zařízení. Přetrvávající situaci komentuje i Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015⁸⁷.

A opět téma pojištění se dostává i do doporučení Výboru pro odstranění všech forem diskriminace žen CEDAW:

32. Výbor se znepokojením poznamenává, že migrující ženy ze zemí mimo Evropskou unii jsou vyloučeny z veřejného zdravotního pojištění.

33. Výbor doporučuje, aby smluvní strana urychleně provedla nezbytné legislativní změny pro zajištění toho, že migrující ženy a dívky s bydlištěm ve státě smluvní strany měly rovný přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění jako ženy a dívky které jsou státními příslušníky.

DOPORUČENÍ

V roce 2010 jsme v této zprávě doporučovali následovná doporučení, řada z nich je stále platná. Jako pozitivní změnu ovšem vnímáme snahu o řešení tématu porodní péče (byla zřízena pracovní skupina po Radou vlády pro rovné příležitosti žen a mužů) a zpracování Zákona o specifických zdravotních službách, který obsahuje postup při sterilizaci.

- V roce 2010 jsme doporučovali, aby MZd zpracovávalo genderové statistiky o nemocnosti, počtu zákrocích a výdajích v oblasti zdravotní péče, ale i směrem k personálu. Tuto roli by měl plnit Ústav zdravotnických informací a statistiky, který ovšem svou poslední zprávu vydal v roce 2013 a požadavek statistik dělených podle pohlaví nebyl vždy dodržen. Tuto roli ovšem v letech 2014 a výběrově 2015 převzal Český statistický úřad. Zde je důležité ještě upozornit, že pokud je nejčastějším důvodem hospitalizace žen předporodní a porodní péče, může tento jev upravovat komplexní zprávu o stavu zdraví populace, vzhledem k tomu, že z této péče muži zcela vypadávají.
- Dalším doporučením bylo zohledňování rozdílné zdravotní situace mužů a žen ve svých materiálech a dokumentech, ačkoliv nová Strategie Zdraví 2020 doznala výrazného posunu v požadavcích participace občanů na oblasti, k zohledňování specifických požadavků podle pohlaví v ní nedochází.
- Z roku 2010 přetrvává i do roku 2015 je vyrovnání se s protiprávními sterilizacemi žen. Opatření je jasné, schválit právní rámec pro finanční odškodnění pro oběti vynucené sterilizace.
- V oblasti porodnictví pak přijmout veškerá nutná opatření vedoucí k zajištění toho, aby oddělení novorozenců od svých matek podléhalo požadavku lékařské

⁸⁷ Smetáčková, Irena (ed.). Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce, Česká ženská lobby, 2015

nezbytnosti; vytvořit prenatální systém péče, který umožňuje efektivní posouzení vhodnosti domácích porodů a možnost ho ve vhodných případech využít; přijmout opatření, včetně právních předpisů, aby se porod za asistence porodní asistentky mimo nemocnice stal bezpečným a cenově dostupným řešením pro ženy.

Nová doporučení pro rok 2015:

- Vypracovat kvalitativní studii o potřebách a zkušenostech žen (i mužů) se zdravotním postižením v oblasti zdravotní péče. Pojmenovat případné neetické chování lékařského personálu a vypracovat školení, které se bude této oblasti věnovat.
- Zavedení změn, které umožní cizincům a cizinkám přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění
- Posílení postavení žen v odborných a poradních orgánech MZd např. rada vlády pro zdraví a životní prostředí a zapojit do činnosti této rady i experty a expertky z řad neziskových organizací a akademické sféry.

Petra Kubálková

Autorka je expertkou, lektorkou a genderovou auditorkou. Působí a působila v řadě neziskových organizací, mezi které patří Otevřená společnost, APERIO, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a mnoho dalších. Je autorkou metodik, příruček a studií zaměřené na rovné příležitosti žen a mužů.

Literatura

- ČSÚ. Zaostřeno na ženy muže, Český statistický úřad, 2014
- Rada vlády pro rovné příležitosti. Výroční zpráva Rady pro zdraví a životní prostředí za roky 2011, 2012, 2013, 2014
- Úřad vlády ČR. Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2015, dostupný z http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Zprava-o-rovnosti-zen-a-muzu-2014_vcetne-priloh.zip
- Závěrečná doporučení k šesté periodické zprávě České republiky, Česká ženská lobby, 2016, dostupný z http://www.czlobby.cz/sites/default/files/spolupracujeme_download/cedaw-2015_cz_doporuceni_cz.pdf
- Ženy se zdravotním postižením v ČR, Sekundární komparativní analýza postavení žen se zdravotním postižením v ČR, APERIO, 2011, dostupný z https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjR5rT9z4fMAhWojZoKHqVvAEgQFggcMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.aperio.cz%2Fdata%2F1%2FAPERIO_A_nalyza_Zeny-se-zdravotnim-postizenim-v-CR.pdf&usg=AFQjCNHfeOwruK0vvcPmna10DgG3LKLQLw
- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147.

D. STRATEGICKÉ CÍLE

D.1 Učinit integrovaná opatření pro prevenci a odstranění násilí na ženách

D.2 Studium příčin a důsledků násilí na ženách a účinnost preventivních opatření

D.3 Odstranit obchod se ženami a pomáhat obětem násilí v souvislosti s prostitucí a obchodem se ženami

Barbara Havelková, Zuzana Holakovská⁸⁸

Minulá zpráva o plnění Pekingské platformy po patnácti letech (2010)⁸⁹ diskutovala zejména vývoj v trestním právu hmotném, který přinesly starší novely trestního zákona (zejm. kriminalizace domácího násilí)⁹⁰, a nový trestní zákoník (například specifická kriminalizace stalkingu)⁹¹. Minulá zpráva hodnotila tento vývoj pozitivně, konstatovala nicméně, že tyto hmotněprávní posuny nebyly doprovázeny potřebnými změnami procesních norem. Poukazováno bylo zejména na nedostatečnou ochranu obětí trestných činů. Tuto mezeru zaplnil do velké míry zákon o obětech trestných činů z roku 2013⁹².

Zákon o obětech trestných činů upravuje práva obětí trestných činů⁹³, jako právo na informace⁹⁴, právo na ochranu před hrozcím nebezpečím⁹⁵, právo na ochranu soukromí⁹⁶, právo na ochranu před hmotnou újmou⁹⁷, a právo na peněžitou pomoc⁹⁸. Zákon též novelizoval trestní řád, ve kterém nově upravil předběžná opatření. Obviněné/mu pachateli/ce může být například zakázán styk s poškozeným/ou, vstup do společného obydlí či zákaz návštěvy určitých prostředí, akcí či míst⁹⁹. Je třeba ocenit, že v průběhu přípravy a projednávání zákona byly zohledněny zkušenosti neziskových organizací, které se problematice věnují. Příkladem je odstranění navázání předběžných opatření na vazební důvody¹⁰⁰, což umožní širší ochranu obětí¹⁰¹.

⁸⁸ Autorky by rády poděkovaly následujícím expertům a expertkám za konzultace při přípravě této kapitoly: Lucii Šídové (Rozkoš bez rizika), Jitce Polákové a Davidu Oplatkovi (proFem), Zdeňce Prokopové (Rosa), Lucii Otáhalové (La Strada), Janu Potměšilovi (Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách), Igoru Barilikovi (PF UK) a Radanu Šafaříkovi (Oddělení rovnosti žen a mužů, Úřad vlády).

⁸⁹ Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. *Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15)*. Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147. Cit. 2.9.2015.

⁹⁰ Zákon č. 135/2006 Sb.

⁹¹ § 185, § 186 a § 354 zákona č. 40/2009 Sb.

⁹² Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

⁹³ § 1 zákona č. 45/2013 Sb.

⁹⁴ § 7 a následující zákona č. 45/2013 Sb.

⁹⁵ § 14 zákona č. 45/2013 Sb.

⁹⁶ § 14 zákona č. 45/2013 Sb.

⁹⁷ § 17 a následující zákona č. 45/2013 Sb.

⁹⁸ § 23 a následující zákona č. 45/2013 Sb.

⁹⁹ § 88b a následující zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁰⁰ § 68 trestního řádu.

¹⁰¹ Viz též La Strada. Podklady pro Zprávu o stavu obchodování s lidmi v roce 2012. <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>, str. 12. Cit. 2.9.2015.

Zákon o obětech trestných činů vyžaduje po orgánech činných v trestním řízení „zdvořilé a šetrné“ zacházení s oběťmi s cílem zabránit „prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo druhotné újmě“¹⁰². Pro účely ochrany obětí násilí na ženách je důležité, že zákon pracuje s pojmem „zvláště zranitelných obětí“¹⁰³. Mezi ně jsou výslovně zahrnuty oběti obchodování s lidmi¹⁰⁴, jakož i oběti trestným činů „proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestných činů, které zahrnovaly násilí či pohrůžky násilí“¹⁰⁵. Pod tuto druhou kategorii by měly být podřazeny oběti všech typů násilí na ženách¹⁰⁶. Zvláště zranitelné oběti požívají vyšší míry ochrany a mají kupř. právo na bezplatnou odbornou pomoc¹⁰⁷, být ušetřeny styku k pachatelem¹⁰⁸, či být v přípravném řízení vyslechnuty osobou stejného nebo opačného pohlaví. Výslech zvláště zranitelné osoby je nutné provádět tak, aby nemusel být opakován¹⁰⁹. Zákon se nicméně vztahuje jen na oběti trestných činů a nikoli přestupků či jiných správních deliktů.

Většina expertů a expertek na problematiku násilí na ženách se shoduje na tom, že právní úprava je dnes již na dobré úrovni¹¹⁰. Problémy nicméně přetrvávají v převádění právní úpravy do praxe. Poukazováno je zejména na necitlivý či neinformovaný přístup některých institucí či jednotlivců, kteří se s oběťmi násilí na ženách setkávají. Za hlavní důvod je považován nedostatek pozornosti věnovaný vzdělávání a kontinuálnímu proškolení personálu. Častým problémem je zejména nedostatečné školení zdravotnického personálu, přitom právě tento personál je často prvním místem, na které se oběť obrátí¹¹¹. Některé instituce vzdělávání, zdá se, nepovažují za potřebné (to se týká zejména soudců a soudkyň, ať již agendy trestněprávní či rodinné a opatrovnické), resp. funguje zde pouze na základě dobrovolnosti, u jiných je zase problémem vysoká fluktuace personálu (zejména u policie). Jiným problémem je absence či nedostatečnost specializace a systémového koordinovaného přístupu (tento problém se týká zejména krajů, které dnes mají v samostatné působnosti sociální práci).

Nedostatečnými jsou nadále též určité aspekty pomoci obětem, zejména co se týká zajištění bydlení, ať již krátkodobého bydlení v azylových domech či systematického poskytování sociálního bydlení (tzv. dostupných bytů) pro oběti násilí. Co se týká azylových domů, prvním problémem je nedostatek utajených azylových domů (neveřejnost adresy je důležitá pro

---

¹⁰² § 3 zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁰³ § 2 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁰⁴ § 2 odst. 4 písm. c) zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁰⁵ § 2 odst. 4 písm. d) zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁰⁶ Více informací: Danková, Katarína. Pelc, Vladimír. Právní pomoc obětem trestných činů. CSSP 2014, 58 str. Dostupné z: http://www.intervencnicentrum.cz/kniha_A5_pravni_pomoc.pdf. Cit. 2.9.2015.

¹⁰⁷ 5 odst. 1 zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁰⁸ § 17 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁰⁹ § 20 odst. 3 zákona č. 45/2013 Sb.

¹¹⁰ Na jisté přetrvávajícího problému upozorňujeme na relevantních místech textu

¹¹¹ Dle výsledků celoevropské studie jsou nemocnice a zdravotnická zařízení nejčastějším prvním místem, které oběti genderově podmíněného násilí kontaktují. Fundamental Rights Agency (FRA). Violence against women: an EU-wide survey 2014. Main results. Dostupné z: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf, str. 59. Cit 10.9.2015.

ochranu před pokračujícími útoky ze strany násilníka, zejména u domácího násilí). Přestože MPSV eviduje až 216 azylových domů, utajené jsou, dle informací nevládních organizací, pouze tři z nich. Tento stav, ač není protizákonný, je neuspokojivý z hlediska reálných potřeb obětí. Druhým problémem jsou podmínky v azylových domech obecně. Protože nabízená sociální a psychologická pomoc není často cílená, oběti jsou ubytovávány spolu s lidmi bez domova či oběťmi drogové závislosti; obecně s lidmi se zcela odlišnými zkušenostmi a potřebami. Toto neodpovídá specifickým potřebám obětí genderově podmíněného násilí. Uspokojivý není ani celkový počet míst. Rada Evropy¹¹² doporučuje jako minimální standard jedno ubytovací místo na 10 000 osob, poslední analytická studie Rady Evropy k dostupnosti azylových domů uvádí, že ČR nenaplnuje tento cíl ani z desetiny a v tomto ohledu patří k nejhorším státům v rámci Rady Evropy¹¹³. Problémem je i nedostatečná ekonomická podpora – oběti domácího násilí často odcházejí zcela bez prostředků, resp. volí mezi setrváním v násilném vztahu, a zásadním ekonomickým propadem, dopadajícím nutně i na děti.

Otázce implementace se na národní úrovni věnuje nový vládní „Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2015 – 2018“ (dále „AP 2015-2018“). Tento detailní a precizně zpracovaný dokument je výrazným posunem od předchozího „Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011-2014“ (dále „NAP 2011-2014“). Nový akční plán se již neomezuje na domácí násilí, ale pokrývá genderově podmíněné násilí obecně, tedy též znásilnění, sexuální zneužívání či nebezpečné pronásledování (obchodování s lidmi se věnuje zvláštní dokument¹¹⁴). Velmi dobře jsou identifikovány strategické oblasti: 1. Podpora osob ohrožených domácím a genderově podmíněným násilím; 2. Děti ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím; 3. Práce s násilnými osobami; 4. Vzdělávání a interdisciplinární spolupráce; 5. Společnost a domácí a genderově podmíněné násilí; 6. Analýzy, studie a sběr dat; 7. Legislativa¹¹⁵. Nový akční plán vhodně reflektuje zvláštní zranitelnost určitých skupin, jako jsou například zdravotně postižení, senioři a seniorky,

---

¹¹² Rada Evropy. Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>.

¹¹³ Tato studie počítala pouze utajené azylové domy. Rada Evropy. Analytical study of the results of the 4th round of monitoring the implementation of Recommendation Rec(2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/Docs/Analytical%20Study%20ENG.pdf>, str. 26. Cit. 10.9.2015. Dřívější studie, citovaná ve Vládní strategii, odhadla, že kapacita v ČR nedosahovala ani třetiny počtu doporučených míst. Protože neexistují druhové standardy pro práci s obětí domácího násilí a neexistují specializované azylové domy, celkový počet míst se těžko určuje. Úřad vlády ČR. Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020. 2014. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_Optimalizace/Strategie-pro-rovnost-zen-a-muzu-v-CR-na-leta-2014-2020.pdf. Cit. 2.9.2015. S. 9.

¹¹⁴ Ministerstvo vnitra ČR. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012–2015. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx. Cit. 2.9.2015. Tento dokument se nicméně primárně zaměřuje na boj s organizovaným zločinem a nikoli na podporu a ochranu obětí obchodování s lidmi.

¹¹⁵ Úřad vlády ČR. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015-2018. 2014, str. 4. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015--2018-126943/>. Cit. 2.9.2015.

osoby bez domova či migranti a migrantky¹¹⁶. AP 2015-2018 je též velmi konkrétní co se týká úkolů, pro které jednotlivě stanovuje zodpovědné gestory a určuje lhůty pro jejich plnění. Obecně je třeba ocenit, že nový Akční plán zcela otevřeně přiznává rezervy, které mají veřejné instituce ve vztahu k domácímu a genderově podmíněnému násilí, a snaží se je hojit. Mnohá doporučení, která by mohla učinit tuto kapitola, jsou tak již – detailněji – obsaženy v AP 2015-2018.

Pozitivní zprávou je, že se Vláda ČR v roce 2015 vyslovila souhlas s přistoupením České republiky k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulské úmluvě¹¹⁷. Istanbulská úmluva je prvním právně závazným nástrojem v Evropě komplexně řešící problematiku genderově podmíněného násilí. Velkým pokrokem je široká definice genderu, se kterou Úmluva pracuje namísto tradičního užívání termínu pohlaví nezohledňující jiné než biologické faktory¹¹⁸. Přestože se Úmluva zabývá především násilím proti ženám, pokryje též násilí proti translidem či násilí z důvodů sexuální orientace. Úmluva vychází z pochopení, že genderově podmíněné násilí vychází i zpětně přispívá ke genderové nerovnosti obecně, a obsahuje proto též antidiskriminační ustanovení¹¹⁹. Úmluva kodifikuje pozitivní povinnosti států, jak je definovala judikatura Evropského soudu pro lidská práva, tedy „zajistit prevenci, vyšetření, potrestání a zjednání nápravy“¹²⁰. Úmluva přináší rozsáhlý výčet trestných činů (mj. stalking, nucená sterilizace či sexuální obtěžování¹²¹) a redefinuje trestný čin znásilnění (její definice stojí na nesouhlasu oběti, nikoliv na jejím aktivním odporu, což se dosud vyžaduje v ČR). Neomezuje se ale pouze na trestněprávní otázky. Úmluva obsahuje mj. též povinnosti v oblasti koordinace politik, sběru dat¹²², osvěty a vzdělání¹²³, ochrany obětí a služeb pro ně¹²⁴, občanskoprávních garancí včetně práva na odškodnění¹²⁵, vyžaduje zajištění právní podpory a pomoci obětem¹²⁶, a obsahuje specifická ustanovení pro ochranu migrantů/migrantek¹²⁷. Plnění Úmluvy bude monitorovat Expertní skupina na základě zpráv předložených signatářskými státy, doplněných o vyjádření nevládních organizací či zjištění na místě formou návštěv signatářských států¹²⁸. Právě kombinace obsáhlosti, míry detailu a monitorovacího mechanismu je důvodem, proč si experti/expertky a nevládní organizace od Istanbulské úmluvy slibují pokrok v oblasti boje proti genderově podmíněnému násilí. Reálný dopad Úmluvy lze totiž očekávat ve třech stěžejních oblastech – prevenci, ochraně obětí a stíhání pachatelů.

¹¹⁶ Též osoby ohrožené sociálním vyloučením, Romové a Romky, a osoby čelící vícečetné diskriminaci.

¹¹⁷ Plný text úmluvy dostupný z: <https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%2010%20Czech.pdf>. Cit. 2.9.2015.

¹¹⁸ Článek 3 písm c).

¹¹⁹ Čl 4.

¹²⁰ Čl. 5, odst. 2.

¹²¹ Čl. 34, 39 a 40.

¹²² Kapitola II.

¹²³ Čl. 13 a 14.

¹²⁴ Kapitola IV.

¹²⁵ Čl. 29 a 30.

¹²⁶ Čl. 57.

¹²⁷ Kapitola VII.

¹²⁸ Kapitola IX.

Kromě Istanbulské úmluvy se chystá se též přistoupení k Úmluvě Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi¹²⁹.

V následujících podkapitolách bude stručně věnována pozornost čtyřem druhům násilí na ženách: domácímu násilí, stalkingu, sexuálnímu násilí a prostituci a obchodu s lidmi.

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Od roku 2004¹³⁰ je domácí násilí stíháno jako týrání osoby žijící ve společném obydlí¹³¹. Z průzkumu neziskové organizace proFem o.p.s.¹³² vyplývá, že v roce 2012 se stalo obětí domácího násilí celých 11 % neboli 400 000 žen. Policejních statistiky¹³³ nicméně vykazují výrazně nižší počet zjištěných případů - mezi pěti a šesti sty ročně. Pouze 13 % obětí tedy hledá pomoc u policie. Nadále též přetrvává vysoká míra „úmrtnosti“ případů (*attrition*) - před soudy končí pouhá 2 % případů¹³⁴.

Vedle trestněprávních řízení je důležité sledovat zásahy policie a počet vykázaní na základě zákona na ochranu před domácím násilím¹³⁵. Počet vykázaní se od vstupu zákona v účinnost v roce 2007 zvýšil o 60 % z 862 v roce 2007 na 1430 v roce 2011. Od té doby jsou čísla stabilní, s mírně klesající tendencí¹³⁶. Zákon na ochranu obětí domácího násilí též zavedl tzv. intervenční centra¹³⁷, která mohou poskytovat pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Intervenčních center je v současné době dle registru MPSV¹³⁸ osmnáct, nicméně dle slov pracovníků zavedených center pro oběti domácího násilí povědomí klientek o jejich existenci je velmi nízké. To vede k nevyužívání pomoci vůbec nebo jen prostřednictvím telefonu, namísto konzultací v kraji bydliště.

To, že tato právní úprava ne zcela efektivně funguje v praxi, ilustrují mj. statistiky vražd v důsledku domácího násilí. Za rok 2013 se stalo obětí trestného činu vraždy motivované osobními vztahy 112 osob¹³⁹. Z celkového počtu obětí 112 bylo 31 osob životními partnery či

¹²⁹ Plný text v angličtině dostupný z: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm>. Cit. 2.9.2015.

¹³⁰ Tedy od novely trestního zákona zákonem č. 91/2004 Sb.

¹³¹ § 198 trestního zákoníku.

¹³² Kunc, K. a kol. *Ekonomické dopady domácího násilí v ČR*. proFem, o. p. s., 2012. str. 75.

¹³³ 2010: 568, 2011: 661, 2012: 603, 2013: 572, 2014: 541. Kompletní statistiky dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>. Cit. 2.9.2015

¹³⁴ Kunc, K. a kol. *Ekonomické dopady domácího násilí v ČR*. proFem, o. p. s., 2012. str. 28.

¹³⁵ Zákon č. 135/2006 Sb.

¹³⁶ 2012: 1405, 2013: 1361, 2014: 1382. Celá statistika dostupná z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>. Cit. 2.9.2015.

¹³⁷ Intervenční centra jsou nyní na základě novelizace provedené zákonem č. 29/2007 Sb. zřizována jako zařízení sociálních služeb dle §§ 34 a 60a zákona č. 108/2006 Sb.

¹³⁸ Registr poskytovatelů sociálních služeb dostupný z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESION_ID=1441352775078_3&zak=&zaok=&sd=interven%C4%8Dn%C3%AD+centra. Cit. 2.9.2015.

¹³⁹ Čin byl dokonán, a tedy končil smrtí, v 52 případech. Voňková, Jiřina. Oplatek, David. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. proFem, o.p.s., 2015.

partnerkami pachatelů. 84 % těchto obětí byly ženy. Z jednotlivých případů představených ve studii organizace proFem o.p.s.¹⁴⁰ vyplývá, že v mnoha případech by bylo možné fatálním důsledkům předejít včasnou intervencí odpovědných institucí a širokého okolí dané rodiny. V praxi velmi záleží mj. na proškolení policie a její ochoty vykazání využívat – lze říci, že čím proškolenější, specializovanější a zkušenější policie, tím spíše vykazuje. Existují zde bohužel značné rozdíly mezi útvary a regiony a záleží zejména na nasazení konkrétních vedoucích osob, jinými slovy stále chybí systémový a systematický přístup¹⁴¹.

Jedním z kritik obsažených v minulé zprávě byl nedostatek právní pomoci obětem. Přínosem zde bylo zavedení registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů dle zákona o obětech trestných činů¹⁴². Tento registr vede Ministerstvo spravedlnosti ČR, které na žádost zapisuje advokáty a advokátky a jiné subjekty podle zákona o sociálních službách¹⁴³. V současné době tento registr obsahuje 56 subjektů a 128 advokátů a advokátek. Bezplatný charakter této pomoci je ovšem omezen, a to v řadě případů jen na první konzultaci¹⁴⁴. Ve výsledku tedy osoba násilná, jakožto obviněný, požívá znatelně vyšší ochrany v trestním procesu díky možnosti přidělení bezplatného obhájce¹⁴⁵, zatímco oběť resp. osoba poškozená¹⁴⁶ musí k ochraně svých práv vynaložit značné finanční prostředky.

Minulá zpráva upozorňovala též na to, že významným faktorem bránícím ženám řešit domácí násilí je strach ze sporu o svěření dítěte do péče po odchodu od násilného partnera/manžela a otce dětí. Problematické je zejména svěřování dětí do střídavé péče rodičů v situacích domácího násilí. Jedním z řešení je asistovaný styk. Pro tento druh styku nicméně dosud neexistují minimální standardy a není dostatečně využíván¹⁴⁷. Obecně je problémem délka soudních pří o děti¹⁴⁸. S ohledem na to, že dle občanského zákoníku „soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů“¹⁴⁹, jsou spory

---

¹⁴⁰ Voňková, Jiřina. Oplatek, David. Vraždy v kontextu domácího násilí. proFem, o.p.s., 2015, str. 40 – 57.

¹⁴¹ K příkladům dobré praxe patří speciální policejní týmy na domácí násilí v Brně a Ostravě.

¹⁴² Cílem je poskytovat „odbornou pomoc, kterou se rozumí psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy, a to před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu i po jeho skončení.“ § 4 zákona č. 45/2013 Sb.

¹⁴³ Ministerstvo spravedlnosti vede elektronicky veřejný Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (§ 48 odst. 1 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů). Do Registru se zapisují na základě vlastní žádosti advokáti a advokátky. Zapsány mohou být též subjekty poskytující obětem služby psychologického a sociálního poradenství, které jsou již registrované podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zapsány mohou být též subjekty akreditované pro poskytování právních informací nebo restorativní programy. Registr je dostupný z: <https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>. Cit. 2.9.2015.

¹⁴⁴ Viz blíže informace o Registru, dostupné z <https://otc.justice.cz/verejne/advokat/seznam.jsf>. Cit. 2.9.2015.

¹⁴⁵ § 33 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

¹⁴⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestního řádu) nepracuje s pojmem oběť, ale osoba poškozená. Tyto termíny nejsou synonymické.

¹⁴⁷ K asistovanému styku viz např. Centrum sociálních služeb Praha. Rodina, děti a domácí násilí - Příklady dobré praxe a nabídka pomoci rodině a dětem. CSSP 2014 Dostupné z: <http://www.intervencnicentrum.cz/Rodina.pdf>. Cit. 2.9.2015.

¹⁴⁸ Viz například vyjádření Veřejné ochránkyně práv, dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/ombudsmanka-sabatova-zkritizovala-prutahy-v-soudnich-rizenich-20150903.html. Cit. 2.9.2015.

¹⁴⁹ § 755 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.

o děti často využívány k „trestání“ obětí domácího násilí pachatelů, které trpí prodlouženou nejistotou.

Dětem ohroženým domácím a genderově podmíněným násilím se dosud obecně nevěnuje dost pozornosti. Dítě žijící v rodině s výskytem domácího násilí není ex lege považováno za osobu ohroženou domácím násilím (že za ohroženou osobu má být považováno i dítě v rodině je zatím upraveno pouze stanoviskem Ministerstva vnitra), což znamená, že se při vykazování násilné osoby nehodnotí nutně i dopad na něj¹⁵⁰. Domácí násilí též není dostatečně zohledněno v úpravě úkolů orgánů sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“), který má na základě zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹⁵¹ za úkol chránit oprávněné zájmy dítěte. Ne všechna ustanovení tohoto zákona jsou ovšem v kontextu domácího násilí v souladu se zájmy dítěte. Kupř. § 55 dává rodiči, byť násilnému, právo nahlížet do dokumentace vedené o dítěti, ze které lze zjistit, kam chodí dítě do školy a zmařit tak snahy utajovaných azylových domů o ochranu obětí domácího násilí¹⁵².

STALKING

Stalking, neboli nebezpečné pronásledování, je výrazně genderově podmíněnou formou násilí (až 97 % obětí jsou ženy)¹⁵³ a jako takové bylo nově zahrnuto i do Akčního plánu vlády. Trestní zákoník¹⁵⁴ za stalking považuje „dlouhodobé pronásledování, které je způsobilé vzbudit v oběti důvodnou obavu o její život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jí blízkých“. Nebezpečné pronásledování je častým doprovodným či následným jevem v případech domácího násilí. Počet nahlášených případů stalkingu je podobný jako u domácího násilí a stabilně se pohybuje kolem pěti set ročně¹⁵⁵.

Přijetí specifické trestněprávní úpravy, i fakt, že ustanovení je využíváno v praxi, lze považovat za pozitivní. Současná právní úprava se nicméně v praxi ukazuje být v určitých ohledech poměrně vzdálená od reality a jejích potřeb. V první řadě judikaturou¹⁵⁶ daná minimální doba trvání pronásledování v délce alespoň čtyř týdnů je sice pochopitelná z hlediska požadavku subsidiarity trestní represe (tedy požadavek zvýšené hladiny společenské škodlivosti činu), problémem nicméně může být, že čekání až bude tato lhůta

¹⁵⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. Tato změna by mohla být provedena připravovanou novelou zákona o policii.

¹⁵¹ § 6 odst. 1 písm. g zákona č. 359/1999 Sb.

¹⁵² Teoreticky by prozrazení utajeného místa pobytu mělo zabránit Metodické doporučení MPSV, je otázkou, zda by tato úprava neměla být provedena na zákonné úrovni. MPSV. Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf, str. 24. Cit. 10.9.2015.

¹⁵³ Policejní statistiky. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>. Cit. 2.9.2015.

¹⁵⁴ § 354 zákona č. 40/2009 Sb

¹⁵⁵ 2010: 537, 2011: 535, 2012: 485, 2013: 520, 2014: 490. Policejní statistiky. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>. Cit. 2.9.2015.

¹⁵⁶ Metodické ministerské pokyny původně vyžadovaly 6 týdnů, NS nicméně judikoval 4. Viz Usnesení Nejvyššího soudu z 9. listopadu 2011, sp. Zn. 3 Tdo 1378/2011 -21.

naplněna, může zpozdít například přijetí předběžných opatření ze strany orgánů činných v trestním řízení¹⁵⁷. Rozšířenost užívání moderních technologií (mobilních telefonů, emailů, nových medií) též nově umožňuje velmi intenzivní pronásledování, které se na rozdíl od pokusů o navázání osobního kontaktu může stát neúnosným již v řádu hodin či dnů. Druhou problematickou podmínkou dané skutkové podstaty je nutnost důvodné obavy o život svůj či svých blízkých. Tato podmínka redukuje závadnost tohoto jednání na nebezpečí fyzického ublížení na zdraví a opomíjí otázku psychického zdraví. Nejde-li o trestný čin, lze sice stalking řešit i jako přestupek (typicky proti občanskému soužití¹⁵⁸), zde jsou ovšem možnosti dokazování omezené, zejména pokud je pronásledování realizováno pomocí moderních komunikačních prostředků. Efektivní stíhání forem pronásledování a šikany, které se vedou přes internet (kyberšikana)¹⁵⁹, je obecně velmi obtížné. Měla by jí nicméně pro budoucnost věnovat zvýšená pozornost, ať se to týká sběru a vyhodnocování dat o těchto případech, tak boje s nimi.

ZNÁSILNĚNÍ A SEXUÁLNÍ NÁTĽAK

Domácí násilí bylo první a po dlouhou dobu hlavní formou genderově podmíněného násilí, které byla v ČR věnována pozornost. Pozitivní zprávou je, že se záběr a zájem veřejných institucí rozšířil na genderově podmíněné násilí, včetně sexuálního násilí¹⁶⁰. Co se týká znásilnění a sexuálního nátlaku, rozlišuje trestní zákoník od roku 2010 čtyři formy sexuálních útoků - pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování (§ 185 TZ - sexuální nátlak), a pohlavní styk, soulož a jiný pohlavní styk srovnatelný se souloží (§ 186 TZ - znásilnění). K naplnění skutkových podstat je nutno splnit několik podmínek. Oběť musí být v případě znásilnění donucena (neboli proti své jasně projevené vůli) k pohlavnímu styku buď násilím¹⁶¹, jeho pohrůžkou¹⁶² nebo musí být využito její bezbrannosti¹⁶³. U trestného činu sexuálního nátlaku se nabízí alternativa, kdy pachatel zneužije závislosti oběti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

¹⁵⁷ § 88b a následující trestního řádu, ve znění po novelizaci zákonem o ochraně obětí trestných činů.

¹⁵⁸ § 49 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

¹⁵⁹ Kyberšikana přes sociální sítě je obzvláště problematická – společnosti jako je Facebook či Twitter nesdělují údaje o uživateli a současně umožňují komunikaci znemožňující identifikaci, web je registrován mimo ČR, atd.

¹⁶⁰ To se týká jak nového Akčního plánu vlády, tak různých aktivit veřejných orgánů. Například mezioborové setkání k sexuálnímu násilí, uskutečněné v roce 2015, přijalo řadu doporučení. Viz.

<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/odbornici-rokovali-na-mezioborovem-setkani-o-sexualnim-nasili-pachane-na-zenach-130280/>. Cit. 2.9.2015.

¹⁶¹ Násilí je užití fyzické síly či zbraně vůči poškozené s cílem zamezit jejímu vážně míněnému odporu či jej překonat a dosáhnout styku proti její vůli.

¹⁶² Bezbrannost je takový stav, kdy oběť buď není schopna vnímat (trvale nebo dočasně), nebo chápat význam pachatelova jednání. Jde však i o situaci, kdy není schopna vůbec či účinně se bránit, kvůli svému zdravotnímu stavu, nedostatku fyzických sil či schopností.

¹⁶³ Bezbrannost je takový stav, kdy oběť buď není schopna vnímat (trvale nebo dočasně), nebo chápat význam pachatelova jednání. Jde však i o situaci, kdy není schopna vůbec či účinně se bránit, kvůli svému zdravotnímu stavu, nedostatku fyzických sil či schopností.

Ani jedna definice nereflektuje důležitost plné autonomie osob v sexuální oblasti. Jinými slovy, neobsahuje požadavek, aby k sexuálnímu kontaktu vždy docházelo za plného souhlasu zúčastněných osob. Případová studie více než 300 rozsudků ve věci znásilnění za léta 2011 a 2012 v České republice¹⁶⁴ ukazuje, že soudy navíc zásadně požadují, aby oběť kladla zřejmý fyzický odpor. Strpění sexuálního útoku za účelem zamezení případné těžší újmy, či strpění sexuálního útoku, jenž je součástí dlouhodobého násilného domácího vztahu, jsou soudy vykládána k tíži oběti, resp. ku prospěchu obviněných, a vedou k jejich zproštění. Studie též upozorňuje na zkreslené představy soudů o typické oběti trestného činu znásilnění, která je „čistá“, sexuálně zdrženlivá, nepožívá alkohol a pachatele neznala. Pozitivním je nicméně extenzivní výklad pojmu „bezbrannosti“ v judikatuře Nejvyššího soudu¹⁶⁵. Stav bezbrannosti dle Nejvyššího soudu nemusí spočívat pouze v bezbrannosti absolutní, tedy v tom, že poškozená osoba není vůbec schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. není schopna mu klást žádný odpor, ale i v případě, kdy tyto schopnosti jsou zásadně sníženy či omezeny. Je každopádně nutné doporučit změnu definice obou trestných činů. Minimálně by mělo být vypuštěn požadavek použití násilí či pohrůžky násilím, s tím, že by se prokazovalo „donucením“. Ještě vhodnější by bylo přistoupit k definici založené na souhlasu. Buď formulací „přes nesouhlas“, jak to vyžaduje mj. Istanbulská úmluva, nebo silnější formulací „bez souhlasu“.

Za období let 2010 – 2014 bylo Polici ČR v průměru¹⁶⁶ nahlášeno 637 případů znásilnění ročně, přičemž počet ohlášených případů mírně vzrůstá. U sexuálního nátlaku¹⁶⁷ jsou počty v řádu desítek a meziročně kolísají – z 22 v roce 2010 na 46 v roce 2012 až na 38 v roce 2014. Restriktivní interpretace ustanovení a převládající mýty o „pravém“ znásilnění přispívají k tomu, že mezi roky 2010 a 2013 bylo ze zjištěných 480 až 675 případy ročně stíháno pouze 330 až 400 osob a odsouzených bylo celkem 200 pachatelů. V celé polovině případů se jednalo o odsouzení podmíněčné¹⁶⁸.

Obětem znásilnění a sexuálního nátlaku je novým zákonem o obětech trestných činů přiznán status zvláště zranitelných obětí. Zákon oběti znásilnění chrání před druhotnou újmou například tím, že vyžaduje zabránění kontaktu oběti s pachatelem či přiznává právo na peněžitou pomoc¹⁶⁹ až do výše 50 000 Kč spočívající v úhradě nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na

¹⁶⁴ Kalibová, Klára. Stereotypní Představy o „Pravém znásilnění“ a důvěryhodnosti poškozené trestný čin znásilnění v interpretační praxi českých soudů. In Kutálková, Petra. Kobová, Lubica (eds.). Sexuální násilí, proč se nikdo neptá? In IUSTITIA, 2014, str. 53 a násl.

¹⁶⁵ Rozsudek NS 3 Tdo 929/2011-37.

¹⁶⁶ 2010: 586, 2011: 675, 2012: 669, 2013: 589, 2014: 669. Policejní statistiky. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>. Cit. 2.9.2015.

¹⁶⁷ 2010: 22, 2011: 27, 2012: 46, 2013: 35, 2014: 38. Policejní statistiky. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>. Cit. 2.9.2015.

¹⁶⁸ Blatníková, Šárka, Faridová, Petra, Zeman, Petr: Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. IKSP, Praha 2014, s. 30 - 31. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/418.pdf>. Cit. 2.9.2015.

¹⁶⁹ Oběti nemají nárok na okamžitou pomoc, ale pouze na „úhradu nákladů“, čili psychoterapii je třeba nejprve uhradit z vlastních prostředků. Poskytnutí pomoci navíc předchází šetření, které může trvat až 3 a více měsíců (§ 30 odst. 3 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů).

nápravu vzniklé nemajetkové újmy¹⁷⁰. Přestože zkušenosti z praxe vypovídají o nedůsledném dodržování těchto norem, obzvláště pak v absenci dostatečně vyškolených a citlivě přístupujících pracovníků policie, bylo postavení obětí tímto zákonem posíleno a od roku 2010 byl učiněn krok vpřed.

PROSTITUCE A OBCHOD S LIDMI

Ať již koncipujeme prostituci jako formu násilí na ženách či jako sexuální práci¹⁷¹, o tom, že osoby v prostituci, převážně ženy, jsou obzvláště zranitelnou skupinou vystavenou vysoké míře násilí, není sporu. Kupříkladu co se týká znásilnění, jsou osoby v prostituci až čtyřnásobně častěji jeho oběťmi než běžná populace (43 % oproti 10 %)¹⁷².

V ČR není prostituce ani výslovně legální ani ilegální, výkon prostituce je nicméně v posledních letech opřádán řadou omezení a sankcí. Cílem současné právní úpravy je zejména vytlačit prostituci z veřejného prostoru. Toho je zaprvé dosahováno regulací na obecní úrovni. Jak zmiňovala již minulá zpráva, mnoho obcí přijalo v návaznosti na nález Ústavního soudu z roku 2007¹⁷³ úplný zákaz pouliční prostituce. Mnoho z těchto zákazů se zaměřilo (pouze) na stranu nabídky a mnoho osob v prostituci tak bylo pokutováno za jejich nedodržování. Situace se od té doby zhoršila přijetím novely přestupkového zákona v roce 2012¹⁷⁴. Dle tzv. Lex Řápková lze mj. i porušování¹⁷⁵ obecně závazných vyhlášek obcí, jakožto přestupků, postihovat trestem zákazu pobytu po dobu až tří měsíců. Tento trest sice nelze uložit, má-li osoba v prostituci v dané obci trvalý pobyt, protože však mnoho osob vykonává prostituci mimo své domovské obce, postih je často uplatnitelný a citelně osoby v prostituci zasahuje. Za maření zákazu pobytu se pak ukládají i nepodmíněné tresty odnětí svobody¹⁷⁶. Veřejné instituce navíc neřeší příčiny a okolnosti provozování prostituce, a postihovány tak mohou být i osoby, které jsou samy oběťmi trestné činnosti (obchodování s lidmi, vydírání, apod.).

Výkon prostituce je též od přijetí trestního zákoníku nově předmětem trestněprávní úpravy. Dle ustanovení o „prostituci ohrožující mravní vývoj dětí“¹⁷⁷ lze postihnout osoby, které

¹⁷⁰ § 28 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

¹⁷¹ Tyto dvě teoretické pozice dochází k diametrálně odlišným závěrům ohledně toho, jak má být prostituce právně upravena: dekriminlizována či legalizována jako sexuální práce či potlačena prostřednictvím kriminalizace poptávky jako genderové násilí neslučitelné s rovností pohlaví. Více viz Havelková, Barbara, Hančilová, Blanka (eds), *Co s prostitutí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci* (SLON 2014), zejména kapitola první.

¹⁷² Šídová, Lucie, Kutálková, Petra. Sexbyznys nerovná se násilí - Přítomnost násilí v sexbyznysu a možnosti jeho eliminace v Kobová, Lubica (eds.). *Sexuální násilí, proč se nikdo neptá?* In IUSTITIA, 2014, str. 182.

¹⁷³ Rozhodnutí ústavního soudu ze dne 8. března 2007; Pl. ÚS 69/04; vyhlášené jako č. 161/2007 Sb.

¹⁷⁴ § 15a zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

¹⁷⁵ Podmínkou je úmyslného jednání narušujícího veřejný pořádek, opakované jednání za posledních 12 měsíců a nezbytnost sankce pro zajištění veřejného pořádku.

¹⁷⁶ Proti trestu zákazu pobytu se lze bránit ve správním řízení odvoláním a poté správním žalobou, tyto úkony ovšem vyžadují finančně náročnou právní pomoc, které se většině osob v prostituci nebude dostávat.

¹⁷⁷ § 190 zákona č. 40/2009 Sb.

provazují prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí. Postih osob v prostituci podle tohoto ustanovení od přijetí zákoníku je sice relativně nízký¹⁷⁸, přesto je sama existence ustanovení problematická. Toto ustanovení neodpovídá požadavku subsidiarity trestní represe, je nepřímou diskriminační z důvodu pohlaví (stíhány jsou pouze osoby v prostituci a nikoli klienti¹⁷⁹), a mělo by proto být zrušeno.

Všechna zmíněná právní ustanovení přispívají k vnímání osob v prostituci jako někoho, kdo se dopouští nezákonností či nepřístojností, ať tomu tak již právně je, či nikoli. Osoby v prostituci jsou vnímány s nedůvěrou a nechotou ze strany veřejných orgánů. Mají problém se dovolat pomoci v případě sexuálního a jiného násilí. Mnoho z nich se bojí obrátit na Policii, a pokud tak učiní, jsou z důvodu předsudků často vystaveny sekundární viktimizaci.

Naděje ohledně zlepšení právní úpravy prostituce nelze, bohužel, vkládat ani v návrhy zákona na regulaci prostituci, které Poslanecké sněmovně pravidelně předkládá hlavní město Praha¹⁸⁰. Navzdory zdánlivě pragmatickému přístupu k tomuto fenoménu vycházejí návrhy z konzervativních pozic a jsou taktéž vedeny snahou vytlačit prostituci z veřejného prostoru. Poslední předložený návrh by kompletně zakázal provozování pouliční prostituce a učinil provozování prostituce v privátech tak administrativně náročným (pod hrozbou až dvoumilionových sankcí), že jediným reálným způsobem výkonu prostituce by se stal výkon v „zařízeních“, tedy sex-klubech. Nelze se zde zbavit dojmu, že návrhy jdou na ruku organizovanému sex-businessu. Naproti tomu právům a bezpečnosti osob v prostituci návrhy nevěnují téměř žádnou pozornost¹⁸¹. Za o něco vhodnější lze považovat návrh poslance Viktora Paggia „o toleranci poskytování sexuálních služeb“, předložený v roce 2013¹⁸². Tento liberální návrh byl řízen snahou prostituci dekriminlizovat, a snažil se být též nediskriminační, co se týká zacházení se stranou nabídky a poptávky (stanovil například povinnost používat při sexuálním styku kondom jak klientovi tak osobě v prostituci). Jednalo se nicméně jen o dílčí úpravu problematiky.

Co se týká obchodování s lidmi, i nadále přetrvávají nedostatky v legislativě (na některé z nich upozorňovala již minulá zpráva). Stále nebyla například zavedena imunita před stíháním za trestné činy obětí (faktická kontrola obchodníka nevyklučuje sama o sobě trestnost). Nezisková organizace La Strada uvádí jako příklad přinucení k páčání jiné trestné

---

¹⁷⁸ Zjištěné počty trestných činů: 2010: 1, 2011: 0, 2012:7, 2013: 1, 2014: 1. Ministerstvo vnitra. Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2014. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-982041.aspx>, str. 18. Cit. 10.9.2015.

¹⁷⁹ Blíže Havelková Barbara, Hančilová, Blanka (eds), *Co s prostitucí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci* (SLON 2014), str. 64-123.

¹⁸⁰ Sněmovní tisk 115 návrh zákona o regulaci prostituce. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=115>. Cit. 2.9.2015.

¹⁸¹ Viz stručně též: Havelková, Barbara. Současný návrh zákona o regulaci prostituce – krok o sto let zpět. 8. října 2014. Dostupné z: http://jinepravo.blogspot.co.uk/2014/10/barbara-havelkova-soucasny-navrh-zakona_8.html. Cit. 2.9.2015.

¹⁸² Sněmovní tisk 1100/0, část č. 1/4 návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=1100&ct1=0>. Cit. 2.9.2015.

činnosti například nedovolenou výrobu drog, ke které jsou oběti využívány¹⁸³. Nevládní organizace pracující s oběťmi obchodování s lidmi též v průběhu diskuzí o novém cizineckém zákoně apelovaly, aby pobytové oprávnění udělované pravděpodobným obětem nebylo vázáno na jejich spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Doporučováno bylo též, aby byl držitelům dlouhodobého pobytu za účelem ochrany po jeho skončení udělován trvalý pobyt, pokud o to požádají. Novelu, které byly nakonec přijaty, tyto návrhy nezpracovaly¹⁸⁴.

DOPORUČENÍ

Předchozí text identifikoval některá právní ustanovení, která by bylo vhodné změnit (například definice znásilnění a sexuálního nátlaku) či zrušit (trestný čin prostituce ohrožující mravní vývoj dětí) či přijmout (podpis Istanbulské úmluvy). Navzdory těmto nedostatkům právní úpravy, kterým by bylo vhodné věnovat pozornost¹⁸⁵, se domníváme, že by hlavní doporučení této kapitoly měly směřovat zejména ke zlepšení implementace již existujících norem v praxi:

- Zajistit komplexní, plošné, a systematicky pojaté vzdělávání pracovníků a pracovnic všech profesí, kteří přicházejí do styku s oběťmi násilí, tedy mj. zdravotníků a zdravotnic, pracovníků a pracovnic OSPOD, policistů a policistek, státních zastupitelů a zastupitelek, soudních znalců a znalkyň, soudců a soudkyň.
- Zajistit specializaci odborných pracovišť a jejich vzájemné propojení za účelem eliminace sekundární viktimizace obětí. Užitečné by bylo zejména uzavírání dohod o spolupráci mezi všemi zúčastněnými orgány a vytvoření oddělení specializovaných na genderově podmíněné násilí v rámci jednotlivých článků této soustavy.
- V souladu s Istanbulskou úmluvou se zaměřit na celospolečenské zvyšování povědomí, protože pomoc obětem by měla přicházet z co nejvíce stran – od rodiny,

¹⁸³ La Strada. Podklady pro Zprávu o stavu obchodování s lidmi v roce 2012. <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>, str. 12.

¹⁸⁴ La Strada. Výroční zpráva 2013. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Vyrocní_zpravy/LaStrada-Vyrocní_zprava-2013.pdf, str. 14. Cit. 2.9.2015.

¹⁸⁵ Plně se též identifikujeme s doporučeními předloženými Jiřinou Voňkovou v její nedávné kapitole pro Stínovou zprávu. Mezi dlouhodobé cíle, které zmiňuje, a kterým se naše kapitola specificky nevěnovala, patří: „(1) Redukovat v § 163 trestního řádu vyčet trestných činů, u nichž je trestní stíhání podmíněno souhlasem osoby blízké (nebezpečné pronásledování, nebezpečné vyhrožování, omezování osobní svobody, vydírání, ublížení na zdraví). (2) Rozšířit práva poškozené osoby o oprávnění odvolat se do výroku o vině a trestu, nejen do výroku o náhradě škody. (3) Změnit hmotněprávní úpravu rozvodu tak, aby pravomocné rozhodnutí o rozvodu manželství nebylo, v případech rozvodů z důvodu domácího násilí, obligatorně vázáno na pravomocné rozhodnutí v péči o děti. (4) Upravit v jednom právním předpise bezplatnou právní pomoc obětem a chudým občanům/kam uplatňujícím svá zákonná práva v civilním i trestním řízení, kde je prospěšné právní zastoupení nebo pomoc zmocněnců z řad advokátů. (5) Předložit novelu zákona o přestupcích. U přestupků proti občanskému soužití vypustit klauzuli o tom, že přestupky podle § 49 odst. 1 písm. a) a c) jsou přestupky návrhové. Uzákonit institut přestupkové recidivy a zavést komplexní databázi přestupků jako prevenci eskalace domácího násilí.“ Jiřina Voňková. *Genderově podmíněné násilí*. In Irena Smetáčková (ed.) *Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015*. Praha, 2015, 145.

přátel, pedagogických pracovníků a pracovníc, úředníků a úřednic, atd. kupř. formou zahrnutí učebních materiálů týkajících se problematiky rovnosti do učebních osnov na všech stupních vzdělávání.

- Zajistit důsledný sběr dat o genderově podmíněném násilí na úrovni celonárodní i krajské.
- Zajistit rozšíření a specializace sítě azylových domů, utajených domů obzvláště, jakož i dlouhodobějších možností ubytování pro oběti násilí.

JUDr. Barbara Havelková, LL.M., DPhil (Oxon)

Je *Shaw Foundation Fellow in Law* na koleji Lincoln and Právnické fakultě Oxfordské univerzity a *Europaeum Visiting Professor* na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kde vyučuje předmět Gender a právo.

Bc. Zuzana Holakovská

Je studentkou Právnické fakulty UK a absolventkou Fakulty sociálních věd.

Literatura:

- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147
- Danková, Katarína. Pelc, Vladimír. Právní pomoc obětem trestných činů. CSSP 2014, 58 str. Dostupné z: http://www.intervencnicentrum.cz/kniha_A5_pravni_pomoc.pdf
- Analytical study of the results of the 4th round of monitoring the implementation of Recommendation Rec(2002)5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/Docs/Analytical%20Study%20ENG.pdf>,
- Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020. 2014. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_Optimalizace/Strategie-pro-rovnost-zen-a-muzu-v-CR-na-leta-2014-2020.pdf. Cit. 2.9.2015. S. 9.
- Ministerstvo vnitra ČR. Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012–2015. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx.
- Úřad vlády ČR. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015-2018. 2014, str. 4. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015-2018-126943/>.
- MPSV. Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf
- Kalibová, Klára. Stereotypní Představy o „Právém znásilnění“ a důvěryhodnosti poškozené trestný čin znásilnění v interpretační praxi českých soudů. In Kutálková, Petra. Kobová, Lubica (eds.). Sexuální násilí, proč se nikdo neptá? In IUSTITIA, 2014
- Blatníková, Šárka, Faridová, Petra, Zeman, Petr: Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost. IKSP, Praha 2014, s. 30 - 31. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/418.pdf>. Cit. 2.9.2015.
- Havelková, Barbara, Hančilová, Blanka (eds), Co s prostitutí? Veřejné politiky a práva osob v prostituci, SLON 2014.
- Havelková, Barbara. Současný návrh zákona o regulaci prostituce – krok o sto let zpět. 8. října 2014. Dostupné z: http://jinepravo.blogspot.co.uk/2014/10/barbara-havelkova-soucasny-navrh-zakona_8.html
- La Strada. Podklady pro Zprávu o stavu obchodování s lidmi v roce 2012. <http://www.strada.cz/cz/ke-stazeni-a-odkazy/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>

- La Strada. Výroční zpráva 2013. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Vyrocní_zpravy/LaStrada-Vyrocní_zprava-2013.pdf,
- Voňková, Jiřina. Genderově podmíněné násilí. In Irena Smetáčková (ed.) Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015. Praha, 2015

F. STRATEGICKÉ CÍLE

F.1 Podporování ekonomických práv a ekonomické nezávislosti žen včetně přístupu k zaměstnání, příslušných pracovních podmínek a kontroly nad ekonomickými zdroji.

F.2 Usnadnit rovnoprávný přístup žen ke zdrojům, zaměstnání, na trh a do obchodu

F.3 Zajistit obchodní službu, školení a přístup na trh, k informacím a technologiím, obzvláště pro ženy s nízkým příjmem

F.4 Posílit ekonomickou kapacitu žen a komerční kapacitu

F.5 Eliminovat segregaci v zaměstnání a všechny formy diskriminace v zaměstnání

Petra Kubálková

Pekingská akční platforma (PAP) se věnuje posilování postavení žen na pracovním trhu, v přístupu ke službám odmítá diskriminaci v zaměstnání a podporuje kontrolu nad ekonomickými zdroji a přístup k rozpočtům. Východiskem je tvrzení, že ekonomická nezávislost žen je jednou ze základních podmínek rovnosti žen a mužů. Oblasti, kam se soustřeďuje největší pozornost posledních let je trh práce a podpora vyšší zaměstnanosti žen v České republice a odstraňování diskriminace na trhu práce.

POSTAVENÍ ŽEN NA PRACOVNÍM TRHU

Zaměstnanost žen na pracovním trhu je v České republice na vysoké úrovni ve srovnání se zahraničím. V roce 2014¹⁸⁶ bylo ekonomicky aktivní 50,9 % žen a 68,1 % mužů. Za posledních pět let aktivita žen mírně stoupala, v roce 2010 bylo ekonomicky aktivních 49,3 % žen. Cílem Lisabonské strategie¹⁸⁷ je 60 procentní zapojení žen do trhu práce. V absolutních číslech to znamená, že na trh práce vstoupilo od roku 2010 na 56 900 žen. V rámci Eurozóny se tak česká republika staví na třetí místo. Zajímavý je indikátor ekonomické neaktivity. Žen, které nejsou schopny nastoupit do zaměstnání je 12,9 % (mužů 5,8%), dá se předpokládat, že část těchto žen není schopná sladit práci s rodinou.

V České republice jsou v roli zaměstnanců a zaměstnankyň čtyři pětiny ekonomicky aktivní populace. Ženy jsou nejčastěji v zaměstnaneckém poměru a to z 86,5 %. Ženy, které jsou v pozici zaměstnavatelů nebo sebe zaměstnaných zastupují 11,9 % ekonomicky aktivní populace a 1,6 % jsou definovány, jako „pomáhající rodinní příslušníci“. U mužů jsou poměry srovnatelné, zaměstnanci jsou zastoupeni ve skupině 78,7 %, zaměstnavatelé a sebe zaměstnaní 20,8 % a na pozici „pomáhající rodinní příslušníci“ jsou zastoupeni 0,5 %¹⁸⁸. Nejvíce žen je zaměstnáno v organizacích a institucích a v činnosti domácností, mezi kterými

¹⁸⁶ Zdroj ČSÚ

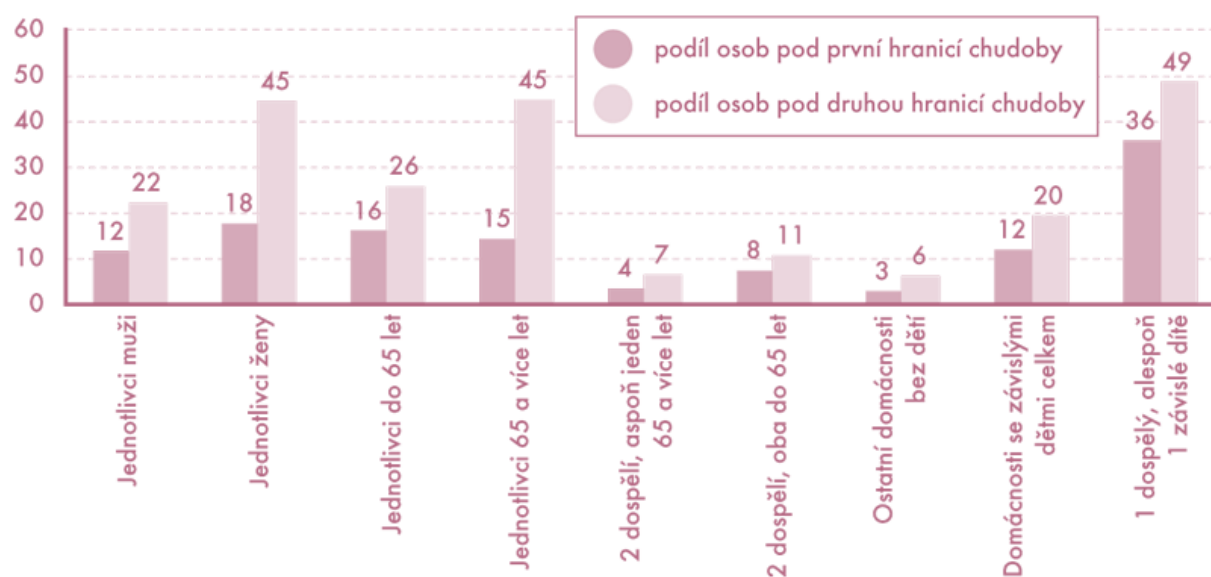
¹⁸⁷ Lisabonská strategie byla schválena v roce 2000 Evropskou radou. Cílem Lisabonské strategie je stát se nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou světa s trvale udržitelnými místy a větší sociální soudržností.

¹⁸⁸ Zdroj ČSÚ, rok 2013

převažuje zaměstnání ve zpracovatelském průmyslu (430,9 tis.) a v oblasti zdravotní a sociální péče (271,9 tis.). Nejvíce mužů pak ve stavebnictví a v těžbě a dobývání, mezi které patří opět zpracovatelský průmysl (854,4 tis.) a stavebnictví (386,5 tis.).

Alarmující v české republice je, že téměř polovina členů tuzemských domácností tvořených pouze jedním rodičem s alespoň jedním závislým dítětem spadla v roce 2014 pod hranici chudoby¹⁸⁹, což bylo v roce 2014 až 38 % domácností. V podobné situaci bylo 45 % osamělých žen, resp. osob ve věku 65 a více let.

Graf. 3.: osoby ohrožené chudobou podle typů domácností, rok 2014

Zdroj: ČSÚ

Problémem, který stále není v České republice řádně ošetřen, je práce v domácnostech, která se pohybuje v šedé zóně pracovního trhu a podle neziskových organizací, jako je LaStrada nebo Evropská kontaktní skupina či gender Studies, jsou pracovní podmínky žen a ochrana jejich práv v tomto segmentu velmi nízká, přičemž podle odhadů Mezinárodní organizace práce (angl. zkratka ILO) tuto práci vykonává 92 % žen. V roce 2011 tak byla schválena Úmluva o pracovnících v cizích domácnostech (anglicky Convention Concerning Decent Work for Domestic Workers; Convention No. 189)¹⁹⁰. Tato mezinárodní úmluva mění přístup k placené práci v cizí domácnosti a to tím, že deklaruje dodržování základních pracovních standardů a podmínek pro tyto pracovníky. Česká republika tuto úmluvu zatím nepodepsala.

¹⁸⁹ Hranice chudoby se používá pro měření tzv. míry ohrožení příjmovou chudobou. Nejčastěji se používá 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu – první hranice chudoby, která v roce 2014 činila 9 901 Kč měsíčně. V případě, že ukazatel počítáme jako 70 % mediánového ekvivalizovaného disponibilního příjmu, jedná se o druhou hranici chudoby, která byla v roce 2014 na částce 11 552 Kč. Zdroj: ČSÚ.

¹⁹⁰ C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189) Dostupný z http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189

IDENTIFIKOVANÉ PŘEKÁŽKY A DISKRIMINACE NA PRACOVNÍM TRHU

Na Českém pracovním trhu přetrvává určitá neochota zaměstnávat ženy po rodičovské dovolené. Nejčastějším argumentem ze strany zaměstnavatelů je obava z vysoké nemocnosti dětí a tím vyšší absence žen v zaměstnání, ztráta znalostí a dovedností během rodičovské dovolené a délka rodičovské dovolené, kdy je žena mimo evidenční stav¹⁹¹. Častým postupem zaměstnavatelů pak je neumožnění flexibilních forem práce nebo úpravy pracovní doby a to v pasivnějším případě, anebo snahy přesunout vracející se ženu na jiné pracovní místo (často nevýhodnější) se souhlasem vracející se ženy.

Jedním z doporučení, jak sladit práci a rodinu, tedy péči osobu blízkou (dospělého i dítě do 15 let věku) je práce na částečný úvazek. V České republice v roce 2014 využívalo částečný úvazek v roce 32,2 % žen a 8,8 % mužů z celkového počtu zaměstnaných. Ženy také mírně převažují mezi zaměstnanci a zaměstnankyněmi, které pracují na úvazek na dobu určitou. Tento typ smlouvy má 14,4 % žen a 13,6 % mužů¹⁹². Přičemž se v praxi firem ukazuje, že částečné úvazky a úvazky na dobu určitou jsou nejméně výhodnou formou zaměstnávání. Často se stává, že osoby zaměstnané na těchto pozicích jsou první na řadě, pokud se snižují stavy zaměstnaných. Naopak, práce na smlouvy typu DPP a DPČ se dají lépe využít při zaměstnávání žen na rodičovské dovolené.

Dalším argumentem uplynulých období je nedostatek zařízení péče o děti a služeb spojených s touto péčí. Pro odstranění tohoto stavu byl v roce 2014 schválen *Zákon o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině č. 247/2014 Sb.*, který zcela zásadně rozšiřuje možnosti služeb péče o děti. V roce 2015 pak byl schválen dotační program, z kterého zaměstnavatelé, mateřská centra či jednotlivci mohou vznik dětské skupiny financovat.

Podle šetření VOP *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*¹⁹³ z července – srpna 2014 ovšem konkrétní zkušenost z firem neodpovídá míře toho, jak diskriminaci vnímá veřejnost. V souvislosti s hledáním zaměstnání či výkonem práce identifikovalo diskriminaci z důvodu pohlaví či diskriminaci žen 10 % respondentů a respondentek výzkumu¹⁹⁴. Důvod, který byl zmiňován nejvíce, byl ovšem věk a to až ve třiceti procentech. V ostatních formách diskriminace, pak pohlaví a diskriminace žen potvrzují pouze dvě procenta respondentů, obtěžování a šikanu pak opět pouhá dvě procenta. Nejčastějším důvodem diskriminace je věk, rasa či národnost. Co už potvrzují i závěry z genderových auditů, pouze malá část osob, které byly diskriminovány, jsou ochotné případ nahlásit. Respondenti a respondentky by situaci nahlásili pouze v 11 % případů. Což je v souladu i se zjištěními z auditů, kde jsme opakovaně identifikovali neochotu případné diskriminační praktiky hlásit a bránit tak svá práva.

¹⁹¹ Poznatky zjištěné během genderových auditů v letech 2010 - 2015 společnostmi APERIO, M.C. Triton, C2C Solutions Group, cats2cats, Gender Studies.

¹⁹² Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech Česká republika, 2015, str. 11-12

¹⁹³ Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, Kancelář veřejného ochránce práv, 2015

¹⁹⁴ Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, str. 17-19

PODÍL ŽEN NA ŘÍZENÍ EKONOMICKÝCH ZDROJŮ

V roce 2010 v publikaci Ženy a Česká společnost bylo uvedeno, že počet žen v roce 2006 na řídicích pozicích dosahovalo čtyř procent¹⁹⁵. Podle průzkumu společnosti Bisnode z roku 2014 podíl žen ve vrcholném managementu firem dosahuje 30,7 %¹⁹⁶.

Tab. 8: Podíl žen ve vrcholovém managementu největších českých firem v ČR

	2010	2011	2012	2013	2014
Finance	28,23 %	31,13 %	34,82 %	42,35 %	44,04 %
IT	5,09 %	4,26 %	3,16 %	3,12 %	3,28 %
Marketing	33,27 %	37,15 %	41,64 %	40,98 %	40,72 %
Obchod	12,10 %	11,72 %	15,91 %	13,79 %	17,06 %
Personalistika	64,69 %	69,68 %	79,34 %	78,47 %	79,46 %
Vrcholné vedení	4,71 %	4,97 %	5,51 %	5,04 %	6,14 %
celkem	25,04 %	26,25 %	29,57 %	28,06 %	30,07 %

Zdroj: Bisnode

Podle tohoto průzkumu, procento žen výrazně stoupá v oblasti personalistiky a to o skoro patnáct procent a v oblasti financí (nárůst o 15,81 %), úbytek naopak nastává v oblasti IT, kde od roku počet žen ve vedení klesl skoro o dvě procenta.

Obdobná čísla potvrzuje i průzkum serveru Datová žurnalistika. Podle jeho zdrojů je podíl žen v dozorčích radách soukromých firem činí 39 %, zatímco ve veřejných firmách pouze 20 %. U představenstev je situace horší: podíl žen v soukromých firmách je 21 %, u veřejných pak už jen 12 %¹⁹⁷.

A jak vypadá debata o povinných kvótách v České republice podle doporučení Evropské komise? Povinné kvóty ve firemním prostředí jsou, zatím, v nedohlednu.

GENDER PAY GAP – ROZDÍLY V ODMĚŇOVÁNÍ

Poslední zpráva Ženy a česká společnost z roku 2010¹⁹⁸ používala poslední dostupný zdroj nerovnosti odměňování z roku 2007, kdy průměrná mzda žen byla 75,2 % průměrné mzdy mužů. Podle ČSÚ a zveřejněných statistik v roce 2013 byla průměrná mzda ženy 78,5 %

¹⁹⁵ Ženy a česká společnost, 2010, str. 55

¹⁹⁶ Počet žen ve vedení českých firem roste, Bisnode, 2014 <http://www.bisnode.cz/tiskove-zpravy/pocet-zen-ve-vedeni-ceskych-firem-roste/>

¹⁹⁷ Kdy bude otevřeno i pro ženy?, Datová žurnalistika, 2016, <http://www.datovazurnalistika.cz/kdy-bude-otevreno-i-pro-zeny/>

¹⁹⁸ Ženy a česká společnost, 2010, str. 56

průměrné mzdy muže (medián mezd žen na medián mezd mužů pak 84,5 %) ¹⁹⁹. Za šest let se tedy průměrná mzda žen posunula o pouhé tři procenta.

Pokud pak využijeme dat získaných během genderových auditů ve firmách a místní samosprávě, můžeme identifikovat, že skoro minimální rozdíl platů je na nižších pozicích, čím ovšem postupujeme výše v hierarchii společnosti, docházíme k rozdílu až čtyřiceti procent. Tento rozdíl je nejčastěji způsoben tím, že si ženy říkají o menší mzdu anebo faktem, že ženy postupují na vedoucí pozice uvnitř firem, což stěžuje jejich přístup k odměnám, které jsou běžné při vstupu do firmy z volného pracovního trhu. Méně často se ovšem už setkáváme s tvrzením, že „muži musí živit rodinu“, jak bylo obvyklé v roce 2010 a dříve.

ŽENY A PODNIKÁNÍ

Mezi lety 2010-2015 bylo v rámci podpůrných programů a dotací a to převážně z Evropských sociálních fondů (dále ESF) investováno stovky miliónů korun do vzdělání žen, aby měly lepší a snadnější vstup na trh práce. Cílovou skupinou těchto fondů byly ženy na rodičovské dovolené, ženy dlouhodobě nezaměstnané a ženy ve věkové skupině 55+. Řada těchto žen byla v rámci projektů zaměřených na vzdělávání a posilování kompetencí tlačena do vlastního podnikání. Tomuto faktu nahrávalo i to, že podle hypotézy je právě sebezaměstnávání jednou s nejvíce flexibilních forem práce, která nejlépe umožňuje sladit práci s rodinou. Ráda bych opominula fakt, že podnikání je mnohokrát práce, obzvlášť v začátcích, na více než plný úvazek a vyžaduje naopak velkou flexibilitu směrem k prosazení se na trhu práce a nikoliv směrem k rodině. Nastavení těchto programů považovalo za úspěch, pokud si žena založila živnostenský list. Tento akt, se ale pro řadu žen z cílové skupiny stal velmi nevýhodným a to proto, že v okamžiku založení živnostenského listu ztratily nárok na podporu v nezaměstnanosti a placení povinného zdravotního a sociálního pojištění ze strany státu. Přesto v roce 2013 podnikalo z celkového počtu 835,2 tis osob 30,6 % žen. Nejčastěji mezi tyto ženy patří ženy s maturitou (106,5 tis.) a ženy s vysokoškolským vzděláním (79,8 tis.) ²⁰⁰.

Bohužel nevíme, jak mnoho v následujících letech pomohly investice do vzdělání žen přes ESF. Nicméně jedním z možných indikátorů je průzkum společnosti Bisnode, která spočítala, že v roce 2014 bylo vydáno na 62 000 nových živnostenských listů ženám. Z průzkumu také vyplynulo, že ženy nejčastěji volily zprostředkování, činnosti související s péčí o tělo, poradní inženýrství a finanční služby a nejvíce nových podnikatelek bylo registrováno ve Středočeském, Libereckém a Jihočeském kraji ²⁰¹, což už může být výsledek uplynulého programovacího období.

¹⁹⁹ Zaostřeno na ženy muže, 2015, str. 176

²⁰⁰ Zaostřeno na ženy muže, 2015, str. 146

²⁰¹ 40 % nových živnostenských listů bylo v loni vydáno ženám, Bisnode, <http://www.bisnode.cz/tiskove-zpravy/40-procent-novych-zivnostenskych-listu-bylo-loni-vydano-zenam/>

Za problematické ovšem považuji fakt, že ženy, které vstoupí do podnikání, mají výrazně zhoršený přístup k finančním dotacím na rozvoj podnikání, které přiznává Ministerstvo obchodu a průmyslu (dále MPO). Všechny dotace na inovace a rozvoj podnikání jsou směřovány na malé s střední podniky, do kterých se mikropodniky začínajících podnikatelek nevejdou. Jde o podmínky, kdy společnost musí mít obrat nad 10 milionu korun a minimálně deset zaměstnanců. Což obory zprostředkování a činnosti související s péčí o tělo jen stěží dosáhnou během celého svého období.

A proč ženy začínají podnikat? Nejčastějším důvodem je jistota, že se nebudou moci vrátit zpět k zaměstnavateli po rodičovské dovolené nebo potřebují větší flexibilitu, než jim dokáže zaměstnavatel nabídnout²⁰². Zajímavý je také výzkum, který realizovala Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, kdy se ukazuje, že začínající podnikatelky ze 79 % vnímají podporu ze strany státu za nedostatečnou a 50 % respondentek uvedlo jako jednu z největších překážek nedostatek financí. Ženy také výrazně častěji potřebují podporu ze strany partnera a rodiny²⁰³.

DOPORUČENÍ

V roce 2010 bylo v této kapitole doporučováno několik aktivit, které v uplynulém období byly řešeny a zároveň splnily požadovaný efekt, a proto by měly být zachovány i v následujících letech.

- Česká společnost celé období diskutuje nerovné odměňování žen a mužů a statistiky ukazují, že čísla se začínají měnit ve prospěch žen. Největším aktérem je ke konci hodnocení celého období kancelář Ministra pro lidská práva, která nerovnost v odměňování zařazuje nejen do priority, ale i do dotačních programů. Stejně tak je aktivní i Ministerstvo práce a sociálních věcí, které vypisuje dotační programy na odstraňování nerovného odměňování žen, zavádění flexibilních forem práce nebo podpora dětských skupin a firemních školek. Stejně tak je plněn i požadavek nové koncepce rodinné politiky.
- V letech 2010-2015 bylo, opět díky fondům ESF, motivováno řada zaměstnavatelů k zavádění flexibilních forem práce. Zaměstnavatelé si také mohli nechat ověřit své postupy v rámci genderových auditů.

Nová opatření pro rok 2015:

- Je nutné, aby Česká republika přistoupila k Úmluvě o pracovnících v cizích domácnostech (anglicky Convention Concerning Decent Work for Domestic Workers; Convention No.

²⁰² Zdroje pochází z analýzy profilů podnikatelek na portálu WomenUP! www.womenup.cz

²⁰³ Postoje žen k podnikání, AMSP a Ženy s.r.o., 2014,

http://www.amsp.cz/uploads/Pruzkumy/Pruzkum_podnikani_zen.pdf

189). Díky podpisu úmluvy se může začít se zaváděním standardů práce žen v domácnostech.

- Vhodným opatřením pro následující roky je (minimálně) udržení diskuze na zavedení kvót pro volené orgány velkých společností. Tímto směrem by mohly být také směřovány dotace z ESF. Diskuze, která byla v české společnosti úspěšně nastolena, nesmí utichnout.
- I nadále investovat do genderových auditů a změn ve vztahu k flexibilním formám práce. Zvážit například daňové zvýhodnění pro zaměstnavatele, kteří auditem projdou nebo zvýhodnit společnosti, které se vydaly směrem k podpoře rovných příležitostí při získávání veřejných zakázek.
- Pokud budou opět otevřeny programy podporující vzdělání žen vedoucí k podnikání, je třeba se posunout o krok dál, např. umožnit úlevy na zdravotním a sociálním pojištění po dobu jednoho roku nebo otevřít speciální dotační programy pro mikro podnikatelky ať začínající nebo již působící na trhu.
- Umožnit ženám mikro podnikatelkám získávat poradenství a konzultace zdarma, opět např. v rámci dotací financovaných z ESF.

Petra Kubálková

Autorka je expertkou, lektorkou a genderovou auditorkou. Působí a působila v řadě neziskových organizací, mezi které patří Otevřená společnost, APERIO, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a mnoho dalších. Je autorkou metodik, příruček a studií zaměřené na rovné příležitosti žen a mužů.

Literatura

- ČSÚ. Zaostřeno na ženy muže. Český statistický úřad. Praha, 2014
- C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189). International labour Organization, 2011. Dostupný z http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189
- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147.
- Volejníčková, Romana. Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech Česká republika. Otevřená společnost, 2015. 978-80-87110-30-0.
- Šabatová, Anna /et kol./. Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, Kancelář veřejného ochránce práv, 2015.
- Postoje žen k podnikání, AMSP a Ženy s.r.o., 2014, dostupný z http://www.ampsp.cz/uploads/Przkumy/Przkum_podnikani_zen.pdf

ŽENY U MOCI A V ROZHODOVACÍCH POZICÍCH

G. STRATEGICKÉ CÍLE

G.1 Provést opatření pro zajištění rovnoprávného přístupu žen a plné účasti v mocenských strukturách a při rozhodování

G.2 Zvýšit možnosti žen, aby se mohly zúčastnit rozhodování a vedení

Jaroslava Devine Mildorf

Pekingská akční platforma (PAP) považuje rovné zastoupení žen na rozhodovacích pozicích v politice za klíčové k tomu, aby mohla být zavedena dimenze genderové rovnosti i do dalších oblastí tvorby politiky. Je nutným předpokladem pro to, aby byly při rozhodování brány v potaz i potřeby žen. Zastoupení žen v mocenských a rozhodovacích pozicích v politice i byznysu je stále příliš nízké a přetrvávalo i v roce 2015. Vývoj zastoupení žen ve vrcholných pozicích v politice kolísá a nárůst je za posledních pět let minimální²⁰⁴. Vládě se nedaří zavést legislativní opatření na zvýšení počtu žen v politice (kvóty na kandidátní listiny politických stran) a na evropské úrovni dlouho blokovala genderové kvóty na řídicí pozice v byznysu.

HODNOCENÍ ZASTOUPENÍ ŽEN V POLITICE 2010 - 2015

Česká republika má zatím do vyrovnaného zastoupení žen v Parlamentu daleko. V roce 2010 dosáhlo zastoupení žen 22%, což bylo nejvíc za posledních dvacet let. V dalších (předčasných) volbách v roce 2013 nicméně počet poslankyň klesl na 19,5%.

V roce 2010 jsme byli svědky nového fenoménu prezentace političek, když nově vzniklá strana Věci veřejné²⁰⁵ v rámci předvolební kampaně vydala kalendář s fotografiemi kandidátek do PSP ve spodním prádle. Byl tak akcentován jeden ze silných stereotypů, který nahlíží na ženy především jako na sexuální objekty. K tomu přispívají i některá média, která pravidelně po parlamentních volbách volí "Miss Parlament". Sexistická předvolební kampaň se v následujících letech objevila i u dalších parlamentních stran napříč politickým spektrem²⁰⁶.

Volby v roce 2013 přinesly do české politiky další novinku – hnutí ANO 2011, jejíž úspěch²⁰⁷ byl postaven na profesionálním politickém marketingu financovaném jejím lídrem,

²⁰⁴ V letech 2010-2015 se konaly dvakrát volby do PSP ČR, dvakrát do Senátu (pokud nepočítáme volby doplňovací), jednou volby krajské, dvakrát volby do zastupitelstev obcí, jednou volby do Evropského parlamentu a poprvé také přímá volba prezidenta. (Zdroj: www.volby.cz)

²⁰⁵ Strana Věci veřejné získala ve sněmovních volbách v roce 2010 10,88% a v dolní komoře Parlamentu obsadila 24 křesel. (Zdroj: ČSÚ) Strana se stala členem vládní koalice spolu s ODS a TOP 09.

²⁰⁶ Sexistické reklamě se již řadu let věnuje brněnská nezisková organizace Nesehnutí, která každoročně vyhlašuje soutěž Sexistické prasátečko. V posledních pěti letech se zde se svým předvolebním poutačem umístila například ODS, TOP09 nebo ČSSD.

²⁰⁷ Hnutí Ano 2011 získalo ve sněmovních volbách v roce 2013 18,65% (zdroj: ČSÚ), v dolní komoře Parlamentu obsadilo 47 křesel a stalo se tak druhou nejsilnější stranou. Stalo se členem vládní koalice společně s ČSSD a KDU-ČSL.

miliardářem Andrejem Babišem. Straně v době voleb zcela chyběla demokratická struktura, nemluvě o volebním programu, a její lídr přiznaně a otevřeně rozhoduje o veškerém dění ve straně, včetně personální politiky. Od političek (ale i politiků) reprezentujících hnutí ANO se očekává především naprostá loajalita lídrovi strany. Díky této straně má Česká republika od roku 2014 historicky první eurokomisařku (Věra Jourová) a primátorku Prahy (Adriana Krnáčová), ne však v důsledku promyšlené snahy o genderovou rovnost, ale spíše coby vedlejší produkt nahodilé personální politiky stranického lídra. Koncepční změny na vládní úrovni hnutí ANO blokuje (viz např. zavedení genderových kvót na kandidátní listiny politických stran pro volby do PSP ČR).

U mocenských pozic můžeme často pozorovat jev, který se nazývá vertikální genderová segregace. Čím vyšší pozice a čím více moci, tím méně žen. V Senátu - horní komoře Parlamentu v posledních pěti letech zastoupení žen kolísá od 18,5% v roce 2010, přes 17,3% v roce 2012 ke stávajícím 18,5% po volbách v roce 2014²⁰⁸.

V krajských a především komunálních volbách ženy dosahují o něco lepších výsledků. Po krajských volbách v roce 2012 má ČR téměř 20% hejtmanek. V komunálních volbách v roce 2010 bylo zvoleno 26,3% žen a v roce 2014 celkem 27,1% žen²⁰⁹.

Naopak ve vládě jsou ženy zpravidla výrazně podreprezentované. Podle údajů neziskové organizace Fórum 50%, která si vede dlouhodobé statistiky, činilo zastoupení žen ve vládě od roku 1992 po současnost pouze 10,7%. V koaliční pravicové vládě Petra Nečase (ODS, TOP 09, VV) se v letech 2010-2013 objevily z celkových 29 ministrů pouze tři ženy. V koaliční vládě Bohuslava Sobotky (ČSSD, ANO, KDU-ČSL) je zastoupení žen zatím 23,8%, což je nad dlouhodobým českým průměrem a těsně pod průměrem evropským (24%). Zastoupení žen ve vládě se také nevyvíjí lineárně. Velmi záleží na osobě předsedy vlády a jeho přístupu k politice genderové rovnosti. V posledních několika letech je patrný určitý posun v tom, že pokud premiér jmenuje vládu s výrazně nízkým zastoupením žen, pravděpodobně bude čelit alespoň mírné kritice médií a občanské společnosti.

V roce 2013 proběhla v České republice první přímá volba prezidenta. Z celkových 9 kandidátů byly 3 ženy. Ani jedna z nich se však prezidentskému postu reálně nepřiblížila, nejlepším výsledkem bylo necelých 5% hlasů v prvním kole.

Po řadě let odkladů a pod tlakem Evropské unie Česká republika konečně přijala a uvedla v účinnost nový Zákon o státní službě, který měl mimo jiné omezit vliv politiků na státní správu. Tento zákon zavedl novou pozici – státního tajemníka, který má být jakýmsi styčným bodem mezi politiky a úředníky. Na každé ministerstvo byl vybrán jeden státní tajemník, kterého řídí náměstek ministra vnitra pro státní službu. Toho jmenuje vláda. Při takto zásadní transformaci státní služby nebylo genderové hledisko vůbec bráno v potaz. Z 15 státních tajemníků byla jmenována pouze jediná žena (Zdeňka Pikešová na Ministerstvo pro místní

---

²⁰⁸ Zdroj: ČSÚ.

²⁰⁹ Zdroj: ČSÚ.

rozvoj). Šéfa státních tajemníků, také muže (Josef Postránecký), vybrala vláda, kde zasedaly 3 ženy z celkových 17 členů. Nebylo tedy dodrženo ani doporučení Pekingské deklarace, aby ve výběrových komisích bylo vyrovnané zastoupení mužů a žen.

POLITIKY GENDEROVÉ ROVNOSTI

Podle výzkumů veřejného mínění si lidé více žen v politice přejí²¹⁰. Genderová rovnost ale zároveň není téma, které by pro veřejnost bylo klíčové natolik, že by se stalo tématem voleb a voliči a voličky by stranu nesoucí toto téma favorizovali. Většina politických stran není ochotna nominovat vyorvaný poměr žen a mužů na volitelná místa na kandidátních listinách s tím, že ženy bývají odsunuty na zadní místa kandidátek a figurují tak na kandidátkách vlastně pouze do počtu. Snahy o zavedení genderových kvót pro kandidátní listiny politických stran opakovaně selhávají. Naposledy návrh předložila vládní ČSSD v roce 2015²¹¹, kvůli nesouhlasu koaličních partnerů KDU-ČSL a ANO však vláda návrh neschválila. A to i přes to, že tento cíl má vláda vytyčený ve Vládní strategii pro rovnost žen a mužů²¹². Genderové kvóty jsou stále společensky velmi kontroverzní téma. Stereotypní představy, že ženy do politiky nechtějí, nebo že kvóty by do politiky dostaly ženy “neschopné”, jsou často předkládány oponenty politiky jako relevantní argumenty proti kvótám. Pravicové strany typicky svůj nezáměr projevují nečinností, ať už na vládní úrovni nebo v rámci jednotlivých stran. Vláda Petra Nečase²¹³ (ODS) například přesunula agendu rovných příležitostí z úřadu vlády na MPSV, čímž dala jasně najevo, jak nízkou prioritu pro ni agenda má. Koaliční vláda Bohuslava Sobotky (ČSSD) agendu vrátila zpět na Úřad vlády pod znovuobnovenou pozici Ministra pro lidská práva.

Ženy političky bývají často v pozici tokenů, tedy pouhých symbolů reprezentace žen. Bývají dosazovány stranickými lídry a využívány jako vizuální důkaz, když je třeba tzv. “vykázat” ženy nebo demonstrovat, že ženy v politice diskriminované nejsou. První místopředseda vlády a šéf ANO Andrej Babiš například odmítl kvóty s tímto komentářem: „Naše hnutí vždy preferovalo ženy. Máme primátorku v Praze, máme komisařku. Nevím, proč bychom měli mít kvóty“.²¹⁴

POLITICKÉ STRANY

Některé politické strany, které disponují expertízou v oblasti genderové rovnosti, zavedly vnitřní genderové kvóty dobrovolně. Premiantem je v tomto směru Strana zelených, která

²¹⁰ Např. zde: http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vyzkumna-zprava-z-dotaznikoveho-setreni_postoje-verejnosti-k-pusobeni-zen-v-politice.pdf

²¹¹ Návrh novely volebního zákona, který měl zvýšit zastoupení žen na kandidátkách pro sněmovní a krajské volby, předložil Ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier (ČSSD) a Ministr vnitra Milan Chovanec (ČSSD).

²¹² Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 –2020.

²¹³ Koaliční vláda ODS, TOP 09 a VV (později LIDEM) byla u moci mezi lety 2010 – 2013.

²¹⁴ Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/lidovci-i-babis-odmitaji-kvoty-pro-zeny-na-kandidatkach-coz-chce-cssd-1g8-/domaci.aspx?c=A150624_105314_domaci_kop

pro kandidátní listiny už řadu let dodržuje tzv. zipovou metodu²¹⁵ a v roce 2015 byla jedinou parlamentní stranou, která byla vedena ženou (Jana Drápalová)²¹⁶.

Největší levicová strana, ČSSD, má prosazování "principu rovných příležitostí pro ženy a muže" vytyčen jako jeden z hlavních programových cílů ve svých stanovách.²¹⁷ V minulosti se však potýkala s problémy naplnit svou vlastní kvótu na zastoupení alespoň jedné ženy v předsednictvu²¹⁸. Na základě výsledků celostranického referenda, které proběhlo v roce 2014, o rok později upravila stanovy tak, že "alespoň 40 procent všech kandidátů na kandidátkách do zastupitelstva kraje a Poslanecké sněmovny musí tvořit osoby opačného pohlaví". Změna stanov však neproběhla bez problémů, některé kraje si například stěžovaly, že na kandidátky nenajdou potřebný počet žen. Jde nicméně o důležitý posun směrem k vyrovnanějšímu zastoupení žen v politice.

V oblasti prosazování více žen do politiky je velmi aktivní neziskový sektor. Pražská nezisková organizace Fórum 50% pravidelně organizuje soutěž Strana otevřená ženám, kde mezi posuzovaná kritéria patří nejen zastoupení žen ve vedení strany a na kandidátních listinách, ale také zapracování horizontálního tématu genderové rovnosti do politického programu strany. Organizace Fórum 50% již řadu let úspěšně pracuje s političkami na všech úrovních a pečlivě monitoruje a analyzuje všechny proběhlé volby i vývoj veřejného mínění. Její projekty jsou financované z evropských fondů, řady nadačních fondů, i ze státního rozpočtu.

SOUDY

Podle údajů Českého statistického úřadu, který od roku 2010 publikuje genderové statistiky pod názvem Zaostřeno na ženy a muže, je ve vedoucím postavení soudů všech úrovní přes 30% žen. Celkově tvoří soudkyně 61% všech soudců a státních zástupkyň je celkově 53%.

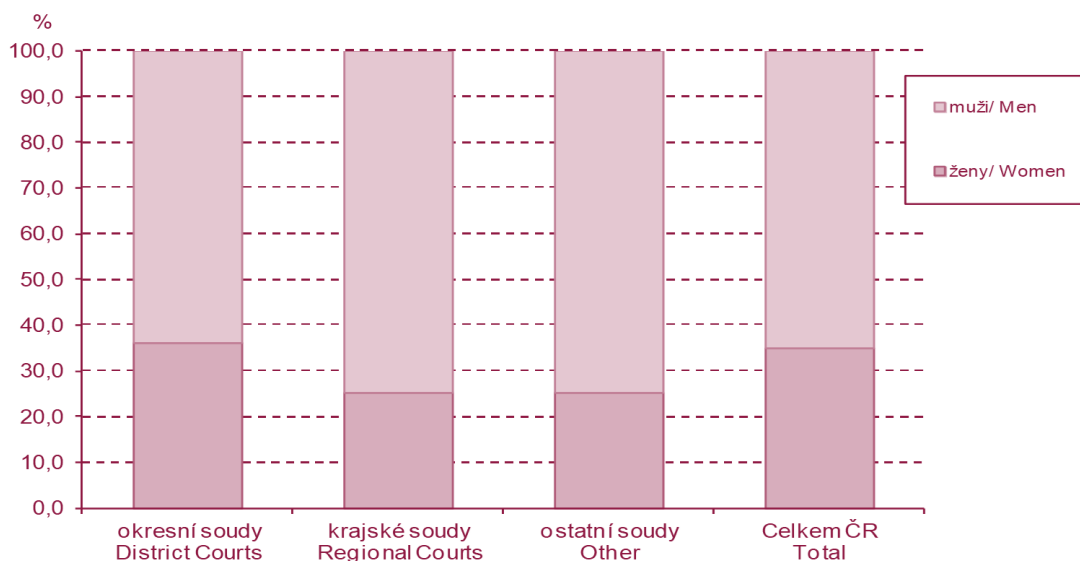
²¹⁵ V každé trojici musí být jedna osoba opačného pohlaví.

²¹⁶ Strana zelených také pravidelně vyhrává v soutěži Strana otevřená ženám, kterou organizuje neziskový sektor. Viz např. zde: <http://padesatprocent.cz/cz/titul-strana-otevrena-zenam-opet-ziskali-zeleni-nejhuredopadla-ods>.

²¹⁷ Zdroj: <http://www.cssd.cz/data/files/aktualni-stanovy.pdf>

²¹⁸ V roce 2009 ČSSD pod vedením Jiřího Paroubka nezvolila Alenu Borůvkovou coby jedinou kandidátku do předsednictva strany a pozice tak zůstala neobsazená.

Graf 4: Zastoupení mužů a žen v soudnictví

Zdroj: Zaostřeno na ženy a muže 2014.

BYZNYS

Zastoupení žen na nejvyšších řídicích pozicích v byznysu je ještě nižší než zastoupení žen v politice, v posledních letech nicméně dochází k mírnému nárůstu. Na evropské úrovni Česká republika dlouho blokovala návrh na zavedení kvót do nevýkonných orgánů společností kótovaných na burze. Podle studie společnosti Deloitte došlo ve vývoji zastoupení žen ve vedení společností od roku 2011 v České republice jen k velmi mírnému zlepšení, mezi roky 2012 a 2014 se situace téměř nezměnila.

Tab. 9: Ženy ve vedení společností v ČR (Czech Top 100)

		2001	2012	2013	2014
Statutární orgány společností	Členky představenstva	4,5 %	6,3 %	7,17 %	8,73 %
	Jednatelky	0 %	8 %	11,25 %	10,31 %
	Členky dozorčí rady	8 %	13,2 %	14,91 %	13,51 %
	Prokuristky	12,6 %	22 %	22,09 %	21,88 %

Zdroj: Deloitte Corporate Governance Centrum ČR (10/2014) s využitím žebříčku Czech TOP 100 2014.

Výše zmíněnou směrnici navrhla komisařka Viviane Reding a byla podpořena jak Evropskou komisí tak následně Evropským parlamentem. Česká republika od počátku směrnici odmítala. Pokus koaliční ČSSD o změnu této pozice v roce 2014 neprošel vládou především kvůli hlasům ministrů a ministryň hnutí ANO. Agendu přitom od Viviane Reding převzala česká komisařka Věra Jourová, která z této strany vzešla, a která své straně podporu

směrnice doporučila. Takto zásadní odmítání směrnice²¹⁹ je o to více paradoxní, vzhledem k tomu, že v České republice by se dotkla jen minima firem a navíc se týká pouze dozorčích rad, které na vedení společnosti nemají zásadní vliv. Krátce před koncem roku 2015 nakonec těsnou většinou novelizovaný návrh směrnice vládou prošel. Komisařka Jourová z nové verze odstranila pevnou kvótu 40% a nahradila ji doporučením firmám upřednostnit při výběru členek a členů dozorčích rad méně zastoupené pohlaví. Takto okleštěný návrh podpořil i ministr financí a šéf hnutí ANO Andrej Babiš. V prosinci 2015 Rada Evropské unie směrnicí neschválila, Česká republika jej však podpořila. Na národní úrovni tedy vzniká prostor pro zavedení vlastní legislativní úpravy, která by zajistila větší diverzitu v nevykonných, ale i výkonných orgánech firem.

Nejen na zvyšování zastoupení žen ve vedení firem se zaměřují genderové audity, jejichž metodiku v minulých deseti letech vyvinul a úspěšně aplikoval neziskový sektor (např. Aperio – Společnost pro zdravé rodičovství nebo Otevřená společnost, o.p.s.) Kromě vertikální a horizontální genderové segregace genderové audity sledují i jiné oblasti, například sexuální obtěžování, sladování pracovního a soukromého života, flexibilitu úvazků, vzdělávání nebo firemních benefitů. Provedení auditu a hlavně pak implementace doporučení z auditu vzešlých však zcela závisí na ochotě vedení firem či institucí. Stát zatím zaměstnavatelům nenabídl žádnou motivaci (např. v podobě daňových úlev) ani nenastavil povinnost podobným auditem²²⁰ projít (například ve firmách spoluvlastněných státem). Nezisková organizace Gender Studies k tomuto tématu také pořádá již řadu let soutěž Firma roku: rovné příležitosti. Soutěží za dobu pořádání prošlo již mnoho větších menších firem a je efektivním nástrojem propagace rovných příležitostí v byznysu. Účast v soutěži je nicméně také dobrovolná, posuzované údaje navíc zadávají samy firmy, nejedná se tedy o nezávislé externí hodnocení.

DOPORUČENÍ

Za poslední desetiletí docházelo k malým pokrokům v agendě genderové rovnosti převážně pod tlakem Evropské unie a mezinárodních institucí. Genderová rovnost není samozřejmým kritériem při tvorbě politik a součástí veřejného diskurzu. Vlády nedávají tématu vysokou prioritu, pokud vůbec nějakou. V politických stranách existuje stále silná opozice a hostilita

---

²¹⁹ Směrnice původně ukládala povinnost prosadit alespoň 40% méně zastoupeného pohlaví do dozorčích rad velkých podniků kótovaných na kterékoli evropské burze s více než 250 zaměstnanci a s ročním obrátem překračujícím 50 milionů eur. Novelizovaná verze nestanovuje pevnou kvótu, ale požaduje po firmách upřednostnit méně zastoupené pohlaví v případě dvou stejně kvalitních kandidátů. V prosinci 2015 Rada Evropské unie tento návrh nepřijala (ČR jej však podpořila), čímž se pravděpodobně celá směrnice odkládá na neurčito.

²²⁰ Pod hlavičkou MPSV funguje podobný projekt, Audit rodina a zaměstnání, který se však zaměřuje především na sladění pracovního a soukromého života a nikoliv na prosazování více žen do vedení podniků. (<http://www.mpsv.cz/cs/11477>)

vůči genderové rovnosti coby relevantní oblasti veřejné politiky. Zastoupení žen ve vrcholné politice kolísá, na řídicích pozicích v byznysu došlo k mírnému pokroku. Strategické dokumenty slibující pokrok v oblasti genderové rovnosti zůstávají na papíře, k prosazování konkrétních kroků však příliš nedochází.

Ve zprávě z roku 2010 byla definována následující doporučení, většina doporučení přetrvává i do roku 2020:

- Přijmout novelu zákona volebního zákona, která by zajistila alespoň 40% méně zastoupeného pohlaví na kandidátních listinách do PSP ČR a krajských zastupitelstev. Toto doporučení přetrvává i pro následující období.
- Stejně tak přetrvává i doporučení stanovit kritéria (konkrétní indikátory a časový rámec) pro zvýšení zastoupení žen na rozhodovacích pozicích. Doporučujeme na národní úrovni implementovat směrnici, která zajistí vyšší zastoupení žen v dozorčích radách firem kótovaných na burze.
- V roce 2010 jsme doporučovali posílení mandátu Oddělení rovnosti žen a mužů na Úřadu vlády. V uplynulém období byl mandát Oddělení rovnosti žen a mužů posílen, ale reálně nemůže vykonávat kontrolní činnost v duchu tohoto doporučení.
- V případě zavedení kvót doporučujeme delegovat kontrolu plnění na Inspektoráty práce. Inspektoráty práce pak soustavně vzdělávat v oblasti genderové rovnosti a naplňování nediskriminace na trhu práce.
- Stejně jako v roce 2010 přetrvává i doporučení vytvořit motivační program pro firmy, které zavádějí opatření na podporu žen (například mentoringové programy, kvóty na pozice v managementu apod.) a i nadále se věnovat osvětě v této oblasti a to nejen směrem k zaměstnavatelům ze soukromého sektoru, ale také pro zaměstnavatele z veřejné sféry.

Mgr. et Mgr. Jaroslava Devine Mildorf

Autorka vystudovala Genderová studia na FHS UK a Veřejnou a sociální politiku na FSV UK. Dlouhodobě se věnuje genderové rovnosti v oblasti politiky a trhu práce.

Literatura

- Úřad vlády ČR. Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 –2020

INSTITUCIONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ

H. STRATEGICKÉ CÍLE

H.1 Vytvořit nebo posílit národní aparát a další vládní orgány

H.2 Integrovat genderové hledisko do legislativy, veřejných politik, programů a projektů

H.3 Sbírat a šířit genderové statistiky a informace pro plánování a evaluaci

Jaroslava Devine Mildorf

Institucionální struktura na podporu žen by měla být podle Pekingské akční platformy (PAP) koordinační jednotkou uvnitř vlády, která má za cíl, aby byla genderová perspektiva uplatňována ve všech oblastech veřejné politiky. Aby tato struktura byla funkční a efektivní, musí být zřízena na nejvyšší možné vládní úrovni, musí být nastaveny procesy pro decentralizované plánování, implementaci a monitoring za účasti neziskového sektoru, musí mít dostatečný rozpočet a možnost ovlivnit tvorbu veškerých vládních politik.

Národní aparát na podporu žen, resp. na podporu rovných příležitostí, existuje již dlouho (zhruba od přelomu tisíciletí). Dlouho však byl téměř nefunkční a plnil své závazky víceméně pouze formálně. V posledních pěti letech došlo k důležitému posunu: navýšení personální kapacity Oddělení rovných příležitostí a vytvoření Vládní strategie pro rovnost žen a mužů, jejímž cílem je mimo jiné i nastavení “funkční” institucionální struktury. I přes houževnatou snahu úřednic a úředníků Oddělení rovných příležitostí a několika málo politiků a političek však reálné změny naráží na nedostatek politické vůle. Aktuální nastavení institucionální struktury není dostatečně stabilní a odpolitizovanou součástí státní správy, je do velké míry závislé na ideologickém přesvědčení vlády a jejích ministryň a ministrů.

Oddělení pro rovné příležitosti coby národní koordinátor agendy rovných příležitostí spadá sice v současné době pod Úřad vlády a Ministra pro lidská práva, ani zdaleka však nemá finanční a personální možnosti ani formální pravomoci, aby mohlo ovlivňovat tvorbu veškerých veřejných politik, zajistit jejich implementaci a monitoring. Rada vlády pro rovné příležitosti pokrývá jen velmi úzkou oblast z agendy genderové oblasti. Pro krajskou a místní úroveň pak neexistuje vůbec žádný mechanismus pro gender mainstreaming.

INSTITUCIONÁLNÍ STRUKTURA A KRITICKÉ ZHODNOCENÍ

Národním koordinátorem agendy rovnosti žen a mužů je **Oddělení rovných příležitostí**, které původně vzniklo pod Ministertvem práce a sociálních věcí (1998 – 2007), pak bylo přesunuto na Úřad vlády do působnosti Ministra pro lidská práva (2008 – 2011). Koaliční vláda Petra Nečase (ODS) agendu opět přesunula na MPSV (2011 – 2014), aby ji koaliční vláda Bohuslava Sobotky (ČSSD) přesunula zpět na Úřad vlády do působnosti znovuobnovené pozice Ministra pro lidská práva (2014 – současnost).

Přidělení agendy rovnosti žen a mužů, která je ze své podstaty interdisciplinární, pod MPSV, bylo nesystémové a reflektovalo buď nepochopení či nezájem ze strany politiků. Její přesunutí pod Úřad vlády a Ministra pro lidská práva dává větší smysl a alespoň symbolicky přiděluje tématu větší váhu. Opětovný přesun pod MPSV iniciovaný pravicovou ODS demonstruje, jak malou důležitost tématu tato politická strana připisovala. Agenda se s okleštěnými lidskými zdroji jen stěží udržovala při životě. V roce 2013 se Oddělení rovných příležitostí díky projektu Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v České republice personálně rozrostlo o 5 osob. Opětovný přesun Oddělení na Úřad vlády i posílení týmu je krok správným směrem ke stabilizaci institucionálního zabezpečení rovných příležitostí. Z hlediska dlouhodobé udržitelnosti agendy je však problematičké, že v současné době je Oddělení financováno z evropských projektů a agenda genderové rovnosti není ukotvena v kompetenčním zákoně.

Klíčovým orgánem pro prosazování politiky rovných příležitostí je stálý poradní orgán **Rada vlády pro rovné příležitosti**, který vznikl v roce 2001. V současnosti (září 2015) jsou při Radě zřízeny následující výbory a pracovní skupiny:

- Výbor pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů;
- Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách;
- Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích;
- Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života;
- Pracovní skupina muži a rovnost žen a mužů;
- Pracovní skupina k porodnictví;
- Pracovní skupina k dotačnímu programu Podpora veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů.

Rada se schází minimálně čtyřikrát ročně. Má celkem 27 členek a členů z řad ústředních orgánů státní správy, neziskového sektoru, akademické obce, sociálních partnerů a občanské společnosti. Jejím předsedou je Ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu (Jiří Dienstbier, ČSSD). Chod Rady, jejích výborů a pracovních skupin zajišťuje Oddělení rovných příležitostí. Rada má pouze omezenou kapacitu, personální, časovou i finanční a mizivé pravomoci ve směru k jednotlivým resortům. Věnuje se pouze omezenému počtu témat z oblasti genderové rovnosti.

Od roku 2001 byla na každém ministerstvu zřízena pozice gender focal point, která má za úkol koordinaci politiky rovných příležitostí a plnění Priorit pro daný resort. Na tuto činnost bylo vytyčeno 20 hodin týdně.

Takto nastavený systém implementace politiky rovných příležitostí a genderového mainstreamingu do jednotlivých resortů je zcela nedostatečný. Časová dotace na výkon této činnosti je mizivá a odborná znalost jednotlivých osob zastávajících tyto pozice je velmi různá, často nedostačující. To se pak také odráží v kvalitě příspěvků jednotlivých ministerstev do

Souhrnných zpráv o plnění priorit a postupů (k jejich kritické analýze více Stínové zprávy viz níže).

V Poslanecké sněmovně existuje od roku 2002 Stálá komise pro rodinu a rovné příležitosti. V Senátu pak Podvýbor pro lidská práva a rovné příležitosti. Kromě pořádání několika konferencí tato tělesa zásadním způsobem nepřispívají k prosazování genderové rovnosti. Nelze je tedy považovat za systémovou a funkční součást institucionální struktury pro prosazování genderového hlediska do legislativy. Z institucionální struktury zabezpečení rovných příležitostí zcela vypadávají kraje a obce.

Důležitou institucí je také **Veřejný ochránce práv**, který je od roku 2009 národním tělesem pro rovné zacházení a ochrany před diskriminací. Genderové diskriminaci se v rámci Kanceláře veřejného ochránce práv věnuje Oddělení rovného zacházení, které má pět členů. Veřejný ochránce práv může ze své pozice informovat, vzdělávat a pomáhat. Přesněji, “ochránce poskytuje metodickou pomoc obětem diskriminace při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodů diskriminace”. Pokud tedy ombudsman/ka dostane stížnost na diskriminaci, případ vyhodnotí a může stěžovatele/ku odkázat na právní pomoc. Tím pravomoci úřadu Veřejného ochránce práv končí, nehledě na neadekvátně nízký počet pracovníků, které se agendě diskriminace a rovného zacházení věnují.

Stávající ombudsmanka Anna Šabatová se proto snaží prosadit rozšíření pravomocí svého úřadu tak, aby se nově mohla obracet na Ústavní soud ve věci zrušení zákonů a především aby získala možnost podávat veřejnou žalobu proti diskriminaci, čímž by na sebe břemeno žaloby proti diskriminaci převzal stát. V současné době (září 2015) návrh prošel prvním čtením v PSP ČR a sněmovním výborem. Čelí však silné kritice ze strany opozice, která s rozšířením pravomocí Veřejného ochránce práv nesouhlasí.

Český statistický úřad sbírá a publikuje genderové statistiky pod názvem Zaostřeno na ženy a muže²²¹ od roku 2010. Rozsah témat, kterým se ČSÚ ve svých genderových statistikách věnuje, však zdaleka nepokrývá širokou škálu veřejných politik a životních situací a neslouží tedy jako dostatečný podklad pro zavádění gender mainstreamingu.

STRATEGICKÉ DOKUMENTY

Hlavním strategickým dokumentem dlouho byly Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů, které kopírují 12 hlavních oblastí Pekingské akční platformy (PAP). Tento dokument poprvé vznikl v roce 1998 a od té doby byl každoročně obnovován a vláda také vyhodnocovala jeho plnění. Nezávislé kritické zhodnocení Priorit jako strategického dokumentu, ale i jeho plnění či neplnění, již několikrát zpracoval neziskový a akademický

²²¹ Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2013-qelgahgc43>

sektor pod názvem Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů²²².

V roce 2014 vláda schválila nový strategický dokument, Vládní strategii pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020. Jedná se na české poměry o skutečně průlomový dokument, který má vymezovat politiku vlády na šest let. Přesahuje tedy působení jedné vlády a snaží se tak o stabilizaci agendy ve veřejné politice. V oblasti institucionálního zajištění rovných příležitostí si klade ambiciózní cíl: “Vytvoření celistvé a funkční institucionální struktury v rámci veřejné správy pro prosazování politiky rovnosti žen a mužů na centrální, regionální místní úrovni, prostřednictvím níž bude zajištěno systematické uplatňování rovnosti žen a mužů i genderového mainstreamingu.”²²³ Strategie kriticky reflektuje problémy, se kterými se agenda rovnosti žen a mužů v českém prostředí střetává²²⁴:

1. Nízké povědomí a marginalizace agendy rovnosti žen a mužů ze strany veřejné správy
2. Nedostatečné uplatňování principu genderového mainstreamingu při formulaci politik a opatření veřejné správy.
3. Nedostatečné zajištění genderové agendy z hlediska statistické základny. Neuspokojivé datové naplnění indikátorů definovaných Pekingskou akční platformou v oblasti genderové statistiky.
4. Nedostatečné využívání přenosu informací a sdílení mezi veřejnou správou, sociálními partnery i akademickými pracovišti a nestátními neziskovými organizacemi.
5. Nízké kapacitní zajištění agendy rovnosti žen a mužů ve státní správě i v samosprávě.
6. Různé postavení gender focal pointů v organizační struktuře ministerstev, z toho vyplývající různé reálné možnosti a odborné kompetence jednotlivých gender focal pointů.
7. Nedostatečné pravomoci Rady v monitorování a naplňování Priorit i resortních priorit.
8. Formální plnění Priorit, které neodpovídá reálnému stavu agendy.
9. Dlouhodobě neudržitelné financování nestátních neziskových organizací.

V reakci na takto definované problémy pak Strategie navrhuje postup, jak se s nimi vyrovnat a nastavit efektivní mechanismus pro gender mainstreaming a prosazování politiky genderové rovnosti. Je vhodné ocenit, že dokument, stejně jako jiné dokumenty²²⁵ vzešlé z Oddělení pro rovné příležitosti, je psán genderově korektním jazykem, což pro státní správu není typické.

---

²²² Ke stažení např. zde: <http://www.otevrenaspolecnost.cz/knihovna#prosazovani-genderove-rovnosti>

²²³ Zdroj: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Strategie_pro_rovnost_zen_a_muzu_2014-2020.pdf

²²⁴ Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 - 2020

²²⁵ Např. zde: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Statut-Rady.pdf>

POLITIKA

Jak již bylo řečeno v úvodu, Vládní strategie pro rovnost žen a mužů představuje určitý posun už jenom v tom, že kriticky hodnotí stávající institucionální zabezpečení politiky genderové rovnosti a navrhuje komplexní řešení. Otázkou však je, zda tato Strategie, stejně jako mnohé v minulosti, nezůstane pouze na papíře. Jak totiž ukazuje praxe, vláda nemá problém jednat v rozporu s rámcem, který si sama schválila. V roce 2015 například hlasy koaličních partnerů hnutí ANO a KDU-ČSL neschválila návrh Ministra pro lidská práva a Ministra vnitra na změnu volebního zákona v tom smyslu, aby bylo zajištěno alespoň 40% méně zastoupeného pohlaví na kandidátních listinách do PSP ČR a krajských zastupitelstev. Tento cíl je přitom vytyčen ve zmíněné Strategii.

Realizace politiky genderové rovnosti dlouho působila dojmem, že se Česká republika snaží pouze navenek uspokojit své závazky vyplývající z mezinárodních úmluv, politická vůle k reálným změnám na domácí půdě však chybí. Politika genderové rovnosti stále není etablovanou součástí veřejných politik a vyvolává kontroverze. Většina političek a politiků nemají dostatečnou expertízu, aby se k tématu kvalifikovaně vyjádřili. To jim však často nebrání, aby tak vahou své autority poslance/kyně či ministra/yně přesto učinili a to v duchu těch nejběžnějších genderových stereotypů. Svými veřejnými projevy tak stereotypy utužují a v důsledku marginalizují celou agendu genderové rovnosti.

DOPORUČENÍ

Jak vyplývá z výše uvedeného, řada orgánů byla zřízena před více než deseti let, zásadních výsledků však za dobu své existence nedosáhly. Efektivita a stabilita takto nastavené institucionální struktury je příliš závislá na aktuální politické reprezentaci a její (ne)senzitivitě vůči agendě genderové rovnosti. Národní aparát pro prosazování genderové rovnosti potřebuje zásadní personální i rozpočtové navýšení. Ke genderovému mainstreamingu ve smyslu zohlednění genderové perspektivy na všech úrovních tvorby veřejných politik prakticky nedochází a není nastaven žádný funkční mechanismus. Krajská a místní úroveň není pokryta vůbec. Český statistický úřad sice sbírá a publikuje genderové statistiky, tato data však neposkytují dostatečný podklad pro tvorbu celé škály veřejných politik.

V roce 2010 jsme doporučovali následující opatření:

- Přepracovat Priority a vypracování dlouhodobého akčního plánu na období delší než 4 roky. Toto doporučení bylo zapracováno. V tuto chvíli existuje Vládní strategie pro rovnost žen a mužů pro léta 2014 – 2020. Tuto změnu vnímáme jako velmi pozitivní a doporučujeme implementovat Vládní strategii pro rovnost žen a mužů pro léta 2014 – 2020.
- Dalším doporučením bylo posílení sběru dat. Tento požadavek přetrvává již několik let. V tuto chvíli existuje zvýšený tlak na jednotlivá ministerstva, aby sebraná data analyzovala a to včetně genderového aspektu. Zda se tato snaha naplní, budeme

moci sledovat v následujících letech., tento požadavek je také součástí Vládní strategie pro rovnost žen a mužů. Jako velmi pozitivní pak vnímáme aktivitu Českého statistického úřadu, který již řadu let vydává genderované statistiky.

- Dalším požadavkem z roku 2010 bylo posílení postavení expertů a expertek v poradních orgánech. Postavení bylo zdánlivě posíleno existencí Oddělení rovnosti žen a mužů pod Úřadem Vlády, nicméně stále nedochází k tomu, aby expertní činnost osob nominovaných do poradních orgánů byla placena.
- Od roku 2010 se také změnila pozice ombudsmana a to nikoliv posílením jeho pravomocí, ale pozice se upevňuje díky práci této instituce. Volbou současné Ombudsmanky se změnil výkon a naplňování poslání této instituce. Úřad ombudsmana v uplynulých letech aktivněji vstupoval do otázek týkajících se nerovného postavení a to nejen na trhu práce, ale také v ostatních společenských tématech. Nadále však platí, že by bylo vhodné posílit pravomoci Úřadu ombudsmana v tom smyslu, aby mohl podávat veřejné žaloby na diskriminaci.
- Posledním doporučením bylo vytvoření expertní sítě na národní úrovni. I toto doporučení bylo zapracováno. V rámci projektu „Hájíme práva žen“ financovaného Nadací Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů, vznikla v roce 2015 Genderová expertní komora, jako profesní spolek expertů a expertek z genderové oblasti. Splnění tohoto opatření vnímáme jako velmi pozitivním aktem.

Jaroslava Devine Mildorf

Autorka vystudovala Genderová studia na FHS UK a Veřejnou a sociální politiku na FSV UK. Dlouhodobě se věnuje genderové rovnosti v oblasti politiky a trhu práce.

Literatura

- Úřad vlády ČR. Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 –2020

ŽENY A LIDSKÁ PRÁVA

I. STRATEGICKÉ CÍLE

I.1 Prosadit a ochraňovat lidská práva žen pomocí realizace všech nástrojů týkajících se lidských práv.

I.2 Zajistit rovnost a odstranění diskriminace před zákonem

I.3 Dosažení právní vzdělanosti

Petra Kubálková

Pekingská akční platforma (dále PAP) odkazuje na závazky lidských práv žen obsažených v Úmluvě odstranění všech forem diskriminace žen OSN. Tato mezinárodní úmluva z roku 1979 se zaměřuje na potírání všech forem existující diskriminace žen a dívek ve společnosti. Lidská práva zahrnují práva občanská, ekonomická, politická, sociální a kulturní. V České republice je v tuto chvíli na obecné úrovni dostatečný legislativní rámec, který by měl práva žen chránit. Nicméně v naplňování ochrany práv žen má česká republika stále co dohánět. Ačkoliv práva jsou garantována, dosažení nerovného zacházení se ženami je stále problematické. Česká republika garantuje rovné zacházení a odmítá diskriminaci na pracovním trhu, v přístupu ke službám a produktům, ke zdravotnímu pojištění i v ostatních oblastech běžného života. Přesto přetrvávají nerovnosti, s kterými se česká společnost stále neumí vyrovnat. Tyto nerovnosti jsou způsobené osobními postoji a stereotypy, které často jsou tou nejzásadnější překážkou dosažení ideálního stavu. V této kapitole se tedy budeme věnovat oblastem, které nepokrývají ostatní kapitoly této publikace.

ŽENY NA TRHU PRÁCE

V České republice jsou jednou z nejohroženějších skupin na trhu práce ženy – matky, které mají ztížený návrat do zaměstnání anebo do jeho přijetí. Ačkoliv existuje dostatečná ochrana a Česká republika nainvestovala do změny postojů stovky miliónů korun z Evropských sociálních fondů, stále se nedaří odstranit některé přetrvávající praktiky z této oblasti. Nicméně za posledních pět let se situace výrazně zlepšila a orgány veřejné správy umí reagovat na tlak neziskových organizací, aby se situace zlepšila. Jako takový příklad můžeme uvést finanční podporu budování předškolních zařízení a zavedení dětské skupiny. Tento trend je patrný od roku 2013. V tuto chvíli tak zůstává jedna oblast, která je stále podceňována a to je sexismus na pracovišti a sexuální obtěžování, s čímž se neumí vyrovnávat ani firmy a organizace a ani veřejná a státní správa.

ŽENY SAMOŽIVITELKY

Další skupinou, která je ve výrazně horším postavení jsou ženy – samoživitelky. Podle studií a průzkumů²²⁶ přetrvává v České republice stále problém s vymáháním výživného. Vyživovací povinnost rodičů, popř. i jiných předků, k dětem vzniká vždy ze zákona. Oba rodiče mají vyživovací povinnost vždy vůči všem svým dětem, nejen k tomu, které mají svěřeno do své péče. Vyživovací povinnost má i rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti. V případě, že rodiče nejsou schopni výživu svých dětí z objektivních důvodů zajistit, přechází vyživovací povinnost ve většině případů na prarodiče či další předky (platí, že příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší). Jednou z podmínek vzniku vyživovací povinnosti je, aby její plnění nebylo v rozporu s dobrými mravy (korektiv dobrých mravů je jednou z obecných základních zásad celého soukromého práva). Pokud se rodiče (či jiné povinné osoby) nedohodnou na výživném, stanoví konkrétní rozsah vyživovací povinnosti soud. A zde nastává obvykle problém. Soudy jsou stále velmi pomalé a řada rodičů se snaží vyživovací povinnosti vyhnout. Nejčastějším jevem je přechod rodiče s vyživovací povinností do šedé ekonomiky. Tímto aktem je způsobeno, že základ, který je u soudu použit neodpovídá reálným příjmům rodiče a vyměření povinného výživného je nízké a nedostatečné na zajištění minimálních potřeb dítěte. České soudy se s tímto jevem neumí vyrovnat. Zároveň, pokud se rodič rozhodne neplatit vyměřené výživné, je velmi zdlouhavé a obtížné se domoci náprav. Oficiální cesty jsou přes orgány sociálně – právní ochrany dětí, soudy, exekuce i trestní oznámení. Tuto situaci se snaží odstranit Ministerstvo práce a sociálních věcí, které navrhlo zavedení náhradního výživného ve výši cca dva až tři tisíce korun pro část chudších rodičů, kterým bývalý partner neposílá peníze. Přičemž první návrh zákona byl již v roce 2007. Do dnešního dne ovšem návrh zákona neprošel schvalovacím procesem a společensky je vnímán negativně.

ŽENY ZE SKUPINY LGBTI

Česká republika již v roce 2006 schválila registrované partnerství²²⁷ osob stejného pohlaví. Podle ČSÚ²²⁸ v registrovaném partnerství častěji žijí muži než ženy a to až v sedmdesáti procentech případů. Pokud bychom se ptali, proč častěji v registrovaném partnerství žijí muži než ženy, odpověď nemusíme hledat dlouho, uzavřením registrovaného partnerství ženy i muži ztrácí právo na adopci dítěte (před uzavřením partnerství má právo adoptovat dítě muž i žen bez ohledu na sexuální orientaci). Již v roce 2010 proto byl řešen návrh legislativní změny, který respektuje Evropskou úmluvu o lidských právech a judikaturu Ústavního soudu. V roce 2012 byl přijat Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále NOZ), který upravuje osvojení dítěte. Obecná úprava v NOZ je dále doplněna zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (novelizován v roce 2013) a zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Bohužel tyto novely přímo vylučují osvojení registrovanými partnery²²⁹.

²²⁶ Např. neziskové organizace Gender Studies, APERIO, Českého statistického úřadu atd.

²²⁷ Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb.

²²⁸ Registrované partnerství je častější u mužů, 2014, dostupný z <https://www.czso.cz/csu/czso/0800492b9c>

²²⁹ § 13 odst. 2 Zákon o registrovaném partnerství

V roce 2014 se skupina poslanců a poslankyň snažila tento stav změnit a to vypuštěním zákazu osvojení se současným umožněním osvojení si dítěte svého partnera²³⁰. Bez úspěchu.

ŽENY MIGRANTKY

Podle Stínové zprávy o stavu genderové rovnosti v České republice²³¹ (dále Stínová zpráva) narůstá v České republice počet žen cizího původu ať už z Evropské unie nebo mimo ni. Dochází také²³² k výrazné proměně složení skupiny těchto žen. Podle Stínové zprávy se migrantky a jejich postavení stalo předmětem zájmu až v roce 2012 v rámci Koncepce integrace cizinců. Stínová zpráva také upozorňuje na nedodržování některých směrnic např. Směrnice Rady 2003/86/ES o právu sloučení rodiny, nebo na přetrvávající nerovnost v zapojení do veřejného zdravotního systému. Stínová zpráva také upozorňuje na vytlačování migrantek do šedé zóny pracovního trhu, tedy do sektorů servisu a služeb, kde se ze své podstaty fungování snižuje vymahatelnost práva, jde především o nájemné práce v domácnosti. A Stínová zpráva také upozorňuje na fakt, že se Česká republika zatím nevyrovnala se zapojením migrantů a migrantek do důchodového zabezpečení. Nulová, zatím, je i politická participace migrantů a migrantek ve veřejném životě.

ŽENY – ROMKY

Postavení Romek na trhu práce je stejně problematické, jako před pěti lety. Do změny situace bylo opět investováno mnoho finančních prostředků z Evropských sociálních fondů, ale jejich dopad je minimální. Ze spolupráce s cílovou skupinou a mapování potřeb romských žen²³³ pak vyplývá, že největším problémem, který ženy řeší je zadluženost a exekuce, které jsou velmi často získány díky neplacení zdravotního nebo sociálního pojištění. Dále přetrvává nízká zaměstnanost romských žen schopnost uplatnit se na trhu práce. Ženy z této skupiny často nedosahují na pracovní pozice, kde je usnadněné sladování práce a rodiny např. vedoucí, manažerské nebo administrativní pozice, a tak se ucházejí o nejnižší pozice ve výrobě nebo ve službách, které ovšem nebývají vstřícné vůči potřebám matek malých dětí. Dalším identifikovaným problémem je, že sice existuje možnost umístit ženy z této skupiny přes dotovaná pracovní místa z Úřadu práce, podmínkou ovšem je, že osoba přiřazená na takové pracovní místo musí být v evidenci po dobu šesti měsíců a dotace pracovního místa je časově omezená. Tyto ženy tak po skončení práce v tomto režimu se vrací zpět do evidence Úřadu práce a další příležitost získávají opět až po dalších šesti měsících. Pokud by žena

²³⁰ Sněmovní tisk č. 320/0, 2014

²³¹ Smetáčková, Irena (ed.). Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice. Česká ženská lobby, 2015. ISBN 978-80-260-9160-8.

²³² Ezzedine, Petra. Migrace a migrantky. In: Smetáčková, Irena (ed.). Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice, str. 147 - 153

²³³ Poznatky jsou získány od neziskové organizace cats2cats, která spolupracuje s ženskou skupinou Bachtale v Ralsku.

z této skupiny chtěla začít podnikat, musí se vyrovnat i zde s diskriminací, vzhledem k celoživotně nízkým příjmům nedosáhne na žádný z možných bankovních úvěrů, které jsou do určité míry regulovány, a nezbývá jí nic jiného než využít půjček nebankovních institucí, které mají podstatně nevýhodnější podmínky a spíše mohou eskalovat zadlužování domácností a rodin. A v neposlední řadě, romské ženy nemají hlas v poradních orgánech vlády ani v samosprávě a tak nemohou komunikovat své problémy směrem k veřejnosti.

KONTROLNÍ SPRÁVNÍ ORGÁNY A SOUDY

V České republice je poměrně nízká schopnost obyvatel domoci se svých práv. Pokud jsou ženy diskriminovány na pracovním trhu, obvykle to nejčastěji bývá během těhotenství. Podle poznatků neziskových organizací, které se ženami pracují, dochází k porušování práv ze strany zaměstnavatelů následujícími způsoby: a) v případě těhotenství je žena nucena přejít na jiné pracovní místo ve stejném horizontálním umístění, b) před nástupem na mateřskou dovolenou je žena přeřazena z vedoucí funkce na nižší, c) žena je vystavena tlaku ze strany zaměstnavatele na její výkon, pokud jej nesplní, tak dostává vytýkácké dopisy. Nejčastějším znakem takového chování je dřívější odchod žen na tzv. „rizikové těhotenství“. V době, kdy se žena chystá nastoupit zpět do zaměstnání a vstupuje do jednání o svém návratu, je žena přeřezována na jiné pobočky, nabízeny jsou jiné pracovní pozice a často je vystavena nátlaku, který způsobí, že do zaměstnání zpět nenastoupí. Tímto aktem žena přichází nejen o odstupné, ale také o část podpory v nezaměstnanosti, která se jí vypočítává z podpory v rodičovství. Většina žen, s kterými byla jejich situace konzultována, nevěří v nápravu a diskriminačním chováním ze strany zaměstnavatele se nehodlá dále zabývat.

SOUDY

Podle dostupných webových databází²³⁴, nebyl od roku 2010 do roku 2014 v oblasti pracovního práva vydán jediný rozsudek na téma diskriminace z důvodu pohlaví. První vlaštovkou tak je žaloba proti Úřadu vlády ČR, žaloba je na odvolání z vedoucí funkce před nástupem na mateřskou dovolenou.

INSPEKTORÁTY PRÁCE

Dalším institutem, který může prošetřit údajnou diskriminaci ze strany zaměstnavatele, je orgány inspekce práce. Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce (SÚIP Opava, OIP Hlavní město Praha, OIP Středočeský kraj, OIP Jihočeský kraj a Vysočina, OIP Plzeňský a Karlovarský kraj, OIP Ústecký a Liberecký kraj, OIP Královéhradecký a Pardubický kraj, OIP Jihomoravský a Zlínský kraj, OIP Moravskoslezský a Olomoucký kraj) nabízejí

²³⁴ www.pravo4you.cz Databáze pokrývá rozsudky krajských soudů, Vrchních soudů, nejvyšší správní soud, nejvyšší soud ČR, Ústavní soud.

zaměstnancům/zaměstnankyním i zaměstnavatelům bezúplatně základní informace a poradenství týkající se ochrany pracovněprávních vztahů a zaměstnanosti. Bohužel na stránkách Státního úřadu inspekce práce nelze dohledat počet podnětů, které jednotlivé inspektoráty v uplynulých letech řešily.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV (DÁLE VOP)

Nejaktivnějším orgánem v oblasti ochrany před diskriminací je kancelář ombudsmana. VOP, kromě vydávání stanovisek, také monitoruje rozhodnutí českých soudů. Můžeme se tak dozvědět, že v roce 2010 byly u soudů projednávány tři antidiskriminační spory a v roce 2014 jich bylo již sedmnáct. Důvodem sporu byla: diskriminace na základě pohlaví (2), spory s motivem diskriminace zaměstnanců se zvláštními pracovními podmínkami (3), spory podle antidiskriminačního zákona (6), ostatní spory s motivem diskriminace (5).

Tab. 10: Počty antidiskriminačních sporů²³⁵

Druh sporu	Kraj									Rok
	Pha	StC	JC	ZC	SC	VC	JM	SM	CR	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace na základě pohlaví (žen) a potlačování práv náležejících ženám podle § 238 až 242 ZP	1	0	0	0	0	0	2	0	3	2010
skončení pracovního poměru v souvislosti s diskriminací na základě pohlaví	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
mzdová diskriminace na základě pohlaví	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
spory podle antidiskriminačního zákona (zák. č. 198/2009 Sb.) (pokud nejde o případ uvedený ve skupině „pracovní spory“)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace na základě pohlaví (žen) a potlačování práv náležejících ženám podle § 238 až 242 ZP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2011
skončení pracovního poměru v souvislosti s diskriminací na základě pohlaví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
mzdová diskriminace na základě pohlaví	0	0	1	0	0	0	1	0	2	
spory podle antidiskriminačního zákona (zák. č. 198/2009 Sb.) (pokud nejde o případ uvedený ve skupině „pracovní spory“)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace na základě pohlaví (žen) a potlačování práv náležejících ženám podle § 238 až 242 ZP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2012
skončení pracovního poměru v souvislosti s diskriminací na základě pohlaví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
mzdová diskriminace na základě pohlaví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
spory podle antidiskriminačního zákona (zák. č. 198/2009 Sb.) (pokud nejde o případ uvedený ve skupině „pracovní spory“)	0	2	0	0	0	0	0	2	4	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace na základě pohlaví (žen) a potlačování práv náležejících ženám podle § 238 až 242 ZP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2013
skončení pracovního poměru v souvislosti s diskriminací na základě pohlaví	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
mzdová diskriminace na základě pohlaví	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
spory podle antidiskriminačního zákona (zák. č. 198/2009 Sb.) (pokud nejde o případ uvedený ve skupině „pracovní spory“)	7	0	0	0	0	1	1	0	9	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace na základě pohlaví	1	0	0	1	0	0	0	0	2	2014
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace k některým zaměstnancům se zvláštními pracovními podmínkami – zaměstnanci se zdravotním postižením (§ 247 zákoníku práce)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace k některým zaměstnancům se zvláštními pracovními podmínkami – zaměstnankyně, zaměstnankyně-matky, zaměstnanci pečujících o dítě a o jiné fyzické osoby (§ 248 až § 242 zákoníku práce)	1	0	0	0	1	1	0	0	3	
spory z pracovního poměru s motivem diskriminace k některým zaměstnancům se zvláštními pracovními podmínkami – mladiství zaměstnanci (§ 243 až § 247 zákoníku práce)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
mzdová diskriminace na základě pohlaví	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
ostatní spory vzniklé v souvislosti s motivem diskriminace v pracovních věcech	2	0	1	0	1	0	0	1	5	
spory podle antidiskriminačního zákona (kromě věcí uvedených ve skupině „pracovní věci“)	3	0	1	0	0	0	2	0	6	

Zdroj: VOP

Podle analýzy VOP pak většina rozhodnutí soudů na I. stupni před účinností antidiskriminačního zákona byla zamítnuta nebo zastavena²³⁶. Nejvíce žalob pak bylo vydáno v pracovně právní oblasti a nejčastější pak byla žaloba na neplatnost skončení pracovního poměru, následovala žaloba kvůli nepřijetí do zaměstnání, diskriminace v odměňování a

²³⁵ Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, str. 89

²³⁶ Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, str. 91-97

diskriminace v pracovních podmínkách. V drtivé většině žalob šlo o diskriminaci přímou. Na základě rozboru VOP je také evidentní, že zásadní překážkou pro úspěšné ukončení sporu ve prospěch žalobce je prokázání diskriminačního jednání a sdílení důkazního břemene.

DOPORUČENÍ

V textu této kapitoly se nabízí hned několik doporučení, která ovšem nejsou zatím ve stavu, který by umožňoval snadnou nápravu, jedná se o různé typy příspěvků a podpor nebo změn legislativy. A není v našich silách je všechny vyjmenovat. V roce 2010 bylo ve zprávě o naplňování PAP²³⁷ doporučeno několik aktivit a změn, mnohé z nich jsou stále platné i v roce 2015.

- Ačkoliv v uplynulých letech (2010-2015) bylo z Evropských sociálních fondů financováno řada projektů, které měly za cíl zvyšovat právní povědomí veřejnosti, je třeba v těchto aktivitách i nadále pokračovat. Nejde přitom jenom o vzdělávání, ale také o podporu žen, aby svá práva bránily všemi dostupnými prostředky, které jsou k dispozici. V této oblasti je nutná i spolupráce s neziskovým sektorem a jeho financování, protože právě neziskový sektor je prvním poradenským místem, kam se oběti diskriminace obracejí.
- V roce 2010 jsme také doporučovali případnou novelizaci antidiskriminačního zákona. Tato změna by měla být postavena na hloubkové analýze překážek, která stojí obětem v domáhání se svých práv a to nejlépe na základě soudních rozhodnutí.

Nová doporučení pro rok 2015:

- Instituty, které řeší podněty, žaloby nebo stížnosti na diskriminaci by měly být podporovány k vyšší aktivitě. Bylo by vhodné připravit nejen vzdělávací programy v oblasti genderu, rovných příležitostí a diskriminace pro soudce a soudkyně, ale také pro zaměstnance a zaměstnankyně Inspektorátů práce.
- Bylo by vhodné vytvořit programy, které by obětem umožňovaly se účastnit soudních sporů a nabízely právní poradenství zdarma pro nízkopříjmové skupiny obyvatelstva. Dobrou praxí je zde fungování centra Pro bono, které nabízí bezplatné právní poradenství.
- Je třeba podporovat služby zaměstnavatelům, které jim pomohou odstraňovat latentní diskriminaci ve jejich postupech a procesech, takovou službou jsou například genderové audity, které mají potenciál diskriminační praktiky identifikovat a navrhnout opatření, jak je odstranit.

---

²³⁷ Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. *Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15)*. Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147.

- Je třeba sbírat a popisovat praktiky, které vedou k diskriminaci a následně šířit postupy, jak tyto praktiky odstraňovat.

Petra Kubálková

Autorka je expertkou, lektorkou a genderovou auditorkou. Působí a působila v řadě neziskových organizací, mezi které patří Otevřená společnost, APERIO, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a mnoho dalších. Je autorkou metodik, příruček a studií zaměřené na rovné příležitosti žen a mužů.

Literatura

- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. *Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15)*. Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147
- Šabatová, Anna /et kol./. *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*, Kancelář veřejného ochránce práv, 2015.

J. STRATEGICKÉ CÍLE

J.1 Zvýšení účasti a přístupu žen k vyjadřování se a rozhodování ve sdělovacích prostředcích a nových komunikačních technologiích

J.2 Podpora vyváženého a nestereotypního zobrazování žen ve sdělovacích prostředcích

Petra Havlíková, Alžběta Možíšová

Média představují prostředek pro prosazování rovných příležitostí a hrají klíčovou roli v reprodukci či překonávání genderových stereotypů. Klíčovými aspekty médií jako specifické oblasti je jednak zastoupení žen a mužů v médiích a rozhodovacích pozicích v nich, dále zobrazování mužů a žen a přístup k informacím a komunikačním technologiím.

ZASTOUPENÍ ŽEN V MÉDIÍCH A V ROZHODOVACÍCH POZICÍCH

Dle údajů statistického úřadu, bylo v roce 2013 pracovně zařazeno do skupiny „redaktoři, novináři a příbuzní pracovníci“ celkem 2900 (58 %) mužů a 2100 žen (42 %) ²³⁸. Ženy přitom tvoří 75 % absolventek mediálních studií a žurnalistiky ²³⁹.

Ačkoli genderové složení redakcí je víceméně vyrovnané (podle Global Monitoring Media Project, dále GMMP, ženy jsou v redakcích zastoupeny ve 47 % ²⁴⁰), při pohledu na vertikální strukturu je patrné, že na rozhodovacích pozicích je výrazná převaha mužů. Analýza genderového složení redakcí předních českých médií ²⁴¹ ukázala, že v rámci 187 sledovaných manažerských pozic se vyskytuje pouze 46 žen, tedy podíl žen ve vedení médií činí pouze 24,6 %. V rámci veřejnoprávních médií (Česká televize, Český rozhlas a Česká tisková kancelář) je pak zastoupení žen v manažerských pozicích ještě mizivější - pouze 11,1 %. Obdobná je situace také v radách veřejnoprávních médií, kde je zastoupeno pouze 12,9 % žen a v komisích 20 % žen.

Tyto údaje poukazují na stále převládající vertikální segregaci v oblasti médií a chybějící institucionální mechanismy, které by na tuto skutečnost reagovaly. Jak konstatuje zpráva

²³⁸ Český statistický úřad. 2013. A22 Počty zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy v jednotlivých zaměstnáních. <https://www.czso.cz/documents/10180/30598500/11002614A22.pdf/48cc8f52-0f0a-45ec-9b32-5af32861ae4b?version=1.1>

²³⁹ Data dle Eurostatu - Graduations in ISCED 3 to 6 by field of education and sex [educ_grad5]
Více na www.ec.europa.eu/eurostat

²⁴⁰ GMMP 2010 National Report, Czech Republic, str. 11
http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/national/Czech-Republic.pdf

²⁴¹ Analýza webu Datová žurnalistika proběhla v březnu 2015 a sledovala zastoupení žen a mužů v redakcích České televize, České tiskové kanceláře, Mladé fronty DNES, iDnes.cz, Lidových novin, Hospodářských novin a Aktuálně.cz. Více viz <http://www.datovazurnalistika.cz/jak-media-ovlivnuji-reality>

EIGE z roku 2014²⁴², v českých médiích chybí opatření podporující genderovou rovnost, např. vnitřní směrnice podporující diverzitu či sladování zaměstnání a rodičovství nebo systém školení a mentoringu pro ženy. ČR se tak řadí k 9 zemím EU, kde ve sledovaných médiích nefunguje ani jedno z navržených opatření či monitorovacích mechanismů.

Mezi opatření k posílení rovnoprávnosti mezi muži a ženami v médiích a vyrovnání zastoupení obou pohlaví na vedoucích pozicích patří například: Etické kodexy, směrnice o sexuálním obtěžování na pracovišti, kurzy manažerských dovedností pro ženy (respektive pro podreprezentované pohlaví), zavedení zodpovědné osoby pro oblast rovného zacházení a další. V České republice by na rovnost příležitostí ve veřejnoprávních médiích měla dohlížet Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, která by měla dát institucím doporučení na zavedení výše jmenovaných mechanismů.

OBSAH MÉDIÍ - OBJEKTY A SUBJEKTY MEDIÁLNÍ REPREZENTACE

Podíváme-li se na analýzu mediálních obsahů, výsledky monitoringu médií v rámci GMMP²⁴³ z roku 2010 ukazují, že ženy jako hlavní aktérky nebo subjekty v obsahu zpravodajství se vyskytují pouze ve 23 % oproti 77 % mužů. Výrazný rozdíl je patrný především v oblasti politiky a ekonomiky, kde jsou ženy v rámci mediálních sdělení zastoupeny pouze ve 13 %, respektive 23 %. Nevyvážená mediální reprezentace dále posiluje stávající nerovné zastoupení žen a mužů v těchto odvětvích a nezviditelňuje ženy, které v těchto sférách již působí. Stojí rovněž za povšimnutí, že oblasti, v nichž jsou ženy v rámci pracovního trhu zastoupeny ve velké míře (např. zdravotnictví nebo vzdělání a výzkum), jsou nejméně mediálně pokrývané (6% v televizi, 7 % v novinách).

Rozdílná míra reprezentace se odráží také v rolích, v jakých jsou ženy a muži v mediálních výstupech přítomni. Pozice žen jako expertek, komentátorek či mluvčích, poskytujících odborné stanovisko v nějakém tématu, je výrazně podreprezentována, s výskytem žen v této roli pouze v 15 %. Tento trend nízkého zastoupení žen potvrzuje také analýza zpravodajství z roku 2014²⁴⁴, kde se ženy v rámci všech zpravodajských relací vyskytovaly v méně než třetině případů (nejvíce zastoupeny byly v 33 % v Televizních novinách TV NOVA a zpravodajské relaci TV Prima, nicméně tematická skladba těchto pořadů se výrazně častěji věnuje celebritám či kriminálnímu zpravodajství). V komentovaných událostech ČT 1 se ženy objevily pouze v 15 %. Stejně tak je tomu i v případě diskuzních pořadů. Analýza pořadu

²⁴² European Institute for Gender Equality. 2014. Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States. Advancing gender equality in decision-making in media organisations, str. 15. Více na: http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/advancing_gender_equality_in_decision-making_in_media_organisations_-czech_republic.pdf

²⁴³ Analýza se věnovala obsahu zpravodajství v pěti celostátních denících, třech televizních a čtyřech rozhlasových stanicích v průběhu jednoho dne. Více viz http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/national/Czech-Republic.pdf

²⁴⁴ Česká televize. 2014. Analýza zpravodajství českých televizí a ČRo. [online] <http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/573.pdf?v=1>

Otázky Václava Moravce, který patří mezi nejsledovanější diskuzní politický pořad, vysílaný na veřejnoprávní televizi, ukázala, že v roce 2014, ženy v pořadu tvořily pouze 14 % diskutujících.

Proti tomuto nepoměru se z řad občanské veřejnosti ozývají nespokojené hlasy, které zvláště veřejnoprávní média upozorňují na zákonnou úpravu vyžadující: „*vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost.*“²⁴⁵ Zvláště výrazné protesty se zvedli proti absenci expertek v pořadech Václava Moravce k prezidentské volbě v roce 2014 a k Fokusu VM v roce 2015.

Tato čísla poukazují na převládající asociaci mužů s odborností, především v tématech, která jsou tradičně vnímaná jako mocenské domény mužů (politika, ekonomika). Ačkoli existuje dostupná databáze žen-expertek pro různá témata a obory, kterou sestavilo Fórum 50 %²⁴⁶, česká média stále preferují expertní hlasy mužů a dále tak přispívají k posilování představy, že ženy se jako odbornice v oblasti politiky, ekonomiky či zahraničně-politického zpravodajství nevyskytují a jejich stanoviska jsou i nadále přehlížena.

Horizontální segregace témat se promítá také do způsobu, jak jsou ženy v jednotlivých oblastech veřejného života hodnoceny a jak je na ně v rámci veřejného diskurzu nahlíženo. Analýza občanského sdružení Fórum 50 %²⁴⁷, která mapovala mediální reprezentaci žen kandidujících v krajských volbách v roce 2012, poukazuje na přetrvávající stereotypy v přístupu k političkám a politikům, především s ohledem na odlišný rozsah prostoru, který je dáván mužům a odlišné hodnocení jejich výpovědí. Za povšimnutí stojí také fenomén marketingového využívání žen v prezentaci politických stran a významy prisuzované fyzickému vzhledu žen, který se stává jedním z nástrojů propagace a zároveň mediálního hodnocení žen.

Analýza obrazu žen ve veřejném diskurzu (2014 a 2015), která se zaměřila na asociace, jež se váží k ženám a jejich roli ve společnosti, poukazuje na převládající stereotypy. Z analýzy z roku 2014 vyplynulo, že „u žen je velmi silně vnímán jejich vzhled, a to téměř z poloviny. Hned na druhém místě je hodnocení žen jako hloupých, blbých. Třetí místo obsadily jejich role: matka a manželka“²⁴⁸.

Mediální diskurz je nicméně v postoji k ženám méně stereotypní než veřejný diskurz prezentovaný v internetových diskuzích. Především pak v otázce rolí v oblasti sféry domova a péče o rodinu. Jak uvádí analýza z roku 2015, „kupříkladu jako živitele rodiny média častěji

---

²⁴⁵ Zákon o ČT, § 2, odst. 2, písm. c

²⁴⁶ <http://padesatprocent.cz/cz/politicky/databaze-expertek>

²⁴⁷ Dostupné na http://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/medialni-analyza.pdf

²⁴⁸ Datová žurnalistika. 2014. Analýza: Jaký je veřejný obraz žen a jaké doopravdy jsou? [online] <http://www.datovazurnalistika.cz/analyza-jaky-je-verejny-obraz-zen-a-jake-dopravdy-jsou/>

označují ženu (52 %) než muže (48 %), naproti tomu veřejnost jako živitelku ženu označuje z 39 % a muže ze 61 %.²⁴⁹

Stejně jako v předchozím období hodnocení plnění Pekingské platformy (PAP) lze konstatovat, že stále dochází ke stereotypizaci žen a mužů v médiích a ke genderové segregaci v rámci témat. Lze však vysledovat dílčí úspěchy v prosazování témat, týkajících se genderové rovnosti, kdy se postupně daří do mediálního prostoru pronikat s tématy, která reflektují genderovou nerovnost ve společnosti. V tomto ohledu je výrazným počinem např. založení Kongresu žen²⁵⁰, který představuje diskuzní platformu, jež propojuje různé oblasti veřejného i soukromého sektoru, včetně zástupkyň a zástupců médií, a pomáhá témata genderové rovnosti dostat do veřejného povědomí. Vnášení tématu rovných příležitostí je však stále doménou zejména neziskových organizací tématem se zabývajících – což je z logiky věci nutné, ale ve společenské diskuzi je stále málo slyšet hlav státních a veřejných institucí a samospráv. Pokrok zaznamenáváme v komunikaci o tématu ze strany soukromého sektoru a to převážně nadnárodních firem se zavedenými opatřeními společenské zodpovědnosti.

REKLAMA

Dílčí tématem v rámci mediální sféry je reklama a marketingová komunikace. V této oblasti stále přetrvává převládající stereotypizace a rozšířené využívání sexistických prvků. Na problém reklamního sexismu poukazuje od r. 2009 kampaň NESEHNUTÍ Proti sexismu v ulicích, v rámci níž bylo za 6 let existence soutěže Sexistické prasátečko veřejností nominováno 450 sexistických reklam.²⁵¹

Znepokojujícím aspektem v marketingové komunikaci za poslední období bylo užívání sexistické prezentace v politické kampani - v rámci předvolební kampaně do Poslanecké sněmovny v roce 2013 se hodně politických stran a hnutí prezentovala sexistickými billboardy (viz např. billboard ČSSD Zlín „pro spoustu z nás to bude poprvé“ či billboard TOP09 v Havířově „vždy na pravém místě“, které byly oceněny anti-cenou Sexistické prasátečko za rok 2014 v hlasování veřejnosti, respektive odborné poroty²⁵²).

Obdobný trend lze vysledovat také v užívání sexismu v propagaci vysokých škol – nedávné kauzy propagačního videa VUT²⁵³ či soutěže MISS VŠE²⁵⁴ poukazují na snižující se citlivost

²⁴⁹ Datová žurnalistika. 2015. Obraz žen ve veřejném diskurzu. [online] <http://www.datovazurnalistika.cz/obraz-zen-ve-verejnem-diskurzu/>

²⁵⁰ Více viz <http://kongreszen.cz/o-kongresu-zen/>

²⁵¹ Interní statistiky soutěže, zdroj NESEHNUTÍ

²⁵² Viz <http://prasatecko.cz/archiv/>

²⁵³ Viz např. komentář „Vlk a kozy aneb akademický sexismus“ v Deníku referendum: <http://denikreferendum.cz/clanek/19092-vlk-a-kozy-aneb-akademicky-sexismus>

²⁵⁴ Viz např. komentář „Miss VŠE: Hranice sexismu a nevkusnosti posunuty aneb Porno nebo soutěž studentek?“ v časopisu Reflex: <http://www.reflex.cz/clanek/komentare/60598/tereza-stonisova-miss-vse-hranice-sexismu-a-nevkusnosti-posunuty-aneb-porno-nebo-soutez-studentek.html>

v oblasti sexismu v prostředí vysokých škol, které se ve své propagaci přizpůsobují komercializaci na úkor etických principů reklamy.

V oblasti regulace sexismu a diskriminace v reklamě lze konstatovat, že stávající legislativní a institucionální rámec, vymezený především zákonem č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, ve znění pozdějších předpisů²⁵⁵, je v ČR nastaven dostatečně, i s ohledem na možnosti posuzování diskriminačních prvků reklamy podle vymezení diskriminace antidiskriminačním zákonem.²⁵⁶ Postupně se daří propojovat aktéry činné v oblasti regulace reklamy, především pak nastavování spolupráce neziskového sektoru se státní správou, zvyšování informovanosti dozorových orgánů, např. Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, Krajských živnostenských úřadů a spolupráce s Kanceláří veřejného ochránce práv. Aplikace a praktické fungování tohoto rámce v postihování neetičnosti reklamy jsou však stále nedostatečné, a to především na úrovni samoregulačního orgánu, kterým je v ČR Rada pro reklamu.

Arbitrážní komise Rady pro reklamu přijala mezi lety 2010 až 2014 celkem 26 stížností v kategorii ženy v reklamě a/nebo sexismus; 9 z těchto stížností uznala jako oprávněné. V posuzování jednotlivých reklam a v odůvodnění rozhodnutí RPR je však patrná nekonzistence ve vymezení sexismu či diskriminačního zobrazování žen a mužů. Hlavním problémem zůstává úprava v Kodexu reklamy, která je ve vztahu k používání předsudků a stereotypů v reklamě benevolentnější než úprava zákonná. Oproti minulým doporučením tak nedošlo k výraznějšímu posunu v oblasti Kodexu reklamy, užívaném Radou pro reklamu, a jednoznačnému vymezení a posuzování sexistických reklam.

ICT

Oproti předchozímu období zůstává situace v oblasti informačních technologií z hlediska postavení mužů a žen obdobná. Došlo ke zvýšení počtu uživatelů internetu a přístupu k informačním technologiím, nicméně v rámci mezinárodního srovnání vybavenosti domácností počítačem a internetem se Česká republika nachází stále pod průměrem EU28. V roce 2013 mělo osobní počítač 74 % českých domácností a 72,6 % jich bylo připojeno k internetu (v EU28 se jedná v průměru o 80 % resp. 78,6 %)²⁵⁷. V roce 2014 používalo internet 77 % mužů a 71 % žen. Největší rozdíly v používání internetu jsou spíše v rámci různých

²⁵⁵ Konkrétně § 2 odst. 3 stanoví, že „reklama nesmí být v rozporu s dobrými mravy, zejména nesmí obsahovat jakoukoliv diskriminaci z důvodu rasy, pohlaví nebo národnosti nebo napadat náboženské nebo národnostní cítění, ohrožovat obecně nepřijatelným způsobem mravnost, snižovat lidskou důstojnost, obsahovat prvky pornografie, násilí nebo prvky využívající motivu strachu“. Viz Předpis č. 40/1995 Sb. Zákon o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů. <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-40>

²⁵⁶ Poznámky věnující se právní úpravě vychází z komparace zákonných úprav regulace reklamy, kterou pro NESEHNUTÍ zpracovala Mgr. Jana Kvasnicová.

²⁵⁷ Údaj se týká pouze domácností, ve kterých žije alespoň jedna osoba ve věku 16-74 let. Čísla pocházejí z analýzy ČSÚ Informační a komunikační technologie v českých domácnostech. 2014.

<https://www.czso.cz/documents/10180/20568875/06200414a.pdf/785cc0b3-818e-4307-81c3-8773dce61c0b?version=1.0>

věkových skupin; zajímavou skutečností v tomto ohledu je více než dvojnásobný podíl mužů starších 65 let používajících internet oproti ženám v této věkové kategorii.

Ačkoli zájem o informatiku jako studijní obor se dlouhodobě zvyšuje²⁵⁸, zastoupení žen mezi studujícími informatiky se stále pohybuje mezi 12–15 %. V roce 2013 bylo z celkového počtu 21 913 studujících informatiky 3 345 žen (15, 3 %) a ze 4347 absolventů oboru bylo 14 % žen.²⁵⁹

Nízké zastoupení žen je také v oblasti ICT na trhu práce, kde došlo od 90. let k rapidnímu poklesu, ačkoli celkový počet osob zaměstnaných v této sféře se zdvojnásobil (v roce 1995 ženy tvořily 34 %, v posledních letech se jejich podíl pohybuje kolem 9 %²⁶⁰; v absolutních číslech za rok 2013 bylo v ICT zaměstnáno 12 300 žen a 118 300 mužů²⁶¹).

Genderová nerovnost je stále patrná také v platovém ohodnocení v oblasti ICT, nicméně oproti předchozímu období došlo k výraznému zmírnění platového rozdílu – v komerční oblasti dosahovala v roce 2013 průměrná hrubá měsíční mzda žen v ICT 85 % mzdy mužů v této oblasti (oproti 77 % v roce 2008). V nepodnikatelské sféře se do ohodnocení promítají tabulkové platy, takže je rozdíl oproti komerční oblasti nižší a ženy dosahují 92, 5 % hrubé měsíční mzdy mužů v ICT.

DOPORUČENÍ

K podpoře vyrovnaného zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v médiích by jednotlivá média měla přijmout vnitřní kodexy a praktická opatření, podporující genderovou rovnost (např. implementovat pravidla diversity managementu a opatření v oblasti sladování práce a rodiny). Experti a expertky se shodují na příklad na:

- zavedení firemních školek;
- podporovat více práci z domova a částečné úvazky;
- zamýšlet se nad genderovým, věkovým a etnickým složením pracovních týmů;

Na úrovni vlády a exekutivy by mělo dojít k aktivní podpoře genderové rovnosti v oblasti médií – např. nastavení kvótních mechanismů při volbě zástupců a zástupkyň do mediálních rad a veřejnoprávních médií a aktivní tvorba doporučení a informačních kampaní směrem

²⁵⁸ Dle údajů ČSÚ vzrostl oproti roku 2001 počet studentů IT oborů více jak trojnásobně.

²⁵⁹ Český statistický úřad. 2013. Vysokoškolští studenti a absolventi oboru Informatika.

https://www.czso.cz/documents/10180/23202253/it_studenti_2013.pdf/8f23de6e-47e4-44db-ab09-a85e91873341?version=1.0

²⁶⁰ ČSÚ. 2014. Zaostřeno na ženy a muže – 2014. 9 - 9. Počet IT odborníků v zemích EU (v tisících).

<https://www.czso.cz/documents/10180/25708997/3000029909.pdf/e9ab7e68-44ed-4e5d-9e17-f837bfccbd37?version=1.1>

²⁶¹ Statistika Eurostatu dle Českého statistického úřadu viz :

<https://www.czso.cz/documents/10180/25708997/3000029909.pdf/e9ab7e68-44ed-4e5d-9e17-f837bfccbd37?version=1.1>

k podpoře rovnosti žen a mužů i v oblasti médií a ke zvýšení zastoupení žen v rozhodovacích procesech a pozicích v médiích.

Ve vztahu k zobrazování žen a mužů by média měla implementovat vlastní etické kodexy, zahrnující principy nediskriminačního zobrazování a také zásady genderově senzitivního jazyka, který nesterotypizuje a nezneviditelňuje ženy (např. omezit nadužívání generického maskulina - skupinu žen a mužů lze popsat genderově neutrálně, např. nikoli jako „studenty“, ale jako „studující“).

Media by měla dbát na vyvážené zastoupení žen a mužů jako expertních hlasů.

I nadále by se měla rozvíjet spolupráce neziskového, veřejného i soukromého sektoru směrem ke zvyšování informovanosti v oblasti genderových stereotypů a sexismu a sdílení dobré praxe, včetně inspirace zahraniční zkušeností.

- V Rakousku je například možné inspirovat se Watchgroup proti sexistické reklamě ve Vídni, Gratzu a Salzburgu.
- Profesní a síťující organizace by měli pořádat školení zaměřená na etiku v reklamě.
- Kancelář veřejného ochránce práv by měla udělat výzkum na rozšířenost sexistické reklamy v České republice.

Kodex Rady pro reklamu by měl být aktualizován a upraven v souladu se zákonnou regulací reklamy a jasně vymezit jako závadnou reklamu, která narušuje rovnost žen a mužů, nevhodně prezentuje lidské tělo, či zobrazuje ženy nebo muže degradujícím způsobem. Profesní etický kodex by ze své podstaty měl být v ideálním případě přísnější než obecné zákonná norma. Účelem profesní úpravy etiky není zkoumání narušování norem slušnosti a mravnosti, ale širší etický kontext reklamy.

Minulá zpráva navrhovala sérii doporučení pro zlepšení zastoupení a reprezentaci žen v médiích a ICT. Pokud se podíváme, která doporučení byla naplněna, a která ne, stav v roce 2016 nevyvolává velký optimismus. Minulá zpráva doporučovala rozšíření RRTV o oddělení, které bude vzdělávat média a přinášet téma diversity a rovnosti do televizního a rozhlasového programu. Takové oddělení nevzniklo a i v dnešních dnech RRTV doporučujeme rozšíření vlastní metodické a vzdělávací činnosti v oblasti rovnosti žen a mužů. Zpráva rovněž usilovala o posílení vlivu Syndikátu novinářů jako profesní organizace, která má možnost vést své členy a členky k etickým standardům. Pověst a vliv Syndikátu novinářů je nyní zhruba stejně minoritní jako v roce 2010. Třetím doporučením směřujícím k mediálním institucím, byla snaha zapracovat do Kodexu Rady pro reklamu téma genderových stereotypů a sexismu. Bohužel musíme konstatovat, že v tomto tématu se debata vůbec neposunula a přes snahu několika neziskových organizací se Kodex Rady pro reklamu nezměnil a sexismus a diskriminaci na základě pohlaví vůbec nezohledňuje.

Druhá část doporučení odkazující k ICT je už optimističtější. První bod navrhoval posílení výuky ICT na základních školách. K tomu sice dochází, nejpodstatnějším důvodem však bude

zvětšující se vliv ICT na náš život. S tím jsou ale spojeny i různé výukové programy zaměřené na žáčky a jejich poznávání technických oborů. Jako příklad můžeme uvést tzv. Girls day, kdy se mají dívky možnost prohlédnout si zajímavá technická povolání, a který pořádá nezisková organizace Gender studies. Stejně tak další z doporučení - a to vytváření příznivého prostředí ze strany ICT firem pro matky s dětmi - se povedlo značně posunout. Zejména díky štedrým dotačním pobídkám funguje nyní u mnoha velkých ICT zaměstnavatelů např. firemní školka, zkrácené úvazky či práce z domova jako standardní pracovní bonus. Nedostatek kvalifikovaných lidí v ICT si uvědomují i vysoké školy, které se snaží ženy podpořit ke studiu IT. Například brněnské VUT pořádá letní školy pro studentky s názvem FIT dívkám sluší a rozjela se i iniciativa IT profesionálek, které učí další ženy programovat a dalším dovednostem pod názvem Czechitas.

Mgr. Petra Havlíková

Petra Havlíková koordinuje program Ženská práva jsou lidská práva, ve kterém působí od roku 2008. Vystudovala žurnalistiku, genderová studia a navazující magisterskou sociologii a divadelní vědu na Masarykově univerzitě. Reprezentuje NESEHNUTÍ v Radě vlády pro rovnost žen a mužů a jako členka výkonného výboru České ženské lobby. Dobrovolně se zapojuje také do projektů proti rasismu a na podporu LGBT práv. Působí také v organizaci Brno kulturní, která má za cíl transparentní financování brněnské kultury.

Mgr. Alžběta Možíšová

Alžběta Možíšová vystudovala sociologii na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. V NESEHNUTÍ se v rámci programu Ženská práva jsou lidská práva podílela na realizaci kampaně Proti sexismu v ulicích, která se zaměřuje na sexismus v reklamách, médiích a veřejném prostoru.

Literatura:

- Český statistický úřad. 2013. A22 Počty zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy v jednotlivých zaměstnáních. <https://www.czso.cz/documents/10180/30598500/11002614A22.pdf/48cc8f52-0f0a-45ec-9b32-5af32861ae4b?version=1.1>
- GMMP 2010 National Report, Czech Republic, str. 11
http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2010/national/Czech-Republic.pdf
- Analýza webu Datová žurnalistika proběhla v březnu 2015 a sledovala zastoupení žen a mužů v redakcích České televize, České tiskové kanceláře, Mladé fronty DNES, iDnes.cz, Lidových novin, Hospodářských novin a Aktuálně.cz. Více viz <http://www.datovazurnalistika.cz/jak-media-ovlivnuji-reality>.
- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. *Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15)*. Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147

K. TRATEGICKÉ CÍLE

K.1 Aktivní zapojení žen do ekologického rozhodování na všech úrovních

K.2 Integrace genderových záležitostí, zájmů a perspektiv do politik a programů trvale udržitelného rozvoje

K.3 Posílení nebo vytvoření mechanismů hodnotících vliv rozvoje a ekologických politik na ženy na národní, regionální a mezinárodní úrovni.

Tereza Wennerholm Čáslavská, Petra Kubálková

Genderová nerovnost se projevuje i ve vztahu k rizikům spojenými se zhoršováním životního prostředí, včetně klimatických změn a zranitelností žen. Klimatické změny představují jeden z nejpálčivějších problémů, jimž v současnosti čelí mezinárodní společenství. Není pochyb o tom, že jsou to právě obyvatelé rozvojových zemí, kteří nejvíce pociťují následky klimatických změn a riskují zastavení dosavadního pokroku v oblasti snižování globální chudoby.²⁶² Studie na téma ženy a klimatické změny ukazují, že při přírodních katastrofách umírá 14x více žen a dětí než mužů²⁶³. Stejně tak při přírodních katastrofách, jako jsou cyklóny, tsunami a jiné přírodní katastrofy, až 70 % obětí jsou ženy.

Je třeba poznamenat, že je dostupný poměrně rozsáhlý výzkum v oblasti genderové dimenze změny klimatu a celkově dopadu zhoršování se životního prostředí v rozvojovém světě, nikoliv tak na úrovni a v zemích EU. Výjimku netvoří ani Česká republika. Jak se již konstatuje v publikaci *Ženy a Česká společnost z roku 2010: V České republice se však diskuse o nich [o genderových aspektech životního prostředí] prozatím nevede koncepčně*²⁶⁴. Bohužel mnoho se od roku 2010 nezměnilo.

Na úrovni EU a do roku 2010 přijala Rada Evropské unie ukazatele v 9 z 12 kritických oblastí Pekingské akční platformy (PAP). Indikátory pro tři oblasti musely být ještě vyvinuty, mezi nimi i oblast ženy a životní prostředí. Během dánského předsednictví v průběhu první poloviny roku 2012, se Dánsko rozhodlo přezkoumat oblast s názvem "Ženy a životní prostředí" se zaměřením na změnu klimatu s cílem navrhnout ukazatele v této oblasti. Výslednými indikátory jsou:

- (1) Podíl žen a mužů v orgánech rozhodujících v otázkách změny klimatu na vnitrostátní úrovni v členských státech EU
- (2) Podíl žen a mužů v Evropském parlamentu a Komisi rozhodujících v otázkách změny klimatu

²⁶² http://www.feminismus.cz/download/klimaticke_zmeny_zeny.pdf

²⁶³ <http://reliefweb.int/report/myanmar/myanmar-cyclone-nargis-one-year-enormous-challenges-recovery-remain-0>

²⁶⁴ *Ženy a česká společnost, 2010, str. 106*

(3) Podíl žen a mužů v orgánech rozhodujících v otázkách změny klimatu na mezinárodní úrovni

(4) Podíl žen a mužů mezi absolventy terciálního vzdělávání ze všech absolventů (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (ISCED, úroveň 5 a v oboru přírodních věd a v technických oborech, na úrovni členských států i EU)

VLÁDNÍ ZPRÁVY NA ÚROVNI NAPLŇOVÁNÍ PEKINGSKÉ AKČNÍ PLATFORMY (PAP)

Zpráva „Peking + 20“ (předchozí zprávy + 5, + 10 a +15 nejsou k dispozici na webových stránkách Úřadu Vlády) vyhodnocuje oblast životního prostředí na jedné stránce. Zpráva tvrdí ihned v úvodu kapitoly, že ... *genderová dimenze otázky životního prostředí bývá v ČR opomíjena, ale přece jen se v posledních letech daří zasazovat téma gender mainstreamingu také sem (strana 33)* a jako příklad gender mainstreamingu uvádí:

Ministerstvu životního prostředí bylo uloženo v Aktualizovaných opatřeních pro rok 2010 vypracovat metodiku o zapracování hlediska rovnosti žen a mužů do projektů a plánů s významnými vlivy na životní prostředí, například do plánů na pozemní stavby, městskou zeleň, či dopravní obslužnost. Tato Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR, je také zmíněna v předchozí stínové zprávě a v prioritách a postupech vlády²⁶⁵. Na zaslanoú žádost na MŽP (Odbor fondů) a na Státní fond životního prostředí ČR autorkám kapitoly bylo sděleno, že:

.... bohužel, ani mě se nepodařilo na současném webu MŽP dané dokumenty nalézt, zřejmě došlo při aktualizaci stránek k jejich „ztrátě“, to nejsem schopna posoudit. [Státní fond životního prostředí ČR, e-mail, 19.srpna 2015]

.... tyto dokumenty nebyly nikdy MŽP vydány, ale podklady se zasílají na vládu ČR na základě jejich požadavku. My Vám tyto dokumenty nemůžeme tedy poskytnout, protože jsme je jako dokument MŽP nikdy nevydali, ale zasílali jsme podklad na vládu ČR. Doporučuji se proto obrátit na vedoucí Oddělení rovnosti žen a mužů na Úřadě vlády..... [Odbor fondů EU, MŽP, e-mail, 21.srpna 2015]

V době revize této kapitoly jsou dokumenty na webových stránkách zveřejněny. Jde o následující texty: Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR, Priority na rok 2016, Plnění rezortních priorit RPZM za 2015, Rezortní strategie rovnosti žen a mužů 2016.

Pokud prostudujeme jednotlivé dokumenty, zjistíme, že většina opatření na roky 2015 i 2016 jsou zaměřeny dovnitř úřadu, tedy na vlastní zaměstnance a zaměstnankyně. Prioritami jsou sledování férového odměňování, podpora sladění pracovního a rodinného života a medializace tématu rovných příležitostí žen a mužů. Vyšší ambice si resortní priority

²⁶⁵ Zpráva o plnění Priorit. http://www.mzp.cz/cz/zprava_o_plneni_priorit

nestanovují. V textu je také uvedeno, že "Mediální politika rezortu životního prostředí i v roce 2015 je primárně zaměřena na životní prostředí, které má víceméně stejný vliv na muže i ženy a přizpůsobuje se okruhům hlavních činností např. kotlíkové dotace, citlivou obnovu a údržbu vodních ploch a toků, materiálové využití autovraků i udržitelný rozvoj obcí."²⁶⁶ což jde proti zjištěním evropských studií.

Jednou z priorit, která se již blíží koncepci gender mainstreamingu je tak " Zohledňovat v rámci relevantních dotačních programů téma rovných příležitostí pro ženy a muže."²⁶⁷.

Rezortní strategie rovnosti žen a mužů 2016 pak kopíruje předchozí priority. Vyhodnocení je naplánováno na konec roku 2016. Bude zajímavé tedy sledovat, jaký dopad tato strategie bude mít nejen na zaměstnání mužů a žen na Ministerstvu životního prostředí, ale jak bude vyhodnocena rezortní situace v jednom z důležitých bodů gender mainstreamingu a to mocenského rozdělení pozic mezi pohlaví na rezortních organizacích, kterými jsou např. CENIA, česká informační agentura životního prostředí, Česká geologická služba, Česká inspekce životního prostředí, Státní fond životního prostředí České republiky, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa jeskyní České republiky, Správa Krkonošského národního parku, Správa Národního parku České Švýcarsko, Správa Národního parku Šumava, Správa Národního parku Podyjí, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i., Český hydrometeorologický ústav, Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.

Genderové aspekty v oblasti životního prostředí dále nejsou vůbec zohledňovány ve strategických dokumentech týkajících se životního prostředí, jako jsou Státní koncepce životního prostředí 2012- 2020²⁶⁸, Místní Agenda 21²⁶⁹ či Strategie trvale udržitelného rozvoje²⁷⁰.

AKTIVNÍ ZAPOJENÍ ŽEN DO EKOLOGICKÉHO ROZHODOVÁNÍ NA VŠECH ÚROVNÍCH

Stejně jako v jiných oblastech rozhodování, také v oblasti životního prostředí je zastoupení žen a mužů nevyrovnané. Na rozdíl od oblastí energetiky či dopravy je však situace výrazně pozitivnější mezi resorty se MŽP pohybuje někde ve středu pomyslné stupnice v počtech žen na vedoucích pozicích rezortu:

²⁶⁶ Vyhodnocení plnění jednotlivých opatření stanovených usneseními vlády ČR ze dne 12. listopadu 2014 č. 930 k Souhrnné zprávě o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů v roce 2013 a č. 931 k Vládní strategii pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020 a ze dne 13. července 2015 č. 566 ke Zprávě o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 až 2020. s. 5

²⁶⁷ Rezortní priority při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže na rok 2016, s. 1

²⁶⁸ [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotního_prostředí/\\$FILE/OEDN-statni_politika_zp-20130110.pdf.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_politika_zivotního_prostředí/$FILE/OEDN-statni_politika_zp-20130110.pdf.pdf)

²⁶⁹ http://www.mzp.cz/cz/mistni_agenda_21

²⁷⁰ http://www.mzp.cz/cz/strategie_udržitelného_rozvoje

Tab. 11: Počet mužů a žen na vedoucích pozicích v rezortních organizacích (výběr)

CENIA	4 Ř / 3 V / 29	0 Ř / 5 V / 40
Česká geologická služba	1 Ř / 4 N / 14 V odb. / 17 V odd. / 185	0 Ř / 1 N / 6 V odb. / 15 V odd. / 201
Česká inspekce životního prostředí	4 Ř / 8 V / 32	0 Ř / 5 V / 53
Státní fond životního prostředí České republiky	1 Ř / 11 Ř odb. / 3 Ř sekce / 26 V / 221	0 Ř / 7 Ř odb. / 1 Ř sekce / 28 V / 307
Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky	1 Ř / 23 Ř odb. / 44 V / 272	0 Ř / 5 Ř odb. / 35 V / 326
Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i.	bez informací pro analýzu	bez informací pro analýzu
Český hydrometeorologický ústav	bez informací pro analýzu	bez informací pro analýzu
Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.	bez informací pro analýzu	bez informací pro analýzu
<i>Celkem</i>	7 Ř / 4 N / 34 Ř odb. / 3 Ř sekce / 14 V odb. / 90 V + V odd. / 739	0 Ř / 1 N / 12 Ř odb. / 83 V + V odd. / 927

Zdroj: webové stránky jednotlivých institucí

Z analýzy vyplývá, že na vedoucích pozicích je z celkového počtu zaměstnanců/kyň 15 % zaměstnaných. Z toho je vedoucí pozice obsazena z 39 % jedná se ovšem o nižší pozice a to převážně vedoucí. Na pozici ředitele není ani jedna žena.

Tab. 12: Účast žen v rozhodovacím procesu k 31. 12. 2014

funkce /Æ	Ministr / yně	Náměstek /náměstkyně ministra/ministryn ě		Ředitel / ředitelka odboru			vedoucí oddělení			ostatní odborní pracovníci/ pracovnice		
		M	Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž
ministerstvo Ě	M/Ž											
dopravy	1/0	5,0	1,0	16,0	6,0	27,3	49,0	11,0	18,3	151,0	190,0	55,7
pro místní rozvoj	0/1	2,0	3,0	15,0	12,0	44,4	37,0	32,0	46,4	167,0	355,0	68,0
zemědělství	1/0	14,0	3,0	24,0	10,0	29,4	43,0	32,0	42,7	274,0	391,0	58,8
životního prostředí	1/0	4,0	1,0	16,0	6,0	27,3	48,0	40,0	45,5	172,0	286,0	62,4
Celkem	3/1	25,0	8,0	51,0	34,0	40,0	177,0	115,0	53,1	764,0	1222,0	61,5

Zdroj: resorty

AKTIVNÍ ZAPOJENÍ ŽEN DO EKOLOGICKÉHO ROZHODOVÁNÍ NA VŠECH ÚROVNÍCH S OHLEDEM NA OBLAST ZMĚNY KLIMATU

Účast žen v otázkách změny klimatu je důležitým předpokladem pro další genderově citlivé a efektivní vytváření politik v této oblasti. Ve většině členských států jsou ženy nadále nedostatečně zastoupeny v rozhodovacích procesech a funkcích (EIGE, 2012).

Indikátory vyvinuty k prvnímu strategickému cíli (K.1 Aktivní zapojení žen do ekologického rozhodování na všech úrovních), konkrétně v oblasti ženy a životní prostředí se zaměřením na změny klimatu. Tyto jsou:

- (1) Podíl žen a mužů v orgánech rozhodujících v otázkách změny klimatu na vnitrostátní úrovni v členských státech EU
- (2) Podíl žen a mužů v Evropském parlamentu a Komisi rozhodujících v otázkách změny klimatu
- (3) Podíl žen a mužů v orgánech rozhodujících v otázkách změny klimatu na mezinárodní úrovni
- (4) Podíl žen a mužů mezi absolventy terciálního vzdělávání ze všech absolventů (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (ISCED, úroveň 5 a 6) v oboru přírodních věd a v technických oborech, na úrovni členských států i EU)

S ohledem na první indikátor (1) Podíl žen a mužů v orgánech rozhodujících v otázkách změny klimatu na vnitrostátní úrovni v členských státech EU,

Vzdělání obecně je jeden z dalších důležitých cílů PAP. Pekingská akční platforma uvádí, že jedním z klíčových opatření, která mají být přijata vládami na všech úrovních, k dosažení cíle K.1 je usnadnit a zvýšit přístup žen k informacím a vzdělání, a to i v oblastech vědy, technologie a ekonomiky a v souvisejících oborech, které vedou k profesní dráze v odvětvích jako je energetický průmysl, doprava a je podmínkou pro získání přístupu k institucím a mocenských struktur, které kontrolují a podporují změny klimatu politiky.

Analýza účasti žen v oblasti změny klimatu rozhodování a segmentace vzdělání podle pohlaví je založen na údajích, které jsou k dispozici a mohou být shromažďovány v pravidelných intervalech a tím měřit pokrok směrem k strategickým cílům. V České republice se zatím nikdo podrobnější analýzou této oblasti nezabýval. Žádné ze zpráv v oblasti rovného zacházení žen a mužů a ani zodpovědné ministerstvo (MŽP) nepublikovalo nic v tomto ohledu.

S ohledem na třetí indikátor (3) Podíl žen a mužů v orgánech rozhodujících v otázkách změny klimatu na mezinárodní úrovni a (4) Podíl žen a mužů mezi absolventy terciálního vzdělávání ze všech absolventů (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (ISCED, úroveň 5 a 6) v oboru přírodních věd a v technických oborech, na úrovni členských států i EU) je stav následující (analýzy pro Českou republiku nejsou dostupné).

Tab. 13: Graduations in ISCED 3 to 6 by field of education and sex

GEO: Czech Republic

ISCED97: First and second stage of tertiary education (levels 5 and 6)

FIELD ▶	Total	Total	Total	Life science	Life science
SEX ▶	Total	Males	Females	Total	Males
TIME ▼					
2005	55,055	23,939	31,116	1,023	344
2006	69,312	29,869	39,443	991	275
2007	77,580	33,297	44,283	1,200	344
2008	88,975	37,304	51,671	1,913	578
2009	96,207	38,388	57,819	2,011	593
2010	102,898	41,014	61,884	2,189	649
2011	107,118	40,487	66,631	2,290	652
2012	107,773	40,750	67,023	2,273	636

FIELD ▶	Life science	Engineering, manufac	Engineering, manufac	Engineering, manufac	Transport services
SEX ▶	Females	Total	Males	Females	Total
TIME ▼					
2005	679	8,728	6,836	1,892	617
2006	716	10,377	8,186	2,191	616
2007	856	12,445	9,363	3,082	835
2008	1,335	14,226	10,624	3,602	1,061
2009	1,418	13,796	10,240	3,556	1,110
2010	1,540	14,579	11,042	3,537	1,080
2011	1,638	13,738	10,044	3,694	1,368
2012	1,637	13,196	9,504	3,692	1,340

FIELD ▶	Transport services	Transport services	Environmental protec	Environmental protec	Environmental protec
SEX ▶	Males	Females	Total	Males	Females
TIME ▼					
2005	490	127	220	107	113
2006	502	114	995	431	564
2007	669	166	1,020	453	567
2008	808	253	632	241	391
2009	827	283	765	266	499
2010	786	294	713	262	451
2011	920	448	895	299	596
2012	864	476	908	293	615

Studie (e.g. EIGE 2012, Evropské komise, 2008b) na téma ženy a životní prostředí a klimatické změny ukazují, že ženy vykazují větší ochotu ke změně chování, například změnit své spotřebitelské návyky ve prospěch životního prostředí. Oproti ženám, svobodní muži spotřebovávají více energie než svobodné ženy ve všech zkoumaných zemích, nezávisle na příjmu a věku.

Data z průzkumu v oblasti dopravy spojené s udržitelností a transportu, ukazují že ženy tvoří kratší pracovní cesty a využívají veřejnou dopravu více (Turner et al, 2006,. Wachs, 1987). Švédský zprávy vyplývá, že ženy cestují méně než muži, mohou a tak produkují méně emisí uhlíku, než muži (Johnsson-Latham, 2007).

Pokud jde zavedení opatření proti změně klimatu, ženy jsou ochotny častěji volit nízké praktiky uhlíku a provést změny v běžné praxi, zatímco muži jsou častěji volit zelené technologie, jako je auto na elektrický pohon (Evropské komise, 2008b). Většina těchto

průzkumů v této oblasti ukazují, že ženy častěji prohlašují, že jsou ochotny změnit ekologicky škodlivé chování, a změnit svůj životní styl a nevěří vědy a techniky na "řešení" problému.

Ekonomické nástroje, například rostoucí ceny energií a zavedení daně z uhlíku jsou méně oblíbené u žen než u mužů. Skutečnost, že v celé EU, ženy mají v průměru o 17% méně disponibilní příjem než muži, v rozmezí od 30,9% méně v Estonsku na 3,9% méně ve Slovinsku, také hraje roli zde (Roehr a Hemmati, 2008a: 798). Na závěr, v mnoha anketách, ženy uvádějí, že jsou ochotni změnit své chování za účelem zmírnění změny klimatu, zatímco muži jsou více ve prospěch technických řešení.

Na úrovni EU více žen než mužů věří, že jaderná energie by měla představovat nižší podíl celkové výroby energie (Evropská komise, 2007a: 43), což se také shoduje s ženami v České republice.

Institucionální průzkumu provedeného UNEP v roce 2006 (UNEP, 2006: 14) o rovnosti mužů a žen v politice v oblasti životního prostředí a programů, které jsou zaměřené na ministerstvech odpovědných za životní prostředí na celém světě 17, zjistil, že i když právní předpisy a politiky rovnosti žen a mužů jsou na místě a uplatňovány v oblasti životního prostředí, řada překážek vést k selhání opatření,

jako například:

- nedostatek finančních zdrojů;
- nedostatek povědomí o pohlaví a životní prostředí;
- nedostatek porozumění a jasnosti o významu pohlaví v oblasti životního prostředí;
- nedostatek institucionální kapacity a odborné znalosti,
- omezená institucionální struktury související s pohlavím; a
- omezené účasti žen.

Pokud jde o změnu klimatu, pouze Lucembursko zahrnuje genderovou dimenzi jako součást své strategie v reakci na změnu klimatu, země vyvinula akční plán na snížení emisí CO₂, který staví na národní akční plán pro rovnost žen a mužů, včetně flexibilní mechanismy, posílení postavení žen v rozvojových zemích týkajících se přístupu k energii a zabránění znečištění vnitřního ovzduší, a předcházení přírodními katastrofami.

Severská rada ministrů (2009) dospěl k závěru: "Investice do rovnosti žen a mužů jsou hybnou silou inovací a udržitelného rozvoje."

AKTIVNÍ ZAPOJENÍ ŽEN DO OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Nejdůležitější strategickým orgánem v oblasti udržitelného rozvoje je Rada vlády pro udržitelný rozvoj (dále RVUR) byla zřízena usnesením vlády č. 778 ze dne 30. července 2003 jako stálý poradní, iniciační a koordinační orgán vlády České republiky. Dne 9. června 2014 schválila vláda změny v organizaci a zabezpečení činnosti této Rady. Došlo zejména k jejímu

navrácení z Ministerstva životního prostředí na Úřad vlády ČR a k posílení postavení místopředsedů vlády. Do agendy Rady byla rovněž včleněna věcná agenda Národní ekonomické rady vlády. Do RVUR k 25. srpnu bylo nominováno 32 členů a členek, z toho pouze 4 ženy (Mgr. Michaela Tominová (MPSV), Ing. Klára Dostálová (MMR), Mgr. Adriana Krnáčová (za MV), prof. Ing. Iva Ritschelová (ČSÚ))²⁷¹ tedy 12,5% zastoupení žen. V rámci RVUR neexistuje pracovní skupina zaměřená na gender mainstreaming.

V roce 2010 vznikl dokument Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky²⁷² (dále SUR ČR). Přičemž principem udržitelného rozvoje jsou následující oblasti:

- Princip rovnováhy tří pilířů udržitelného rozvoje
- Princip soudržnosti a integrace politik a řízení
- Princip předběžné opatrnosti
- Princip generační a mezigenerační odpovědnosti
- Princip rovných příležitostí
- Princip partnerství
- Princip mezinárodní odpovědnosti
- Princip rozmanitosti

Součástí SUR ČR je prioritní osa, která se věnuje genderové oblasti (Prioritní osa 1), tato osa je vztahována na podporu rodiny a realizace rodičovství. Priorita deklaruje převážně potřeby směřované na *"posílit roli rodiny s ohledem na její význam pro demografický vývoj populace ČR. Je nutné pokračovat v přijímání legislativních, ekonomických a věcných opatření vedoucích k posílení důvěry mladých lidí v manželství, podpoře mladých manželství, výchově k uvědomělému rodičovství, ke zvýšení informovanosti mladých lidí a posílení odpovědného chování v oblasti reprodukčního zdraví, ochraně mladých rodin atd. Pomoc státu a společnosti rodinám s dětmi musí být pojímána jako významná sociální investice do budoucího rozvoje celé společnosti. Je nezbytné vytvořit podmínky, ve kterých mohou lidé naplnit své představy o velikosti rodiny, resp. počtu dětí. Důležitá je v tomto směru podpora genderové rovnosti na trhu práce a možnost harmonizace profesního a rodinného života (pohyblivá pracovní doba, možnost zkrácených úvazků, péče o děti na pracovišti)."*²⁷³ jak můžeme vidět, SRUR se zaměřuje převážně na podporu klasicky vnímané rodiny a na sladování práce a rodiny, zcela chybí postavení žen v rozhodovacích pozicích.

Další prioritou SUR ČR, která by se dala vztáhnout na rovné příležitosti žen a mužů, je Prioritní osa 2, která má za cíl *"Vytvořit příznivější podnikatelské prostředí a podpořit soukromou iniciativu. Je nutné nadále snižovat celkovou administrativní zátěž podnikatelů¹, a to při zlepšení kvality právních předpisů z hlediska ukládání informačních povinností"*

---

²⁷¹ Výroční zpráva, rok 2014 http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoji/dokumenty/RVUR_Vyrocní_zprava_2014.pdf

²⁷² Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoji/Strategicky_ramec_udrzitelneho_rozvoje.pdf

²⁷³ Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, str. 26

podnikatelům a při důsledném dodržování Obecných zásad pro hodnocení dopadu regulace (RIA) s použitím Standardního nákladového modelu²⁷⁴ tato priority je ovšem nesměřovaná na malé a střední podniky, podle zkušeností, jsou tyto podniky vlastněné převážně muži. Podpora podnikatelů a podnikatelek typu OSVČ nebo mikropodniků zcela chybí.

Strategie SUR ČR a její naplňování byla vyhodnocena v letech 2012 a 2013²⁷⁵. Hodnocení klíčových priority, které jsou v tomto textu jmenovány, nejsou ve zprávě plnění hodnoceny.

Podle našeho mínění dokument SUR ČR aspekt rovných příležitostí a indikátorů stanovených PAP zcela podhodnocen. Strategie SUR ČR se do hloubky nevěnuje a) Aktivnímu zapojení žen do ekologického rozhodování na všech úrovních, b) Integraci genderových záležitostí, zájmů a perspektiv do politik a programů trvale udržitelného rozvoje, c) Posílení nebo vytvoření mechanismů hodnotících vliv rozvoje a ekologických politik na ženy na národní, regionální a mezinárodní úrovni. A zároveň chybí hodnocení naplňování minimálně jednoho z cílů a to Cíl 2: Podporovat rodiny a usnadnit realizaci rodičovství.

DOPORUČENÍ

Téma životního prostředí a udržitelného rozvoje již řadu let posiluje a to hlavně v mezinárodním kontextu a to nejen v souvislosti s globálním oteplováním, ale také v souvislosti s využíváním přírodních zdrojů a devastací přírody nadnárodními korporacemi. V České republice se tato diskuze zatím neotevřela a už vůbec ne v její genderované podobě. Ačkoliv v uplynulých letech vzniklo několik iniciativ zaměřených na podporu genderových tématem v oblasti životního prostředí, Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže schváleny vládou (rok 2011), nebo Rada pro udržitelný rozvoj pod Úřadem vlády ČR (2014) téma gender mainstreamingu se do tematické oblasti dostává pomalu.

V oblasti životního prostředí přetrvává nerovné zastoupení žen a mužů na rozhodovacích pozicích, nejsou zpracovávány analýzy a statistiky dopadů znečištění na muže, ženy a děti. Strategie vypracované v ČR spadající do oblasti zemědělství, životního prostředí a udržitelného rozvoje neobsahují zásadní cíle, které by měnily koncept přístupu v této oblasti a jsou zaměřeny pouze na instituce ministerstev coby zaměstnavatelů. Není proto divu, že v této oblasti přetrvávají doporučení pospaná již v roce 2010:

- Vypracovat genderovou analýzu politik týkajících se životního prostředí a udržitelného rozvoje.
- Vytvořit metodiku propojování životního prostředí a rovnosti žen a mužů – gender mainstreaming.

²⁷⁴ Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, str. 33

²⁷⁵ Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR za roky 2012 a 2013

- Zavedení vzdělávacích programů na téma gender a rovné příležitosti do environmentálních studií a vzdělávacích kurzů souvisejících s životním prostředím.
- Osvětová činnost zaměřené na genderovou tematiku v oblasti zemědělství, životního prostředí a udržitelného rozvoje.

Nová doporučení pro rok 2015:

- Ve strategických dokumentech a vyhodnocování dopadů sledovat podporu a investice nesměřovaných do malých a středních podniků a analyzovat investice v jejich genderových dopadech.
- Věnovat se více podpoře mikropodniků, komunitních podnikatelů, sociálních zaměstnavatelů a sociální inovaci samotné, tak jak je definováno ve Strategickém rámci udržitelného rozvoje tedy posilování sociální stability a soudržnosti.
- Podpora aktivního zapojení žen do rozhodovacích procesů v rámci plánování ekologického i udržitelného rozvoje ČR.
- V rámci Rady vlády pro udržitelný rozvoj posílit téma gender mainstreamingu a zapojit více žen do přípravy strategických dokumentů.
- Zpracovat hodnocení všech cílů strategického dokumentu SUR ČR.

Bc. Petra Kubálková

Autorka je expertkou, lektorkou a genderovou auditorkou. Působí a působila v řadě neziskových organizací, mezi které patří Otevřená společnost, APERIO, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a mnoho dalších. Je autorkou metodik, příruček a studií zaměřené na rovné příležitosti žen a mužů.

Mgr. Tereza Wennerholm Čáslavská

Autorka je genderovou expertkou. Do roku 2011 působila v Otevřené společnosti. Je spolu autorkou zprávy Peking +15.

Literatura

- Strategický rámec udržitelného rozvoje české republiky. Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2010. Dostupný z [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje/\\$FILE/KM-SRUR_CZ-20100602.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje/$FILE/KM-SRUR_CZ-20100602.pdf)
- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147.
- Oblast K: Ženy a životní prostředí. In: Peking+20: Pekingská akční platforma a Evropská unie. EIGE, 2012 Dostupný z http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/k_mh0415022csn.pdf

DÍTĚ ŽENSKÉHO POHLAVÍ

L. STRATEGICKÉ CÍLE

L.1 Odstranění všech forem diskriminace dětí ženského pohlaví

L.2 Odstranění negativních kulturních postojů a praktik proti dívkám

L.3 Podpora a ochrana práv dětí ženského pohlaví a zvýšení povědomí o potřebách a možnostech dívek

L.4 Odstranění diskriminace dívek ve vzdělávání, rozvoj dovedností a školení

L.5 Odstranění diskriminace dívek v oblasti zdraví a výživy

L.6 Odstranění ekonomického vykořisťování dětské práce a ochrana mladých dívek v práci

Petra Kubálková

Oblast indikátoru Dítě ženské pohlaví je již tradičně jednou z nejméně probádaných kapitol, která je vytyčena Pekingskou akční platformou. Pro tuto oblast jsme v roce 2010 vytyčili několik témat v souladu s jednotlivými body kapitoly. V rámci přípravy kapitoly jsme oslovili některé vhodné aktéry s poskytnutím statistik např. Česká rada dětí a mládeže (srpen 2015), bohužel bez odezvy, data jsme tedy čerpali ze statistických ročenek Českého statistického úřadu.

Demografické statistiky rozdělují děti podle věku 0-14 a 15-59 let. Pro naše potřeby bychom ideálně potřebovali dělení podrobnější, tedy 15-18 let, tedy do věku dosažení plnoletosti. Vzhledem k této situaci si tak budeme muset vystačit s dělení 0-14 let. V roce 2013 (opět nejnovější zpracovaný údaj) žilo v ČR 1 577 455 dětí, z toho 768 238 (48,7 %) dívek a 809 217 (51,3 %) chlapců ve věku do 14 let. V roce 2014 (poslední aktuální Demografická ročenka) se v ČR narodilo 109 860 dětí z toho 56 410 chlapců a 53 450 děvčat. Pokud tyto počty dopočteme tak v roce 2015 žilo v ČR celkem 821 688 dívek a 865 627 chlapců. Celkem pak ve věku 0-15 žije v ČR 1 687 315 dětí. Na přepočtení obyvatelstva pak věková skupina 0-19 let v roce 2013 představuje 18,8 % obyvatelstva u žen a 20,5 % u mužů v rámci jednotlivých skupin dělených podle pohlaví.

ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM DISKRIMINACE DĚTÍ ŽENSKÉHO POHLAVÍ

Nejdůležitější legislativní rámce vztahující se k úpravě práv dítěte pak jsou Úmluva o právech dítěte (104/1991 Sb.) a Sociálně-právní ochrana dětí je upravena zejména zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Částečně se sociálně-právní ochrany dětí týká i zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Závazné jsou také dokumenty přijaté Haagskou konferencí o mezinárodním právu soukromém obsahující rodinně-právní úpravy. Ve vztahu k ohroženým dětem lze za významné považovat i Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení a též Úmluvu o uznávání a výkonu rozhodnutí o výživovací povinnosti. Následuje několik strategií: Národní strategie prevence násilí na dětech platná 2008-2018. V rámci této

strategie pak vznikla kampaň STOP Násilí na dětech. V rámci kampaně pak proběhlo několik průzkumů.

Z výsledků výzkumu jednoznačně vyplývá, že v České republice převládá mezi občany tolerance 1) k tělesným trestům a 2) k prevenci proti domácímu násilí.

(1) „Polovina z nich (49,9%) je toho názoru, že tělesný trest sice nevychovává, ale v některých situacích je nejlepším řešením. Tento názor je v české populaci nejvíce rozšířený. Čtvrtina populace (24,8%) je k tělesným trestům ještě tolerantnější a plácnutí nebo facku ve výchově připouštějí – domnívají se, že v tomto případě nejde o tělesný trest. Více než 1/10 (11,0%) občanů zastává ještě vyhraněnější názor – myslí si, že tělesný trest byl, je a bude součástí výchovy. Extrémní stanovisko zastává 6,0% dotázaných – ti své

stanovisko vyjádřili ztotožněním se s lapidárním tvrzením „škoda každé rány, která padne vedle“.²⁷⁶

(2) „Občané České republiky se jednoznačně domnívají, že prevence násilí na dětech není v ČR dostatečná. Negativní stanovisko v tomto případě zvolilo 85,4 % dotázaných. Z nich největší část (38,9%) je toho názoru, že prevence násilí na dětech není určitě dostatečná, neboť násilí na dětech přibývá. Dalších 28,4 % si myslí, že prevence násilí na dětech dostatečná není a pokud existuje, tak je pouze formální a zbyvajících 18,1 % ji považuje za neefektivní.“²⁷⁷

Dalšími strategiemi řešícími násilí na dětech jsou Národní koncepce podpory rodin s dětmi, která navazuje na Národní koncepcí rodinné politiky (rok 2005). Koncepci péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu (schváleno 2006), Principy sociálně-právní ochrany dětí (schváleno 2007), Strategie boje proti sociálnímu vyloučení (schválena 2011), Národní strategie ochrany práv dětí (schválena 2012), Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015 (schválena 2012)²⁷⁸, Strategie sociálního začleňování (schválena 2014). V roce 2011 pod gescí MPSV začíná reforma systému péče o ohrožené děti, která se nejvíce zabývá tématem náhradní rodinné péče. Cílem reformy je posílit prevenci, stanovit závazné postupy, další rozvoj náhradní rodinné péče a zavedení standardů kvality práce. Výsledkem pak je Novela zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Novela byla schválena v roce 2012 jako zákon č. 401/2012 Sb., s účinností od 1. ledna 2013 a Zákon o mediaci 202/2012 Sb. (účinnost od 1. září 2012). Nejsilnější kritiku v rámci Strategie sociálního začleňování pak získává, i přes veškeré aktivity s spojené s reformami, právě současný stav systému péče o ohrožené děti, který je význačný extrémně vysokým umístováním dětí do systému náhradní rodinné péče. Tento stav by měl řešit nástroj Individuální plán ochrany dítěte (IPOD), který stanovuje následný postup řešení

---

²⁷⁶ Názory občanů ČR na tělesné tresty dětí

http://stopnasilnadetech.cz/pdf/nazory_obcanu_na_telesne_tresty.pdf

²⁷⁷ Názory občanů na prevenci násilí na dětech

http://stopnasilnadetech.cz/pdf/nazory_obcanu_na_prevenci_nasili.pdf

²⁷⁸ Poslední zpráva o plnění Akčního plánu k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 – 2015 je dostupná z roku 2013.

situace 1) spolupráce s rodinou a stabilizace, 2) pěstounská péče a pak až 3) Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a preventivně výchovnou péči.

ODSTRANĚNÍ NEGATIVNÍCH KULTURNÍCH POSTOJŮ A PRAKTIK PROTI DÍVKÁM A ZVÝŠENÍ POVĚDOMÍ O POTŘEBÁCH A MOŽNOSTECH DÍVEK

I v roce 2015 je česká společnost zatížena genderovými stereotypy a postoji, které odlišně přistupují k dívkám a chlapcům. Snahy o tuto nápravu, např. ve školství, ztroskotávají na nepochopení negativních dopadů na společnost ze strany státní správy a jednotlivých úředníků a úřednic. A to i přesto, že jednotliví aktéři zapojení do vzdělávání dívek a chlapců již vytvářejí potřebné metodologie pro odstraňování stereotypů. Jednou z takových vlašťovek je například příručka Kultura genderově vyváženého vyjadřování, vydaná v roce 2010 MŠMT.

V období 2010-2015 se pak téma genderových stereotypů ve výchově a školství dostalo i do projektů financovaných z Evropského sociálního fondu pod MPSV. Přesto i po pěti letech hodnocení jsou nejsilnějším aktérem v této oblasti neziskové organizace např. Česká rada dětí a mládeže.

Česká rada dětí a mládeže je střešní organizací sdružující 97 organizací z celé České republiky. Na stránkách organizace pak můžeme sledovat výčet projektů, které tyto organizace realizují. Ani jeden z projektů se nevěnuje postavení dívek v České republice.

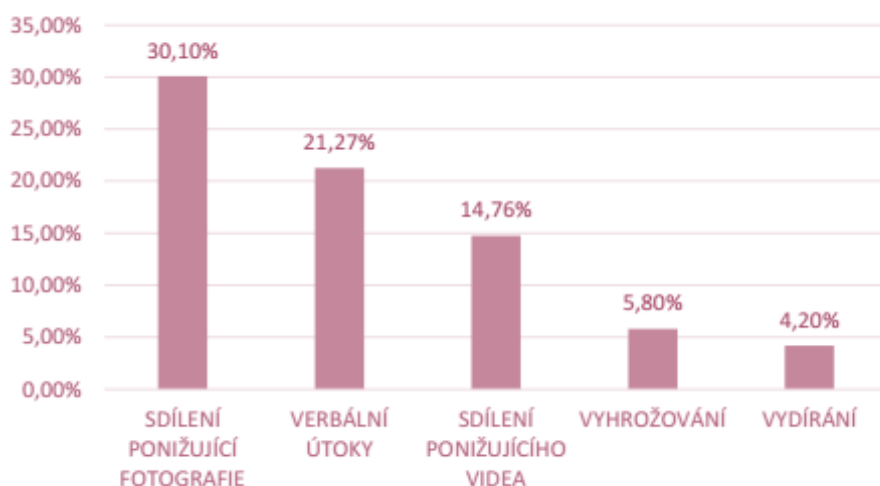
Dalším možným zdrojem, který by významně mohl posouvat odbourávání stereotypů a věnovat se postavení dívek v České republice jsou projekty financované programem Erasmus+. Pokud projdeme projekty realizované v období 2003 – 2015 se zaměřením na posilování postavení dívek a genderovou tematiku, identifikujeme na 465 projektů v této oblasti. Česká republika se coby partner účastnila 33 projektů s tímto zaměřením.

ODSTRANĚNÍ DISKRIMINACE DÍVEK VE VZDĚLÁVÁNÍ, ROZVOJ DOVEDNOSTÍ A ŠKOLENÍ

Na rozdíl od roku 2010 vnímáme jako jedno z důležitých témat také oblast ochrany soukromí na sociálních sítích. V posledních letech se česká společnost na sociálních sítích radikalizuje, což má negativní dopad na postoje hodnoty české společnosti. Zároveň dochází k masivnímu rozvoji technologií zprostředkovávající přístup na sociální sítě. Podle zahraničních případů šikany na sociálních sítích pak můžeme sledovat i devastující následky virtuální šikany. Podle studie Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci²⁷⁹ České děti a Facebook se velké množství dětí svěřuje s faktem, že nějakým způsobem zažily šikanu na Facebooku, bohužel, data nejsou dělena podle pohlaví.

²⁷⁹ České děti a Facebook 2015, http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/doc_download/76-eske-dti-a-facebook-2015

Graf 4.: Projevy kyberšikany na Facebooku²⁸⁰

Zdroj: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Každé druhé dítě (50,54 %) si nechalo zablokovat svého internetového známého a 4,1 % dotázaných dětí přiznalo, že sdílí své intimní materiály, převážně fotografie na internetu (sexting).

ODSTRANĚNÍ DISKRIMINACE DÍVEK V OBLASTI ZDRAVÍ A VÝŽIVY

Nyní, více než jindy, jsou dívky vystaveny všem typům toxinů v prostředí, tedy prostřednictvím vzduchu, vody, potravin a dokonce i kosmetických a čisticích prostředků. Chemikálie nalezené v každodenních produktech, jako jsou rtěnky, šampony mají agresivní a toxické chemikálie spojené s řadou zdravotních problémů, včetně, reprodukčních a neurologických poruch, rakoviny, dýchací problémy a vývojovými poruchami. Například chemikálie narušující endokrinní činnosti, jako je bisfenol - A lze nalézt v obalových materiálech plastových lahví a plechovek. Současné studie pak potvrzují, že dívky začínají vstupovat do puberty v čím dál mladším věku. Vliv životního prostředí a chemických látek může být jedním s prvků, který tuto změnu způsobuje. Zároveň nyní tráví děti mezi 80% až 90% svého času v uzavřených prostorách, takže vnitřní toxiny v tomto prostředí, zvětšují zdravotní riziko. Roste také počet mladých lidí, kteří jsou postiženi astmatem nebo nějakým typem alergie.

ZDRAVÍ

V této oblasti je tak nejdůležitějším dokumentem „Zdraví 2020: Rámcový souhrn opatření připravených s cílem pomoci vládám a všem společenským aktivitám, aby přispívaly ke zdraví a životní pohodě obyvatel evropského regionu“, který zpracovalo Ministerstvo zdravotnictví

²⁸⁰ České děti a Facebook 2015, str. 14

ve spolupráci se Státním zdravotním ústavem a Kanceláří Světové zdravotnické organizace (WHO) v České republice (ČR). K dispozici je rovněž překlad dlouhé verze strategie s názvem „Zdraví 2020: osnova evropské zdravotní politiky pro 21. století“ (vydáno v roce 2013)²⁸¹.

Koncepce se soustřeďuje na následující priority:

- celoživotní investice do zdraví, posilování role občanů a vytváření podmínek pro růst jejich osobní odpovědnosti za zdraví;
- čelit největším zdravotním problémům Evropy — infekčním i neinfekčním nemocem;
- posilovat zdravotnické systémy zaměřené na lidi, rozvíjet kapacity veřejného zdravotnictví, zajistit krizovou připravenost, průběžně monitorovat zdravotní situaci a zajistit vhodnou reakci při mimořádných situacích;
- podílet se na vytváření odolných sociálních skupin žijících v prostředí, které je příznivé pro jejich zdraví.

Dokument je opravdu strategickým rámcem, takže v něm nenajdeme specifické oblasti podpory zdraví dívek a žen v ČR. Pro dokreslení kondice dívek a chlapců v České republice přinášíme tedy dostupná data z této oblasti.

Podle zdravotnické ročenky vydávané Ústavem zdravotních informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) pak zdravotní kondice dívek a chlapců v ČR vypadá následovně (dostupné zdroje z roku 2013)²⁸²:

Tab. 15: Nemocnost

Nemoc (věk 0-19)	Dívky	Chlapci
Hlášená onemocnění pohlavními nemocemi	20	20
HIV /AIDS	6	9
Hlášená onemocnění tuberkulózou	6	5

Zdroj: MZd

Bohužel, podrobněji nejsou v rámci ročenky statistiky děleny, ale můžeme poskytnout ještě dva zajímavé údaje. Prvním z nich jsou děti narozené s vrozenou vadou, v absolutním součtu se v roce 2012 narodilo 3 075 chlapců s vrozenou vadou oproti 2 086 dívek, tj. z celkového součtu 59,6 % chlapců a 40,4 % dívek²⁸³.

²⁸¹ Zdraví 2020: evropská zdravotní politika, http://www.mzcr.cz/verejne/Soubor.ashx?souborID=20843&typ=application/pdf&nazev=Zdrav%C3%AD%2020_R%C3%A1mcov%C3%BD%20souhrn.pdf

²⁸² Zdravotnická ročenka České republiky 2013, <http://uzis.cz/system/files/zdrroccz2013.pdf>

²⁸³ Zdravotnická ročenka České republiky 2013, str. 76

Tab. 16: Vrozené vady

2.10.1 Vrozené vady (rok 2012 *)
Congenital malformations (year 2012) *)

1/2

Druh vady	Kód dg. (MKN-10)	Nově hlášené vrozené vady						
		absolutně number				na 10 000 živě narozených per 10 000 live births		
		celkem	chlapci	dívky	neudáno indeterm.	celkem	chlapci	dívky
Anencephalie, kraniorachischisis	Q00.0-1	1	1	-	-	0,09	0,18	-
Encefalokéla-encephalocele	Q01	1	1	-	-	0,09	0,18	-
Vrozený hydrocefalus	Q03	26	13	13	-	2,39	2,34	2,45
Rozštěp páteře-spina bifida	Q05	11	3	8	-	1,01	0,54	1,51
Vrozené vady srdeční	Q20-Q26	2 662	1 380	1 282	-	245,17	248,49	241,70
Rozštěp patra	Q35	97	52	45	-	8,93	9,36	8,48
Rozštěp rtu	Q36	60	36	24	-	5,53	6,48	4,52
Vrozené vady jícnu	Q39	45	24	21	-	4,14	4,32	3,96
Anorektální atrezie, vrozené chybění a stenóza	Q42.0-3	51	31	20	-	4,70	5,58	3,77
Hypospadie	Q54	345	345	-	-	31,77	62,12	x
Ageneze ledviny	Q60.0-2	60	36	24	-	5,53	6,48	4,52
Redukční defekty končetiny	Q71-Q73	48	20	28	-	4,42	3,60	5,28
Vrozená brániční kýla	Q79.0	25	13	12	-	2,30	2,34	2,26
Omfalokéla-pupečnicková kýla	Q79.2	16	8	8	-	1,47	1,44	1,51
Gastroschisis	Q79.3	13	5	8	-	1,20	0,90	1,51
Downův syndrom	Q90	49	24	25	-	4,51	4,32	4,71
Turnerův syndrom a jeho varianty	Q96	3	-	3	-	0,28	x	0,57
Ostatní		3 541	2 162	1 379	-	326,13	389,30	259,99
Celkem		7 054	4 154	2 900	-	649,68	747,98	546,76
Živě narození s vrozenou vadou		5 161	3 075	2 086	-	475,34	553,69	393,29
Živě narození s vrozenou vadou 2000		3 768	2 212	1 555	1	414,48	470,00	354,65
Živě narození s vrozenou vadou 2005		3 803	2 263	1 540	-	372,07	431,43	309,50
<i>Live births with congen. malfor. 2010</i>		5 072	3 033	2 039	-	432,94	503,65	358,14

*) Vrozené vady zjištěné do 1 roku života dítěte, uváděny podle roku narození dítěte

Zdroj: MZD

Další zajímavou tabulkou, která ovšem není dělená podle věku, je počet duševních onemocnění, dělených podle pohlaví. Zde naopak převládají ženy z 59,8 %²⁸⁴.

²⁸⁴ Zdravotnická ročenka České republiky 2013, str. 88

Tab. 17: Duševní onemocnění

2.13.1 Duševní onemocnění a psychiatrická vyšetření v ambulantní péči

Mental diseases and psychiatric examinations in out-patient care

1/2

Ukazatel	Kód dg. (MKN-10)	Absolutně Number			
		muži	ženy	celkem	z toho nově zjištěná onemocnění ²⁾
Počet vyšetření ve sledovaném roce		1 150 184	1 746 374	2 896 558	.
Počet léčených pacientů ve sledovaném roce		242 279	360 926	603 205	.
Léčená onemocnění ¹⁾					
organické duševní poruchy	F00-F09	24 553	42 631	67 184	18 030
z toho: demence u Alzheimerovy nemoci	F00	5 431	10 618	16 049	4 220
ostatní demence	F01-F03	7 407	13 725	21 132	5 842
poruchy vyvolané alkoholem	F10	16 808	9 651	26 459	6 546
poruchy vyvolané ostatními psychoaktivními látkami	F11-F19	10 932	6 419	17 351	3 609
schizofrenie	F20-F29	22 382	26 221	48 603	5 184
afektivní poruchy	F30-F39	35 131	75 996	111 127	18 897
neurotické poruchy	F40-F48,F50-F59	75 879	158 769	234 648	55 702
z toho: poruchy příjmu potravy	F50	332	3 492	3 824	1 364
sexuální dysfunkce	F52	8 435	2 689	11 124	3 928
poruchy osobnosti	F60-F63,F68,F69	14 221	13 124	27 345	6 300
z toho: patologické hráčství	F63.0	1 239	190	1 429	544
sexuální poruchy/deviace	F64-F66	4 095	879	4 974	506
mentální retardace	F70-F79	12 037	8 972	21 009	2 827
vývojové poruchy v dětství a adolescenci	F80-F98	21 575	8 582	30 157	7 472
neurčené duševní poruchy	F99	648	612	1 260	638
neplodnost	N46, N97	1 330	319	1 649	1 015
vývojové poruchy mužských pohlavních orgánů	Q53-Q55	81	x	81	25
Počet léčených pacientů v ambulantní ochranné léčbě		.	.	3 223	.

¹⁾ Pacient je započítán ve všech skupinách onemocnění, pro která byl ve sledovaném roce léčen

²⁾ Nové případy (tj. poprvé v životě pacienta)

Zdroj: MZD

Celkově bylo v roce 2013 bylo hospitalizováno v nemocnicích celkem 170 293 dívek ve věku 0-19 let a 185 444 chlapců ve věku 0-19 let²⁸⁵.

Další údaje, které bychom potřebovali pro ověření posunu nebo propadu v oblasti oproti roku 2010 jsou například míra obezity či anorexie u dětí, souhrnná data existují, ale bohužel nikoliv rozdělené podle věku a pohlaví dítěte. Další oblasti, které by kromě nemocnosti bylo vhodné sledovat je např. užívání hormonální antikoncepce, sexuální aktivity mladistvých nebo civilizační choroby.

VÝŽIVA

V roce 2013 Česká republika skrze Státní zdravotní ústav, zapojila do programu Přístup SHE k podpoře zdraví ve škole, který je založen na 5 základních hodnotách a pilířích.

- Rovnost (equity) – Školy podporující zdraví (dále jen ŠPZ) zajišťují rovný přístup ke vzdělání a zdraví pro všechny. To má v dlouhodobém horizontu významný dopad na snižování nerovností ve zdraví a na zlepšení kvality a dostupnosti celoživotního učení.
- Udržitelnost (sustainability) – ŠPZ uznávají, že zdraví, vzdělávání a rozvoj jsou úzce propojené. ŠPZ podporují a rozvíjejí odpovědný a pozitivní pohled žáků na jejich budoucí roli ve společnosti. Aktivity jsou systematicky implementovány na dlouhodobé období. Výsledky se nejčastěji objevují ve střednědobém nebo dlouhodobém horizontu.
- Inkluze (inclusion) – ŠPZ oslavují rozmanitost. Jsou komunitou, kde všichni cítí vzájemnou důvěru a respekt. Dobré vztahy mezi žáky, mezi žáky a zaměstnanci školy a mezi školou, rodiči a školní komunitou jsou důležité.
- Společné rozhodování (empowerment) – ŠPZ umožňují žákům, zaměstnancům školy a všem členům školní komunity, aby se mohli aktivně podílet na stanovení cílů v podpoře zdraví, na přijímání opatření k jejich dosažení.
- Demokracie (democracy) – Školy podporující zdraví jsou založeny na demokratických hodnotách, uplatňování práv a přejímání odpovědnosti.

V rámci projektu pak vznikla Celoškolní koncepce zdraví, do které se zapojovaly školy. Bohužel výsledky iniciativy nejsou na stránkách Státního zdravotního úřadu zveřejněny.

POSÍLENÍ ROLE RODINY PŘI ZLEPŠOVÁNÍ POSTAVENÍ DÍVEK A SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

V roce 2014 uzavřelo sňatek ve věku 16 let 11 dívek, 7 dívek ve věku 17 let a 130 dívek ve věku 18 let (148 sňatků). Celkem bylo rozvedeno 11 manželství, kde žena byla ve věku pod 19 let. Tento rok uzavřelo sňatek 4 dívky ve věku 16 let, 21 dívek ve věku 17 let a 135 dívek

²⁸⁵ Zdravotnická ročenka České republiky 2013, str. 109

ve věku 18 let (160 sňatků). Oproti roku 2013 tak sledujeme zvyšující se trend u věkové skupiny ve věku 16 let. Což můžou potvrdit až následující ročenky.

Tab. 18: Potraty v letech 2013 a 2014²⁸⁶

Věk dívky	Počet zákroků 2013/2014
-14	41 / 37
15	139 / 128
16	235 / 247
17	368 / 344
18	613 / 480
Celkem	1 396 / 1 236

Zdroj: MZd

U potratů pak meziročně sledujeme pokles případů. Nevíme ovšem, zda tato změna byla způsobena osvětou na školách, podporou z rodiny či zvýšenou mírou užívání antikoncepce.

DOPORUČENÍ

Nejvýraznější změnou od roku 2010 je otevření diskuze a novely zákona vztahující se k Zákonu o sociálně-právní ochraně dětí, který se věnuje náhradní rodinné péči. Tuto změnu považujeme za jednu z nejdůležitějších, která se v uplynulých letech odehrála.

I v roce 2015 narážíme na obtíže při získávání dat a neexistenci studií v oblasti postavení dívek v České společnosti. Na základě doporučení z roku 2010 tak i nadále stanovujeme úkoly pro vypracování následujících studií:

- Vypracování statistik a analýz zaměřených na dívky/chlapce z oblastí: dětská kriminalita, násilí a sexuální násilí, obchod s dětmi, migrace, nucená práce (s ohledem na děti, migranty, šikana na školách, šikana na sociálních sítích).
- Je nutná podpora genderově citlivého výchovného poradenství ze strany MŠMT a vedení škol s důrazem na a aktivní podporu dívek (i chlapců) pro volbu nesterotypního budoucího povolání. Stejně tak podporovat vzdělávací a osvětové kampaně na základních, středních školách zaměřené na zdraví, ekologii a udržitelný rozvoj.
- Pro posilování sebevědomí dívek a jejich zdravý růst by bylo vhodné otevřít dotační programy pro projekty zaměřené na posilování sebevědomí dívek.
- Dalším doporučením je finanční i metodická podpora stávajících i nových krizových linek a krizových center pro dívky, mladistvé matky, pro dětské oběti domácího a sexuálního násilí, pro dívky závislé na návykových látkách atd.

²⁸⁶ Český statistický úřad

- Pro dosažení cíle v odstraňování stereotypů je nutné také hlídat mediální prostor, tzn. kontrola sexistické a genderově stereotypní reklamy a výchovných televizních programů zaměřených na genderově nekorektní vyjadřování a zobrazování žen a dívek.

Nová doporučení pro rok 2015:

- Je třeba začít zpracovávat studie z oblasti zdraví a životního prostředí, z kterých by byl patrný vliv okolního prostředí na zdraví vývoj dětí a mladistvých. V analýzách je třeba zohledňovat pohlaví dítěte. Spolupracovat by měly resorty MŠMT, MPSV, MV a MZ a Český statistický úřad.
- V oblasti vzdělávání doporučujeme věnovat pozornost rodinné a sexuální výchově a diskutovat o měnících se rolích ve společnosti.
- Zároveň je třeba se věnovat oblasti sociálních médií, ochrany práv dítěte na internetu, sextingu a kyberšikaně. Vhodným nástrojem jsou kampaně zaměřené na osvětu a budování povědomí o využívání sociálních sítí, ale také studie o chování dívek a chlapců na internetu.
- Vhodným doporučením je zpracování koncepce podpory zdraví na školách a zdravého životního stylu na roky 2016-2020.
- Vyhodnotit již existující koncepce a strategie vypracované v letech 2010-2015.

Petra Kubálková

Autorka je expertkou, lektorkou a genderovou auditorkou. Působí a působila v řadě neziskových organizací, mezi které patří Otevřená společnost, APERIO, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a mnoho dalších. Je autorkou metodik, příruček a studií zaměřené na rovné příležitosti žen a mužů.

Literatura

- Zdravotnická ročenka České republiky 2013. Ministerstvo zdravotnictví ČR, roky 2011, 2012, 2013, 2014. Dostupný z <http://www.uzis.cz/katalog/rocenky/zdravotnicka-rocenka-ceske-republiky>
- Kubálková, Petra. Wennerholm Čáslavská, Tereza. Ženy a česká společnost – Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15). Otevřená společnost, o.p.s. – Centrum ProEquality, 2010. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/147.
- České děti a Facebook 2015. Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2015. Dostupný z <http://www.e-bezpeci.cz/facebook2015/>

II. ČÁST - MEZINÁRODNÍ DIMENZE NAPLŇOVÁNÍ PEKINGSKÉ AKČNÍ PLATFORMY ŽENY, OZBROJENÝ KONFLIKT A MEZINÁRODNÍ ROZVOJ

E. STRATEGICKÉ CÍLE

E.1 Zvýšení účasti žen v rozhodovacím procesu při řešení konfliktů a ochrana žen žijících v situaci ozbrojených a jiných konfliktů nebo pod cizí okupací

E.2 Snížení nadměrných vojenských výdajů a kontrola nad dostupností zbraní

E.3 Rozvíjet nenásilné formy řešení konfliktů a snížit výskyt zneužívání lidských práv v konfliktních situacích

E.4 Pomáhat ženám, aby ve větší míře přispívaly k pěstování kultury míru

E.5 Zajistit ochranu, pomoc a školení uprchlicím, ženám bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a ženám bez domova v rámci státu

E.6 Zajistit pomoc ženám z kolonií a nesamostatných teritorií

Míla O'Sullivan, Blanka Šimůnková

Pekingská akční platforma (PAP) se zabývá mezinárodním rozměrem genderové rovnosti zejména skrze kritické oblasti Ženy a ozbrojený konflikt a Lidská práva žen, která jsou mapována i v této kapitole publikace. Jak lze očekávat, v průběhu 20 let od přijetí PAP se objevila nová témata, která hrají celosvětově významnou roli při potírání chudoby žen a dívek a dosahování genderové rovnosti. Patří sem zejména oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci²⁸⁷, které autorky přiřadily k analýze a o které by bylo vhodné rozšířit stávající kritické oblasti PAP.

Na mezinárodní úrovni bylo téma genderové rovnosti a rozvoje ve sledovaném období 2010 - 2014 aktivně podporováno, dokladem čehož je například vznik akčního plánu EU pro rovnost žen a mužů a pro posílení postavení žen v oblasti rozvoje (2010 – 2015)²⁸⁸. Rozvojové cíle tisíciletí²⁸⁹ byly obsahově vodítkem k uplatňování genderového rozměru v rozvoji, metodologicky pak bylo téma zastřešeno twin-track přístupem²⁹⁰. V neposlední řadě, přerodem z předešlých struktur, začala v roce 2011 fungovat nová agentura OSN UN WOMEN. Na národní úrovni doznalo téma určitý posun kupředu, když se genderová rovnost stala součástí základních strategických dokumentů Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Také v rámci mezinárodních aktivit se resort zahraničních věcí do tématu aktivněji zapojoval. Na praktické rovině však téma zůstává nesystematicky uchopeno a to bez využití

²⁸⁷ Stínové zprávy k PAP jiných zemí se věnují i dalším novým tématům, mnohdy se z pohledu globálního Severu (tzv. rozvinuté země) jedná o oblasti, které lze zařadit i pod téma rozvoje: např. potravinová bezpečnost (Progress on Women's Rights: Missing in Action, 2014), role mužů a chlapců (NGO Review Report: Beijing + 20, 2015).

²⁸⁸ EU Plan of Action on Gender Equality and Women's Empowerment in Development (2010 - 2015), 2010

²⁸⁹ Rozvojové cíle tisíciletí se v roce 2000 staly závazujícími úkoly pro 191 států světa, které míří k snižování chudoby ve světě. Základních cílů je 8 a ty se dále rozdělují na několik podcílů. Rovnost žen a mužů je jedním z 8 cílů.

²⁹⁰ EU schválený přístup k odstranění diskriminace žen skrze (i) integrování genderového hlediska průřezově, a (ii) posílení postavení žen, tzv. (twin-track strategie).

konkrétních nástrojů genderové rovnosti v projektech a tudíž bez následné znalosti reálných dopadů na místní komunitu.

U kritické oblasti Ženy a ozbrojený konflikt došlo od roku 2010, kdy uplynulo 15. výročí přijetí rezoluce Rady bezpečnosti (RB) OSN č. 1325 o ženách, míru a bezpečnosti (rezoluce 1325),²⁹¹ k dalšímu posunu především na mezinárodní úrovni. Kromě nově přijatých rezolucí RB OSN bylo téma institucionálně posíleno v rámci NATO. Byl schválen akční plán k rezoluci 1325²⁹² a vytvořen speciální útvar a pozice zvláštní představitelky generálního tajemníka NATO pro ženy, mír a bezpečnost. Na úrovni EU bylo v roce 2010 zformulováno 17 indikátorů²⁹³ pro monitorování implementace rezoluce 1325 a byly publikovány dvě monitorovací zprávy (2011 a 2014).²⁹⁴ Přestože se na mezinárodní rovině zmíněné rezoluce OSN staly klíčovými nástrojem pro tvorbu politik²⁹⁵ a zviditelnění tématu, v českém kontextu doposud nenastal žádný zásadní posun. ČR zatím nevytvořila národní akční plán pro implementaci rezoluce 1325 (NAP)²⁹⁶ a akční plán Ministerstva obrany ČR schválený v červnu 2015 se věnuje ženám v konfliktní a post-konfliktní situaci jen okrajově.

Tato kapitola studie je rozdělena do 4 částí, kde se nad rámec úvodu (část 1.) zabývá dostupnými statistikami (část 2.), kvalitativní analýzou (část 3.), ze které vyvozuje doporučení pro hlavní aktéry (část 4.). Časově se věnuje období 2010 - 2014 s přesahem do roku 2015, kdy vzniká.

STATISTIKY ZA OBDOBÍ 2010 – 2014

Zhodnocení naplňování PAP prostřednictvím statistik je v českém kontextu obtížné. Ani u kritické oblasti Ženy a ozbrojený konflikt, pro kterou byly vytvořeny indikátory, ani u kritické oblasti Lidská práva žen²⁹⁷ či rozvojové problematiky, nejsou všechny požadované statistiky ze strany zodpovědných resortů důsledně sledovány ani publikovány.

²⁹¹ V textu je dále používán termín rezoluce 1325, přičemž jsou tím míněny i navazující rezoluce RB OSN 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013).

²⁹² NATO/EAPC Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security, 2014

²⁹³ Indicators for the Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on women, peace and security, 2010

²⁹⁴ Report on the EU-Indicators for the Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on women, peace and security 2011 and 2014

²⁹⁵ Doposud 48 zemí přijalo NAP k naplňování rezoluce 1325, přičemž ze zemí EU více než polovina, www.eplo.org/implementation-of-unscr-1325-in-europe.html, datum přístupu 18. 9. 2018, Fact Sheet-UN Security Council resolution 1325, 2015

²⁹⁶ Podle informací MZV ze dne 20. 7. 2015 je ve fázi jednání vytvoření meziřesortní pracovní skupiny, jejímž úkolem bude příprava národního akčního plánu ČR k rezoluci 1325. Více k tématu v části 3., sekci MLP.

²⁹⁷ Ukazatele nebyly zatím mezinárodními institucemi vyvinuty.

Tato část vychází převážně z následujících čtyř indikátorů pro kritickou oblast Ženy a ozbrojený konflikt, které byly za účelem implementaci PAP v členských státech EU přijaty Radou Evropské unie (EU) v roce 2008²⁹⁸:

1. Podíl žen a mužů na odborné přípravě v otázkách rovnosti žen a mužů (diplomatický, civilní, vojenský a policejní personál)
2. Podíl žen a mužů mezi vedoucími diplomatických misí, mezi personálem participujícím na mírových misích OSN, misích v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky, včetně vojenského a policejního personálu
3. Finanční prostředky na podporu genderové rovnosti poskytnuté zemím postiženým ozbrojeným konfliktem nebo post-konfliktní situací
4. Podíl žen a mužů mezi úspěšnými žadateli/žadatelkami o azyl

Statistiky jsou v textu zpracovány za roky 2010 - 2014. K porovnání jsou uváděna také čísla převážně za období 2004 - 2009 (stínový Peking + 15²⁹⁹).

DIPLOMATICKÝ PERSONÁL

ČR má dlouhodobě nízké zastoupení žen na rozhodovacích pozicích v diplomacii, přesto v posledních letech došlo k mírnému nárůstu. Podíl žen mezi vedoucími zastupitelských úřadů (ZÚ) Ministerstva zahraničních věcí ČR (MZV) pohyboval mezi 15 – 18 % ve sledovaném období, oproti 10 – 15 % v letech 1999 - 2009. V posledních letech také došlo k výraznějšímu zvýšení zastoupení žen celkově na diplomatických pozicích v zahraničí.

Tab. 19: Zastoupení žen mezi diplomaty a vedoucími ZÚ

Rok	Zastoupení žen mezi diplomaty a diplomatkami v zahraničí (%)	Zastoupení žen mezi vedoucími zastupitelských úřadů (%)
2010	28.6	17
2011	26	18
2012	41	17
2013	37	15
2014	35	18

Zdroj: Informace o zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v rámci státní správy, justice a diplomacie, 2012, Zprávy o rovnosti žen a mužů 2011, 2012, 2013, 2014

²⁹⁸ Přezkum provádění Pekingské akční platformy členskými státy a orgány EU - ukazatele týkající se žen a ozbrojených konfliktů, 2008, s. 6 – 8

²⁹⁹ Ženy a česká společnost - hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15), 2010

VOJENSKÝ PERSONÁL

Podíl žen účastnících se zahraničních vojenských misí se v letech 2010-2014 pohyboval mezi 5,2 - 6,1 %, oproti předchozímu sledovanému období, kdy dosahoval 3,8 až 9,8 %. Podle ministerstva obrany (MO) se charakter úkolů, které personál kontingentů Armády ČR (AČR) plní, každoročně mění a s tím i reálné uplatnění vojáků. Jako příklad uvádí MO mírovou operaci Kosovo Force, kde byla účast vojáků vysoká. Později, u operace ISAF³⁰⁰ v Afghánistánu, se počet žen snížil, neboť zde byly potřebné takové vojenské odbornosti a profese, ve kterých je i v AČR zastoupeno málo žen (speciální síly).

Podíl žen vojáků na celkovém počtu vedoucích MO dosáhl 8 % v roce 2014, a od roku 2007, kdy podíl činil 3 %, se mírně zvýšil. Zároveň došlo k nárůstu podílu žen na celkovém počtu vedoucích na MO, který od roku 2008 dosahuje přes 20 %, přičemž v roce 2014 to bylo již 26 %.

Tab. 20: Zastoupení žen v AČR a vojenských operacích

Rok	Zastoupení žen vojáků v AČR (%)	Zastoupení vojáků v zahraničních vojenských operacích (%)
2007	12,4	9,8
2008	12,6	8,8
2009	13	5,9
2010	13,4	6,1
2011	13,6	6,0
2012	13,8	5,2
2013	13,7	5,5
2014	13,9	-

Zdroj: Genderová kvantitativní analýza MO 2013, komunikace s MO, datum 29. 6. 2015

POLICEJNÍ PERSONÁL³⁰¹

Podle údajů ministerstva vnitra (MV) tvořily ženy mezi policejním personálem vyslaným na zahraniční mírové mise stabilně 10 % z celkového počtu vyslaných osob. MV dále uvedlo, že na rozhodovacích pozicích byly ženy zastoupeny pouze v letech 2010 - 2012 v rámci jedné ze tří pozic, které byly toho času v zahraniční operaci obsazené policejním personálem.

³⁰⁰ International Security Assistance Force

³⁰¹ Informace v tomto odstavci byly obdrženy na základě komunikace s MV, datum 13. 7. 2015.

Detailnější statistiky k této otázce však nejsou součástí vládních zpráv a ani je nelze volně dohledat.

FINANČNÍ PODPORA GENDEROVÉ ROVNOSTI V ZEMÍCH POSTIŽENÝCH OZBROJENÝM KONFLIKTEM NEBO POST-KONFLIKTNÍ SITUACÍ

V českém kontextu byl v daném období, stejně jako v předešlém, tento indikátor nedohledatelný. Tato agenda spadá pod MZV, které si nevede seznam podpořených projektů zaměřených na posilování postavení žen všeobecně, natož ve specifických zemích. Je také diskutabilní, do jaké míry přispěly k větší genderové rovnosti projekty, které by měly začleňovat genderový aspekt průřezově³⁰². Úřad ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu (MLP) si je vědom nedostačujících statistik a v Prioritách 2014 označil tento ukazatel za „není sledová[n]“³⁰³. Jedná se zejména o alokaci financí do programových a projektových zemí zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS), mezi něž patří například post-konfliktní země jako Bosna a Hercegovina, Kosovo, Palestinské autonomní území, Srbsko atd. Speciální pozornost si zaslouží projekty Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) v Afghánistánu, kde sice snaha realizovat projekty pro ženy počátkem mise byla, ale následně utichla, viz také Kritická oblast PAP - Ženy a ozbrojený konflikt.

PODÍL ŽEN A MUŽŮ MEZI OSOBAMI ŽÁDAJÍCÍMI O AZYL

Statistiky podle pohlaví zveřejňované MV se týkají počtu osob s platnou mezinárodní ochranou³⁰⁴ ke konci daného roku, viz tabulka níže³⁰⁵. U dřívějších let byl k dispozici také počet žádostí podle pohlaví za daný rok, například za rok 2012 podalo žádost celkem 753 osob, z toho 217 žen, za rok 2010 to bylo 655 osob, z toho 181 žen.³⁰⁶ Z dostupných čísel je zřejmé, že počet žen podávajících žádost je celkově výrazně nižší než počet mužů, čemuž následně odpovídá i nižší počet azylů udělených ženám. Avšak vzhledem k tomu, že není v posledních letech zveřejňován celkový počet žádostí a počet udělených mezinárodních ochran podle pohlaví za daný rok, není možné posoudit případné genderové disproporce při udělování mezinárodní ochrany.

³⁰² K tomuto tématu se zpráva vyjadřuje později, v části 3., sekci Dvojstranná spolupráce.

³⁰³ Zpráva za rok 2014, Příloha č. 1 Ukazatele pro implementaci Pekingské akční platformy v členských státech EU, 2015, s. 5

³⁰⁴ Dle informací MV je mezinárodní ochrana udělována formou azylu či doplňkové ochrany. Problematiku mezinárodní ochrany a správního řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany upravuje zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů. Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2014, 2015, s. 14.

³⁰⁵ Statistické zprávy o žadatelích o mezinárodní ochranu a azylantech 2010-2014

³⁰⁶ Ibid.

Tab. 21: Počty osob celkově a počty žen s platnou mezinárodní ochranou

Rok	Počet osob s platnou mezinárodní ochranou celkem (ke konci daného roku)	Počet žen	Procento žen *
2010	-	-	
2011	-	-	
2012	2805	1126	40,1
2013	2979	802	26,9
2014	3137	1286	40,9

Zdroj: Statistické zprávy o žadatelích o mezinárodní ochranu a azylantech 2010-2014

* výpočty autorek

Podstatné je v tomto kontextu také uvést, že sexuální a genderově podmíněné násilí v konfliktech je podle informací MV posuzováno jako možný důvod pro udělení azylu nebo jako důvod pro poskytnutí doplňkové ochrany s ohledem na hrozbu vážné újmy podle zákona o azylu³⁰⁷. MV upřesňuje, že azyl je obvykle udělován již reálným obětem sexuálního násilí. Doplňková ochrana je pak poskytována jako preventivní opatření, jde-li o osobu pocházející z oblastí, kde k válečnému sexuálnímu násilí dochází. Co se týče četnosti žádostí o ochranu z těchto důvodů, MV uvádí, že se jedná o jednotlivkyň z afrických zemí.³⁰⁸

ZHODNOCENÍ NAPLŇOVÁNÍ ZÁVAZKŮ PAP ZA OBDOBÍ 2010 – 2014 S PŘESAHEM DO ROKU 2015

Naplňování mezinárodní dimenze a konfliktu PAP se vztahuje k zahraničnímu působení České republiky (ČR), kde jsou hlavními aktéry na vládní úrovni ministerstvo zahraničních věcí (MZV) a ministerstvo obrany (MO). MZV se v rámci své zahraniční rozvojové a humanitární spolupráce (ZRS), multilaterální spolupráce, bezpečnostní politiky, lidskoprávní politiky či politik Evropské unie (EU), Organizace spojených národů (OSN) může přímo či nepřímo podílet na přispívání k naplňování závazků plynoucích z PAP. MO pak je, skrze své působení v bezpečnostních aktivitách ČR, také součástí mezinárodního působení. Podstatnou roli by měl sehrávat i ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu (MLP) a příslušné oddělení,³⁰⁹ i ministerstvo vnitra (MV). Na nevládní úrovni se tématu dotýkají činnosti

³⁰⁷ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, 1999

³⁰⁸ Informace obsažené v tomto odstavci byly obdrženy na základě komunikace s MV, datum 11. 9. 2015.

³⁰⁹ Oddělení rovnosti žen a mužů

akademických a výzkumných institucí, nevládních neziskových organizací (NNO) působících v rozvojové spolupráci a humanitární pomoci, ženských/genderových a dalších lidskoprávních NNO a jejich platform. V následujícím textu jsou podána a kvalitativně analyzována data jednotlivých resortů a souvisejících aktérů.

ODDĚLENÍ ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ (ÚV, MPSV, MLP)

Za hodnotící období 2010 – 2014 došlo ke změnám v institucionálním zakotvení rovných příležitostí žen a mužů v ČR, což ovlivnilo i pozici genderové problematiky v mezinárodním kontextu. Na počátku došlo k přeložení agendy rovných příležitostí z Úřadu vlády ČR (ÚV) na ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a pozornost tématu byla zanedbatelná. Ke zlepšení došlo v roce 2014 po opětovném přesunutí Oddělení rovnosti žen a mužů na ÚV pod MLP.

V roce 2014 byla publikována Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 – 2020 (Strategie), která je rámcovým vládním dokumentem v dané oblasti a tvoří základní kostru pro každoročně aktualizované Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů (Priority).³¹⁰ Rovnost žen a mužů ve vnějších vztazích je ve Strategii zařazena mezi osm hlavních strategických oblastí, což je zajisté dobrý signál rozpoznání důležitosti tématu vládou. Dále jsou zde zmíněny některé mezinárodní závazky včetně rezoluce 1325. Dokument se zároveň odkazuje na průřezový princip rovnosti žen a mužů v Koncepti zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010 – 2017. V neposlední řadě Strategie definuje 6 problémů v oblasti vnějších vztahů včetně humanitární pomoci a rozvojové spolupráce a specifické cíle a indikátory k jejich odstranění. Uvedené cíle jsou spíše obecného charakteru a problematika rezoluce 1325 zde úplně chybí, přestože byla v dokumentu uvedena jako mezinárodní závazek.

Priority, vycházející z PAP a nově ze Strategie, věnovaly na počátku hodnotícího úseku minimální pozornost mezinárodní dimenzi, dokonce sekce Rovnost žen a mužů ve vnějších vztazích byla z dokumentu vypuštěna. V posledních letech však došlo v návaznosti na novou Strategii k úpravě struktury a obecně ke zlepšení úrovně dokumentu. V oblasti vnějších vztahů byly rozšířeny zadávací úkoly (opatření), jejichž plnění se nyní i vyhodnocuje. I přes tento posun v Prioritách zůstávají však texty poskytnuté pro každoroční Zprávy o rovnosti žen a mužů³¹¹ (Zprávy) zodpovědnými resorty obecné, každoročně se opakující a v mnoha případech zavádějící. Například tvrzení, že „[p]raktické naplňování průřezového principu rovnosti žen a mužů je jedním z hlavních kritérií při evaluaci projektů zahraniční rozvojové spolupráce“³¹² je nepřesné a neodpovídající realitě. Průřezový princip, který se v evaluačních zprávách objevuje pod principem lidských práv, jejichž spojení zastihuje podstatu obou

³¹⁰ Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 - 2020, 2014, s. 4

³¹¹ souhrnný kvalitativní a kvantitativní popis naplňování úrovně genderové rovnosti v ČR

³¹² Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2015, s. 70

východisek, je většinou hodnocen vysoce. Nicméně jeho naplňování je popsáno ve dvou větách bez hlubší analýzy. Jedná se tedy jen o formální zhodnocení.

Všeobecně jsou v dokumentech zastřešovaných MLP a příslušnými resorty zřetelné informační disproporce. Strategie například identifikuje problém „nízké[ho] zohledňování genderového hlediska v rámci humanitární pomoci³¹³“ a zodpovědný resort MZV ve Střednědobém zhodnocení Koncepce naopak uvádí, že „ [v] humanitárních projektech byly také důsledně zohledňovány průřezové principy...s důrazem na...gender (zejména ochrana žen a dětí před násilím, zneužíváním a nedobrovolným přesídlováním)³¹⁴.“ Odpověď na otázku, jak je v praxi zohledňováno genderové hledisko u humanitárních projektů, však MZV autorkám neposkytlo.

Za pozitivní krok lze považovat doporučení zpracovat vládní akční plán pro implementaci rezoluce Rady Bezpečnosti (RB) OSN č. 1325 (rezoluce 1325) v návaznosti na resortní akční plán MO, které se vůbec poprvé objevilo ve Zprávě 2014.³¹⁵ Podle MLP byla k přípravě národního akčního plánu (NAP) ustavena meziřesortní pracovní skupina koordinovaná MZV, v polovině 2015 proběhlo již její první setkání a jednotlivé rezorty poskytly podklady k přípravě NAP 1325.³¹⁶ V březnu 2016 by se měl podle informací MLP uskutečnit mezinárodní seminář pro všechny relevantní aktéry (včetně NNO) k výměně dobré praxe při přípravě a implementaci akčních plánů k rezoluci 1325, a výstupy z něj by měly být využity pro NAP 1325.³¹⁷

Dalším vládním dokumentem, který doznal jisté změny k lepšímu je periodická Zpráva o plnění Pekingské akční platformy - Peking + 20, vypracovaná k 20. výročí přijetí PAP. V roce 2014 se v této zprávě poprvé objevila kritická oblast Ženy a ozbrojený konflikt. Obsah je nicméně zúžen na aktivity MO, přestože je tato oblast stěžejní i pro další ministerstva, zejména MZV a MV. Oblast rozvojových a humanitárních aktivit je však ve zprávě velmi všeobecná a bez hlubší analýzy.

V neposlední řadě byl vládou vyprodukován v daném období právně zavazující dokument Šestá periodická zpráva o plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW 6.). Z pohledu rozvoje a genderové rovnosti kopíruje Priority, uvádí výčet dokumentů, kde se zmínka o genderové problematice v mezinárodním kontextu objevila a přidává na ukázkou několik projektů se zaměřením na posílení postavená žen. Chybí zde však témata rezoluce 1325, i komplexnější rozbor témat. K této zprávě, stejně jako k Peking + 20, vzniká v druhé polovině roku 2015 stínová analýza z pohledu občanské společnosti.

---

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Střednědobé vyhodnocení koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017, 2010, 2014, s. 29

³¹⁵ Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2015, s. 72

³¹⁶ komunikace s MLP, datum 20. 1. 2016

³¹⁷ Ibid.

Mezi aktivity MZV, kde je možné vysledovat přispívání k naplňování PAP, patří především a) zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) vedená strategicky odborem rozvojové spolupráce (ORS) a výkonně Českou rozvojovou agenturou (ČRA), b) lidskoprávní politika spadající do kompetence odboru pro lidská práva a transformační politiku (LPTP), činnosti směřující k Organizaci spojených národů (OSN) skrze odbor OSN. ZRS je dále rozdělena na mnohostrannou a dvojstrannou spolupráci.

RESORTNÍ ZAKOTVENÍ

Problematika genderové rovnosti v mezinárodním kontextu ČR se již do jisté míry objevuje ve všech vládních strategických dokumentech³¹⁸. Zpracování tématu zůstává však jen pozitivně popisné, bez hlubší analýzy a komplexního rozboru. Jistou výjimkou je Strategie 2014 - 2020, která poukazuje na „[n]eexistenc[i] dlouhodobého, systematického a jednotného přístupu k projektům mezinárodní rozvojové, k politice EU v oblasti genderové rovnosti“ a nedostatečné pokrytí tématu v humanitární pomoci a v rámci mezinárodních institucí³¹⁹.

Informace o genderové problematice ve vnějších vztazích jsou v každoročních Zprávách vypracovány v podobném duchu jako v koncepčních dokumentech, tudíž popisně a s opakujícím se textem. Každoročně aktualizované úkoly/opatření z Priorit jsou mnohdy ambiciózní, bez možnosti skutečné realizace a bez provázanosti na ukazatele plnění. Příkladem je úkol z roku 2010 „[z]ohledňovat princip rovných příležitostí při tvorbě a realizaci koncepce zahraniční politiky,...věcných politik rozvojové spolupráce...., ve všech institucionálních strukturách a ... úrovních rozhodovacího procesu, včetně praktické aplikace při schvalování projektů. Ukazatel plnění: Systematické hodnocení genderových aspektů při výběru projektů k financování.“³²⁰ Vnější vztahy v Prioritách byly zcela vynechány v letech 2011 a 2012. Přestože rok 2015 nespadá do sledovaného období stínového Peking + 20, je podstatné zmínit, že v Prioritách na rok 2015 nastal zlom, neboť většinou stanovují cíle v souladu s potřebami a možnostmi resortu. Hodnotnou ukázkou je úkol „[v] souladu s koncepcí Zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010-2017 zpracovat analýzu uplatnění genderové perspektivy jako průřezového tématu včetně přehledu specifických projektů zaměřených na posílení postavení žen. (do 31. 12. 2015)“³²¹. V době uzávěrky této studie (září 2015) byly relevantní odbory MZV dotazovány na stav analýzy. Nepodařilo se však zjistit, v jakém stádiu se zpracování nachází, přestože se ve Zprávě za 2014 uvádí, že „v

³¹⁸ Peking + 20, CEDAW 6., Strategie atd.

³¹⁹ Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 - 2020, 2014, s. 23

³²⁰ Usnesení vlády České republiky k Souhrnné zprávě o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2009, 2010, s. 8

³²¹ Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, Příloha č. 1., 2015, s. 7

roce 2015 bude pokračovat analýza zahájená v roce 2014³²². Zároveň není zřejmé, zda je analýza vypracovávána interně či externími specialisty.

STRATEGICKÉ ZASTŘEŠENÍ V RÁMCI MZV

Základní rámec pro uskutečňování zahraničněpolitických zájmů ČR je strategicky zastřešen Konceptí zahraniční politiky (ZP) ČR, platné od roku 2011 do půlky roku 2015. Tato Koncepce stanovuje východiska, principy a nástroje, jak pro rozvojovou spolupráci, tak pro podporu demokracie a lidských práv. Ani v jedné části se konkrétně nevyjadřuje k rovnosti žen a mužů, při čemž standardním argumentem bývá, že pod podporou lidských práv se skrývá podpora práv žen³²³. V rámci rozvojové spolupráce se odkazuje na Koncepti zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017 (Koncepce ZRS), která se již k tématu vyjadřuje cíleně. Ta stanovuje rovnost žen a mužů jako jeden z průřezových principů ZRS a definuje jej jako twin-track neboli zohledňování tématu, jak průřezově v programování a jednotlivých fázích projektového cyklu, tak tematicky skrze specifické aktivity zaměřené na ženy³²⁴. Koncepce ZRS také propojuje otázky rozvoje, bezpečnosti a postavení žen skrze rezoluci RB OSN č. 1325 (rezoluce 1325) o ženách, míru a bezpečnosti a stanovuje, že bude usilovat o reflektování jejich principů ve svých činnostech³²⁵. Fakt, že Koncepce ZRS se tak stává prvním strategickým dokumentem, který se cíleně zavazuje k uplatňování genderových principů v ZRS, musí být vyzdvížen.

Přestože tato studie analyzuje úsek 2010 - 2014, stojí za zmínku vznik nové Koncepce zahraniční politiky ČR 2015. Tento strategický dokument je vyspělým textem mj. uplatňujícím koherenci politik, který také poprvé v historii Konceptí ZP ČR klade vyslovený důraz na podporu žen a jejich práv. Definice je sice svázána s odstavcem o podpoře zvláště zranitelných a marginalizovaných skupin, nicméně podstatou je, že „ČR bude rovněž usilovat o celosvětové posílení postavení žen ve společnosti...bude se ČR agendou aktivněji profilovat v rámci OSN, neboť ji pokládá za závažný celosvětový problém, který nelze redukovat na otázky lidskoprávní či rozvojové. ČR se zvláště zaměří na otázky spojené s účastí žen na veřejném životě³²⁶.” Pozitivní je, že výše zmíněné dokumenty prošly konzultací s občanskou společností především skrze platformu FoRS³²⁷.

MNOHOSTRANNÁ SPOLUPRÁCE³²⁸ (MS) A MEZINÁRODNÍ PREZENTACE ČR

³²² Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2015, s. 71

³²³ Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2011 v České republice, 2012, s. 58

³²⁴ Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017, 2011, s. 19

³²⁵ Ibid.

³²⁶ Koncepce zahraniční politiky 2015, 2015, s. 9 a 10

³²⁷ České fórum pro rozvojovou spolupráci – platforma NNO a dalších neziskových subjektů, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí, mezi jejichž pozorovatelé patří i organizace zabývající se genderem.

³²⁸ Jedná se o rozvojovou spolupráci, kterou ČR realizuje a ovlivňuje nepřímo skrze mezinárodní instituce OSN, EU atd.

Aktivity MS jsou zastřešeny Strategií mnohostranné rozvojové spolupráce České republiky na období 2013 – 2017, která jako jeden ze svých vedlejších témat vymezuje i Ochranu práv žen v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí (MDGs). Strategie MS však nestanovuje žádné dílčí cíle a opatření ke svým vedlejším tématům, tudíž ani k Ochráně práv žen, na rozdíl od svých Tematických priorit, které jsou rozpracovány detailně. Tento vstřícný koncepční krok tak zůstává na úrovni pouhého deklaračního uvedení a ne systematické implementace.

Z finančního pohledu ČR přímo přispěla agentuře OSN UN WOMEN, a to v roce 2014 částkou 300 000 Kč, která však patří k druhé nejvyšší v rámci podporovaných organizací OSN v daném roce³²⁹. Žádné jiné instituce, či cíleně program zaměřený na posílení postavení žen či genderové začleňování, nebyly přímo finančně v rámci MS podpořeny. Tento fakt je alarmující hlavně vzhledem k tomu, že mnohostranná spolupráce činila v roce 2014 69 % z celkové ZRS³³⁰. V roce 2015 se očekává příspěvek do UN WOMEN ve stejné výši³³¹. Nad rámec přímé finanční podpory byla ČR aktivní na mezinárodním poli zejména skrze odbor OSN MZV a Stálou misi OSN v New Yorku. Ta se aktivně zapojovala do formulace a podpory nových mezinárodních rozvojových cílů³³² na několika úrovních³³³ či připravila panelové diskuze na genderová témata³³⁴. Také rezoluce 1325 byla podpořena zejména na deklarační rovině, ať již „formulací pravidelných vystoupení jménem EU v otevřených debatách RB k ženám, míru a bezpečnosti či k sexuálnímu násilí v konfliktech“³³⁵ nebo konkrétními aktivitami³³⁶.

ČR pravidelně a povinně participuje na relevantních mezinárodních fórech v oblasti rovnosti žen a mužů orgánů OSN³³⁷, Rady Evropy a EU, účast, na kterých je nedílnou součástí Priorit 2014. Prezence ČR na těchto mezinárodních aktivitách by však měla být samozřejmostí a tudíž apel na ně skrze vládní Priority je nadbytečný, neboť se jedná o předem splněný úkol. Tento prostor by měl být věnován jiným úkolům. Příkladem takové opatření by mohlo být rozšíření stávajícího zadání ze Zprávy 2014³³⁸ o aktivní členství ve specializovaných orgánech OSN jako například výkonné radě UN Women, výkonné radě UNICEF³³⁹ atd. Celkově však

---

³²⁹ Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2014, 2015, s. 29

³³⁰ Ibid, s. 34

³³¹ komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

³³² MDGs budou nahrazeny v roce 2016 novými cíli udržitelného rozvoje.

³³³ komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

³³⁴ Např. v roce 2014 zorganizovala Stálá mise ČR při OSN ve spolupráci s Úřadem vysokého komisaře OSN pro lidská práva a UN WOMEN panelovou diskuzi „Politická participace žen – proč by měla zajímat muže“, komunikace s MZV., komunikace s MZV datum 20. 7. 2015

³³⁵ Ibid.

³³⁶ Např. v roce 2014 vystoupila ČR v Radě bezpečnosti OSN s projevem na podporu tématu ženy, mír a bezpečnost, s důrazem na situaci žen a dívek - vnitřně vysídlených a uprchlíků., komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

³³⁷ V rámci zasedání Komise OSN pro postavení žen pořádala ČR pravidelně okrajové akce na různá genderová témata., komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

³³⁸ „zajistit předložení žádosti o kandidaturu ČR na členství v CSW“, Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2014, s. 72

³³⁹ návrhy vzešlé z komunikace s MZV, datum 16. 7. 2015.

zapojení ČR do mezinárodních institucí v otázkách genderové rovnosti doznalo posledních 5 letech pozitivní vývoj.

Součástí MS je i zapojování se do aktivit EU. ČR například pravidelně reportuje Evropské komisi (EK) průběh plnění úkolů z EU Gender Action Plan (GAP)³⁴⁰. V hodnotícím období údaje za ČR v GAP reportech vyznívaly pozitivně a do jisté míry kopírovaly výše analyzované české Zprávy. Podané informace však byly obecného charakteru a ne v souladu s realitou jako například formulace, že „téměř ve všech projektech je pravidelně a povinně hodnocena genderová citlivost“³⁴¹, ke které se studie vyjadřuje blíže v kapitole Dvojstranná spolupráce.

DVOJSTRANNÁ SPOLUPRÁCE³⁴² (DS)

Podle Koncepce ZRS je genderový princip uplatňován metodou twin-tracku (viz sekce Strategické zastřešení v rámci MZV). Základem DS jsou projekty realizované v programových zemích³⁴³. Ty jsou strategicky zastřešeny Programy (2011/13-2017) jednotlivých zemí, jejichž vznik prošel konzultací s NNO skrze platformu FoRS. Genderový aspekt je v dokumentech zúžen na zmínku o průřezovém principu, definovanou Konceptí ZRS. Konkrétní aktivity pro ženy, jež jsou uvedeny v minimální míře, jsou v souladu s MDGs a vztahují se na oblasti zdravotnictví a vzdělávání. Z pohledu rovnosti žen a mužů tyto Programy (2011/13 - 2017) nejsou podstatným pokrokem oproti předešlým Programům 2006³⁴⁴.

Na praktické rovině se realizací projektů zabývají především NNO. Zde je situace uchopitelnější, i když stále statisticky podhodnocena. Hmatatelné jsou především projekty zaměřené na ženy v rámci rozvojových a lidsko-právních aktivit, humanitární pomoci, jejichž určitý výčet je součástí pravidelných Zpráv. Zda je jejich počet ucelený, není jasné, neboť informace ve Zprávách a vyžádaných informacích od MZV se liší. Proto také není možné udělat přesnější statistiku, která by určila jaké procento prostředků DS ženské projekty tvoří. Pro ORS by statistický přehled neměl být složitý, neboť kvantitativní data jsou podstatnou součástí komunikace s OECD³⁴⁵. Zajímavostí jsou malé lokální projekty přímo pod zastupitelskými úřady, které i přes malé částky, poskytují prostředky přímo komunitám, často i ženským projektům³⁴⁶. Celkově se nevyhlašují cílené dotační tituly na posilování postavení žen a i přes všeobecně vyjadřovanou potřebu těchto projektů³⁴⁷, je jejich počet a finanční zabezpečení výrazně podhodnocen.

³⁴⁰ EU Plan of Action on Gender Equality and Women's Empowerment in Development (2010 - 2015), 2010

³⁴¹ 2013 Report on the Implementation of the the EU Plan of Action on Gender Equality and Women Empowerment in Development 2010—2015, 2013, s. 31, překlad autorek

³⁴² Přímá spolupráce ČR a definovanými zeměmi, které se dělí na programové a projektové.

³⁴³ programové země - Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Moldavsko, Mongolsko; v ZRS se projekty realizují i v projektových zemích - Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinské autonomní území, Srbsko

³⁴⁴ Ty byly analyzované v předešlé publikaci Ženy a česká společnost - hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (stínový Peking + 15).

³⁴⁵ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

³⁴⁶ Projekty zaměřené např. na drobné podnikání, vzdělávací kurzy či podporu zdraví.

³⁴⁷ pohovor s Lacinovou R., datum 21. 8. 2015

Naplňování druhé části twin-tracku, průřezové zohledňování, které je aktivně deklarováno skrze všechny strategické dokumenty, nelze posoudit jednoduše. Tento princip by měl být součástí celého projektového cyklu³⁴⁸, jehož části jsou rozděleny mezi ORS (úvodní a konečná) a ČRA (ostatní). Přestože programování (úvodní část) poskytuje určitou možnost průřezově začleňovat genderové hledisko (viz Programy výše), další fáze cyklu jsou nspecifické. Ve fázi identifikace je genderová rovnost součástí široké škály hodnotících kritérií námětu projektu, ale bez návaznosti na další části cyklu a to formulaci, implementaci a monitoring. Genderová rovnost spojená s lidskými právy se opět znovu objevuje u evaluaci, poslední části cyklu, kdy je požadováno její zhodnocení v rámci posouzení všech průřezových principů. Evaluační zprávy kvalitativně popisují její naplnění často ve 2 větách³⁴⁹ a v průměru ji hodnotí vysoko. Toto zjištění je však v kontrastu se závěry České evaluační společnosti, která naopak kritizuje povrchní zhodnocení rovnosti a její zúžení na kvantitativní přehled³⁵⁰. V letech 2010-2014 bylo evaluováno i několik projektů zaměřených na ženy a to většinou pozitivně³⁵¹.

Shrnuto lze konstatovat, že v rámci projektového cyklu je genderová rovnost průřezově zohledňována minimálně a specifické aktivity pro posilování postavení žen jsou podhodnoceny. Základní otázkou zůstává, jaké reálné dopady na postavení žen a mužů³⁵² mají převažující tzv. „neutrální“ projekty. ORS, ČRA jsou si zřejmě do jisté míry vědomi nesystémovosti průřezového zohledňování genderu, na kterou poukazuje i střednědobé evaluace Koncepce ZRS. Ta doporučuje „rozpracovat náplň a způsoby aplikace jednotlivých průřezových kritérií“ a vyzývá k „explicitním zohlednění průřezových kritérií ve všech fázích projektového cyklu“³⁵³.

Humanitární pomoc spadající pod ORS není zastřešena koncepčním dokumentem, ale každoročně se řídí tzv. Operační strategií. Tento text je zaměřen spíše logisticky a genderové hledisko nijak neřeší. Zohlednění genderové rovnosti bude zřejmě na podobné úrovni jako výše popsané rozvojové projekty s tím rozdílem, že poměrně velká část prostředků³⁵⁴ plyne

---

³⁴⁸ Cyklus se skládá z po sobě následujících kroků: programování, identifikace, formulace, implementace a monitorování a evaluace.

³⁴⁹ analýza autorek

³⁵⁰ Vyhodnocení kvality evaluačních zpráv projektů zahraniční rozvojové spolupráce ČR za léta 2012 až 2013 dle standardů evaluací České evaluační společnosti, 2014, s. 3

³⁵¹ Evaluace hodnotí 5 základních aspektů (relevanci, efektivnost, efektivitu, udržitelnost a dopady), které v průměru byly hodnoceny jako spíše vysoké-vysoké. Hloubková analýza, do jaké míry projekty skutečně posilovaly postavení žen nebo pomáhaly, i když necíleně, posilovat zaběhlé genderové stereotypy či zátěž žen, je nad rámec této publikace.

³⁵² Studie ukázala, že projekt ZRS realizovaný NNO v Angole a zacílený na podporu školství, finálně prohloubil genderové nerovnosti. Gender Equality and women's empowerment in Czech Official Development Assistance, 2012

³⁵³ Střednědobé vyhodnocení koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České Republiky na období 2010-2017, 2014, s. 24

³⁵⁴ např. v roce 2014 přes 60%, spočítáno autorkami z podkladů z Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2014, 2014

přes mezinárodní organizace typu Mezinárodní červený kříž či organizace OSN, které mají rozpracovány principy genderové rovnosti.

KRITICKÁ OBLAST PAP - ŽENY A OZBROJENÝ KONFLIKT

ČR doposud nevytvořila národní akční plán (NAP) pro naplňování rezoluce 1325 a závazky z ní vyplývající nejsou v rámci relevantních resortů nijak systematicky uchopeny. V roce 2010 začal odbor OSN MZV mapovat úroveň implementace rezoluce 1325 a zkoordinoval první mezi-resortní schůzku. Tato iniciativa však byla přerušena a opětovně se o vzniku strategického dokumentu začalo diskutovat až v roce 2015, kdy se také ve Zprávě za rok 2014 poprvé objevilo doporučení zpracovat vládní akční plán pro implementaci rezoluce 1325 (více viz sekce Oddělení rovnosti žen a mužů).

Rozvojové a humanitární projekty, realizované v konfliktních a post-konfliktních zemích spadající pod ORS, nejsou statisticky hodnoceny, a proto také nelze přesně určit jejich podíl na celkové ZRS. Posilování postavení žen v rámci projektového cyklu v určených zemích se nijak specificky neodlišuje od „standardních projektů“ (viz analýza v sekci Dvojstranná spolupráce) a tudíž ani jejich evaluace z genderového pohledu nejsou vypovídající. Speciální pozornost by měla být věnována aktivitám Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) v Afghánistánu (2008 – 2013), jehož roční rozpočet přesahoval až 60% finančních prostředků dvojstranné spolupráce vynaložené na nejméně rozvinuté země světa v rámci ZRS³⁵⁵. Je ocenitelné, že v prvních letech mělo PRT snahu realizovat například mediální projekty pro ženy ve spolupráci s místním ministerstvem pro ženské záležitosti. Později však tyto aktivity přestaly. Jaký dopad mediální projekty měly a případně, zda bylo možno alespoň částečně zohlednit průřezový princip do projektů ostatních, není vyhodnotitelné, neboť evaluační zpráva PRT³⁵⁶ tyto aspekty nezohledňuje, jakož ani principy rezoluce 1325. I přes alarmující situaci žen v Afghánistánu a pozitivní zkušenost PRT jiných zemí s pozicí Gender Adviser³⁵⁷, nebyl po dobu působení PRT nikdo na obdobnou pozici vyčleněn.

Na mezinárodní úrovni se ČR do jisté míry v této kritické oblasti zapojuje a prezentovala se na několika aktivitách jako české vystoupení v RB OSN na téma ženy, vláda práva a dostupnost přechodné justice v roce 2013 či účast na Globálním summitu za ukončení sexuálního násilí v konfliktu v roce 2014 atd.³⁵⁸

KRITICKÁ OBLAST PAP - LIDSKÁ PRÁVA ŽEN (LPŽ)

Zhodnocení Kritické oblasti PAP Lidská práva žen lze všeobecně rozdělit do dvou kategorií. První kategorií jsou ekonomická, sociální a kulturní práva, která se uskutečňují především skrze aktivity ORS a ČRA, jejichž aktivity jsou analyzovány v sekci Mnohostranná a

³⁵⁵ FoRS, Zahraniční rozvojová spolupráce České Republiky: Příspěvek k odstraňování chudoby ve světě, 2013, s. 7

³⁵⁶ Závěrečné hodnocení českého provinčního rekonstrukčního týmu v afghánské provincii Lógar 2008-2013, 2014

³⁵⁷ Norden in Afghanistan The Implementation of UNSCR 1325 in Nordic engagement in Afghanistan, 2011

³⁵⁸ komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

Dvojstranná spolupráce. Druhou kategorií jsou civilní a politická práva, která jsou realizována prostřednictvím zahraniční politiky ČR všeobecně a specificky přes aktivity odboru pro lidská práva a transformační politiku (LPTP). Zahraniční politika ČR, jejíž nedílnou součástí je i podpora lidských práv, byla v 2011-2015 (polovina) zastřešena její koncepcí. Ta se ke genderové rovnosti, posilování postavení žen či přímo k LPZ nevyjadřuje. Její nástupkyně, popsána v sekci Strategické zastřešení v rámci MZV, naopak věnuje genderovým aspektům a ženským právům prostor, který je v porovnání se všemi předešlými koncepcemi nejrozsáhlejší.

V období 2011 - 2014 byla ČR v Radě OSN pro lidská práva³⁵⁹. Zde ČR například spoluautorovala Rezoluci na podporu rovné politické participace, která se dotýká i politické účasti žen³⁶⁰. Na související téma se dále ČR chystá spolupředložit Rezoluci na podporu politické participace a účasti na správě věcí veřejných v září 2015³⁶¹, jejíž formulace vnikla ve sledovaném období. Jak je již zmíněno v sekci Mnohostranná spolupráce, ČR je v rámci svých kapacit činná v Komisi OSN pro postavení žen (CSW), jejíž podstatou jsou aktivity zaměřené na LŽP. Na všeobecné úrovni je nutno zmínit Univerzální periodický přezkum (UPR) OSN³⁶², jímž ČR prošla naposledy v roce 2012. V rámci doporučení od jiných členů OSN nebyl však stav podpory lidských práv žen v zahraniční politice ČR komentován, podobně jako při UPR v roce 2008. ČR dle informací MZV sama komentuje postavení žen v rámci UPR ostatních členských států OSN³⁶³.

ODBOR PRO LIDSKÁ PRÁVA A TRANSFORMAČNÍ POLITIKU (LPTP)

Činnost odboru LPTP strategicky zastřešovala ve sledovaném období Koncepce transformační politiky (2005), která se k lidským právům žen nevyjadřuje, nicméně určitá souvislost s tématem by se dala předpokládat pod tematickou prioritou rovnosti a nediskriminace³⁶⁴. Dokument je však zastaralý a v září 2015 byl nahrazen novou koncepcí (2015), při jejíž tvorbě byly konzultovány i zástupci genderových a rozvojových NNO³⁶⁵. Přestože tato studie analyzuje úsek 2010 - 2014, stojí za zmínku krátký vhled do nového koncepčního dokumentu. Koncepce (2015) právě prioritu rovnosti a nediskriminace (1 ze 7 tematických priorit) věnuje z velké části tématu žen. Specifikuje, že aktivity ČR budou vést k podpoře ekonomické samostatnosti žen, jejich zapojení do veřejného života a v neposlední řadě ochraně proti násilí zahrnující i ozbrojené konflikty. Dále se uvádí, že ČR bude téma rovnosti podporovat mezinárodně a na úrovni dvojstranných aktivit vystupovat proti diskriminaci. V neposlední řadě se objevuje zmínka o průřezovém zohledňování

³⁵⁹ hlavní mezivládní orgán OSN v lidskoprávní oblasti, jehož cílem je posilování a podpora lidských práv a základních svobod

³⁶⁰ http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_09_26_rada_osn_pro_lidska_prava_ceska_rezoluce_k_politicke_participaci.html, datum přístupu 1. 9. 2015

³⁶¹ http://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/ucast_zen_na_rozhodovan_i.html, datum přístupu 1. 9. 2015

³⁶² mezivládní proces zkoumající stav lidských práv v státech OSN

³⁶³ komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

³⁶⁴ koncepce transformační politiky, s. 6

³⁶⁵ komunikace s ČZL, datum 15. 7. 2015

nediskriminace do ostatních politik včetně podpory práv sexuálních menšin³⁶⁶. Nová Koncepce tedy jistě představuje pozitivní posun oproti předešlému dokumentu.

Na praktické úrovni se v rámci LPTP realizují projekty, které zahrnují ženské skupiny či nějak podporují LPŽ. Podle informací z MZV se „bez potřeby aplikace kvót... daří udržovat rovnoměrný poměr žen a mužů mezi realizátory projektů, tedy příjemci dotací“³⁶⁷. Není však patrné, jak LPTP toto zhodnocuje, pokud že příjemci dotací jsou organizace a ne jednotlivci. Podobně jako u rozvojových projektů se LPTP aktivity statisticky nevyhodnocují a navíc u nich neprobíhají evaluace, takže reálné dopady obou částí twin-tracku jsou nevyhodnotitelné. Zajímavostí je, že mnohé projekty se realizují v zemích konfliktních či post-konfliktních³⁶⁸, tudíž uplatnění rezoluce 1325 by mělo svoje opodstatnění.

INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ TÉMATU

Na MZV zastává agendu Gender Focal Point (GFP) referentka personálního odboru, čemuž také odpovídá její převažující náplň práce. Podle MZV tvoří genderová agenda reálně asi 5% z celkové pracovní agendy této pozice³⁶⁹. Genderová pracovní skupina, jejíž členy jsou zástupci odborů MZV, se schází 3 x ročně a řeší především personální otázky v rámci MZV. Rozvojové a genderové problematice by tedy jistě pomohla Zprávou 2014 identifikovaná možnost zřízení pozice GFP na plný úvazek³⁷⁰.

Celkově lze shrnout, že MZV učinilo za sledované období pozitivní kroky na koncepční úrovni, které ale prozatím nemají systematickou návaznost na praxi. Toto se odráží i jako jeden z hlavních úkolů ve Strategii, který ukládá MZV „[s]tanovení...systematického...přístupu k podpoře programů mezinárodní rozvojové spolupráce pro posílení postavení žen“³⁷¹. Na obranu příslušných odborů MZV je nutno dodat, že nemají lidskou kapacitu se tématu věnovat, chybí finanční prostředky i odbornost. Pokud se tedy genderová rovnost průřezově alespoň minimálně zohledňuje, je to spíše na vůli jednotlivců³⁷², než nastavených procesů a systému. Na straně druhé za posledních 7 letech vzniklo již několik praktických genderových nástrojů³⁷³, které byly finančně podpořeny MZV, ale nejsou aktivně využívány v praxi.

MINISTERSTVO OBRANY

³⁶⁶ MZV (2015b), Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce, ČR, 2015, s. 10

³⁶⁷ komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015

³⁶⁸ Barma, Irák, Kosovo atd.

³⁶⁹ komunikace s MZV, datum 3. 7. 2015

³⁷⁰ Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, 2015, s. 28

³⁷¹ Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 - 2020, 2014, s. 23

³⁷² Zohlednění genderu v českých bilaterálních rozvojových projektech, 2015, s. 48

³⁷³ např. Gender in development matters - Resource book and training kit for development practitioners, 2011 nebo Jak zohlednit rozdílné role, potřeby a priority žen a mužů v rozvojových, humanitárních, vzdělávacích a osvětových projektech - metodika pro zohlednění genderu v projektech ZRS, 2014

Kritická oblast Ženy a ozbrojený konflikt se vztahuje k zahraničním aktivitám MO uskutečňovaným zejména prostřednictvím spolupráce v rámci NATO³⁷⁴, EU, OSN a dalších mezinárodních uskupení. Níže jsou zhodnoceny relevantní dokumenty a aktivity MO, přičemž za povšimnutí stojí zejména nově přijatý Akční plán resortu ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti.

PEKING + 20

Činnost MO je, jako jediného resortu, zahrnuta v indikátoru Ženy a ozbrojený konflikt ve vládní periodické zprávě Peking + 20³⁷⁵. Zpráva hovoří o tom, že v roce 2014 vzniká Akční plán ministerstva obrany k provádění rezoluce 1325, který má být systematickým plánem činnosti v této oblasti³⁷⁶. Dále jsou obsaženy spíše obecné informace týkající se institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v rámci resortu MO, které nemají hodnotící charakter a nevztahují se vždy k problematice daného indikátoru.³⁷⁷ Zprávou uvedené statistiky hodnotí vybrané výsledky jen za rok 2013, mj. zvýšení počtu žen vojaček s vyššími hodnotami nebo naopak mírné snížení podílu žen vyslaných do zahraničních operací. Konkrétní procenta nicméně nejsou v těchto případech uvedena.

PRIORITY

Od roku 2010 se problematika vycházející z rezoluce 1325 objevila několikrát ve stručné podobě ve vládních Zprávách a Prioritách, v kapitole zaměřené na vnější vztahy. Obsah těchto dokumentů však není dostatečně detailní, aby bylo možné posoudit skutečnou úroveň naplňování jednotlivých úkolů resortem obrany a ani doplňující dotazy na MO nepřinesly konkrétní informace³⁷⁸.

V Prioritách na rok 2010 je uveden úkol „[p]odporovat pomocí konkrétních opatření účast žen v zahraničních vojenských operacích a začlenit genderovou problematiku do přípravy vojenského personálu v souladu s rezolucí č. 1325.“ Tento úkol se v pozměněné formě objevuje i v Prioritách z roku 2013, spolu se zadáním „zpracovat akční plán resortu ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1325“ v termínu do 31. 12. 2015. Priority na rok 2011 a 2012 neobsahují kapitolu k vnějším vztahům a stejně jako ve Zprávách 2011 a 2012 zde téma rezoluce 1325 chybí. Při dotazu na konkrétní opatření v Prioritách, které by podporovalo zvýšení účasti žen v zahraničních operacích, bylo zjištěno, že se jedná o nevhodnou formulaci. Přesto se tento úkol objevuje v Prioritách opakovaně. Podle MO se poměr vojáků v zahraničních operacích mění vždy dle charakteru operace vysílané jednotky, viz také část 2., sekce Vojenský personál.

V návaznosti na Priority uvádí Zpráva za rok 2010, že problematika rovnosti žen a mužů ve vztahu k rezoluci 1325 byla začleněna v rámci různých příprav vojenského personálu před

³⁷⁴ Severoatlantická aliance

³⁷⁵ Zpráva o plnění Pekingské akční platformy - Peking + 20, 2015

³⁷⁶ Zpráva o plnění Pekingské akční platformy - Peking + 20, 2015, s. 23

³⁷⁷ např. je zmíněna zodpovědnost za genderovou problematiku, proces vzniku programových cílů apod.

³⁷⁸ komunikace s MO, datum 29. 6. 2015

vysláním do zahraničních operací, přičemž se jednalo o seznámení se s tématy „sexuální obtěžování, rovnost příležitostí mužů a žen, specifika jednání se ženami v rámci plnění úkolů s ostatními koaličními partnery či kulturní odlišnosti dané země při chování k ženám.“³⁷⁹ Podle MO není problematika rezoluce 1325 koncentrována do jednoho semináře či kurzu, ale je zahrnuta vždy v kombinované podobě³⁸⁰. Zohlednění tématu genderové rovnosti a částečně konfliktu průřezově do různých příprav je bezpochyby pozitivní zprávou. Otázkou však zůstává relevantnost a hloubka okruhů. Například zda je u tématu sexuálního obtěžování školení zaměřeno na reakci a prevenci sexuálně a genderově podmíněného násilí v oblastech postižených konfliktem.

AKČNÍ PLÁN MO K IMPLEMENTACI REZOLUCE RB OSN 1325 O ŽENÁCH, MÍRU A BEZPEČNOSTI

Akční plán resortu MO k implementaci rezoluce RB OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti (dále jen AP MO) byl schválen ministrem obrany 12. června 2015. Samotné vytvoření AP MO řešil resortní tým přibližně jeden rok, jemuž předcházelo studium AP dalších členských zemí NATO.³⁸¹ Akční plán byl podle MO zároveň vytvořen s ohledem na Akční plán NATO (AP NATO)³⁸², který je platný pro všechny členské státy.³⁸³

Rovina struktury:

AP MO v obecné rovině postrádá základní charakteristiky efektivního akčního plánu. Není zřejmé, k čemu se AP MO zavazuje a jaké jsou jeho strategické priority. Navržená opatření/aktivity, stejně jako cíle jejich plnění, jsou vágní a nejsou vždy ve vzájemném souladu. Zásadně chybí zmínka o financování, systému reportování, revizi, monitorování a evaluaci plánu. Hodnotící indikátory plánu nejsou specifické a neobsahují kvantitativní i kvalitativní ukazatele, které by umožnily monitorovat jeho plnění³⁸⁴. Na přípravě AP MO se podílel pouze resortní tým, dokument tedy vznikl bez zapojení občanské společnosti, akademické půdy a ani neprošel konzultacemi v rámci Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, jak bylo avizováno ve vládní zprávě Peking + 20.³⁸⁵

Rovina obsahu a zacílení:

Úvodní část AP MO obsahuje souhrn informací k rezoluci 1325 a navazujícím rezolucím a historický přehled k tématu žen v ozbrojených silách ČR. Je zde vysvětlena genderová problematika v rámci MO na resortní, národní a mezinárodní úrovni a subjekty činné v této

³⁷⁹ Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2010 v České republice, Úřad vlády, 2011, s. 65

³⁸⁰ komunikace s MO, datum 29. 6. 2015

³⁸¹ komunikace s MO, datum 29. 6. 2015

³⁸² NATO/EAPC Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security, 2014

³⁸³ komunikace s MO, datum 29. 6. 2015

³⁸⁴ Většina akčních plánů k 1325 zahrnuje tzv. SMART indicators - Specific, Measurable, Achievable, Relevant and Time-bound, doporučené generálním tajemníkem OSN Report of Secretary General on women and peace and security (S/2010/173), 2010

³⁸⁵ Zpráva o plnění Pekingské akční platformy - Peking + 20, 2015, s. 23.

oblasti. V AP MO je uvedeno, že vychází z principů tří hlavních cílů rezoluce 1325 – tzv. „3P“ prevence (Prevention), ochrana (Protection) a spolupráce³⁸⁶ (Participation)³⁸⁷. 3P tvoří hlavní pilíře kapitoly III. - Principy resortu MO v oblasti rovných příležitostí mužů a žen, kde je popsáno zohlednění genderového hlediska v rámci aktivit resortu, a jsou stanoveny cíle. Zpracování této kapitoly tudíž reflektuje aktivity MO v genderové rovnosti, zásadně však neodpovídá deklarovanému zaměření podle tzv. principů 3P rezoluce 1325. Navíc jsou zde výrazné disproporce mezi aktivitami a cíli. Například oblast prevence zahrnuje pět aktivit týkajících se obecně vzdělávání v rámci resortu, přičemž uvedené čtyři cíle se přímo neváží na jednotlivé aktivity.³⁸⁸ Ojedinělým příkladem aktivity, která reflektuje spojitost s implementací rezoluce 1325, je „[z]ačlen[ění] genderov[é] problematik[y] do přípravy vojenského personálu vysílaného do zahraničních misí v souladu s rezolucí 1325 a 1820. Tato aktivita má dále přispět k dosažení cíle „[z]vyšovat úroveň právního vědomí v oblasti rovných příležitostí pro ženy a muže“³⁸⁹.

Zásadním nedostatek AP MO je, že téměř nemá mezinárodní přesah a opomíjí genderový aspekt v konfliktní/post-konfliktní situaci, což je podstatou rezoluce 1325. AP MO se tudíž neváže na cíle rezoluce 1325 uvedené v jeho úvodu, mj. ochránit práva žen a dětí v průběhu ozbrojených konfliktů, zabránit zločinům na ženách a dívkách, zabezpečit zohledňování genderových aspektů v mírových operacích atd.³⁹⁰ V rámci principu „ochrany“ řeší AP MO například diskriminaci na pracovišti místo v konfliktní/post-konfliktní situaci v zahraničí. Princip „participace“ je podán jako účast MO v Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů nebo účast stálé delegátky AČR v NCGP³⁹¹ na konferencích, namísto zvyšování účasti žen v zahraničních operacích. Je tedy zřejmé, že AP MO nebere v potaz hlavní úkoly vyplývající z rezoluce 1325 pro resort obrany.³⁹²

Stručná kapitola Mezinárodní úroveň³⁹³ obecně zmiňuje některá podstatná témata, konkrétně ochranu žen a dětí jako „úkoly trvale platné v zadání každé zahraniční operace.“ Dále uvádí zahrnutí problematiky rezoluce 1325 do seminářů a kurzů přípravy vojáků a

---

³⁸⁶ Pro princip „Participation“ je vhodnějším překladem slovo participace než spolupráce, neboť v kontextu rezoluce 1325 se jedná o účast/participaci žen na řešení konfliktu a post-konfliktní rekonstrukci.

³⁸⁷ Akční plán resortu Ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti, 2015, s. 10

³⁸⁸ Dále pak oblast spolupráce popisuje roli státního tajemníka MO na národní úrovni a roli stálé delegátky AČR v NCGP a obsahuje čtyři cíle (např. cíl „vzájemně se informovat o činnosti“ nebo cíl „proaktivně hledat vhodné projekty v oblasti prosazování rovných příležitostí žen a mužů v rámci resortu MO a v zahraničí“). V dokumentu je dále zahrnuta tabulka Priority a postupy resortu MO při prosazování rovných příležitostí mužů a žen, kde je vymezeno šest cílů, aktivity (realizace), zodpovědnost a datum plnění.

³⁸⁹ Akční plán resortu Ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti, 2015, s. 14

³⁹⁰ Ibid., s. 4

³⁹¹ Výbor NATO pro genderové perspektivy

³⁹² Jedná se zejména o promítání genderové perspektivy do všech operací a operačního plánování, ochrana žen a dívek v konfliktní/post-konfliktní situaci a zohlednění jejich potřeb, zapojení místních žen v rámci misí, pravidla chování v mírových operacích a jejich porušení v podobě zneužívání místních žen atd.

³⁹³ Akční plán resortu Ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti, 2015, s. 9

vojákyň vysílaných do zahraničních misí. Rovněž se zmiňuje o využívání genderového hlediska v praxi v rámci operačního plánování či o počtu vojákyň v zahraničních operacích. Právě tato témata by za účelem implementace rezoluce 1325 měla v podobě konkrétních cílů a aktivit dominovat AP MO.³⁹⁴

Celkově AP MO klade důraz na vzdělávání a zvyšování právního povědomí v genderové problematice. Není však zřejmé, zda školení k rezoluci 1325 má jít dostatečně do hloubky, neboť jsou uvedeny pouze vágní formulace týkající se obecně školení v genderových tématech, podobně jako ve Zprávách. Pro srovnání AP NATO uvádí, že genderové školení by mělo zahrnovat moduly zaměřené na analytické metody a postupy umožňující rozeznat riziko sexuálního a genderově podmíněného násilí v konfliktech, stejně tak jako postupy, jak čelit takovému chování včetně opatření na ochranu civilistů, zejména žen a dívek.³⁹⁵ Přestože je vzdělávání související s rezolucí 1325 nezbytnou součástí akčních plánů, měl by být důraz zároveň kladen na vytvoření mechanismu zhodnocení přípravy po návratu z mise a podobných návazných aktivit.

Dále za zmínku stojí kapitola VI. dokumentu, kde je uveden aktuální projekt MO Jordan Trust Fund III., který má spojitost s rezolucí 1325, není však rozpracován v aktivitách a cílech akčního plánu³⁹⁶. Zřizování svěřeneckých fondů je také nedílnou součástí AP NATO.³⁹⁷

INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ TÉMATU

V rámci MO je pozice Gender Focal Point (GFP) zařazena v odboru řízení státní služby, oddělení služebního práva a vzdělávání. GFP tak nemá dostatek pravomocí k připomínkování strategických a koncepčních materiálů a následně nedochází k zohledňování genderového hlediska průřezově napříč MO. Například ve strategických dokumentech MO (Bezpečnostní strategie ČR 2011 a 2015, Obranná strategie ČR 2012) chybí genderová problematika a to včetně rezoluce 1325.

Celkově lze shrnout, že ve sledovaném období se ze strany MO dostávalo určité pozornosti problematice rezoluce 1325. Je potřeba ocenit snahu MO připravit Akční plán, a to za situace, kdy ČR nedisponuje národním akčním plánem, který obvykle téma zastřešuje nebo vzniká jako první. Přesto je nutné konstatovat, že samotný AP MO nepřináší téměř nic nového, co by již nebylo obsaženo v Prioritách a spíše než akční plán k implementaci rezoluce 1325 se jeví jako resortní plán k prosazování rovných příležitostí žen a mužů na pracovišti

³⁹⁴ Příkladem je důraz na zapojení místních žen nebo zohlednění genderového aspektu u operačního plánování. V praxi nejsou tyto kroky samozřejmostí, vyžadují odbornost, případně podpůrná opatření jako manuály/checklisty apod. Proto je problematika obvykle důležitou součástí akčních plánů, včetně AP NATO.

³⁹⁵ NATO/EAPC Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security, 2014, s. 7, překlad autorem

³⁹⁶ Tento projekt byl zahájen AČR a MZV v roce 2015 ve spolupráci s dalšími zeměmi NATO. Má napomoci výstavbě výcvikového centra pro vojákyně jordánských ozbrojených sil a přispět k vytvoření jordánského NAP 1325. Na fond schválila vláda příspěvek MZV a MO ve výši 139 968 EUR, Akční plán resortu Ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti, 2015, s. 17

³⁹⁷ NATO/EAPC Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security, 2014, s. 2

MO. Principiálními nedostatky jsou zejména chybějící základní atributy akčního plánu a zasazení do mezinárodního kontextu konfliktní a post-konfliktní situace.

MINISTERSTVO VNITRA

MV je vázáno s kritickou oblastí Ženy a ozbrojený konflikt PAP především v souvislosti s vysíláním policejního personálu na zahraniční mise a udělováním mezinárodní ochrany (viz kapitola 2., Statistiky za období 2010 - 2014).

Podle MV³⁹⁸ je genderová problematika nedílnou součástí přípravy před výjezdem na zahraniční mise, a to nejen v obecné rovině, ale především v kontextu cílového teritoria. Podle informací MV zahrnuje příprava všechna relevantní témata, včetně problematiky ženy, mír a bezpečnost, sexuálního a genderově podmíněného násilí. MV dále uvedlo, že na přípravě spolupracuje se zahraničními lektorujícími zejména ze severovýchodních zemí EU.

Úroveň naplňování rezoluce 1325 resortem vnitra však nelze analyzovat, jelikož problematika není součástí Priorit, Pekingu +20,³⁹⁹ ani jiných vládních zpráv a dokumentů. Další bližší informace nelze v jiných zdrojích dohledat. Otázkou také zůstává hloubka a relevantnost obsahu školení k tématice rezoluce 1325, neboť konkrétní příklady školení nebyly MV předloženy.

OSTATNÍ AKTÉŘI MEZINÁRODNÍ DIMENZE

NNO

Přestože tato zpráva stínuje vládní aparát, je podstatné uvést, jak si v daném tématu stojí nevládní sektor, který reprezentují především rozvojové a částečně genderové organizace občanské společnosti. NNO jsou jedním z hlavních realizátorů dvojstranných projektů ZRS. Projekty, které byly výše zanalyzovány pod sekci Dvojstranná spolupráce, jsou veskrze projekty v kompetenci NNO. Tudiž jsou zde do jisté míry vykazatelné aktivity zacílené na ženy, přičemž však zohledňování průřezového principu je hůře uchopitelné. Institucionální zabezpečení tématu u většiny organizací není strategicky vyřešeno, ale jsou organizace, které mají část lidské kapacity vyčleněnou pro genderovou problematiku. Vytvoření takovéto pracovní pozice je pak ovlivněno jednak praxí jako i nutností zpracovávat téma v rámci mezinárodních dotačních řízení či vlivem nadnárodních strategií samotných organizací.

³⁹⁸ komunikace s MV, datum 13. 7. 2015

³⁹⁹ Ministerstvo vnitra nebylo osloveno s žádostí o příspěvek do kapitoly Ženy a ozbrojený konflikt vládní zprávy Peking + 20.

Určení člověka zodpovědného za rovnost následně vede k tvorbě praktických nástrojů⁴⁰⁰ a jejich využívání v praxi.

Ze sektorového pohledu bylo téma ukotveno v roce 2009 vytvořením pracovní skupiny Gender v rámci platformy rozvojových NNO FoRS. Aktivita skupiny, na národní a méně na mezinárodní úrovni, byly školícího⁴⁰¹ a analytického charakteru⁴⁰², či na úrovni politik zahrnující komentování různých strategických a pozičních dokumentů. Činnost skupiny, která je na dobrovolné bázi a schází se několikrát ročně, je expertně podpořena účastí genderových organizací. Ve sledovaném období zkoncipovaly NNO s finančním přispěním MZV několik podpůrných a praktických nástrojů na zohledňování genderové rovnosti v praxi⁴⁰³, které jsou prozatím samotnými NNO či vládou využívány okrajově⁴⁰⁴. Genderové NNO se tématem cíleně nezaobírají, ale jsou zastoupeny ve FoRS pracovní skupině, kam přinášejí svoji expertizu. Spolupráce však není systematická, ale odráží spíše zájem jednotlivců. Konfliktu ve spojitosti s rezolucí 1325 se v sektoru nikdo systematicky nevěnuje na advokační ani praktické rovině. Aktivita ve sledovaném období proto byly spíše ojedinělé jako např. debata Women Creating a Secure World, organizovaná NNO a vládními aktéry k 10. výročí přijetí rezoluce 1325. Nicméně vzhledem k faktu, že mnohé projekty NNO se realizují v konfliktních či post-konfliktních zemích, uplatňují se alespoň do určité míry principy twin-tracku dle možností a nastavení organizací.

Mezi genderovými NNO téma stále není výrazně etablováno, o čemž svědčí fakt, že do Stínové zprávy v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů 2015 nebylo zařazeno, neboť dle její editorky se zpráva „primárně zaměřuje na situaci v České republice“⁴⁰⁵. Zpráva, která obsahuje 15 tematických kapitol, se nevěnuje však ani zmínkou genderové problematice v zahraničních vztazích, ani nereaguje na vznik AP MO k rezoluci 1325. V roce 2015 nicméně vznikla pod hlavičkou České ženské lobby také Stínová zpráva CEDAW 6. periodické zprávy České republiky o plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, která se již genderovou problematikou v mezinárodním kontextu zabývá.

Celkově v neziskovém sektoru oproti předešlému sledovanému období stínového Pekingu + 15 došlo k větší akceptaci a zviditelnění tématu. Oproti vládní úrovni zřídka disponují NNO jeho formálním zapracováním v koncepčních materiálech, ale snaží se prakticky průřezově

---

⁴⁰⁰ např. Guidelines for integration of gender perspectives into humanitarian and development projects of PIN, Člověk v tísni, 2013

⁴⁰¹ např. školení s mezinárodní účastí publikace Gender in development matters v roce 2011, či prezentování tématu Gender v rozvojové spolupráci v rámci semináře: Česká rozvojová spolupráce na křižovatce v roce 2013

⁴⁰² Genderová rovnost jako klíč k rozvoji, 2013

⁴⁰³ Např. O'Sullivan M., Šimůnková B., Horký O., Gender in Development Matters: Resource book and training kit for development practitioners. Open Society, p.b.c. – ProEquality Centre, CR, 2011; FoRS, České evaluační společnosti, Jak zohlednit rozdílné role, potřeby a priority žen a mužů v rozvojových, humanitárních, vzdělávacích a osvětových projektech, ČR, 2014

⁴⁰⁴ pohovor s Lacinovou R., datum 21. 8. 2015

⁴⁰⁵ komunikace se Smetáčkovou I., editorkou Stínové zprávy v oblasti rovného zacházení žen a mužů v České republice, datum 18. 8. 2015

genderovou rovnost zohledňovat či zacílit projekty na ženy v rámci DS a i jiných programů mimo ZRS ČR. Téma je však stále spíše okrajové a není cíleně a systematicky podporováno.

AKADEMICKÉ INSTITUCE

Na akademické úrovni zůstávají témata vycházející z rezoluce 1325, stejně jako genderové hledisko rozvojových studií, stále neprobádanou oblastí. Pokroky dosažené ve sledovaném období tak byly spíše ojedinělého charakteru, jako například publikace připravená expertním týmem z České zemědělské univerzity a z NNO Glopolis "Rozvojový cíl 2: Potravinová bezpečnost. Příručka pro implementaci projektů ZRS ČR", která se v jedné kapitole věnuje genderové dimenzi problematiky. Pozornost problematice post-konfliktní rekonstrukce je sama o sobě zanedbatelná a s výjimkou přednášek k feministickým teoriím v mezinárodních vztazích či několika doktorandských prací, nepřesahuje na genderovou dimenzi. V roce 2013 se v Ústavu mezinárodních vztahů uskutečnila debata Gender in Development and Post-Conflict Peacebuilding, která rovněž poukázala na okrajovost tématu na české akademické úrovni. Samotný institut se jako jediný v ČR genderovými tématy v mezinárodních vztazích do jisté míry zabývá a svoji expertízu poskytuje jak vládní tak nevládní sféře.

DOPORUČENÍ

Obecně lze konstatovat, že za hodnotící období nastalo ve sledovaných oblastech zlepšení na koncepční rovině a to zohledněním genderového hlediska do strategických dokumentů (např. Koncepce ZRS 2010–2017, Koncepce zahraniční politiky ČR 2015) a to zejména u lidskoprávní a rozvojové problematiky. Důležitou roli v tomto kontextu hrálo i zahrnutí občanské společnosti do procesu přípravy dokumentů. Také na mezinárodní úrovni, zvláště pak v rámci struktur OSN, se ČR do tématu aktivněji zapojovala. Kritická oblast Ženy a ozbrojený konflikt nicméně zůstávala na úrovni vytváření politik spíše marginalizována. Výjimkou je nově přijatý AP MO v roce 2015, kterému však chybí to nejdůležitější - mezinárodní přesah a obecně podstata plánování. Jako podstatný posun lze dále vnímat uvědomění si důležitosti tématu na vládní i nevládní úrovni. O tom svědčí i v Prioritách definovaný úkol zpracovat analýzu uplatnění genderové perspektivy u ZRS nebo doporučení na vytvoření NAP pro implementaci rezoluce 1325. Na praktické úrovni zůstávají nositelem tématu české neziskové rozvojové organizace, jejichž některé projekty v zemích globálního Jihu se zaměřují na posilování postavení žen převážně v sektoru zdraví a vzdělání. Průřezový princip genderové rovnosti však zůstává u všech aktérů upozaděno, přestože dominuje koncepčním dokumentům.

Shrnuto lze říci, že genderová rovnost ve vnějších vztazích ČR zůstává na formální úrovni bez existence systematické podpory, nástrojů, cílů, indikátorů a finančních prostředků. V návaznosti na doporučení z předešlé stínové zprávy Peking +15 je zřejmé, že byla realizována zejména doporučení týkající se koncepční úrovně. Mnohá doporučení však zůstávají výzvami

pro následující období, přičemž největší důraz by měl být kladen na posunutí z roviny deklarační do roviny praktické.

Doporučení pro období 2016 - 2020:

MLP

- Sledovat kritičtěji věrohodnost, adekvátnost a specifičnost reportování na národní a mezinárodní úrovni aktivit jednotlivých resortů, důsledněji monitorovat plnění ročních opatření a neakceptovat opakující se vágní formulace.
- Požadovat systematické zapojení všech aktérů na vládní a nevládní úrovni do konzultačních procesů při tvorbě politik a konkrétních plánů.
- Zapracovat do ročních plánovacích procesů a opatření výstupy z připravované genderové analýzy rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV.
- Požadovat po příslušných resortech kvantitativní data u doposud nesystematicky sledovaných ukazatelů (mj. podíl finančních prostředků na podporu genderové rovnosti a posílení postavení žen celkem a zvláště u zemí postiženým ozbrojeným konfliktem/post-konfliktní situací).

MZV

- Posílit politickou i praktickou funkci/pozici Gender Focal Point.
- Vytvořit sjednocenou pozici v rámci příslušných odborů s náplní práce genderové rovnosti v mezinárodním kontextu a využít finančních možností plynoucích z implementace vládní Strategie pro rovnost 2014 - 2020⁴⁰⁶ tuto pozici zastřešit⁴⁰⁷.
- Připravit „genderové minimum“ na následující období 5 let neboli praktický akční plán implementace genderové rovnosti v mezinárodním kontextu dle výstupů z připravované genderové analýzy rozvojové spolupráce a humanitární pomoci.
- Zrealizovat pilotní a ukázkový projekt implementace genderové rovnosti průřezově ve všech fázích projektového cyklu a zdokumentovat celý proces.
- Zintenzivnit speciální projekty a také aktivity v rámci standardních projektů zaměřené na posilování postavení žen včetně vyhledávání dotačních výběrových řízení na toto téma a evaluovat tyto aktivity.
- Požadovat systematicky v evaluacích detailní analýzu dopadů projektu na obě pohlaví, zvláště a v kontextu udržitelnosti a vlastnictví.
- Řídit se, seriózně implementovat a pravdivě reportovat Genderový akční plán EU v mezinárodních vztazích pro 2016 -2020.

MZV, MLP, MO, MV - Příprava Národního akčního plánu rezoluce 1325

---

⁴⁰⁶ celým názvem - Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 - 2020, 2014

⁴⁰⁷ Jako základ by mohla posloužit plánovaná pozice v rámci personálního rozšíření ČRA (pozice č. 9 - sociální rozvoj a gender) k 1.1.2017, viz ČRA, Střednědobá vize posilování kapacit České rozvojové agentury v kontextu dokončení transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce, ČR, 2015

- Vyvarovat se v přípravě NAP nedostatků Akčního plánu rezortu MO k implementaci rezoluce RB OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti.
- Stanovit vedoucí vládní subjekt zodpovědný za koordinaci přípravy NAP a následnou implementaci a evaluaci, vyčlenit finanční zdroje a lidské kapacity na proces přípravy NAP u vedoucího subjektu i u ostatních resortů.
- Využít osvědčené principy/kroky⁴⁰⁸ pro vytváření NAP (mechanismus konzultací, pracovní skupiny, provedení auditu, vypracování tzv. Smart indicators), monitorování a evaluaci NAP.
- Zahrnout od začátku do přípravy NAP občanskou společnost (působící v ČR i v konfliktních/post-konfliktních teritoriích), akademické instituce a další relevantní aktéry⁴⁰⁹.
- Věnovat dostatek času (nejméně 6 měsíců) a prostoru (prostřednictvím workshopů, konferencí) pro práci pracovních skupin a vytvořit konstruktivní prostředí pro proces konzultací.

MO

- Podporovat pomocí konkrétních opatření zvýšení zastoupení žen v rámci vojenských odborností s nízkým počtem žen, jako jsou například speciální síly a podpořit tak možnost zvýšení zastoupení žen v rámci zahraničních misí.
- Klást důraz v rámci přípravy NAP na implementaci rezoluce 1325 na mezinárodní úrovni v konfliktních a post-konfliktních teritoriích.
- Vytvořit vzdělávací minimum přímo k problematice rezoluce 1325, po vzoru AP NATO.

Občanská společnost

- Připravit „genderové minimum“ ve svých organizacích neboli praktický plán zohledňování genderové rovnosti v projektech a pilotně toto minimum realizovat na určeném projektu včetně zdokumentování procesu a analýzy dopadů.
- Vytvořit mechanismus pro sdílení zkušeností a informací v praktickém uplatňování genderové rovnosti v rozvojových, humanitárních a lidsko-právních projektech a v konzultaci s genderovými organizacemi.
- Posílit advokační aktivity na toto téma na úrovni národních a mezinárodních politik a praktických výstupů.
- Věnovat pozornost speciálním projektům a také aktivitám v rámci standardních projektů zaměřených na posilování postavení žen a vyhodnocovat tyto aktivity.

⁴⁰⁸ Inspirací mohou být bohaté zahraniční zkušenosti a existující detailní návody mezinárodní dobré praxe pro vytvoření NAP např. UN Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security: Towards an Effective and Inclusive Irish National Action Plan. Good Practice Guide, 2010.

⁴⁰⁹ zejména poradní orgány vlády jako je Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci atd.

- Zařadit genderovou problematiku v mezinárodních vztazích do výzkumu a relevantních studijních oborů⁴¹⁰ a zahrnout ji do všech podstatných zpráv a analýz NNO sektoru.

---

⁴¹⁰ genderová studia, rozvojová studia, bezpečnostní studia, mezinárodní vztahy

---

Mgr. Míla O'Sullivan – nezávislá konzultantka a výzkumnice

Vystudovala magisterský obor se zaměřením na mezinárodní vztahy a diplomacii. Profesně se zabývá lidskými právy žen a genderovou problematikou v mezinárodních vztazích, zejména v kontextu rozvojové spolupráce a konfliktní a post-konfliktní situace.

Ing. Blanka Šimůnková, M. A. - nezávislá konzultantka a výzkumnice

Vystudovala obor Ženy, gender a rozvoj v Nizozemí a management a marketing v České republice. V praxi se věnuje mezinárodní rozvojové spolupráci, potírání chudoby a genderovým aspektům rozvojových politik a programů.

Reference

- Komunikace s ČZL, datum 15. 7. 2015
- Komunikace s MLP, datum 21. 7. 2015
- Komunikace s MLP, datum 7. 7. 2015
- Komunikace s MLP, datum 20. 1. 2016
- Komunikace s MO, datum 5. 3. 2015
- Komunikace s MO, datum 29. 6. 2015
- Komunikace s MV, datum 13. 7. 2015
- Komunikace s MV, datum 11. 9. 2015
- Komunikace s MZV, datum 3. 7. 2015
- Komunikace s MZV, datum 16. 7. 2015
- Komunikace s MZV, datum 20. 7. 2015
- Komunikace se Smetáčkovou I., editorkou Stínové zprávy v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů 2015, datum 18. 8. 2015
- Pohovor s Lacinovou R., autorkou výzkumu Zohlednění genderu v českých bilaterálních rozvojových projektech při Universitě Karlově, datum 21. 8. 2015

Literatura:

- Canadian Centre for Policy Alternatives, Progress on Women's Rights: Missing in Action, A Shadow Report on Canada's Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action, Canada, 2014
- CDI, UN Security Council: Resolution 1325, www.cid.org.nz/assets/Key-issues/Fact-Sheet-UN-Security-Council-resolution-1325.pdf, datum přístupu 18. 9. 2018
- Centrum ProEquality, Ženy a česká společnost - hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking + 15), ČR, 2010
- Council of the EU (2010 a), Council conclusions on the Millennium Development goals for the United Nations high-level plenary meeting in New York and beyond, Annex - EU Plan of Action on Gender Equality and Women's Empowerment in Development (2010 - 2015), Belgium, 2010

- Council of the EU (2010b), Indicators for the Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on women, peace and security, Belgium, 2010
- Council of the EU 2011, Report on the EU-Indicators for the Comprehensive approach to the EU implementation of the United Nations Security Council Resolutions 1325 and 1820 on women, peace and security, Belgium, 2011
- Council of the EU 2014, Second Report on the EU-indicators for the Comprehensive Approach to the EU Implementation of the UN Security Council Resolutions 1325 & 1820 on Women, Peace and Security, Belgium, 2014
- Česká evaluační společnost, Vyhodnocení kvality evaluačních zpráv projektů zahraniční rozvojové spolupráce ČR za léta 2012 až 2013 dle standardů evaluací České evaluační společnosti, ČR, 2014
- Člověk v tísni, Guidelines for integration of gender perspectives into humanitarian and development projects of PIN, ČR, 2013
- ČRA, Střednědobá vize posilování kapacit České rozvojové agentury v kontextu dokončení transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce, ČR, 2015
- Dopita T., Gender Equality and women's empowerment in Czech Official Development Assistance, Gender Studies, o.p.s., ČR, 2012
- Dutch Civil Society, NGO Review Report: Beijing + 20, Netherlands, 2015
- EPLO, Implementation of UNSCR 1325 in Europe, www.eplo.org/implementation-of-unscr-1325-in-europe.html, datum přístupu 18. 9. 2018
- European Commission, 2013 Report on the Implementation of the the EU Plan of Action on Gender Equality and Women Empowerment in Development 2010—2015, Belgium, 2013
- FoRS, Zahraniční rozvojová spolupráce České Republiky: Příspěvek k odstraňování chudoby ve světě, 2013
- FoRS, České evaluační společnost, Jak zohlednit rozdílné role, potřeby a priority žen a mužů v rozvojových, humanitárních, vzdělávacích a osvětových projektech, ČR, 2014
- Ireland 1325, UN Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security: Towards an Effective and Inclusive Irish National Action Plan. Good Practice Guide, A Good Practise Guide, Ireland, 2010
- Kotková A., Genderová rovnost jako klíč k rozvoji, <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/173-genderova-rovnost-jako-klic-k-rozvoji.htm>, datum přístupu 15. 09. 2015
- Lacinová R., Zohlednění genderu v českých bilaterálních rozvojových projektech, diplomová práce při Universitě Karlově v Praze, Fakulty sociálních věd, ČR, 2015
- Mäki-Rahkola A., Norden in Afghanistan The Implementation of UNSCR 1325 in Nordic engagement in Afghanistan, Finland, 2011
- MO 2011, Bezpečnostní strategie České republiky 2011, ČR, 2011
- MO 2012, Obranná strategie ČR 2012, ČR, 2012
- MO 2014, Genderová kvantitativní analýza MO, ČR, 2014
- MO (2015a), Akční plán resortu Ministerstva obrany k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti, ČR, 2015
- MO (2015b), Bezpečnostní strategie České republiky 2011, ČR, 2015
- MPSV 2012, Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2011 v České republice, ČR, 2012
- MPSV (2013a), Informace o zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v rámci státní správy, justice a diplomacie, 2012, ČR, 2013
- MPSV (2013b), Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2012 v České republice, ČR, 2013
- MV 2013, Informace o zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v rámci státní správy, justice a diplomacie, 2012, ČR, 2013
- MV (2015a), Souhrnná zpráva o mezinárodní ochraně za rok 2014, ČR, 2015
- MV (2015b), Statistické zprávy o žadatelích o mezinárodní ochranu a azylantech 2010-2014, datum přístupu 17. 09. 2015

- MZV 2010, Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017, ČR, 2010
- MZV 2011, Koncepce zahraniční politiky ČR 2011, ČR, 2011
- MZV (2014a), Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2014, ČR, 2014
- MZV (2014b), Střednědobé vyhodnocení koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017, ČR, 2014
- MZV (2014c), Závěrečné hodnocení českého provinčního rekonstrukčního týmu v afghánské provincii Lógar 2008-2013, ČR, 2014
- MZV (2014d), Zpráva z komplexního vyhodnocení evaluačních zpráv projektů zahraniční rozvojové spolupráce České republiky v letech 2012-2013, ČR, 2014
- MZV (2015a), Česká rezoluce k politické participaci přijata konsesem, http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_09_26_rada_osn_pro_lidska_prava_ceska_rezoluce_k_politicke_participaci.html, datum přístupu 1. 9. 2015
- MZV (2015b), Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce, ČR, 2015
- MZV (2015c), Koncepce zahraniční politiky ČR 2015, ČR, 2015
- MZV (2015d), Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2014, http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr_5.html, datum přístupu 10. 9. 2015
- MZV (2015e), Účast žen na rozhodování, http://www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/ucast_zen_na_rozhodovani.html, datum přístupu 1. 9. 2015
- NATO, NATO/EAPC Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security, Belgium, 2014
- O'Sullivan M., Šimůnková B., Horký O., Gender in Development Matters: Resource book and training kit for development practitioners. Open Society, p.b.c. – ProEquality Centre, CR, 2011
- Parlament ČR, Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů. ČR, 1999
- Pawera L. a spol., Česká zemědělská univerzita v Praze a Glopolis, Rozvojový cíl 2: Potravinová bezpečnost. Příručka pro implementaci projektů ZRS ČR, ČR, 2015
- Rada EU, Přezkum provádění Pekingské akční platformy členskými státy a orgány EU - ukazatele týkající se žen a ozbrojených konfliktů, Belgie, 2008
- UN Security Council, Report of the Secretary-General on Women, Peace and Security, UN Doc. S/2010/173, USA, 2010
- UN, Women, peace and security, <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/wps.shtml>, datum přístupu 18. 9. 2018
- Úřad vlády ČR 2010, Usnesení vlády České Republiky ze dne 14. června 2010 č. 464 k Souhrnné zprávě o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2009, ČR, 2010
- Úřad vlády ČR 2011, Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2010 v České republice, ČR 2011
- Úřad vlády ČR 2013, Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2013 v České republice, ČR 2013
- Úřad vlády ČR (2014a), Šestá periodická zpráva o plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW), ČR, 2014
- Úřad vlády ČR (2014b), Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014 - 2020, ČR, 2014
- Úřad vlády ČR (2014c), Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2013 v České republice, ČR, 2014
- Úřad vlády ČR (2015a), Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action (1995) and the outcomes of the twenty-third special session of the general assembly (2000) in the context of the thirtieth anniversary of the fourth world conference on women and the adoption of the Beijing Declaration Platform for Action 2015, ČR 2015
- Úřad vlády ČR (2015b), Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, ČR, 2015

- Úřad vlády ČR (2015c), Zpráva za rok 2014 o rovnosti žen a mužů a o naplňování Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014 – 2020, Příloha č. 1 Ukazatele pro implementaci Pekingské akční platformy v členských státech EU, ČR, 2015